

J. B. Keijnoogen

K
KALVMNIA.
A
E F B
C
D
H
K
I
G

K.

A. Midas *rex ab asininis auriculis noscendus jus dicit. Proxime illum stant* Ignorantia B. *&* Suspicio C. *Ad ejus tribunal* Calumnia K. *face armata hominem trahit, praeeunte* Livore *cor arrodente* D. *duabus feminis* Sycophantia E. *seu insidiis, &* Fallacia F. *comitantibus*. Pœnitentia G. *vel rependo abit praeeunte* Veritate H. *Miser* I. *qui supplices manus ad judicem tendit, gravibus calumniis premitur. Vide C.* 31. §. 1. *Quod vero in omnibus Alphabeti literis, cum Siderei tum Orciniani genti insigne reperiatur, ejus rei caussam ad primam omnium imaginem, seu, ad primum Alphabeti characterem diximus. Vide C.* 31. *initio ante* §. 1.

Prisci scribebant, Kalumnia, ideo hoc oris vitium, ad hunc characterem revocavimus.

CA-

K.

CAPUT XXXII.

Calumnia *depingitur, & Calumniatoris genus describitur.*

VEtus verbum est: Longæ *a* sunt Regum manus; quaquaversus fugias, insequuntur & apprehendunt. Suas habet & lingua manus, easque longissimas, quæ illis Regum brachiis vix quidquam cedant. Linguæ manus esse, sapientissimus Regum testatus: *Mors, b* inquit, *& vita in manibus Linguæ.* Robustissimas profecto manus esse necesse est, quæ duas res usquequaque diversissimas, Vitam & Mortem continere possunt; uti vero Mors omnia perrepit atque permeat, ita etiam Linguæ manus in omnem se locum penetrant. Liuguæ brachia sunt verba, quibus plurimi sic contunduntur, ut cor, omniaque illorum ossa conterantur. Siracides exponit, qua ratione manus hæ ferreæ atque adamantinæ, secures omnes & malleos mole crudeli superent: c *Beatus,* inquit, *qui tectus est à Lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis illius non est ligatus; jugum*

a Ovid. Annon scis longas Regibus esse manus?
b Prov. cap. 18. v. 21. c Eccli. c. 28. v. 23. usque ad 26. & v. 16.

enim illius jugum ferreum est, & vinculum illius vinculum æreum est. Mors illius mors nequissima: & utilis potius inferus quam illa. Lingua tertia multos commovit, & dispersit illos de gente in gentem, civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatorum effodit, virtutes populorum concidit & gentes fortes dissolvit. Linguam tertiam vocat eam potissimum, quæ discordias inter duos aut plures inflammat. Atque adeo lingua mala tam robustas habet manus, ut multos cogat terram è terra mutare, non paucos in extremam perniciem impellat. Inter has linguas, quarum mors nequissima est, jure suo numeranda venit Lingua Calumniatrix, quæ non tantum mendacium cudit in alterum, sed etiam in falsam accusationem malitiose prorumpit: Hanc porro Linguam non ad tertiam sed ad decimam alphabeti literam referre priscorum Orthographia nos docet, quæ ad characterem Kappa Kalumniam reducit, ut infra demonstrabitur, sed prima hic quæstio nascitur, quid sit Calumnia. Theologorum Princeps Thomas *a* Aquinas Calumniam ait esse * falsam & malitiosam criminis impositionem. Calumniæ index est frequens accusatio, quæ quo falsior, & hoc venenatior est; atque de hoc calumniatricis Linguæ veneno atrocissimo paulo copiosius differemus. aures obsecro vacivas præbete. & favete Linguis.

I. Lodovicus Malvenda è S. Francisci familia vir eruditus; Vultisne, inquit, scire, quid

a S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 3. ad Primum.
* Falsche aufflag, schmachred.

quid sit Calumnia? Narratio est, sed falsa, Magistratui aut Domino delata, illo absente, cujus jugulum petit. Nec fere aliter Lucianus Sophista eam describens: Calumnia, inquit, delatio est inscio & absente reo, ubi plerunque fides habetur parte inaudita altera. Et heu quâm firmas Calumnia dissolvit amicitias, quot quantasque subvertit familias, quot & ipsas funditus civitates perdidit? Hæc patrum in liberos, fratrum in germanos, liberorum in parentes, amantium in amatos furorem armat.

Ah! nocentior veneno quolibet Calumnia est.

Ex angulis atque latebris frequenter, & ex insidiis jacit tela, sed duplici aconito lita. Ephesius pictor Apelles suis Calumniam coloribus egregie depinxit idque hac occasione. Apud Ptolemæum Regem conjurationis insimulatus est Apelles ab Antiphilo pessimæ istius artis professore. Ptolemæus inter adulationes educatus, nec à se prudens regiam domum clamoribus turbans, ingratum insidiatorem, conjuratum pictorem clamitavit. Et nisi è captis & conjuratis quispiam indignatus impudentiam Antiphili, & miseri Apellis misertus, affirmasset illum nequaquam factionis fuisse participem, Apelli caput abstulisset Calumnia. Sed re probe cognita, pictorem Rex centum talentis donavit; & Antiphilum in servum addixit. Apelles periculi memor, Calumniam tali sub imagine spectandam proposuit. Imago hæc est: a Vir prælongis auribus, quales *Midæ* fuerunt, in solio velut

a Vide Imaginem.

judex confidet, & accedenti *Calumnia* opem largiter promittit. Viro sedenti duæ mulieres adstant: *Ignorantia*, & *Suspicio*. Calumnia fucatæ formæ mulier accedit, iram ac rabiem spirans, & manu finistra facem accensam concutiens dextra juvenem capillis prehensum ac supplices manus cælo porrigentem trahens. Hanc anteit vir deformis, pallidus, acutum cernens, macilento vultu, exesis oculis, tanquam si diuturno morbo contabuisset, quem facile conjicias esse *Livorem*. Quin & aliæ mulierculæ duæ comitantur, quæ Calumniæ ornatrices dicuntur, quarum alteri nomen est *Sycophantia*, seu, Insidiæ, alteri *Fallacia*. Infame Midæ tribunal fugit, quæ genibus repit femina, luctum præ se ferens pulla laceraque veste; atque hæc *Pœnitentia* vocatur, quæ capite in tergum reflexo, madidis oculis abeuntem *Veritatem* prosequitur. Hæc imaginis effingendæ ratio. Optarim hanc effigiem in omnibus aulis, loco patentissimo, proponi, ut vel hac ratione calumniandi audacia frangeretur.

II. Verissime dixit Basilius: *Tribus simul damnosus est calumniator. Nam & illi quem traducit, injurius est, & auditori suo, & ipse sibi.* Primum quidem si calumniatorem spectemus, is utique quod non vir bonus sit, ignorat nemo. Siracides a fassus ingenue: *A tribus*, inquit, *timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit.* Delaturam civitatis, collectionem populi, & calumniam mendacem; super mortem omnia gravia. Ea autem est calumniatoris natura, in crimen vocare omnia,

a Eccli. c. 26. v. 6.

omnia, probare vero nihil. Vetus monostichum id asserit:

Nil probat calumniator, criminatur omnia.

Et ut altius infligat vulnus, per veritatem sibi viam sternit ad mendacium ut flexuosa calumniarum fraude, quo vult, impellat. Certe malum insidiosissimum est Calumnia. Et quemadmodum Basilisci vis sine morsu, vel solo aspectu perniciosissima dicitur, ita calumniator clam falsas accusationes instillat auribus, nullo palam infixo morsu, quo diluendi ansa præripiatur, ita plerique falso delati extrema quæque pertulere. Scite *a* Athanasius: *Qui lapide*, ait, *est ictus, medicum quærit, sed ictus Calumniæ gravius, quam lapides feriunt.* Est enim calumnia gladius, clava, jaculum, & inde vulnus incurabile. Sed his veritas mederi potest, quæ ubi negligitur, vulnera fiunt acerbiora. Cujus vita, inquit Lysias, *b* inimicorum calumniis est exposita, nonne is in vita ipsa caret vita? Hanc mortem serio deprecatus David: c *Feci judicium*, ait, *& justitiam, non tradas calumniantibus me:* Gravissima injuria est damnare reum indicta causa: atqui hoc omni ex parte molitur calumniator, qui quem accusat, audientis iræ indefensum objicit. & accusatione clancularia defensionem intervertit. Ita ex abdito jaculatur, ut non sit qui resistere, adversaque manu possit contendere, itaque ignaro & inscio unde bellum inferatur, sit percundum. Cæterum id genus homines in Regum ac Principum aulis præcipue occursant; ubi scilicet innu-

a Atha. apol. 1. b Lys. in Andocidem cap. 9. c Psal. 118. v. 121.

meræ ſuſpiciones, invidia quotidiana, plurimæ aſſentandi & calumniandi occaſiones. Nam ubi majores ſe ſemper ſpes oſtentant, hic & invidiæ ſæviores, odia periculoſiora, æmulationes callidiores vigent, omnes ſe invicem acerrimis oculis intuentur, & quemadmodum qui ſingulari certamine contendunt, vigilanter obſervant, num aliquam corporis partem male munitam conſpiciant, qua gladium mergant: ſic Invidia Lynceis ſpeculatur oculis qua calumniam immittat. Et cum quiſque in aula primas obtinere cupiat, proximum ſummovet, & amolitur; priorem, ſi poſſit, convellit & ſupplantat. Sic alii in alios varias nocendi vias comminiſcuntur; quarum compendioſiſſima ſed eſt periculoſiſſima eſt Calumniæ, cujus principium ducitur ab invidia inter ſpem metumque fluctante, ſed quæ miſerabiles, tragicos, & multis calamitatibus refertos exitus oſtendit. Neque tam gravem noxam infligeret Calumnia, niſi vero ſimilia narraret in ſpeciem, neq; rerum omnium validiſſimam veritatem opprimeret, niſi appoſitis ad inducendum argumentis aliiſque ſexcentis artibus deciperet auditorem. Hæ artes in Principum aulis & diſcuntur, & exercentur. Sunt qui nemini non detrahant, eos quos oderunt artificioſiſſime accuſent, ita per proborum calumniam ad dignitates etiam conſcendant. Hi quandoque raram præ ſe ferunt modeſtiam; impietatem emendicata vultus pietate veſtiunt; libidinem frontis maturitate & verecunda oculorum dejectione contegunt. Ne fidat Princeps his palam probis,

domi

domi suæ improbis; fugiat fucatam gravitatem Stoico supercilio expressam. Loquantur licet mella, felle corda natant, summis labiis arrident, clam dentibus frendent, & iram in animo moliuntur, odiumque intra se conceptum augent, dum aliud in mente occulunt, aliud in ore habent, admorsoque labro bilem intus alunt, plenas affectibus tragœdias in se commovent. Atque hi dum alios accusant, mœrentes videntur, ac quasi rubore perfusi, nec ullo privato odio sed Principis solius bono, caussam invidia plenam suscepisse. nihil se in omni hac delatione spectare ajunt, nihil ab hac sperare, quam communis boni augmentum: sola se conscientia & religione tactos, & pereuntis justitiæ miseratione ad hæc descendisse. Et cum nihil præter nudum conscientiæ & religionis nomen habeant, blande interim loquuntur, ut fortiter enecent. Sicut medici qui parum docti & satis seduli languidos multos officiosissime occidunt; sic illi molli lingua & verborum quodam saccharo, dum publice videntur prodesse velle, privatim speciosissime occidunt. Et subinde privatæ hæ calumniæ in damnum publicum eunt; optimis enim calumniator imminet, non pessimis. Tiberiana tempora novimus, quibus quo quisque districtior accusator, aut nequior calumniator, hoc magis sacrosanctus habebatur. Atque hinc primorum fere omnium cædes, & plus suorum sanguine quam factorum claritudine nobilitata Roma.

III. Porro ea calumniæ species est efficacissima, quæ cum auditoris cupiditate con-

flictatur : quando etiam apud Ptolemæum regem cognomento Dionysium, quispiam olim Demetrium Platonicum accusavit, quod in Bacchanalibus aquam biberet, solusque omnium vestem tempori non aptaret. ac nisi mane accersitus, in omnium conspectu vinum bibisset, & sumpta veste Tarentina cymbala pulsasset, profecto periisset, quod Regis moribus & delitiis non delectaretur. Non minus efficax est Calumnia, quæ cognatam, imo sororem habet adjutricem Assentationem, vix enim quisquam tam generoso est animo qui adulationis calumniis non succumbat. Apud Alexandrum Macedonem gravissimi criminis reus fiebat, qui Hephæstionem ut Deum noluisset colere. Eò enim Alexander plurimorum adulatione deductus est, ut gloriaretur, quod non modo Dei filius esset, sed Deos etiam creare posset. Tunc temporis Agathocles Samius, Alexandri Centurio parum abfuit quin cum Leone committeretur, accusatus, quod Hephæstionis sepulchrum transiens illachrymasset. Sed in patrocinium illius venit Perdiccas, qui Deos omnes, ipsumque Hephæstionem juravit, Deum in venatione sibi clare visum mandasse, ut Alexandro diceret, Agathocli esse parcendum, qui non plorasset mortuum, sed quod pristinæ familiaritatis meminisset. Enimvero Calumniæ os oppilare non semper tam facile : & nescio quo pacto gaudemus omnes clanculum, cum plenas suspicione delationes audimus Quibusdam enim suavissime titillantur aures, cum alienis implentur calumniis; quod si eas prona credulitas foveat, proximum est non simplex

plex malum. a Phædrus Augusti Cæsaris libertus amœni vir ingenii, Calumniam, quæ credita nocet, hoc apologo perstringit: Aquila in sublimi quercu nidum fecerat: Felis in arbore hac media cavernam nacta, pepererat: Aper ad imam quercum fœtus suos posuerat. Felis tam fortuitum contubernium turbare calumniis sic est aggressa: Ad aquilæ nidum perrepens: Magna, inquit, tibi pernicies paratur; forsan & miseræ mihi; nam quod vides quotidie ab insidioso apro terram effodi, quid eum moliri putas? quercum vult evertere, ut nostram sobolem in plano facilius opprimat, atque hoc scire tua meaque interest plurimum. Ita territam avem deseruit. Non multo post tempore eadem felis ad aprum quoque descendens: Mi frater, inquit, in magno periculo sunt tui catuli, nam simul atque ad pastum exieris cum tenero etiamnum grege, Aquila fulminis ritu superne ruens, porcellos tibi auferet; tu frustra sine alis fulminabis. Postquam & apri domum terrore complevit, in suum se cavum abdidit; sed noctu evagata suspenso pede, ubi se suamque prolem replevit esca, de die pavorem simulans timidissime prospexit. Aquila ruinam metuens, & pabulationis oblita desidebat ramis: Aper rapaces Aquilæ ungues vitaturus non prodibat foras, sic illa cum suis pullis, iste cum suis catulis inedia extabuerunt. Felis cadaverum utrinque heres ex asse, aliquot diebus lautissimum suis epulum dedit. Hoc calumnia potest, si amicam sibi reperiat crudelitatem.

IV. Opti-

a Phædrus l. 2. fab. 35.

IV. Optime monens Basilius Imperator Leonem filium; Vanæ, inquit, auditioni noli præbere aures, & calumniatores in sinu tuo ne fove, & improbis ne temere crede, illi enim sæpenumero viros bonos propter improbitatis suspicionem afflixerunt. Omnia audi & ab omnibus disce, sed ex iis quæ audies, quædam rejice, quædam admitte, nempe ea quæ tibi aut usui, aut honori esse queunt & tuis subditis obesse nequeunt: rejice autem ea quæ & subditos lædunt, & tibi nihil prosunt. Lingua enim improba si potentem nanciscatur adjutorem, detrimenti plurimum adfert. Eam ob caussam Antoninus Pius Imperator, delatores, si non probassent quæ dixissent, pœna capitali affecit. Vespasianus & Titus hoc genus hominum ita oderunt, ut eos flagellis cæsos per amphitheatri arenam spectandos traducerent, ut eorum exemplo alii dediscerent calumniari. Calumniatores, susurrones, adulatores, delatores, & hanc hominum fæcem qui non castigat, irritat. Veteri versu id docemur:

a *Nisi afficis pœna, incitas calumniam.*

Dux Saxoniæ *b* Fridericus ea re laudatissimus, quod calumniantibus aures benevolas negare solitus sit: atque si qui ex hac hominum colluvie molestiores essent: Accipiam, inquiebat, delationes vestras, si coram præsentibus in faciem dicturos spondeatis, quæ de absentibus defertis. Prudenter & æq;. Illud enim iniquissimum est, re non explorata, nec accusati defensione admissa sententiam ferre. hîc nunquam non erratur. etiam cum abest

a Iamb. b Peuce in Lect. Chron. An. 1572.

abest error. nam qui statuit aliquid parte inaudita altera, æquum licet statuerit, iniquus est; quod in calumniis audiendis creberrimum. Hinc ille à molendino poëta optime vovet:

a *Homines qui gestant, quique auscultant crimina,*
Si meo arbitratu liceat, omnes pendeant,
Gestores Linguis, auditores auribus.

Verissime os aureum pronuntiat: *Maledicentia & calumnia, inimicitiis, odio, & infinitis malis initium & ansam præbet*; quod si illi qui inanes & leves excipiunt narrationes veniam non impetrabunt: qui criminantur & conviciantur, quam habituri sunt defensionem? Adde calumniatricem hanc linguam ad ereptæ famæ restitutionem æque obligari, & vero magis quam illam, quæ clandestinis detractionibus alienam famam inquinat. Deus hac in re severissimus est vindex.

V. Anno à pariente *b* Virgine nongentesimo octogesimo secundo Peloponnesum depopulata est pestis, maxime verò civitatem, cui nomen à priscis, Lacedæmon, afflixit. Cives ad avertendam hanc luem Sanctorum virorum preces potissimum expetiverunt. Fuit illo ævo vir integerrimus Nicon monachus, qui quod assidue in suis concionibus inclamaret, *Pœnitentiam agite*, passim ab omnibus vix alio nomine appellatus est, quàm hoc ipso, monachus ille *Pœnitentiam agite*. Hic rogatus ut precibus pesti medelam faceret, spopondit opem, se-

que

a Plautus in Pseudolo. Act. 1. Scen. 5. v. 12. b Baronius tom. 10. ad an. 981. ex actis S. Niconis.

que etiam habitaturum cum ipsis, si modo Judæi pellerentur urbe, nequid Christiana Religio detrimenti caperet. Cives omnia quæ juberet facturos sunt polliciti. Ita Nicon in urbem commigravit, & pestis inde illico exulavit, Judæis unà pulsis. At Joannes Aratus Judæorum patronus, acerbis ob id odiis in Niconem ferebatur, nec cessabat publicis privatisque calumniis virum optimum impetere: sed has mendacis linguæ larvas facile ridebat Nicon. Et vero ad hominem improbum voce leni (nec enim altercari norat) se vertens: Abi, ait, & ad te redi; scelera tua defle infelix, brevi enim senties qualia sint nequitiæ præmia. Nec tamen amens incœpto destitit, quin adversus virum sanctum fremeret, & sexcentas calumnias de Nicone tota urbe spargeret. Non tulit hoc amplius vindex Deus. Nocte proxima objecti sunt dormienti Arato, duo senes præstantis formæ, & supra humanam oris dignitatem, qui flagris hominem cædere, & simul increpare verbis: Eone audaciæ te provehi, ut Dei servum spernere & tot calumniis proscindere non verereris? post plagas in obscurum detrudi carcerem sibi visus est. Hic ille veniam rogare, nec tamen impetrare. Experrectus febri cœpit ardere, accitoque Nicone delicti gratiam oravit. Neque hic difficilis fuit vir beatus, & : Quæ in me perpetrasti, ait, ea tibi frater, quantum in me est, condono, sed quia cælesti nutu vitæ tuæ finis imminet, de cætero nemo erit, qui Domini consilium dissipet. Vocem eventus firmavit Tertia post die vitam rapuit Arato, funere immaturo.

I nunc,

I nunc, & calumnias disce substringere, tanto luendas. Et an non Deus hæc vindicet, aspectabili quandoque supplicio? nec improbis quidem hic oris furor probatur. Leuco tyrannus Ponticus, *a* Athenæo teste, cum nescio quem calumniatorem vidisset: Per Deos, inquit, occidissem te, nisi tyrannus malis hominibus indigeret. Certe uti Thearidas dixit, nullus gladius ad scindendum tam limatus & acutus est, atque calumnia ad lædendum. Vix est remedium adversus calumniatoris novaculam, quæ cutem una cum pilis avellit. Ideo lex divina gravissime hanc linguæ nequitiam vetans: *Non facies*, b inquit, *calumniam proximo tuo*. Narrant historici, ex Arabicis paludibus pennatorum anguium examina progigni, quorum tam certum virus sit, ut morsum ante mors, quam dolor sequatur. Idem subinde in calumniis usuvenit, multi hoc malo prius evertuntur, quam timere didicerint ne evertantur.

c *Heu malum quantum privatim ac publice calumnia est?*

CAPUT XXXIII.

Calumnia, quàm grave, quamque pervagatum sit vitium, & quâ ratione solitum puniri.

ARistoteles, *d* Æliano teste, cum judiciorum metu Athenis profugisset, interroganti cuidam qualis esset civitas Athenien-

a Athe. l. 6. c. 6. b Levit. c. 19. v. 12. c Menos. Troch. b Æl. l. 3. var. hist. c. 36.

nienſium? reſpondit: Pulcherrima, ſed in ea ficus ſuper ficu, & pyrum ſuper pyro tabeſcit. Quo dicterio ſignificavit Athenas Calumniatoribus nimium quantum abundare. O mi bone Ariſtoteles, bene ageretur cum orbe terrarum, ſi ſolum Athenis ſit calumniatorum tam vilis annona. Hæc humani generis peſtis latiſſime ubique provenit, & ſeipſam proſeminat; vix ulla uſpiam ſeges lætior, quam Calumniæ: atque hoc ipſum explicatius jam trademus.

I. Eccleſiaſtes a divini judicii abyſſum miratus: *Verti me*, inquit, *ad alia, & vidi calumnias, quæ ſub ſole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem conſolatorem: nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ cunctorum auxilio deſtitutos.* Repagula rupit jam ſcelus, cum enim alias occulta eſſe ſoleat calumnia ac clancularia, ac fere perſonata, tamen jam non quærit tenebras neque angulos, ſed in medio foro, in plateis & compitis impune graſſatur, *ſub ſole geruntur* hæc talia. Quod & Hieremias vates meritiſſimo queritur: b *Hæc eſt civitas viſitationis; omnis calumnia in medio ejus.* Perinde ſi dicat: Calumnia jam publice agit, & inter aulicos ſuaviter vivit; inter cives tranquillè habitat, non ut advena & peregrina, ſed tanquam civis & indigena. Quod & c Amos Propheta lachrymis, proſequendum arbitratus: *Congregamini*, ait, *ſuper montes Samariæ, & videte inſanias multas in medio ejus, & calumniam patientes in penetralibus ejus.* Publicum exhibet ſpectaculum, & ab ipſis mon-

a Eccl. c. 1. v. 4. b Hier. c. 6. M. v. 6. c Amos, c. 3. v. 9.

montibus ſpectandum, hinc furentium & inſanientium calumniatorum; illinc innocentium, lachrymantium & ululantium. Qua dicendi formula explicandis calumniis uſus eſt a Cyprianus ad Donatum ſcribens: Pauliſper, inquit, te crede ſubduci in montis ardui verticem celſiorem; ſpeculare inde fluctuantis mundi turbines. Jam ſæculi & ipſe miſereberis, cernens itinera latronibus clauſa; maria prædonibus obſeſſa; Orbem mutuo ſanguine madentem: rabiem invicem diſcordantium ſævientem; forum litibus mugiens & inſanum; patronum prævaricantem; Judicem ſententiam vendentem; calumniatorem impugnantem; teſtem infamantem; venalis vocis audaciam graſſantem. Conſenſere Jura peccatis, & cœpit licitum eſſe quod publicum eſt. Calumnia vivit, regnat, & imperat.

Cum audiiſſet Plyſtonax Lacedæmonum Rex, calumniatorem peſſimum bene de ſe locutum: Profecto, inquit, mortuum me eſſe credidit, quando de nemine vivorum boni quid dixiſſe unquam eſt auditus. Horum hominum, qui omnes criminantur, meſſis ubique maxima eſt. Eapropter Eccleſiaſtes: b *Et laudavi magis mortuos*, inquit, *quam viventes*, *& feliciorem utroque judicavi qui necdum natus eſt*, *nec vidit mala quæ ſub ſole fiunt*. *Rurſum contemplatus ſum omnes labores hominum*, *& induſtrias animadverti patere invidiæ proximi*. Hic nemo tam loricatus, aut cataphractus eſt, quin pateat his telis; quæ ſæpe violentius penetrant quo remotius emittuntur. Iſaias ſuis

Ii quo-

a Cypri. ad Donat. b Eccleſ. c. 4. v. 2. 3. 4.

quoque lachrymis hoc malum deplorans: *a Aversi sumus, inquit, ne iremus post tergum Dei nostri, ut loqueremur calumniam & transgressionem: concepimus, & locuti sumus de corde verba mendacii. Et conversum est retrorsum judicium, & justitia longe stetit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi.* Dixerit hic quispiam divinæ patientiæ ignarus: O Domine vides hæc & siles? ubi tua delitescit providentia, ubi fulmina tua? *b Qui recessit à malo, prædæ patuit.* Hic famam perdit; iste pecuniam; ille valetudinem & vitam quia suum ipse cor exest & corrodit, cernens se mendaciis ac calumniis pessime mulctari. Sed quid frustra indignamur & fremimus? Hi mores sunt Calumniæ, quæ nec innocentissimis nec sanctissimis parcit. Vetus dictum est, Calumnia omnis impudentiæ est mater. Unquamne cœlum audiit immaniorem calumniam, quam quæ in Orbis Servatorem aperta vi sæviit? Judæi sine fronte & ore innocentem JESUM flagitiosissime calumniati: c *Nonne bene dicimus nos*, ajunt, *quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes*? Et perstant in sententia pervicacissime: nulla eos mansuetudo flectit: *Nunc*, d inquiunt, *cognovimus quia dæmonium habes.* Si hæc in oviculas calumniæ struantur, quid fiet rapacissimis belluis? Appositum huic rei apologum recitans e Phædrus: Ad rivum, inquit, eundem lupus & agnus convenerant urgente siti. superior stabat lupus, longe inferior agnus, ad quem prono cursu

a *Is.* c. 59. v. 13. & 14. b *Ibid.* v. 15. c *Ioan.* c. 8. v. 48. d *Ibid.* v. 52. e *Phædrus lib.* 1 *fab.* 1.

cursu descenderat rivus. Hic lupus limosum amnem jurgiis causam inferens: Cur, inquit, bibendi mihi turbulentam fecisti aquam? Agnus ad has voces cohorruit; &: Mi lupe: ait, fac velim, qui vero possum hoc facere quod quereris; à te decurrit amnis ad meos haustus. Lupus luculenta veritate convictus strophas alias comminiscitur & ante hos sex menses, ait, male dixisti mihi. Respondit agnus: Equidem natus non eram tunc temporis. Cui mox calumniator: At hercle pater tuus maledixit mihi. atque ita correptum agnum laceravit hic latro iniquissime. Omnis impudentiæ mater est Calumnia.

Hæc propter illos scripta est homines fabula
Quorum innocentes opprimit calumnia.

II. Miphiboseth Jonathæ regis filius, homo ovicula famuli sui nequissimas calumnias vitare non potuit Nam cum David Rex Absalonem filium rebellem fugeret, Siba Miphibosethi famulus simulatis obsequiis cum liberali annona occurrit regi. Interrogatus à rege; Ubi herus ageret Miphiboseth; respondit trifurcifer: Hierosolymis hæret, & etiamnum sperat patris sui regnum sibi restituendum. Mendacissime nebulo, tu dominum absentem sic calumniari? tuam illi culpam impingere? nunquam illi cogitata, in illum tam impudenter effingere? Et certe præmium etiam tulit hæc calumnia. Nam David plus æquo præceps hic judex caussa non discussa callide respondit: a *Tua sint omnia, quæ fuerunt Miphiboseth*. At sedata

 rebel-

a 2. Reg. c. 16. v. 4.

rebellionis tempestate, Rex David in suum solium restitutus, aliter de tota caussa judicavit, patuitque mendacissimi servi in dominum calumnia, quæ sæpe rectius vita quam verbis diluitur.

Sara Raguelis filia ad omnem pudicitiam, tum patientiam nata, ob subitam maritorum necem, nuptialem vestem cum funebri palla septies coacta est mutare, quando Hymenæum septies funereæ tedæ fugarunt.

Potuit hos luctus Sara generositate Hebræa concoquere, potuit silere in tam copiosa dolendi materia. Vidit septem maritos à dæmone jugulatos, & tacuit: vidit ætatis suæ florem, tot funeribus calcatum, & obmutuit: vidit se prius viduam quam conjugem, & toleravit: At vero cum una è domesticis ancillis calumnias in illam diceret, vocaretque tot virorum interfectricem, hic Sara sensum recipere, hic adeo cruciari & dolere, ut triduum impransa & incœnata inter preces & lachrymas exegerit, & pene hoc unum à Deo contenderit ab illis calumniis absolvi, Nam, *In* a *oratione persistens cum lachrymis deprecabatur Deum, ut ab isto improperio liberaret eam.* Tam tener est sensus calumniæ.

Susanna *b* tersissimum castimoniæ speculum, & veræ decus pudicitiæ falsorum testium mendaciis onerata, calumniis oppressa ad perditissimorum hominum tribunal stabat, feralem sententiam auditura: stabat, inquam, suis lachrymis infusa, alienis pudefacta, parentum & cognatorum planctu deplorata, judicum sententiis ad lapides

a Tob. c.3. v.11. b Daniel. c 23. toto.

pides damnata, infanis populi clamoribus proftrata. folo tamen confcientiæ fecreto erecta, jam ibat, jam ducebatur, non tam adulterium expiatura, quam pro caftitate fortiter moritura. Hactenus Calumniæ in Innocentiam tam dira licuerunt. Sed fatis lufum eft innocentis jugulo Ergo judicium omne retexitur, divini Danielis monitu, & omnis calumnia in infontem ftructa, in auctores fuos recidit. Damnantur ipfi judices, ut faxa, Sufannæ fanguine pingenda; fuo imbuant; fuis lafcivi fenes fententiis cadunt, fuo jugulantur ore. Ita calumniatores fæpe fuis ipfi capiuntur laqueis, fuis petuntur artibus. Refert Plutarchus Brafidam Ducem educto telo è corpore illum ipfum confodiffe, qui telum intorferat in Brafidam. Ita fapiens ille *a* Daniel improborum calumniis in Leonum cavum præceps datus eft. Sed Innocentia inter impaftos Leones, velut inter agnellos ipfis feptem diebus tutiffima fuit. Demum Calumniatores Danielis in fuum ipfi mucronem incurrerunt. *In laqueo* b *isto quem abfconderunt, comprehenfus eft pes eorum.* Siquidem rex illos qui perditionis cauffa fuerant Danieli, intromifit in Lacum, & devorati funt in momento coram eó. Fuit heredipeta, qui cum divitem ad tumbam vergentem ex affe hæredem fcripfiffet, ac teftamentum protuliffet, quo divitem ad idem faciendum provocaret, fubita tecti ruina oppreffus eft, & facultates reliquit illi cujus tam ambitiofe inhiarat. Sic omnino Aman, ille Affueri oculus, & primus à Rege fuis ipfe telis confoffus

a Dan. c. 14. v. 41. b Pf. 9. v. 16.

est & suis ipse calumniis male periit. Crucem altissimam erexit Aman, ut in ea Mardochæus pendulus gratissimum sibi suisque spectaculum præberet. Sed & Judæos omnes calumniando tam invisos regi & intolerandos fecit, ut omnium jugulis immineret gladius jam propinquissimus. Aliter res cecidit, & repente sors mutavit. Suam ipse trabem Aman primus consecravit, & nobilissimum funus pependit ex alto. Mardochæo Ammanis dignitas; Estheri cessērunt bona. Itaque mi bone Aman, commentum hoc in tuum ipsius exitium reperisti; has technas in teipsum struxisti, tuis artibus interiisti.

Iam pateris telo vulnera facta tuo.

III. Hoc jam constat, plurimos ubique calumniatores inveniri, nec eorum morsibus persanandis semper remedium suppetere. Ideo sanctissimus Rex, David: a *Redime me*, inquit, *à calumniis hominum, ut custodiam mandata tua.* Sed eho, quid dicis, Regum optime, num divina lex non rectius servatur ab eo, qui calumniis configitur? sane, Servator b Orbis pronuntiat: *Beati estis cum dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me.* Vera sunt hæc; si tamen qui calumniis pungitur, possit esse tolerans illarum; ita demum se verum Dei amatorem monstrat. Sed hoc tam est arduum, ut nisi quis familiarissimam sibi patientiam habeat, in furorem erumpat. c Bernardus hominem contumeliis vexatum artificioso penicillo depingens; *Ita uritur ille,*

a Psalm 118. v. 34. b Matth. c. 5. v. 11. c Bern. in Can. ser. 29. med.

ille, Inquit, *& moritur clauso & letali vulnere intra semetipsum gemens cum totus in ira & disceptatione positus, nil aliud silens versare in mente possit, nisi injuriam quam accepit. Non potest orare, non potest legere, non sanctum aut spirituale aliquid meditari, & ita intercepto vitali spiritu, dum suis destituta alimentis vadit ad mortem anima, pro qua Christus mortuus est*; quid tu interim animi habes? Deus nunc nostra intuetur, uti nos res parvulorum & cum omne hoc tempus ad futuram æternitatem, instar horæ sit, non properat Deus in lucem justitiæ producere suorum innocentiam, cum brevi eos educturus sit è dumetis mundi in paradisum cœli. Prorex Ægypti Joseph amantissimum fratrem Benjaminum præ cæteris depressum ire visus est, hunc enim unum aliis in patriam redeuntibus, in Ægypto voluit velut captivum detineri. Utique delectatus est Joseph hoc ludo cum fratre, cui plus omnibus favebat: Ita Deus injuriis & calumniis eos potissimum exponit, quos maximis præmiis destinavit. a Non enim, ô *Bonitas*, delectaris in perditionibus nostris: quia post tempestatem tranquillum facis, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis. Quapropter Ecclesiastes: b *Si videris*, inquit, *calumnias egenorum, & violenta judicia & subverti justitiam, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior est alius, & super hos quoque eminentiores sunt alii, & insuper universæ terræ Rex imperat servienti.* Ad rem c Augustinus: *Crimen falsum*, inquit, *reum non facit hominem, nisi apud judicem*

a Tob. c. 3. v. 22. b Eccles. c. 5. v. 7. c Aug. in Ps. 118.

judicem hominem, ubi autem judex Deus est, nullus falso crimine læditur. Præclarissime dixit Chrysostomus : a *Possum facere malam famam, sed non interficere conscientiam.* Calumniam optime refutavit, qui ei restitit, innocentia. Deus nunc quidem post conopeum latet, cuncta tamen videns & audiens arbitratur : calumniatoribus ut virgis utitur, quas optimus pater castigato filio in ignem abjicit, idque subinde oculis cernendum exhibet.

IV. Mirum, ter mirum Martinus Delrius *b* narrat hunc in modum. Miles per Marchiam iter faciens, correptus morbo ad oppidum Spandach delatus est. Habitabat illic eo tempore, Joannis Regis Daniæ filia Elisabetha, Joachimi I Electoris Brandeburgici conjux. Miles, quem dixi, hospitium hic ingressus, quia æger, lectum potius cogitabat, quam epulas aut choreas. Ergo crumenam nummis turgentem hospitæ tradit asservandam, dum revalesceret. Post aliquot dies jam erectioris valetudinis, marsupii reddendi mentionem injicit. Mulier auro capta, & ægre hanc prædam amissura deliberat cum viro, quid militi sua repetituro respondendum? De consilii sententia visum est, constanter neganda omnia. Quare cum miles loculos suos repeteret, negavit hospita præfidenter se quidquam accepisse, & vero mirari se hominis impudentiam, qui ausit flagitare commissam monetam, cum nihil penitus asservandum commiserit.

a Chrys. hom. de Susan. b Delrius tom. 2. de Magic. disquis. lib. 3. part. 1. q. 7. sect. 1. pag. 75.

ſerit. Miles indignitate rei motus & exardeſcens bile, objicit viciſſim hoſpitæ perfidiam. accurrens maritus, tanquam conjugem defenſurus, militem domo extrudit. Hic ante fores, hoſpitæ ſcelere irritatus ſtringit gladium, velut impetum facturus in hoſpitem, ſed occluſis foribus in januam arietat. Hoſpes vicinorum implorat fidem, & ædes ſuas oppugnari queritur. Accurrunt lictores, & quod vim publicam feciſſet, abducunt in carcerem. Poſt aliquot dies Senatus oppidi, aliò mittit facti narrationem, ſententiam perſcribi petit. Conſtabat ædes publice oppugnatas eſſe. Quare fertur ſententia, militem ultimo ſupplicio plectendum. Cumq; jam feralis dies inſtaret, diabolus ad captivum in carcerem venit, & exponit, quam ſententiam laturi ſint Judices; atque una operam ſuam pollicetur largiſſime: & quin tu, ait, te mihi dedis? omnia pericula, ita ſpondeo, ſecuriſſimus exibis. Ego vero, inquit miles, mori malim quam hoc facere: non primus peribo innocens. Hic diabolus vicinum periculum ſeſquipedalibus verbis exaggerare, nec tamen captivi animum inflectere: liberationẽ deniq; promittere ſine ulla conditione: Et cum ad tribunal, inquit, ſteteris, dic te forenſium negotiorum imperitum patrono indigere: ibi aſtabo caput opertus pileo cæruleo, & plumis ornato. Roga igitur ut me jubeant cauſam tuam agere. Miles amans vitæ, & hoc ſibi licere ratus, ſatis oſtendit conſilium iſtud ſibi non diſplicere. Ita poſtridie reus in judicium ducitur; adeſt etiam perſonatus orator, cinereo pileo dignoſcendus. Cum-

que accusator jus dici, & reum ob publicam vim capitali supplicio afficiendum postularet: Miles hoc unum petere institit; liceret suo illi advocato pro se dicere. Non prohibent judices, is porro diceret; si quid juris sciret contra causam tam liquidam. Hic caussidicus ex Orco, eruditè, prudenter, nervosè pro reo disputare, juris effata producere, explicare, etiam sacras paginas ad testimonium citare, capitalique supplicio minimè afficiendum eum contendere, à quo rixa & tumultus nullum habuerit initium: militem ab hospite prius spoliatum, deiñ vi extrusum: velle ut juberent judices quæri crumenam litigii caussam: & simul locum designat, quo reperiri possit: enimvero de salute ac capite hic agi; sententias ad justitiæ libellam exactè trutinandas; caussam quæ liquida videretur, cauponis perfidia longè aliam esse, si penitus inspiciatur. Hic caupo negare & pernegare, diris omnibus seipsum devovere: Quin imo, ait, hinc me diabolus abreptum pessimè perdat, si quidquam à milite hoc acceperim. Quam has voces aper stygius acutè audiit? Neque satis hospiti semel id dixisse eandem in seipsum imprecationem aliquoties repetiit. Tandem niger ille caussidicus ab Orco, disputatione omissa, hospitem prehensum per fenestras, & medium forum cum fragore abduxit, attonitis omnibus diramque tragœdiam perhorrescentibus, nec usquam amplius cadaver rapti hospitis inventum est: O miserrime caupo, tuo ipsius laqueo captus es; calumniæ, quas in iñoxium caput construxeras, in tuum revolutæ sunt. *Lacum fodisti & aperuisti*

aperuisti eum, & incidisti in foveam, quam fecisti. Ita Deus calumnias vindicat.

V. Hebræus rex *a* David sollicitè percunctatus. *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Responsum audite: *Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in lingua sua: Nec fecit proximo suo malum, & opprobrium non accepit adversus proximos suos: Qui jurat proximo suo, & non decipit.* Laudis est calumniam non tantum non fecisse, sed nec ab aliis factam ad aures admisisse, maximæ ac primæ laudis est, calumnias & probra in se congesta æquo animo pertulisse. Christus *b* disertissimè: *Orate*, inquit, *pro persequentibus & calumniantibus vos.* Hos precibus ac votis vestris complectimini, quos minimè amicos sentitis; non ergo pro iis tantum, qui pecuniam rapiunt, qui corpus lædunt, qui oneri sunt, qui decipiunt, sed etiam pro iis precandum, qui famam calumniis inficiunt, aut penitus adimunt. Nobilissima sui victoria est, hic seipsum triumphare. Romani veteres jusjurandum calumniæ severè urgebant hac ratione, ut qui nomen alterius in judicium detulisset, calumniam juraret, hoc est, juramento testaretur, se id minimè fecisse calumniandi animo. Quod si quis calumniæ dolo malo illatæ convictus & damnatus fuisset, illius fronti littera K. inurebatur, quod priscis erat geminatum CC. nec aliud monebat, quam hoc ipsum; *Cave calumniatorem*, quoniam prisci videlicet Kalumniam scribebant. Ita quandoque

a Ps. 14. v. 1. 3. 4. b Mat. c. 5. v. 55.

que verba integra inſcribebantur fronti, uti vulgata illa, *Cave à fure, cave à fugitivo, &c.*

Plato *a* Sacrilegos fronte & manibus inurit, & : Si quis, ait, Sacrilegium commiſerit, ſi quidem ſervus aut hoſpes fuerit, in facie manibuſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios projicitor. Creberrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani, hoc etiam in liberos homines uſi, præſertim calumniæ damnatos. Arbiter *b* teſtatur ; Implevit frontem utriuſque ingentibus literis, & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit. Hinc *literatos* nominabant.

Zonaras duos monachos, *c* inſontes, ideo ſolum quia Theophilum Imperatorem liberius monuiſſent, inter alias ignominias inſcriptos ait, & quidem ita ut duodecim verſuum epigramma exciperent illa vultus, ut ſic dicam, tabula. Zonaræ verba ſunt : Deinde facies eorum compunxit, & notis illis hos jambicos verſus atramento infuſo expreſſit. additque ipſos verſus, probos, plenos fuiſſe. Hinc liquet rationem inſcribendi eam fuiſſe, ut primitus literæ ſive notæ inurerentur candenti ferro ; poſt inuſtionem autem atramentum infunderetur, quo eminerent magis literæ, & præberent ſe lectui. Habet & Deus notas ſuas ac ſtigmata, quæ ſic inurit robuſta manu, ut ſciri poſſit ab omnibus, quinam calumniatores illi ſint, aut calumniatrices. Voluit nimirum æquiſſimus Deus, ut complures qui adeo petulanter probra intuliſ-

a Plato l.8, de legib. b Arb. Satyr. c Lipſius l. 2, Elect. cap. 15.

tuliſſent cogerentur ſuo corpore doctorem ſuum diabolum hoſpitare

VI. Gregorius *a* Nyſſenus memorat, Alexandriæ Gregorium Thaumaturgum, virum longè integerrimum, & extra omnem improbitatis ſuſpicionem poſitum cum eruditis ſermones miſcuiſſe. Huc vulgati corporis muliercula à malevolis ſubmiſſa, ſuo ſe quæſtu fraudatam garriebat. Aſſidentes amici, qui continentiam viri minimè ignorabant, graviſſimè indignari, at Gregorius nec turbari, nec vultum mutare, nec ſtomachari, ſed neque calumniam impudentiſſimam refutare, neque vitæ teſtes advocare, nec invidorum nequitiam accuſare, ſed hoc unum ſedata voce familiarium cuidam dicere: Heus tu, numera ſcis pecuniam fœminæ, ne diutius propoſitam quæſtionem turbet. Factum ſine mora. Sed vixdum monetam fœmina recipit, ſimul & cacodæmonem in ſuo corpore novum hoſpitem ſenſit. Hic illa immaniter fremere, fœdè corruere, ſuos ipſa ſibi capillos vellere, oculos invertere, ore ſpumas ejicere, toto corpore teſtari, quem admiſiſſet incolam. En improbiſſima. hoc tali ſtigmate Deus calumniatrices ſolet notare: ori tuo gratias age, quod talem tibi accerſiit inquilinum. Has calumnias hoc decet cauterium. Nihilo ſecius Gregorius ille Thaumaturgus, tantæ vir manſuetudinis, qui calumnias & probra melius perferre didicit, quã inferre, ut injurias beneficiis penſaret, illam ipſam à diabolo infeſſam fœminam precibus liberavit à ſtygiis intemperiis.

a Surius tom. 6. die 17. Nove. Baron. tom. 2. ad an. 233. n.9. & 10.

periis. Ita solet Christiana generositas mala pati, & bene facere.

Ita illud *a* Belgii decus, Maria, quam vocant *dolorosa*, inter egestatis labores voluntariam castitatem amplexa, cum impuri hominis libidinem aversaretur, furti falso est accusata, ut quæ scyphum argenteum subtraxisset. Eo hæ calumniæ invaluerunt, ut virgo extremo supplicio sit affecta. Impurum calumniatorem non cæca nec clauda Nemesis est insecuta. Nam septennio toto, hic ipse virginis accusator à malo dæmone occupatus, demum eo ipso loco, quo Mariæ corpus erat humatum, ab Orcinianis furiis est liberatus. Talia Deus stigmata inurit calumniatoribus; Cave calumniam, cave illam dicere, non tolerare à calumniis nemo tutus, nemo immunis, non Christus, non amicissimi Christo. Hipponensis Præsulis Augustini scripta ab igne, in igne tuta fuerunt & illæsa, non item à calumniatoribus. Cùm enim Vandali, Possidio teste, Hipponem incendissent, volumina ab Augustino exarata flammas evaserunt, eadem tamen à calumniantibus fuerunt oppugnata, perinde si Augustinus in iis, quæ contra Pelagianos disseruit, à Fide deflexisset. Non immeritò dixit Nicetas Choniates: Nihil tam sanctum est, quod calumnia tentare non audeat; & omnes ad nocendum prócliviores esse constat. Hic igitur eximius nemo est, & cum ventis loquitur, qui sorti suæ ingemiscens miratur, & ait: Non putassem hoc mihi probrum objiciendum. Nihil non

audet

a Ioan. Molanus in Natal. SS. Belgii die 18. Iunii.

audet mater impudentiæ Calumnia; cui meliorem vix reperias obicem, quam oppositam virtutem. Christus serio & docet, & jubet: *Orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Calumniæ pessimè refutantur calumniis: aderit dies, qui omnem Calumniarum impudentiam & fraudem detegat, a *Et tunc laus erit unicuique à Deo,* qui patientiæ dabit cœleste præmium, immortale gaudium.

a 1. Cor. c. 4. v. 5.

R. Asmo-

LASCIVA LINGVA
A
B
C

L.

A. *Asmodæus, seu diabolus formosus, ut videtur, ac humanus, libidinis præses, medius illorum est, quorum sermones aut Cupidinem* B. *aut Hircum* C. *olent, cum scilicet orationi, aut apertè, aut furtivis susurris verborum obscœnitas miscetur. Nocentissimum ex Orco venenum est, & loqui talia, & audire. Nam plurimum (quod veteres dixere) obscœna dicta moribus frugi nocent. Obscœna vox, obscœna vita, par scelus, Lasciva lingua, lasciva conscientia. Quæ facere te pudet, pudeat & dicere. Qui libenter audit turpia, libenter & perpetrat. Ad luxuriam proxima est semita, dictio impudica.*

L.

CAPUT XXXIV.

Lingua Lasciva *quam detestabilis sit, & quas ob causas.*

QUemadmodum sapientissimus Regum docuit: *Mors & vita in manibus linguæ*, sic a Ægyptii cum Harpocrati Deo seu Sigalioni facerent, teste Plutarcho, proclamarunt, *Lingua fortuna, Lingua dæmon*. Linguam plerunque aut è cœlo Angelus, aut ex Orco Diabolus insidet, impellitque, ut vel sermonis emolumentum capiat, vel in exitium ruat incauta verborum volubilitate. Et pessimè, & optimè lingua uti in arbitrio nostro est: b *De fructu oris sui unusquisque replebitur bonis.* Si tamen saniora loqui libeat. Sin aliter, *propter peccata labiorum ruina proximat malo*

Certissimum ruinæ argumentum, Lingua *lasciva*, cui parum est suis submergi sordibus, nisi una secum in perniciem plurimos trahat. Monstrum ingens, execrabile, & quo non fœdius alterum *Lasciva lingua*: atque de hac jam & contra hanc dicere exequemur.

I. Pa-

a Plutarchus lib. de Iside & Osirid. Sic imagines nostræ docent. b Prov. cap. 12. v. 14. Prov. cap. 22. v. 13.

I. Patentis tumuli atque cadaveris fœtores non tantum graves ſunt, ſed & inſalubres; narium peſtis maxima. Oris laſcivi homines fœtorem halant teterrimum, *ſepulchrum patens eſt* a *guttur eorum.* Non ſepulchrum duntaxat cadaveroſis oſſibus plenum, ſed & patens, inquit Chryſoſtomus, ut & alii participes fiant fœtoris. Nos quidem cadavera terrâ obruimus, hi contra faciunt, & eruunt ex imo ſpurciſſimum obſcœnitatis cadaver multorumque naribus affricant peſtilentiſſimam hanc ſaniem: pulchrum illis videtur, perire cum multis. Sepulchrum fœtidiſſimum obſcœna lingua. Sed ô mi Deus, quantus horum ſepulchrorum in orbe numerus eſt? Queritur Hieremias b vates: *Attendi & auſcultavi, nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui agat, pœnitentiam ſuper peccato ſuo.* Et profectò hic cauſſarum eſt abunde, cur quis Mundum jubeat res ſibi ſuas habere, quando vix ulla eſt domus, in quâ non ſæpius ſermones impudici miſceantur. Monſtret mihi quis, obſecro, ædes illas, quarum inquilini ſemper pudicè loquantur. Extra Orbem migrandum eſt ei, qui aurium caſtimoniam ſauciari non vult impuriſſimis colloquiis. Ubique ſepulchra ſunt patentia, è quibus Laſciviæ cœnum exhalat. Ubique Lerna Veneris, Cocytus Cupidinis, ubique Mephitis impudicitiæ, Camarina Luxuriæ: Nemo quod bonum eſt, loquitur; ſermones caſti exulant ubique.

Oracula divina verbis alioqui parciſſima, in linguas tamen tam illotas vix ſatis verborum reperiunt. Jacobus Apoſt. quam

a Pſ. 13. v. 3. b Hier. c. 8. v. 6.

graviter & disertè: *Lingua*, inquit, *constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, quicquid est bonorum actuum, contaminat. Et inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna.* Quid dici posset gravius? omnes vitæ nostræ periodos ab usque pueritia in seram senectutem polluit hæc libidinosi oris sanies. Quemadmodum verò muti sunt dæmones, qui silentium noxium persuadent, ita sunt etiam garruli, inter quos est signifer lascivus dæmon, qui hoc unum solertissimè agit, ut quibuscunque potest sermonibus spurcitiæ aliquid aspergat. Hinc Guilielmus Peraldus has obscœnitatis sordes, rectissimè *sputa diaboli* appellat. Nam homo sermonis impudici, non gravatè tolerat diabolum in lingua sua suaviter nidulari. Ubi verò hæc ab inferis fœtentissima Upupa nidum posuit, non aliud expectes, quàm hos pullos, hos turpes & inhonestos jocos, quibus Orbis universus fœdissimè contaminatur.

Ingemiscens *a* Esdras: *In diebus illis*, inquit, *vidi Iudæos ducentes uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Et filii eorum ex media parte loquebantur Azoticè, & nesciebant loqui Iudaicè, & loquebantur juxta linguam populi, & populi. Et objurgavi eos.* Iste jam rerum status est in orbe: nesciunt loqui Judaicè, linguam sanctam, pudicam, castam ignorant, & ex media parte loquuntur Azoticè; turpiter, obscœnè, flagitiosè, liceat dicere, diabolicè. Azotidæ, seu quod idem deprædatrices. Linguæ salaces hanc loquendi fœdissimam dialectum docent. Hic sine

a 2. Esd. c. 13. v. 23. & 24.

sine minervali discitur: hic nemo non discipulum aut doctorem agit; nemo quod bonum est: loquitur. Heu vel infantes ipsi, penè antequam pappare minutum poscant, priusquam mammas atque tatas vocare desinant, jam quod mireris, loqui Azoticè norunt. O fœdam oris eluviem, tam vulgatam, quam noxiam! Et caussæ, ob quas omnis verborum obscœnitas cavenda, plurimæ, potissimum istæ. Prima, quisquis inverecundam habet linguam verecundam habere mentem, nemini persuaserit. Veritati hoc tuto credimus: *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* a *Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* Pectus quod meliori calet igne, non tales ejicit scintillas, casta cogitat, verecunda loquitur. Gilbertus hoc velut digito commonstrans: Flamma, inquit, quæ de sursum pudica est, bonis consentiens, & bonos faciens.

II. Altera caussa priori affinis: Qui tam liberè inhonesta quævis effutit, homo nauci, & præmortui pudoris censetur. Verissimè dixit Comicus

b ——— *Illum ego*
Periisse duco, cui quidem periit pudor.
Plerique homines, quos cum nihil refert, pudet;
Ubi pudendum est, ibi eos deserit pudor.

Petrus Aldobrandinus, purpuratus Senator sæpius dicere solitus est: *Homo sine pudore & pudicitia, & nomen hominis amittit, & naturam.* Verissimum. Et sæpissimè.

Redire nescit cum semel periit pudor.

 Sa-

a Matth. c. 12. v. 34. & 35. b Plaut. Bacchi & Epidici Act. 2. Scen. 1.

Sapienter a Symmachus: *Scio*, inquit, *virtuti cognatum pudorem, qui in factis frustra quæritur, si exulet à verbis.* Prisci dicere soliti:

b *Turpe quid æquè indecore dixeris quam feceris.*

Tertia caussa: Verba prætextata & spurca, sermones sordidi & obscœni plerunque grave damnum inferunt pluribus. Nec enim is solùm qui talia loquitur, sed etiam qui loquentem audiunt, venenantur. Pronum ac facilem obscœnitatis auditorem Bernardus c providè commonefaciens: *Non solùm, inquit, nihil ipsi indecorum loqui, sed nec aurem quidem debemus hujusmodi præbere dictis: quia quem delectat audire, alterum loqui provocat. audire quoque quod turpe sit, pudori maximo est.* Ideo beatus Paulus quicquid ejuscemodi sermonis est, severè prohibens idque sæpius: d *Fornicatio*, inquit, *& omnis immunditia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos.* Nam quod loquimur, hoc & cogitare & cupere censemur. Nec Paulo satis semel monuisse, idem iterum inculcans: e *Omnis sermo malus*, inquit, *ex ore vestro non procedat.* Addit, *nolite contristare spiritum sanctum Dei.* Obscœni oris homo quantum in se, Deum ipsum afficit tristitia. Spiritus divinus quantum in homine Christiano, velut in domo diversatur; caveat ergò paterfamilias, iste, ne quid dicat, faciatve, quod tantum hospitem dedeceat. Nimirum illa è cœlo Columba, & passeres

a Sym. l. 10. Ep. 10; b Troch. c Bern. l. de ord. vitę p. 115. d Ephes. c. 5. v. 3. e Ephes. c. 4. v. 29. & 30.

ſeres Veneris ſimul habitare non poſſunt. Ideò divinus *a* Paulus tertium commonefaciens: *Nolite*, ait, *ſeduci, corrumpunt mores bonos colloquia mala.* Unicum namque laſcivius verbum, vix unquam ſoli auctori nocet, ſed etiam audientes aut inficit, aut offendit. Clarè *b* Bernardus: *Unus eſt*, inquit, *qui loquitur, & unum tantum verbum profert, & tamen illud unum verbum uno in momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit.* Solent aurifabri, cùm argenteum poculum auro imbuunt, prunas irritare alis: Lingua impura ejuſcemodi ala eſt, quâ libidinum ignes mirifice animantur. Sermo Laſcivus optimum luxuriæ flabellum. Ergo *c fuge ſocios qui lætantur, cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis, quorum viæ perverſæ ſunt, & infames greſſus eorum.* Epheſii, ait Strabo, digni qui ad puerum omnes ſtrangulentur, quod Hermodorum virum inter ipſos frugi, cum edicto hoc ejecerint; Nemo noſtrum frugi eſto, aut alibi cum aliis eſto. Eadem & laſcivæ linguæ ſanctio eſt: vult omnes eſſe ſui ſimiles. hoc eſt, impudentes & obſcœnos.

Auguſtinus *d* grandibus lachrymis deplorat, impudicorum ſodalium conſortio ſe tractum fuiſſe in vetita. Monebatur quidem à matre Auguſtinus, libidinis cœnum caveret: at mihi, ait, monitus muliebres videbantur, quibus obtemperare erubeſcerem. Illi autem tui erant, & neſciebam, & te tacere putabam, atque illam loqui, per quam

a 1. Cor. c. 15. v.33. b Bern. ſerm. 24. in Cant. medio. c Prov. cap. 2. v. 14. d Aug. lib. 2. Conf. c. 3. & 9. fine.

tu mihi non tacebas, & in illa contemnebaris à me filio ejus. Tanta cæcitate præceps ibam, & pudebat non esse impudentem.

III. Grande nefas ducimus, si vas Eucharistiæ asservandæ factum in profanos calices liquetur, cœleturque adulteriis; & tamen inter levissima piacula habemus, si linguam Dominici corporis velut patinam, diaboli hac sanie perfundamus, & ad impium ministerium quasi consecremus, ut vel spurcis cantiunculis, vel narratiunculis inhonestis subserviat. Nemo Dei patientiam hic cessaturam somniet, a *Propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ*, eos scilicet qui rite moniti, has linguæ sordes Numini displicere, auditori plurimum nocere, & inter graviores noxas censeri, aut irrident, aut ut olim Augustinus, muliebres monitus interpretantur. In hos vindex ira Numinis desæviet, aut hujus vitæ suppliciis, aut futuris. b *Condemnabit te os tuum* (lascive fabulator) *& non ego, & labia tua respondebunt tibi.* Nimis serum est illic locorum vociferari, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.

Gregorio hîc assentimur, linguam in flammis illis non ideo solum cruciari, quod cupediarum amans fuerit, quod nimium vini sorbuerit, sed quod multa petulanter ac lascivè garriverit. Prima namque, Gregorio teste, male convivantibus famulatur culpa loquacitatis.

Petrus Damianus vir eloquens & sanctus impu-

a Ephes. c. 5. v. 6. b Iob c. 15. v. 6. Luc. c. 16. verf. 24.

impuras has linguas eleganter turdis comparat, quibus illud ipſum quod edunt & egerunt, necem adfert. Nam è turdi fimeto frutex naſcitur, qui viſcum, avium mortem ſuppeditat: Laſcivus ſermo, viſcus merus eſt, illecebra, laqueus, tendicula, inſidiæ capiendis auribus; ſed aucupes Acherontici hoc viſco primum omnium illaqueant auctorem. Condemnabit illos os ſuum: ſuo glutino capientur.

Olea, Plinio *a* affirmante, ſi eam capra vel lambat tantum, ſterileſcit: quædam etiam hâc injuriâ moriuntur. Si olidus caper, inverecundus gerro, linguam ejiciat, & verba vel in proſtibulo erubeſcenda ſpargat, oleis præſertim adoleſcentioribus plurimum obeſt, quas vel ſterileſcere cogit, vel mori: totâ quandoque vitâ memoriam contaminant, vel ſemel in juventute audita. Et quid oleum inſani foco jam ardenti affundimus? natura jam ante ad has aurium titillationes proniſſima eſt, quid cadentem impellimus? quid eam maligniſſimis verborum inſidiis circumvenimus? ſeipſam ſponte induit in laqueos. Patulis plerunque auribus excipitur quod cum caſtitatis injuria dicitur. Sermones amatorii & Venerem olentes ſuaviter irrepunt, blande capiunt, molliter ligant, latenter occidunt. Quiſquis talia loquitur, rationem reddet ſupremo judici tam de ſe, quam de iis, quorum aures tam impuris fabulis inceſtavit.

Bernardinus Senenſis domo nobilis tam verecundus à puero fuit, ut ſiquando verbum petulantius audiſſet, non aliter erube-

a Plinius l. 17. c. 24. nat. hiſtor.

sceret, quam si quis colaphum ei incussisset. Hinc coævi pueri, cum sordidè loquerentur, viso Bernardino mox silentium edicentes: Silete, ajebant, silete, Bernardinus adest. Utinam, ô bone Deus, plures sint in orbe Bernardini, qui tam illotæ linguæ nugatoribus acetum porrigant ori eludendo.

Fuit vel inter idololatras hoc modestiæ acetum olim venale. Nobilissimus morum magister a Epictetus, Christianè prorsus: *Periculosum est etiam*, inquit, *ad orationis obscœnitatem progredi*. Cùm igitur tale quippiam inciderit, aut (si feret opportunitas) objurgabis eum, qui sermonem illum injecerit: aut taciturnitate saltem, & rubore vultuque ostendes, eam orationem tibi displicuisse. Non tantum ne ipsi nos spurcè loquamur, vetat Epictetus, sed nec alios quidem, si talia fabulentur, ferendos monet, sed aut verbis aut certè vultu ac silentio castigandos. Imo cum de gladiatoriis aut Circensibus ludis; itemque de epulis & potionibus verba fiunt, aut cum homines laudantur vel vituperantur, si fieri potest, inquit, alio traduc eorum sermones; in turpibus etiam objurga. Vel ipsi poëtæ, cætera liberiores hic monent. Aquinas satyricus saluberrimum consilium suggerit:

b *Nil dictu fœdum, visuque hæc limina tangat.*
Intra quæ puer est ——

Cato senior, Plutarcho c teste, adeo ab omni verborum turpitudine, præsente filio tem-

a Epict. Enchirid. c.55. b Iuven. sat.14. vers.44.
c Plutar. in Paralell.

temperavit, quasi Vestalibus virginibus arbitris locuturus esset, nec unquam cum eo lavit. Et tamen inter homines Christianos, prô dolor! non paucos repereris, quorum omnia pene colloquia Veneris officinam oleant, quique se parum facetos credant, nisi libidinosos ostendant. Insania luculenta! tussim comprimimus, excreationes crebras cavemus, quicquid oris elegantiam perdit, fugimus, & hæc talia sine ore & fronte effutimus: *Quanto magis cavendum est*, inquit Bernardus, a *ne quid turpe exeat de ore, hoc enim graviter coinquinat hominem.*

IV. Sanctus Rodulphus antistes Eugubinus, è fratre, cui Petrus nomen, in familiari colloquio lascivius verbum audierat, mox ille adolescentem flagellari, & quadraginta dies omni vino abstinere jussit. Nec refractarium habuit fratrem Rodulphus. Ita oris inhonestas omnis comprimenda est. Et Paulus b seriò hortatur: *Profana autem & inaniloquia devita, multum enim proficiunt ad impietatem, & sermo eorum ut cancer serpit.* Morbus planè malignus & horridus est gangræna seu cancer, cui verborum turpitudo rectè confertur; serpit illa & in fœdam amplitudinem excrescit: celerrimè capitur, quicquid horum dicitur, neque opus dicta repetere, quæ non aures solum, sed & medullas subeunt, *serpunt ut cancer.*

De Arrio beatus Hieronymus dixit: Una scintilla fuit, sed quia hæc non statim oppressa, totum orbem flamma ejus populata est: scintilla videtur dictum inverecundius, sed

a Bern. l. de ord. vitæ mihi pag. 1115. b 2. Tim, cap. 2. v. 17.

ſed ſcintilla in peſtilentem ſe flammam diffuſura ni opprimatur.

Miranrur aliqui hæreſin noſtro ævo incrementis tam velocibus ac lætis propagatam. Mirari deſinite, ô boni, nam uti Thomas Morus loquitur, ad propoſitam vitæ licentiam certatim accurrere, id verò tantum habet miraculi, quantum ſaxa deorſum ruere. Sicut hæreſis, ſic & loquendi laſcivia, facillimis argumentis propagatur, ſerpit ut cancer: benevole auditur, arridetur, applauditur, & jam melancholicus habetur, qui inter obſcœna lætus non eſt, velut amuſus & inficetus ſpernitur, qui Cypridis myſteria, qui bonæ Deæ ſacra, qui raptum Helenæ, errores Æneæ, Didonis venatus recitare aut neſcit, aut non vult. His moribus vivimus, & cœlum ſperamus.

Hanc ob cauſſam *a* Siracides graviſſime monet: *Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire.* Addit; *Et ori tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis.* Dic cum Chriſto: b *Vade retro Satana.* Satanæ tunc bene eſt, cum propudioſiſſimi ſermones bellum movent caſtimoniæ, cum totis fluit labiis libidinis cœnum. Chriſtus, *ubi ſunt duo vel tres*, inquit. *congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Diabolus haud aliter; ubi duo vel tres congregantur, ut immunditiem animi per os evomant; illic & ego ſum in medio eorum; medius non verborum tantum, ſed & cogitationum. c *Hic tela volant ignea nequiſſimi*, non de facili extinguenda.

Ideo

a Eccli. c.28. v. 28. b Mat. c. 10. v. 4. Matth, c.18. v.20. b Epheſ. c.6. v.16.

Ideo Augustinus tam sollicite: *Fratres charissimi*, ait. *bina jugiter cogitemus, ut os nostrum non crudelis adversarius sed pius Deus aperiat.* a *Purus sermo pulcherrimus est.* Et quæso quid causæ est, nostras preces quandoque surdis auribus à Deo audiri? Ne miremur: quî enim placere possit oratio à lingua tam immunda? *Non* b *est speciosa laus in ore peccatoris.* Recte Gregorius: Cùm indignus, inquit, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Sunt qui araneas, aut mures, aut ranas sic oderint, ut vel nomen ejuscemodi animalculorum horreant, nedum ut sub aspectum admittant. hinc cibum alioqui pretiosissimum extreme aversarentur, & nec oculis quidem tangerent, si rana vel aranea, vel musculus eandem cum cibo patinam occuparent. Orationem cœlites ut Ambrosiam amant, verborum turpitudinem, ut pestilentem vomitum abominantur. Et sapientia c humanæ gentis monitrix proclamat: *Propter hoc qui loquitur iniqua, non potest latere, nec præteriet illum corripiens judicium.* d *Non abscondit se ab eo omnis sermo.* Ideo divinus Paulus & ipse vociferatur: *Nunc autem deponite & vos omnia: indignationem, malitiam, iram, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro.* Non enim solum facere turpia nefas est, sed & dicere.

f *Impudica qui loquuntur, impudica diligunt.*

Nam, divo Bernardo g teste, *vanus* (lascivus) *sermo,*

a Prov. c. 15. v.26. b Eccli. c 15. v.9. c Sap. c.1. v.8. d Eccli. c.42. v.20. e Coloss. c. 3. v.8. f Mono. Troch. g Bern. de inter. domo c.43. p.1082.

sermo, cito polluit mentem, & facile agitur, quod libenter auditur. Idcirco a Chrysostomus: *Vis, inquit, à verbis turpibus abesse? ne verba tantùm turpia fugias, verum & risum solutum, & omnem concupiscentiam.*

a Chrys. tom. 5. hom. 15. ad popul. mihi p. 116.

Hic.

M
MENDACIVM.
C
A
B

M.

Hic Mendax, Mordax, Murmurans lingua sistitur.

A. *Homo sacer profano monstrat volantem asinum. Quam argutè autem hoc turpe* Mendacium *sit notatum, Vide Cap. 35. §. 4.*

B. *Duo canes unum os admordentes, Linguam* Mordacem *repræsentant. De qua Cap. 38. totum.*

C. *Tres illi non tam vinitores quam oblocutores, Linguæ* Murmurantis *negotium præclarè agunt. Vide Cap. 39. initio ante §. 1.*

M.

CAPUT XXXV.

Quid sit Mendacium, *ac quotuplex; & an omne Mendacium sit peccatum.*

DUx Iſraëlis Moyſes tam præcellentis ac divinæ fuit formæ, ut gentis illius ſcriptor *a* auſus ſit dicere: Nemo erat adeo tetricus ut viſa Moyſis pulchritudine non obſtupeſceret: & perſæpe accidebat, ut dum geſtaretur ac circumferretur etiamnum infans, obvios quoſque in ſe converteret, ita ut relictis feriis negotiis mallent præcellenti ejus forma oculos paſcere, quam ſua proſequi: Tanta erat puerilis gratia, ut inviti homines ab hoc ſpectaculo diſcederent. Nihilominus vir iſte tam formoſus non æquè facundus fuit. *b* Moyſes ipſe ſeipſum accuſans apud Deum ineruditæ & plumbeæ linguæ: *Non ſum eloquens*, inquit, *ab heri & nudius tertius, impediti oris, & tardioris linguæ, & incircumciſus ſum labiis.* Hic Moyſes tam honorificæ legationi detractandæ quinque defectus ſuæ linguæ accuſat. Primus: Vir paucorum verborum fuit, ſeipſo teſte, & dicendi jejunus. Alter: Inelegans, nec claris oratoribus exæquandus. Tertius: Tardiloquus, & linguæ parum agilis ac promptæ. Quartus: Exili & gracili voce.

a Ioſep. lib. 2. Antiq. cap. 5. paulò poſt initium.
b Exod. c. 4. v. 10. & c. 6. v. 12.

Quintus: Linguam habuit hæsitantem, ac balbutiit. Hac tamen quantumcunque tardescente lingua omnem Ægyptiorum & facundiam & sapientiam in ruborem dedit, quia Deus lingua Moysis locutus est, veluti cum peritissimus scriba, quovis calamo quantumvis obtuso elegantes format characteres. Qualiscunque sermo, bonus sermo est, cum Deus linguæ moderator est.

Sed unde tandem & quando hoc constat? Cum mens & os ita consentiunt, ut unum Dei honorem unice spectent. Hic demum Veritas equis albis vehitur: Mendacium equo bicolore & cæco utitur; sæpe tamen veritatem vincit currendo. Atque de hoc linguæ vitio quod *Mendacium* vocamus jam differendum. Quod quo commodius fiat atq; distinctius, omnem de Mendacio dictionem in has classes partimur. Dicemus itaque 1. quid sit Mendacium. 2. Quotuplex. 3. An omne Mendacium sit peccatum. 4. Quàm fœdum sit Mendacium. 5. Quàm sit noxium. 6. Objectiones quæ proponi solent tuendis Mendaciis, refellendæ. 7. Quæ pœna sit mendacii, explicandum. Et quia vitium hoc nusquam non vulgatissimum, benevolum & attentum ad ista seu lectorem seu auditorem desideramus.

I. Primum est, quid sit Mendacium. Ad rem Chrysostomus a respondens: *Ne alia quidem dicamus*, inquit, *alia sentiamus, hoc est mendacium*. Itaque rectissime dixerunt prisci:

Aliud loqui, sentire aliud, mendacium est.

Nec

a Chrys. hom. 19. in ep. ad Hæbr.

Nec aliter Thomas *a* Aquinas, ille Theologorum antistes Mendacium describit, quam tale vitii genus, quo quispiam contra ac sentit, enuntiat. Ubi hanc agnoscit etymologiam mendacii, *Contra mentem dicere.* Ideo *b* Augustinus de mendacio cavendo disserens: *Non aliud*, inquit, *pectus tegat, aliud lingua proferat.*

Petrus Maffejus *c* narrat Regem Macazarum in familiari colloquio, quod cum Antonio Paiva instituit, his omnino verbis interrogasse. Quid est mendacium? Atqui ut ad hoc respondeam (inquit Paiva) liberali venia est mihi abs te opus, ô Rex, quod si nihilominus acerba & aspera mea tibi visa erit oratio, peto quæsoque; ut omnem in me unum iram exerceas: Lusitanos meos cum suis rebus abire permittas. Cum ille continuò quodlibet expromendi potestatem fecisset: Scire aves, inquit, Mendacium quid significet. Ego vero nulla comparatione hujusce tibi vocabuli vim facilius aut clarius demonstraverim, quam ista ipsa, quam vos agitis vita. Cum enim Jesum Christum Dei Filium totius veritatis auctorem penitus ignoretis; sic fit ut erroribus infinitis impliciti, à Veritate semoti in ipso mendacio volutemini. Fusa sed elegans descriptio mendacii, nam uti verbis, sic & moribus ac vita plurimi mentiuntur. Sed nos non de morum, sed verborum mendacio hic agimus, de quo *d* Augustinus istud pronun-

 tiavit:

a Divus Thom. 2. 2. quæst. 110. initio quæst.
b Aug. tom. 10. serm. 29. de verbis Dom. c Maff. l. 12. hist. Ind. ante med. mihi pag. 341. d Aug. tom. 4. l. de mend. a. 4. non procul. à fine.

tiavit: *Nemo dubitet mentiri eum, qui falsum enuntiat caussa fallendi.*

Linguam, si Plinio credimus, venarum una cum corde, alia cum cerebro nectit; qua quidem venarum dispensatione natura nos docet, udum illud membrum ab Intellectu (cui sedes in capite) sic regendum, ut lingua consentiat cum corde; hoc enim, ut diximus, mendacium est, aliud corde abditum, aliud lingua promptum gerere, aliquid in animo nigrum credere, sed voce candidum asserere. Hinc *a* picturi hominem mendacem, picam pinxêre, à fronte albam, atram à tergo. Vox locustarum, ait Plinius, *b* proficisci ab occipitio videtur; eo loco in commissura scapularum habere quasi dentes existimantur, eosque inter se terendo stridorem edere: Mendacium oratio obscura, semper à tergo latens, nunquam prominens in aperto, stridores edit inanes, velut locusta; aliud enim dicunt mendaces, aliud cogitant.

Rectissimè mihi dixisse visus est, qui Mendacium *Diaboli larvam* appellavit. Certè Veritas similitudo & quædam imago Dei est. Ideo *c* Siracides monet: *Ne accipias faciem adversus faciem tuam, nec adversus animam tuam mendacium: Pro anima tua non confundaris dicere verum.* Nemo sit tibi pretiosior te, ut illius amore vel timore Deum offendas; i& ne quæso animæ tuæ hanc diaboli larvam indue, ut mentiaris, & mendacio velut larva tectus videri velis nitidus & formosus.

Est autem humanæ linguæ tam pronum men-

a Pierius hieroglyph. l.24. b Plinius l.11. nat. hi-stor. c 29. fine. c Eccli. c.4. v.26. & 24.

mentiri, ut verissimè dixerit *a* Epictetus: Primus & maximè necessarius in Philosophia locus est is, qui agit de usu decretorum, veluti de non mentiendo. Alter qui demonstrationes tractat, veluti cur non sit mentiendum. Nos verò diversùm facimus, quippe aliter in scholis disputamus, aliter domi vivimus. Proinde mentimur quidem, inquit, quomodo autem demonstretur non esse mentiendum, in promptu habemus. Itaque dum falsitatem fugiendam docemus, sequimur, dum reprehendimus mendacium, mentimur; aliud enim dicimus, aliud cogitamus. quod quidem propriè esse diximus mentiri.

II. Alterum ac tertium hac in re caput est, Quotuplex sit mendacium, & An omne mendacium sit peccatum. Theologorum *b* vox est, mendacium triplicis esse generis; Officiosum, Jocosum, Perniciosum. Officiosum dicitur, quod alicui profuturum creditur, ei saltem qui loquitur. Jocosum appellant, quod nemini nocet, sed animi caussa profertur. Hoc priore deterius est, utrumque tamen non inter capitales noxas censeri solet. Tertium deniq; perniciosum, quod semper cum alicujus damno conjunctum, inter graviora piacula numeratur. Num ergò mendacium omne veatum, & piaculi loco habendum? omne prorsus, omne omnino. *c* Aristoteli res certa; *Omne*, inquit, *mendacium per se pravum est & fugiendum.* Et vox una omnium Theologorum est, omne mendacium inter peccata numerandum.

a Epict. c.76. Ench. b S. Thom. 2. 2. q. 110. art. 2. c Arist. l.4. Ethic.

a *Interpres animi lingua; mentiri nefas.* Dilucide hanc rem Siracides *b* definiens. *Noli*, ait, *velle mentiri omne mendacium.* Sacræ paginæ convenienter & prisci Patres locuti sunt. Gregorio, Mendacium omne iniquitas est. Isidorus: Omne, inquit, mendacii genus summoperè fuge, & nec casu nec studio loquaris falsum; cave mendacium in omnibus. Adeo verò cavendum est hoc vitium & fugiendum, ut si salus plurium in unico idque solum officioso vel jocoso mendacio dicendo verteretur, id tamen neutiquam liceret dicere: imo si suos quis parentes aliosve sibi conjunctissimos flammis demersos vel levi mendacio extrahere posset, mentiri tamen licite non posset; satius foret illos in igne deserere, quam Deum falsitate offendere. Ecquæ rigida, inquis, hæc assertio? videatur rigida, est sane vera. Lex est quam divinus *c* Paulus promulgavit: Non esse *facienda mala, ut eveniant bona, sicut ajunt quidam nos dicere,* inquit: *Faciamus mala ut veniant bona, quorum damnatio justa est.* Hanc Pauli regulam secutus Augustinus, *d* ad rem aptissime: Ita, inquit, omnis doctrina veritatis aufertur, cedens licentiosissimæ falsitati, si mendacio vel officioso alicunde penetrandi aperitur locus. Aut enim temporalia commoda vel propria vel aliena veritati præponit quicunque mentitur: quo quid fieri potest perversius? Certe injuria Deo illata gravior est omni humano malo. Quot millia sanctissimorum martyrum omnem potius sanguinem

a Vetus Iamb. b Eccli. cap. 7. v. 14. c Rom. c. 3. v. 8. d Aug. l. de mend. c. 7.

nem prodigere, & animam per ſtillicidia emittere, quam unico ſe mendacio tueri voluerunt. *Unde*, ait Auguſtinus, a *ſi nec ipſa vita præponenda eſt veritati, quid objici poteſt, propter quod mentiendum eſſe contendant, qui aliquando putant oportere mentiri?* Omne mendacium, peccatum eſt, imo etiam, ut Auguſtinus ratiocinatur, omne peccatum, mendacium eſt. Hoc Euangelium dicit: *Contra legem* enim, inquit, *& contra veritatem quicquid eſt, mendacium dicitur:* Hæc ipſiſſima quoque b Bernardi doctrina eſt; *Nullum*, inquit, *juſtum mendacium: omne mendacium in omnibus eſt peccatum; omne quod à veritate diſcordat iniquitas eſt.* Si mendacium apud omnes damnatur, ſi falſitas humano judicio punitur, quanto magis ante Deum, qui eſt teſtis verborum & operum? Ante quem etiam de otioſo verbo unuſquiſque rationem redditurus eſt. Concludit: Omne genus mendacii ſummopere fuge. Ita prorſus, fuge, fuge, & potius ſinu colubrum, quam lingua mendacium admitte. Nam Bernardi ſenſu, nemo nec ſuam quidem vitam tueri debet mendacio. Petrus Apoſtolorum caput, ſi minus amaſſet vitam, utique mendacium magis exhorruiſſet. De quo Bernardus eleganter: In quo ergo, inquit, culpabitur? an in eo quod mentiri quam mori maluit? Hæc plane voluntas reprehenſione digna fuit, quia corporis magis quam animæ voluit ſervare vitam. Et peccavit ergo, & non abſque conſenſu propriæ voluntatis, infirmæ quidem & miſeræ, ſed plane liberæ,

a Aug. tom. 8. in Pſ. 139. circa med. b Bern. l. de gratia & lib. arbitr.

Peccavit autem non ſpernendo aut odiendo Chriſtum, ſed ſe nimis amando.

Sed Auguſtinus etiamnum mihi in mente eſt, qui diſertiſſimus in mendacium geminos ſcripſit libros: primum quidem, ut peſſimi vitii nequiſſima indoles melius noſceretur; alterum, ut hæc Orbis lues ſtudioſius caveretur. Ita hic ſanctiſſimus ſcriptor vel ſolus ſufficeret ad omne mendacium ex Orbe penitus eliminandum, etiamſi divina ſilerent oracula, quæ tamen extreme damnant, & cœlo proſcribunt mendaces linguas. Neque pernicioſum duntaxat mendacium, ſed & jocoſum atque officioſum damnantur: Illud quidem mitius eſt, quia retinet aliquam benevolentiæ ſpeciem; Illud non omnino pernicioſiſſimum, quia plerunque non fallit, neutrum tamen ſine culpa eſt. *Nec ideo*, inquit a Auguſtinus, *ullum putandum eſt, non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo.* Et rationem reddit: b *In hoc fallitur, quod putat ſibi ſuum non obeſſe mendacium, cum magis facienti quam patienti obſit omne peccatum.* Hinc ut idem c Auguſtinus expreſſiſſime tradit, *nec illa ſunt admittenda mendacia, quæ quamvis non obſint alteri, nulli tamen proſunt, & obſunt eis ipſis, qui gratis mentiuntur. Nemo* d *itaque poteſt convincere aliquando eſſe mentiendum, niſi, qui potuerit oſtendere, æternum aliquod bonum obtineri poſſe mendacio*. Quod quidem nullius impudentia unquam affirmârit. Veriſſime dixerunt priſci: *Quiſ-*

a Aug. tom. 3. Ench. ad Laurent. c. 22. b Ibid. c. 17. c Idem tom. 4. l. de mend. ad Conſent. c. 11. d Idem ibid. c. 7.

Quisquis timet Deum, abstinet mendacio.

III. Tertium hic caput, est ipsa mendacii fœditas. Duo quædam apud Persas turpissima habebantur, *Ex ære alieno laborare, & Mentiri*. quæ duo plerunque conjuncta sunt. Rarissimos debitores reperias, qui mentiri nesciant. Nam nomina quæ in proximum mensem tollenda promittunt, vix tollunt anno proximo. Sollennissimum illis est, tempora expungendis nominibus decreta, mendaciis protollere. Hanc turpitudinem Persæ non immerito pessime oderunt. Romani omne mendacium homine libero ac ingenuo indignum putarunt, servileque vitium esse, nec cadere posse, nec debere in generosum pectus, quod ante vitam projiciat, quam illam mendacio commaculet. Enimvero inter mendacia, ea jure dixeris fœdissima, & longe pessima, quæ sunt deliberata. Sunt qui huic rei gravissime & magna cum cura student: Hæc, ajunt, ita fingenda sunt: os illi homini sic oblinere poterimus; si justitiæ, cur non & veritati nasus cereus tornari possit? his ergo flexibus, his diverticulis evademus. Falsitas meditata, falsitas pessima. Quod beatus Gregorius *a* accurate observans: *Nonnunquam*, ait, *pejus est mendacium meditari quam loqui; nam loqui plerunque præcipitationis est, meditari vero studiosæ pravitatis.* Hic Jurisconsulti viderint & caussidici, qui caussæ non justæ patrocinium suscipiunt: vident quidem ii non raro Jus atque Justitiam à se non stare, nihilominus actionem suscipiunt, scribunt,

a Greg. l. 18. mor. c. 4. initio.

bunt, dicunt, agunt, jus torquent, uncis naribus indulgent: neque hoc gratis; auream inde messem colligunt. Ludovicus Malvenda has exactiones non invenuste deaurata mendacia vocat. Ita Pharisæi Romanis militibus ante Dominicum sepulchrum excubitoribus, suum illud grandissimum mendacium liberali manu deaurarunt. Clarissime Matthæus: a *Pecuniam*, inquit, *copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus*, Et si hoc auditum fuerit à Præside, nos suadebimus ei, & securos vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant edocti. Et divulgatum est verbum istud apud Judæos, usque in hodiernum diem. Monstrosum, fœdissimum mendacium! fuerunt tamen, atque etiamnum sunt qui prona credulitate defendant tam luculentam falsitatem.

Sed quid contendimus? Mendacium nobilissimum habet auctorem, in cœlo natum, Luciferum, diabolum ipsissimum. Hic primus omnium mentitus: *Nequaquam*, b ait, *morte moriemini*. Ideo Christus in circulo Judæorum: *Vos*, c inquit, *ex patre diabolo estis. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo, cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater ejus.* De hoc ipso inventore mendacii d Augustinus: *Qui non solum mendax*, inquit, *verum etiam mendacii pater est.* Primus est quippe mentitus, & à quo peccatum, ab illo

a Matth. c. 28. v. 12. ad 16. b Gen. c. 3. v.4. c Ioan c.8. v.44. d Aug. tom.5. de civitate l. 14. c. 3. fine.

illo cœpit esse mendacium. Egregio sane inventore gaudet mendacium. Neque mendacii tantum pater est diabolus: sed & eorum omnium qui mentiuntur. Hoc enim verba Servatoris docent: *Et pater ejus*, cujuscunque scilicet mendacis. Videte mendaces, quis vos pater filiolos agnoscat, ab indole paterna minime degeneres. Sicut enim Deus ab æterno Veritatem progenuit, ita diabolus à principio falsitatem. Et hoc est quod linguam divinis laudibus efferendis creatam ita inquinet, ut omnis divina laus à tali lingua sordeat. Salomon *a* id affirmans: *Abominatio est*, inquit, *Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placent ei.* Neque lingua solum mendaciis inquinatur, sed totus quantus quantus est homo, fit falsus: uti enim moneta plumbea, etsi magna, nullius est pretii: nummus argenteus etsi parvus pretio longe superat, sic homo verax vel unicus antestat centum mendacibus. Quam autem hoc probrosum & turpe, quod monetam adulterinam non feramus in marsupio, linguam autem falsiloquam tam facile toleremus in ore proprio. Multis jucundum est omnia mendaciis aspergere. Nam, quod *b* Augustinus observat, mendax amat mentiri, atque habitat animo in delectatione mentiendi. Complures potius mentiri eligunt, quam tacere. Hi plerumque veris falsa contexunt, ne se suavitas sermonis deserat. Ut autem vanissima hæc hominum studia nonnihil coërceantur, idem Augustinus *c* eximie dixit: *Laborant homi-*
nes

a Prov. c.12. v.22. b Aug. tom. 4. l. de mend. c.11. c Idem in Ps. 139. circa med.

nes loqui mendacium, nam veritatem tota facilitate loquerentur. Ille enim laborat qui fingit quod dicit. Nam qui verum vult dicere non laborat: ipsa enim veritas sine labore loquitur. Sed quid miri est mendacem adeo laborare ac fatigari, quando duplex cor habet, cum tamen vel unicum satis fatiget. Præclarissime Augustinus hac de re disserens: *Quapropter,* inquit, *ille a qui mentitur aliud habet in animo, & aliud verbis vel quibuslibet significationibus enuntiat.* Unde etiam duplex cor dicitur esse mentientis, id est, duplex cogitatio: una rei ejus quam veram esse vel scit vel putat, & non profert: altera ejus rei quam pro ista profert, sciens falsam esse vel putans. Ex quo fit, ut possit falsum dicere non mentiens, si putat ita esse, ut dicit, quamvis non ita sit; & ut possit verum dicere mentiens, si putat falsum esse, & pro vero enuntiat, quamvis revera ita sit ut enuntiat: ex animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate vel falsitate mentiens aut non mentiens judicandus est.

IV. Gravis profecto morbus est, & abominabilis consuetudo fingendi. Qui hoc morbi genere laborant, pæne infames fiunt, & ubique pessime audiunt. Id porro hujus morbi fœditatem satis arguit, *b* quod inter septem illa, quæ Deus vehementer odit, etiam lingua mendax numeretur.

Quantumvis autem deforme sit monstrum, omnis falsitas, sunt tamen qui ei formam studeant concinnare. Aulas ingredere, & videbis compsissimas falsitates. A vero non videtur

a Idem tomo 4. l. de mend. c. 3. b Prov. c. 6. vers. 17.

tur aberrasse, qui dixit, familiare Principum aulis mendacium esse. Nam divites illic sponsiones & verba prope singula, tanquam utero gravida mentiuntur partum. Ne fide: vento non prole distenduntur. Credas Sodomæ poma esse, quæ attactu in cinerem fatiscunt. ita venustatem, honores, opes, amorem, benevolentiam purpuratorum verba loquuntur. res, odia, livores, æmulationes, fraudes extollunt verbis, factis præcipites agunt: ore locupletes, reliqua inopes, ut jam fortiter venusteq; mentiri, aula dignum censeatur; indignum vera dicere: & ille comissimus censeatur, qui pluribus bene consutis mendaciis dictionem vestit; ille rusticus, qui hoc verborum stibio non utitur. Jamque aulica civilitas est, veritati dextre illudere. Quam longe hi *a* absunt ab Epaminondæ moribus, qui tam serius veritatis cultor fuit, ut ne joco quidem unquam mentitus sit. Ad Christianas omnino leges hoc factum. *b* *Non enim decet principem labium mentiens. Qui nititur mendaciis, hic pascit ventos, idem autem ipse sequitur aves volantes.* Et propterea verbum mendax justus detestabitur. Prisco carmine ferebatur:

c *Nil vanitate mentiendi turpius;*
Odere divi, odere homines mendacium.

Et quamvis in omnium ore turpe sit omne mendacium, est tamen in ore hominis sacri & religiosi longe turpissimum, Quod vel inde liqueat. Iter unà fecerunt vir religiosus & profanus. Ille habitu quidem sacer, sed profana lingua solutissimus, subito profanum

a Æmy. Probus. b Prov. c. 17. v. 7. & c. 10. v. 4. & c. 13. v. 5. c Vet. Iamb.

fanum compellans: En, en, inquit, volantem illic asinum. Suspexit alter praeproperis & nimium credulis oculis. Iste irridens largiter: Et ô te, inquit, non asinum, sed oviculam simplicissimam, qui credas tantæ mo is quadrupedem volare posse. At profanus indigne ferens hominem sacrum tantæ vanitatis esse, & ridere qui flere debuisset: Et quæso, inquit, ignoscat mihi genius tuus; me tuis verbis deceptum suspexisse, non est quod mireris: multo facilius credebam asinum volare posse, quam religiosum mentiri. Cape tibi hoc, mi religiose, & in posterum, si quidem sapis, mendacium pro perjurio habe.

His tam turpibus mendaciis annumeranda sunt illa non minus turpia, & quandoque magis temeraria, in quibus ut Seneca *a* loquitur, & os præcidi, & oculi erui solent. Sunt enim qui ita mentiuntur, ut audientibus præcidere, aut potius præcludere os videantur ne facile contradici possit: at oculos illi eruunt, qui non verentur ea pro veris affirmare, quæ aspectu ipso mendacii coargui possunt. Excæcare enim eos, qui audiunt, quantum in ipsis est, conantur. Itaque, si priscis assentiamur, in mendaces hanc feremus sententiam:

Libero cuicunque summum est dedecus mendacium.

Quid, quotuplex, & quam fœdum sit mendacium, explicavimus. Quam noxium sit, & qua ratione punitum, proxima dissertatione dicemus.

CA-

a Seneca Nat. q. l. 4. c. 4.

CAPUT XXXVI.

Quam multiplici argumento exitiosum sit Mendacium.

HEbræus vates a Oseas, gravissime questus: *Non est veritas,* exclamat, *& non est scientia Dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt.* Fallere, fingere, mentiri tam usitatum est, jamque adeo in mores transiit, ut plurimis pene problema videatur; an non quædam mendacia sint licita. Dubitatur subinde, quid consultius; Nudam veritatem, an subtile commentum proloqui? Idcirco non minus Osea Isaias hanc mentiendi libidinem deplorans: b *Posuimus*, inquit, *mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus.* Eo rerum jam prolapsi sumus, ut artificiose mentiri, velut eloquentiæ partem discamus. Qua in re tam dociles sumus discipuli & disciplinæ tam capaces, ut & Hieremias c vates dixerit. *Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii, & non veritatis; confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, &c. quia omnis frater supplantans supplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem suum deridebit, & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam suam loqui mendacium.*

Vetus est verbum: Mendacium colapho pensandum. Si in legem receptum hoc foret, multorum ora sic essent contundenda, ut

a Os. c.4. v.1. & 2. b If. c.28. v.15. c Hier. c. 9. v. 3. 4. 5.

unam massam coacta nihil humanæ formæ retinerent.

Alexander Macedo, rex magnus, Chærilo poëtæ pessimo tot colaphos rependi jussit, quot malos versus fecisset. Vigeat mos iste, & singula mendacia singulis colaphis expientur, plurimi aut mentiendi consuetudinem dediscere, aut vitam pugnis impendere debebunt. Ergone nunquam mentiendum? cessent figmenta, ajunt, maxima etiam multorum commoda cessabunt. Hi jam mores sunt; mendaciis nostra commoda imputamus; nec videmus cæci in gravissima nos damna præcipitari à mendacio. Hoc igitur nunc agendum, & quam noxium sit mendacium, & qua ratione sæpius punitum, explicatius tradendum.

I. Graves sunt in omnem mentientem cælestes minæ, quas Hebræus *a* Rex sic promulgat: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Theologorum una omnium sententia est, neque etiam pro salute totius Orbis licere cuiquam mentiri. Adeo damnosum est omne mendacium, ut ne quidem honesto, ut vocant, aut officioso vel misericordi mendacio mors ipsa prohiberi debeat. Qua de re constanter *b* Augustinus: *Quid si ad te homo confugiat*, ait, *qui mendacio tuo possit à morte liberari? Illa enim mors quam stulte timent homines, qui peccare non timent, non animam sed corpus occidit.* Quomodo ergo non perversissime dicitur: ut alter corporaliter vivat, debere alterum spiritualiter mori? Nam & ipsa dilectio proximi

a Ps. 5. vers. 7. b Aug. tom. 4. lib. de mend. cap. 6.

mi ex sua cujusque dilectione terminum accipit. *Diliges*, inquit, *proximum tanquam teipsum.* Quomodo ergo quisque diligit tanquam seipsum cui ut præstet vitam temporalem, ipse amittit æternam? quandoquidem si pro illius temporali vita suam ipsam temporalem perdit, non est jam diligere sicut seipsum, sed plus quam seipsum. Quod sane doctrinæ regulam excedit. Multo minus igitur æternam suam, pro alterius temporali mentiendo amissurus est. En disertissimum sanctissimi scriptoris testimonium. Quod si nec tuendæ quidem vitæ mentiri liceat, quanto minus ludibrio, aut ignominiæ effugiendæ? sed nec virtutibus defendendis. Virginitas pretiosissima quidem virtus est, sed mentiendo nunquam protegenda. Submissio, seu, Humilitas virtutum omnium basis est, ea tamen nec minimo unquam mendaciolo custodienda. Si humilitatis caussa mentiris, inquit Augustinus, *si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod evitaras.* Ergo mori mavelis quam mentiri; malis vinci vera dicens, quam superare ac vincere mentiens: Mentiri nunquam licitum. Hoc ipsum Innocentius III. Pontifex *a* Maximus è sacris paginis utrem liquidam proponit, nec servandæ quidem alterius vitæ mentiendum esse; quod si non vitæ atque capiti, multo minus triobolari negotio mendaciis patrocinandum.

Anthimus Nicomediensis præsul, ut Metaphrastes narrat, à Maximiani Cæsaris militibus necandus quærebatur, hos ipsos

a Epist, decret, tit, de usuris c. super eo.

Anthimus, sed ignotus hospitio excepit, & lauto epulo. Remotis mensis in unum milites institerunt quærere, ubinam locorum Anthimus indagandus esset. Quibus ille intrepidus: Ego sum, inquit Anthimus, quo vultis ducite, promptus sequor. Obstupefacti amœnissima liberalitate, dixerunt facile aliquid confícturos se tyranno, quæsitum scilicet, non inventum Anthimum. At ille: Hoc, ô viri, nefas est, ait, nec cujusquam vita mentiendo propugnari potest. Ita suis se convivis ducendum permisit, obtinuitque quam ambiit palmam invictus martyr.

Hoc revera optimi cujusque contentissimum fuit studium, pro veritate quicquid perferendum est, contemnere, omne mendacium vigilantissime cavere, & nec verbulo veritatem lædere. Nihil affinius, inquit Plato, *a* familiariusque sapientiæ quam veritas: Præeunte Veritate nunquam chorus vitiorum subsecuturus est. *b* Ruffinus Aquilejensis commemorat, sanctissimum anachoretam Anuph hanc vitæ clausulam apposuisse. Tres morituro aderant, Syrus, Isaias, Paulus, ejusdem cum illo instituti. Dumque hi morientem circumsisterent, hoc unum rogarunt, sui memoriam pauculis verbis traderet. Quibus ille: Nihil, inquit, magnum me fecisse memini, in eo tamen sollicitus laboravi, ne ullum dicerem mendacium. An istud non magnum nihil per omnem vitam fingere? sed hanc etiam laudem assecutus est Benus abbas, cui amplissimum hoc elogium jure concedendum.

Nun-

a Plato l.6. de Rep. *b* Ruffi. Aquil. c.10. apud Rosweid. *c* Io. Moschus c.191.

Nunquam iratus, nunquam mentitus. cIllud Pelasgæ facundiæ illustrissimum sidus Joannes Chrysostomus, ex eo prorsus tempore, quo Christianorum ritu ablutus est, nunquam juravit; nec alium jurare compulit, nulli unquam maledixit, nunquam mentitus est. O vere os aureum, vel ob solam hanc linguæ continentiam! a *Ecce enim veritatem dilexisti.*

II. Parentum famæ non est quidem detrahendum, hic autem vix adeo muti esse possumus, quin adversus parentes nostros conqueramur. Prima mater omnium Eva, nos seros filios parum boni docuit, ut quæ uno pæne halitu tria dixit mendacia. Rupertus ea numerans: Quantum, inquit, in se erat, depravavit mulier verba præceptoris Domini tribus modis, appositione, diminutione, mutatione. Istud apposuit, *Et ne tangeremus illud.* Hoc Deus certe non jussit, nec enim arborem vetuit tangi, sed fructu spoliari. Diminuit, & rem certissimam in dubium adduxit cum diceret, *Ne forte moriamur*, cum tamen Deus expressissimam hanc sententiam tulerit, b *Quocunque die ex eo comederis, morte morieris.* Mutavit, cum hæc verba proferret: *De fructu vero ligni quod est in medio paradisi, &c* Eho quid dicis mater? Non arbor scientiæ boni & mali, sed arbor vitæ in paradisi medio sita erat, quæ tamen prohibita non erat, ita mendacium mendacio connexum est. Hinc nostræ lachrymæ; parens mendax filios non meliores se genuit: ab hac magistra ita prompte mentiri didicimus: ut c Hebræus vates, hic nemi-

a Ps. 50. v. 8. b Gen. c. 2. v. 17. c Psal. 115. vers. 11.

neminem sciverit eximium : *Omnis homo mendax.*

Sed neque diu in discipulorum numero censeri nos ferimus; brevissimo tempore magistri fimus, & eam mentiendi dexteritatem profitemur, ut vere dixerit Plinius, Non esse mendacium tam impudens, quod assertorem non habeat. Quo sensu & Varro: Non est, inquit, tam absurdum deliramentum quod defensorem non inveniat. Imo si mendaciorum frequentiam spectemus, nunc pæne fit, quod in convivio Pauli Æmylii Macedonis contigisse scimus, cum cocus ex unico apro sexcenta fercula paraslet: ita subinde ad unicum dictum defendendum sexcentæ mendaciorum species emergunt, nec injuriam quis fecerit humanæ genti, si mendacissimos mortales appellet. Hic autem plerunque genius est mendacii, ut unum alterum trahat catena fallacissima. Atque hæc catenata mendacia non male cerasis conferas. nam quemadmodum qui unicum carpit ramulum, non unum sed multa trahit cerasa, sic nata, ut se mutuo comitentur;ita qui mentitus est, ne primum mendacium vacillet, substituit secundum, ne secundum ruat, addit tertium, ne tertium concidat, confingit quartum, ut & quarto suus stet color, quintum comminiscitur, ne quinti fraus deprehendatur, sextum quam fucatissimum excogitat; ita in sylvam itur ingentem & horridam, ita mendacia mendaciis cohærescant, ita scelus sceleri nectitur. Hinc oportet mendacem esse memorem, ne orationis vanitas spe citius patescat. Sed non tantum figmenta figmentis assuuntur,

tur, ne textura hæc pereat, sed ad alia quoque vitia descenditur. à mendaciis ad perjuria facillimus est transitus. Quod Tullius a sapienter observans: *Qui semel*, inquit, *à veritate deflexerit, hic non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium perduci solet.* Quid enim interest inter perjurum & mendacem? qui mentiri solet, pejerare consuevit. Id in principe Apostolorum elucescit: Ubi is semel iterumque amantissimum Dominum negavit tertio etiam juravit. Et quod Ambrosius notat, nisi Deus lapsuro gravius obstitisset, nisi Christus cadentem respexisset, sicut ter, ita trecenties negavisset. Priscorum vox erat:

Nec amat Deus, nec adjuvat mendacium

III. Hæc omnia paulo copiosius dicta, loco unius nocumenti numeramus, quod recte *Catenam vitiorum* appellabimus. Accedit alterum, primo non minus nocumentum, quod Mendax omnem amittat fidem. Res nota:

Ubi vera mendax loquitur, haud fidem invenit.

Optime dixit sapientissimus b regum: *Suavis est homini panis mendacii, & postea implebitur os ejus calculo.* Siquidem hoc vitium non turpe solum, sed & noxium est: *Os impletur calculo.* Aristoteles interrogatus, quid lucri haberet mendax? Hoc unum, ait, ut cum vera dixerit, nemo credat. Sic est: semper enim hi tales falsitatis suspecti sunt; c *Cretenses semper mendaces, venales aut nullius fidei homines habentur.* Horum locupletissimus

a Cic. l.3. Offic. Idem pro Roscio Com. b Prov. c.20. v.17. c Tit. c.1. v.17.

ſimus teſtis Siracides : a *Opprobrium nequam*, ait, *in homine mendacium, & in ore indiſciplinatorum aſſidue erit.* Diabolus ipſiſſimus mendacifigulus, impigrum ſe magiſtrum diſcipulis præbet, quibus identidem occinit: Paullo majora canamus, ô mei, paullo graviora fingamus, non in eadem ſemper claſſe hærendum : profectus diſcipuli, gaudium magiſtri; proficiendum eſt, & à mendaciunculis ad ſplendida mendacia, hinc ad inſigniora furta promovendum. Hæ magiſtri ab Erebo inſtitutiones ſunt, ſic à vitiis ad vitia tranſitur. Jam diximus, catenam trahit mendacium variis vitiorum annulis conſertam. Nec errat vetus parœmia : Si mendax eſt, & fur eſt; oſtende mihi mendacem, & oſtendam tibi furem. Inter mendacium & furtum proxima eſt affinitas. Imo, quod Siracidæ b credendum, *Potior eſt fur, quam aſſiduitas viri mendacis; perditionem autem ambo hæreditabunt.* Infamia certe linguam falſam è veſtigio ſequitur. Semel mentiris? centies non creditur, licet vera narranti: per omnes Deos juraveris, non creditur. & ſæpe quo plus jurant, minus fidem faciunt ſemel deprehenſi mendaces. An non hoc ingens detrimentum? Germani dicunt, * ſi aurum perdas, gravis jactura eſt, ſi famam, gravior; graviſſima, ſi fidem. At revera hanc perdit falſiloquus. Et licet aliquanto tempore fucum, quem facit, tegat. quamvis emptores inveniat quibus fumum vendat, nihilominus, *Diu*

a Eccli. c.20. v.26. b Eccli. c.20. v.27.

* Gelt verlohren / viel verlohren. Ehr verlohren / mehr verlohren. Glauben verlohren / alles verlohren.

Diu latere non queunt mendacia.

Veritas quandoque diu premitur, nequit tamen opprimi; resurgit demum validior. At vero mendaciis canitiem inducere difficillimum: neque enim nox diutins fallit, quam donec illucescat: Ita

Implicatur, explicari dum studet mendacium,
Quantò magis se ornat, tantò est deformius,
Quanto magis sese occulit, magis patet:
Perlucet omne, si inspicis, mendacium.

Inter Corvum & Acanthidem discrimen maximum est: & licet has aves non videas, nosces satis, modo audias, & illum crocitantem, & istam suavissime modulantem: Mendax etsi albis se plumis jactitet, à * cantu tamen noscitur, cum corvo crocitat: a *A mendace quid verum dicetur?* quærit Siracides. Maxima differentia est, inter bombycem & araneam, quamvis utrumque animalculum textorem agat, & fila ducat tenuissima, nihilominus si mille jungantur araneæ, nunquam tamen panniculum texent tergendis naribus, aut oculis velandis. Idem veracem inter & falsidicum discrimen est: falsidicus filum quidem quam potest subtilissimum ducit; sed inspice, aranearum textura est, nullus usus, vetustatem fallit, at Veritas durabilis, immortalis est: b *Labium veritatis firmum erit in perpetuum; qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii.* Neminis est sub aquis diu spirare nec sub mendaciis diu incolumem latere. Paries curvus

 deal-

* Man kennet den Vogel am Gesang
a Eccli. c. 34. v. 4. b Prov. c. 12. v. 19.

dealbari poteſt, erigi aut emendari non poteſt, niſi dejectus: Ita mendacium ſe ipſo proditur, atque ut ſorex è ſuis internoſcitur ſibilis.

Narrat Valerianus Alcathum Pelopis filium ob Chryſippi cædem in exilium actum, peregre profectum ut alibi verſo ſolo degeret: accidiſſe vero ut leoni, qui Megara vaſtarat, obvius, belluam non tantum invaſerit, ſed & confecerit, & extractam belluæ linguam in ara poſuerit, velut ſuperis gratias ageret de tam nobili ſpolio. Interim apud Megarenſium regem Thraſones aliquot, leonem à ſe debellatum gloriabantur. Alcathus elinguem feram oſtendens recentis mendacii eos redarguit. En quam debile ac infirmum ſit mendacium, unico ictu ſternitur, æternum poſt ſe dedecus trahens. At Veritas linguam habet ferream, ſic eam veteres, Pindaro teſte, pingebant & in ſaxo quadrato ſtatuebant; in globo collocabant Mendacium inconſtantia & volubilitate ſua periturum. *Neque enim* (*a* Salomonis oraculo) *inveniet fraudulentus lucrum.*

Planus, ut ferunt, è fraude & mendacio compoſitus, ſæpius ſe cadere, & fracto crure procumbere humi ſimulavit, nec defuerunt, qui accurrerent opitulaturi, quos ille ſanis pedibus largiſſime irridebat. Tandem è joco res nata, & crus non ficte fregit. Hic ille auxiliares manus implorare & per omnes Deos opem poſcere. At pro ſe quiſque hoc unum reſpondebat: Tollat te, qui non novit te. Hæc emolumenta ſunt mendacii:

a Prov. c. 12, v. 19.

dacii: Novimus hominem, ajunt, fidat illi qui non novit illum; vir verborum est, at ubi multa verba, multa sunt mendacia; os illius molendinum est vix unquam quietum, sed crassam molit farinam, mentiri vix erubescit, & quicquid dicit, historiam vult censeri: Deos absentes testes facit. Quod si opus, decem figmenta uno spirat halitu: stans pede in uno sexcenta cudit mendacia. Hæc hominum mendacium sunt elogia, hæc illos fama comitatur.

IV. Tertium Nocumentum: Mendacia maximarum injuriarum caussæ sunt. Quotidiana clamat experientia.

Plurimos læsere, pessum imo dederunt mendacia.

Mendacium plurimos & in cædes & in gravissimas quasque injurias inferendas impulit, atteſtante memoria omnium: audite tragicos eventus officiosi ac levis mendacii. *a* Cum Theodosius Imperator, die tribus Regibus sacro ad templum cum solenni comitatu progrederetur, homo peregrinus ac tenuis fortunæ pomum Phrygium inusitatæ magnitudinis donum obtulit. Imperator cum proceribus pomi generosi molem admiratus, pauperi centum quinquaginta aureos pro dono reposuit, & pomum Eudociæ Augustæ conjugi misit. Accepit illa, & nihil sequius cogitans, idem mox Paullino misit facundo & erudito viro, qui propter excellentem cùm eruditionem tum virtutem Eudociæ charus fuerat. Paullinus tũc à pedibus æger,

a Fuit Iunior. Matth. Rader. in aula sancta Theodosii c. 16, Iustus Lipsius in Monitis polit. lib. 1, c. 5, mon. 1.

& ignarus pomum ab Augusto ab Augustam missum, iterum illud Imperatori, ut rarum ac regium munus, simul obsequii sui signum offerri curat. Theodosius mirari, & primum ambigere; mox agnoscere, sed factum in deterius referre, ac pessime suspicari. Atque ita propere ad uxorem veniens, malum, quod clam servari jusserat, ab ea repetit antea donatum. Eudocia facti totius ignara, juveniliter, & ut putabat officiose mentitur, se illud jam comedisse. Verebatur scilicet ne si Paullinum nominaret, Imperator alia suspicaretur. Sed iterum Interrogata serio diceret, an pomum comedisset? Illa denuo affirmat, atque adeo jurat. Theodosius gravissime offensus, & conjugem mendacii arguens, pomum proferri jubet. Nec satis, de amore occulto & improbo suspicatus Paullinum imperat occidi, Eudociam abdicat, & relegat. Nam suspicionem antea conceptam valde auxerat mendacium. En florentissimi conjugii illætabile dissidium, en innocentissimi viri lamentabile homicidium à mendacio profectum! O Eudocia, ô Imperatrix Augusta, quantò fecisses rectius, si quod res fuit, sincere fassa, veritatem mendacio non celasses; tibi certe tui conjugis amorem, Paullino servasses vitam. Tanti refert vel officioso solum mendaciolo comprimere Verum. Ergo Basilius Imperator optime monens filium: Maximi pendito, inquit, & veracem te esse in sermone, & veraces homines in familiaritatem admittere: ita enim firmus, & constans in omnibus & factis & dictis æstimaberis, & veram ac non suspectam tuorum

erga

ergate benevolentiam retinebis: si autem in vanitatis & mendacitatis suspicionem veneris, indigna facere imperatoria majestate, qua auctus es, convinceris, efficiesque ut subjecti semper formidolosi, rerumque omnium incerti & titubantes vacillent. Quantum enim veritatis oratio amabilem hominem reddit, tantum mendacii deprehensa, aut etiam suspecta, odiosum qui ea utitur, facit.

Vel timet, vel est egenus, qui utitur mendacio.

Sapienter & vere Basilius: *Vix ulla est injuria, cui non mixta sint mendacia.* Nec male dixit Epænetus: *Omnium injuriarum caussa sunt homines mendaces.* Quod si facundia valeat, os mendax ingens nocumentum infert pluribus, & re vera

Vas in aureo venenum, est eloquens mendacium.

Jam quot orbe toto cædes, una hæc vocula, MENTIRIS, edidit? Prô humanas insanias! Cum mendaciis plena sint omnia, audire nolumus quod facimus; erubescimus mendaces dici, cum simus; ridendo rem patramus, sed nomen vindicamus ferro; facere non pudet, dici pudet. Et cum gloriemur, si cujus candori & simplicitati mendaciis illusimus, ad vindictam decurrimus, si quis, quo gloriamur, *Mentiri* nos dicat. Laus nimirum à mendacio, vindicta à ferro est. bis stolidi, factis & ultione. Laudem è rebus captamus, in nomina ferrum stringimus. Quid orbe toto stolidius, laudari velle de æmulo per mendacium everso, nolle tamen audire monitricem hanc vocem *Mentiris*?

tiris? Num quod audire pudet, facere pro decoro eſt? Olim crimen apud Judæos capite luendum erat, ſancta ſanctorum ingreſſum fuiſſe: nunc cum laudi detur mendacii adyta, non per ſuperficiem, ſed tota, ut dici ſolet, anima ingreſſum: dixiſſe tamen perduellionis quoddam crimen eſt, ſolo ferro, ſolo ſanguine vindicandum. Ullane major fatuitas ſit? cadere non dolemus, ſed ſi quis dixerit, Cecidiſti, ut crimen læſæ Majeſtatis inſequimur. O fatue quid de mendacio complaces tibi, quod ferro vindicas? te damna, in te ſævi, crimen tuum eſt. Cur eſſe vis quod dici non vis? Ecquid commeruit qui vera dixit, qui ſcapham ſcapham, ligonem ligonem appellavit: quid quæſo criminis quod nigrum eſt, nigrum vocare, quod amarum eſt, amarum appellare? vis dicatur nigrum album, amarum dulce, falſum verum? Ita mentiendi licentia ſuſque deque vertit omnia, hinc injuriæ, hinc cædes. Quid igitur in hac ſæculi noſtri inſolentia faciendum? ſilentio, & diſſimulatione opus; hic taciturnitas pro clypeo ſit. nam cum loqui ferrum provocet, ſilere propugnaculum erit.

V. Quartum nocumentum, Omnis mali compendium eſt; excludit cœlo, detrudit Orco Mendacium. Joannes Domini oculus, Apoſtolorum chariſſimus, Mendaces inter homicidas, ſcortatores, idololatras, veneficos numerans, horribilem in eos ſententiam pronuntiat in hunc modum. a *Timidis autem & incredulis, & execratis, homicidis & fornicatoribus & veneficis, & idololatris & omnibus*

a Apoc. c.21. v.8.

bus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et hic ipse Numinis præco fatale decretum confirmans: *Non* a *intrabit in eam*, inquit, *aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens, & Mendacium.* En ex omni vitiorum numero, ex omni flagitiorum inquinatissima turba, Mendacium solum nominatim cœlo excludit: perinde si dicat: Deus qui ipsa est veritas, nihil minus in regno suo tolerat quam quod semper Veritati adversatur Mendacium. Sed & regius Psaltes *b* vociferatur: *Filii alieni mentiti sunt mihi, filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.* Mendaces recte dixeris filios alienos à veritate, à Deo, à Dei regno, qui vias falsitatis obliquas & tortuosas amant, qui nunquam non claudicant & lingua & mente, proinde velut adulterina soboles à cœlesti rege repudiantur; filii alieni sunt, hæredes non sunt. Eam ob caussam ille ipse vates *c* regius eos appellans; *Filii hominum,* inquit, *usquequo gravi corde, ut quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?* Invenietis quod quæritis, æterni à regno veritatis exules. *Omne mendacium*, ut vere *d* Gregorius, *iniquitas* est quia profecto ab æquitate discordat quidquid à veritate discordat. Sed jam id quod tuendis mendaciis objicitur diluamus.

C A-

a Ibid. v. ult. b Ps. 17. v. 46. c Ps. 4. v. 3. d Greg. l. 18. mo. c. 4. initio.

CAPUT XXXVII.

Quæ soleant tuendis mendaciis objici, & qua ratione Mendacium *crebrius punitum.*

ANnis superioribus in lucem liber prodiit, frontem ita inscriptus: De lingua, quæ maximum est morborum acutorum signum; opus in re medica novi argumenti: auctore Protheo Casulano Senensi. Ergo vix aliunde morbi certius præsertim acutiores, & qui majore dolore infestant, dignoscuntur quam è lingua. Sanum corpus, si lingua sit sana. Nec multo aliter de moribus sentiendum: corrupti sermones, corrupta mens; castus animus, casta verba, inverecundas cogitationes oratio aperit inverecunda. Ita lingua latentium morborum index certissimus. Hic autem morbum agnovisse, pars magna sanitatis est, & inter remedia præstantissima numerandum, scire se ægrotare. Exemplo mendacii, quod explicare instituimus, res magis patefiet. Ubi mendax lingua, ibi morborum species non una delitescit. Nec malum erit enthymema: si mendax est, ergo & infidus, & audax, & temerarius, & fraudulentus, ergo & fur erit. Hos morbos hæc lingua prodit. Mendacium complurium morborum aut initium est, aut certe argumentum. Nihilominus sunt qui huic oris vitio nequissimo patrocinentur, qui excusent, qui defendant. Hos mendacii patronos jam audiamus, quamque egregiis rationibus pro mendacio interveniant:

sed

ſed & una declarabimus, quo ſupplicio ſæpius ſit affectum Mendacium.

I. Primo ajunt mendaciorum patroni, fabellas ſpargere, levia ſunt piacula: Reſpondemus, neque nos omnia letali cenſuræ ſubjicere: hoc aſſerimus; primas fere deberi, inter leviores noxas, mendaciis etiam levibus de cæteris non aliud pronuntiamus, quam quod divina oracula: *os quod mentitur, occidit animam: Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Hebræi ſapientes dicere ſolebant: *Omnis qui falſum teſtimonium dicit contra proximum ſuum, dignus eſt ut canibus projiciatur.*

Sed quid dicemus, ajunt, de jocoſis & officioſis mendaciis, quorum illa ſunt ad alios exhilarandos, iſta etiam ad adjuvandos: illa ſæpe plurimum venuſtatis & lætitiæ, hæc utilitatis plurimum & adjumenti habent. ut ſi quis belli dux copias ſuas dejectis eſſe animis videat, & ob id confićto mendacio dicat adventare ſocios, eaque ratione animum addat militi; an non officioſum hoc mendacium eſſe utiliſſimum cenſebitur? Si quis chariſſimum ſibi hominem pharmaco egentem, ſed ab illo abhorrentem ita decipiat, ut pharmacum cibo miſceat, & hunc mendacio condiat, dicatque edulium ab omni ſuſpecta mixtura puriſſimum eſſe; an non & iſte officioſe mentiendo, alteri prodeſſe plurimum judicandus? Nec deſunt tam perfricti oris homines, qui audeant dicere: a *Mendacium calidum, mendacium optimum eſt.* O vani & fatui! nec calidum, nec frigi-

a Plautus Moſtel. act. 2. ſcen. 1. v. 135. Calidum hercule audivi eſſe optimum mendacium.

frigidum, nec jocosum mendacium, nec officiosum ullo honesti pallio satis tegetur. possumus etiam furando prodesse, præsertim si egenus, cui furtum donatur, sentit commodum; & opulentus, cui aliquid aufertur, incommodum non sentit. Sed nunquid ideo tale furtum poterit non esse peccatum? eadem est ratio mendacii quod prodesse creditur: Hec enim licet plurimis prodesset, mentienti tamen nunquam non obest. Mendacium omne peccatum est. Sed amplius objiciunt; An non & Abr. conjugem Saram, suam esse sororem dixit? An non Pharaoni fucum fecerunt obstetrices Ægyptiæ? Hic Augustinum *a* pro me respondentem audite; *Quando nobis*, inquit, *de scripturis sacris mentiendi proponuntur exempla, aut mendacia non sunt, sed putantur esse, dum non intelliguntur; aut si mendacia sunt, imitanda non sunt, quia justa esse non possunt. Unde obstetricibus his, & Rahab meretrici benefecit Deus, non quia mentitæ, sed quia misericordes fuerunt in homines Dei.* Ita Deus, uno tempore in una caussa vidit factum misericordiæ, & factum fallaciæ; bonum remuneravit, & propter hoc bonum, malum illud ignovit. Jacob quod matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, *b* si diligenter & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium. In figuris enim quod velut mendacium dicitur, bene intellectum verum invenitur.

Tertio, num ergo, inquiunt, veritatem quandoque celare non licet? Licet quandoque; aliud est autem mentiri, aliud est verum

a Augu. l. de mend, cap. 15. b Idem l. contra mend. c. 10.

rum occultare; aliud eſt falſum dicere, aliud eſt verum tacere : Hoc raro nec niſi certa lege permiſſum, illud nunquam. Profecto veritatem velle tegere, ſignum eſt volentis fallere : atque ut hi ſorices ſuis capiuntur indiciis, hæc fere ſigna ſunt mentientium:

Hærere, balbutire, obſcurè loqui, titubare, colorem ducere, vultu ſibi non conſtare, anxie dicta comere ac poiire, crebris exaggerationibus uti, de longinquis, de vetuſtis neſcio quæ grandia commemorare, ipſa ſubinde trepidatione aut inconſtantia dicendi ſe prodere, longis ac variis verborum ambagibus dicenda involvere, plurima miſcere, & ſermonis tumultu confundere, hoc demum agere, ne veritas ex toto in conſpectum veniat. His indiciis hi ſorices produntur & pereunt. Et in eos quidem qui veritatem tot adſcititiis involucris obnubunt, graviter commotus Auguſtinus; *Quiſquis*, inquit, *veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe provocat.* quia magis hominem timet quam Deum. Uterque reus eſt, & qui veritatem abſcondit (audite Regum, principumque conſiliarii) & qui mendacium dicit, quia & ille prodeſſe non vult, & iſte nocere deſiderat.

II. Sed quarto dicunt qui mendaciis patrocinantur, Ut jurgium exeamus, ut objurgationes vitemus, ut alterius iram caveamus, aut etiam ne periculum incurramus, vel damnum faciamus, modeſte aliquid fingimus, quod ipſa ſæpe verecundia & pudor perſuadent, quid hoc demum tanti? O miſeri & cæci! alterius iram atten-

ditis, & conſcientiam veſtram non attenditis; damnum metuitis, & peccatum non formidatis; ſic obolum æſtimatis, & florenum perditis; foramen unum obſtruitis, & grandius detegitis, verecundiæ conſulitis, & conſcientiam calcatis, humanam reprehenſionem evaditis, & divinam in vos iram concitatis: quantò ſatius eſſet vera dicere, errorem fateri, culpam ſi qua eſt deprecari, quam mentiri, nec tamen malo mederi. Hic iterum vobis Auguſtinum ingero, qui nos adeo ab omni mendacio vult eſſe alienos, ut potius mori malimus, quam mentiri; nam qui ideo mentitur ut vivat, moritur antequam moriatur. Ipſa integre admetior *a* Auguſtini verba: *Quis*, inquit, *obſervat vanitatem? qui timendo mori, moritur. Timendo enim mori mentitur, & moritur antequam moriatur, qui ideo mentiebatur ut viveret. Mentiri vis ne moriaris, & mentiris & moreris: & cum vitas unam mortem quam differre poteris, auferre non poteris, incidis in duas, ut prius in anima, poſtea in corpore moriaris. Unde hoc, niſi obſervando vanitatem?* Ergo generoſus, animus cum mori ſciat mentiri neſciat. Et fuerunt ſane quibus longe ſuavius viſum eſt mori, quam mentiri. Rem miriſſimam narrat Hieronymus *b* de muliere ſepties icta. Hæc adulterii falſo accuſata, cum jam in equuleo torqueretur, ſexu ſuo fortior, oculis quos à tortore liberos habuit, cælum ſuſpexit, & fluentibus per ora lachrymis: Tu, inquit, Domine JESU, cui occultum nihil eſt, qui corda ſcrutaris & renes, tu teſtis

a Aug. tom. 8, in Pſ. 30. ante finem. b Hiero. epiſt. 45. ad Innocent.

testis es non ideo me negare velle, ne peream. sed ideo mentiri nolle ne peccem. Aderat simul juvenis, qui falso de eodem scelere accusatus, & illam & se reum mentiebatur, ut tormenta effugeret. Illa hunc allocuta: At tu homo miser, ait, si perire festinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ego mori cupio, sed non ut adultera: cedo jugulum, impavida ferrum excipio, meam tamen innocentiam mecum feram. Cum vero Judex, tormenta geminari juberet, una interim illius vox erat: Cæde, ure, lacera; non feci. Si dictis fides tollitur, veniet dies, quæ hoc crimen sine fraude discutiet. Sed juvenis miserrimus in exitium suum mentitus, capite plexus est. Caput mulieris tangi quidem potuit, detruncari non potuit, ne septies quidem à diversis carnificibus repetito ictu. Ita tandem libertate à Cæsare donata, & sanitati restituta est. Mori scivit hæc virago, mentiri nescíit. Omni morte deterius, mendacio commaculari.

III. Objiciunt quinto præsertim mercatores, propolæ, caupones: Revera si non mentiremur, fame necaremur, imo & jurare & nonnunquam pejerare oportet eum, qui merces tractat; hæc sacra aliter non constant. Sed hoc ipsum, ô viri, frigidissimum est mendacium, merces vix ullas extra di posse nisi mendacio vestitas. Multo faciliores essent emptores, si candide pretium indicari scirent, jam vero nec jurantibus quidem credunt, sapere docti non una solum experientia. Illud Jobi plurimis ex asse convenit, quos non tam mercatores, quam

fabricatores mendacii par esset appellare: qui dolent damnum pecuniæ, non dolent damnum justitiæ. posito, inquit *a* Augustinus, in angustiis aut damno pecuniæ, aut damno justitiæ, dicitur tibi; perde potius pecuniam, ne perdas justitiam. Tu autem cui non dulcis est in ore justitia, contristatus eligis aliquando magis amittere aliquid de justitia, quam vel nummum de pecunia, & percutis te damno graviore, implens sacellum tuum, & exinaniens cor tuum.

Vetus & fide dignus *a* scriptor commemorat, duos cives Colonienses ob mendacium & perjurium, à suo Curione acrius reprehensos. Horum alter: Domine inquit, mercaturam facturus, & mentiri sciat necesse est & jurare: hæc nostra est Rhetorica; absque hac esset, fame periremus. At enim, inquit Curio, hoc grande nefas est, divina lege vetitum. Ad quæ illi: Quis mercatorum, ajunt, hanc legem servet? Qui justitiam, inquit sacerdos, & cœlum amarit. neque hic expensis ullis opus est; ab unico VELLE pendent hæc omnia: Et obsecro consilium meum sequi ne pigeat, & aliquanto saltem tempore sine mendaciis & juramentis pretium mercibus vestris statuite, & miros rerum vestrarum successus habebitis. Promittunt ejus rei experimentum sumpturos uno anno. Sed male res cedere videbatur, emptoribus ad alios defluentibus, quod Deus diabolo licere permisit. Anno igitur exacto redeunt, & sortem improsperam queruntur. Quos ad constantiam sacer-

a Aug. tom. 8. in Ps. 43. fine. mihi pag. 161, 2.
b Cæsarius l. 3. mirac. c. 37.

ſacerdos animans: Quare dubitatis, inquit, modicæ fidei? hæc vafiamenta ſunt diaboli non in longinquum itura: conſtet ſibi veſter animus; fugite iniquitatem, & non erit quod metuatis paupertatem; Deus benedicet conatibus veſtris. Ita denuo promiſerunt mendaciis & juramentis abſtinere omni vita, etiamſi ad mendicitatem detruderentur. Promiſſis ſteterunt, & è verbis fecerunt facta ſucceſſu jam lætiſſimo. Nam mire ab omnibus frequentari cœperunt, & brevi, quod ipſi mirabantur, rem auxerunt honeſtiſſimis rationibus. Tanti fuit non vehe ditèſcere mendaciis. Volatilis opulentia eſt quæ rationibus creſcit inhoneſtis.

Objiciunt ſexto, Ecquis adeo ipſe ſibi ſit inimicus, ut grande commodum figmento non grandi comparandum reſpuat; Xiphilinus narrat, Liviam Auguſti Imperatoris conjugem Numerio Attico viginti quinque myriadas drachmarum, hoc eſt, viginti quinque millia coronatorum promiſiſſe, modo juraret, viſum à ſe Auguſtum Cæſarem defunctum aſcendere in cælum. Quis hic tam terreus ſit, ut fingere nolit, cum tot argenteæ offeruntur linguæ? Quid ſi, ajunt gratia omniſque favor ſit amittendus, ni mentiaris, ſi detrimentum ingens ſeu proprium ſeu alienum urgeat? vellemus eſſe amici veritatis, ſed ſine diſpendio rei familiaris. O plumbea capita! ô caudices, non homines, tam nihil capitis, ut nec ſanctiſſimorum virorum auctoritas, nec ratio ulla, nec ullæ ſacrorum voluminum minæ à mentiendi licentia vos abducant. Auguſtinum non audiſtis? qui moriendum

potius quam mentiendum asserit. Sed Augustinum reduco, qui vestris vos armis jugulat, nam velut unus è vobis: Si quis, inquit, ad te confugiat, qui mendacio tuo possit morte liberari, non es mentiturus? si aliquis ægrotus interroget, quod ei scire non expedit, qui etiam possit te non respondente gravius affligi audebisne aut verum dicere in perniciem hominis, aut silere potius quam honesto & misericordi mendacio valetudidi ejus opitulari? Exempli caussa: Gravi morbo periclitatur ægrotus, cujus jam vires ferre non possint, si ei mortuus unicus & charissimus filius nuntietur: Si à te quærit, an vivat, quem vitam finisse tu nosti, quid respondebis, quando quicquid aliud dixeris præter unum de tribus; aut mortuus est; aut vivit, aut nescio, nihil aliud credit ille quam mortuum: quod te intelligit timere dicere, & nolle mentiri? Tantundem valet, etiamsi omni modo tacueris. Ex illis autem duo falsa sunt. Vivit, &, Nescio, nec abs te dici possunt nisi mentiendo. Illud autem unum verum. id est, mortuum esse, si dixeris, & perturbati hominis mors fuerit subsecuta, abs te occisus clamabitur. Huic quæstioni idem etiam Augustinus respondens: Quis ferat, inquit, homines exaggerantes, quantum sit mali salubre mendacium devitari, & homicidam diligi veritatem? Quid quod vitæ hujus tales amatores sunt, ut eam non dubitent præponere veritati, ne homo moriatur, imo ut homo quandoque moriturus, aliquanto serius moriatur, non tantum mentiri, sed etiam pejerare nos volunt. His atque tali-

talibus copiosissime se arbitrantur urgere, ut si consulendi caussa exigit, aliquando mentiamur. Contra illi quibus placet nunquam sic mentiendum, multo fortius agunt, utentes primo auctoritate divina, quoniam in ipso decalogo scriptum est: Falsum testimonium ne dicas; quo loquendi genere Lex divina complectitur omne mendacium. Sed ne aliquis contendat, non omne mendacium, falsum testimonium esse appellandum, quid dicturus est ad id quod scriptum est. a *Os quod mentitur, occidit animam.* Quod ne quis arbitretur, exceptis aliquibus mentientibus posse intelligi, alio loco legat, b *Perdes omnes qui loquuntur mendacium.* Unde ore suo ipse Dominus sic inquit: *Sit in ore vestro, Est, est; Non, non; quod autem amplius est, à malo est.* Hinc & Apostolus, cum exuendum veterem hominem præciperet, quo nomine omnia peccata intelliguntur, consequenter ait, inprimis ponens, *Quapropter deponentes mendacium loquimini veritatem.* Non est ergo verum, aliquando esse mentiendum. Ita c Augustinus sentit. Quid hoc tam multiplici testimonio illustrius, quid gravius dici potest? In saxum obriguit, qui hæc non audit, aut spernit. Et quid obsecro humanos favores tantopere ambitis, & negligitis divinos? Erit sane tempus cum humana gratia non juvabit, & aberit divina; utraque misere spoliati quò ibitis? Meliora docens Siracides. *Homo sensatus*, d inquit, *credit legi Dei, & lex illi fidelis,* Utcunque res

 cadant

a Sap. c. 1. v. 11. b Ps. 5. v. 7. c Aug. tom. 4. l. contra mend. c. 5. & c. 18. d Eccli. cap. 33. vers. 3.

cadant nunquam deferenda est veritas. Quanti vitarunt cineres in prunas delapsi? quanti fugerunt fumum, & inciderunt in ignem? ita plurimi ne cogantur erubescere, audent fingere; & quia horrent pudefieri, eligunt mentiri; sed revera dum Charybdim evitant, incidunt in Scyllam, & dum minus declinant, in longe gravius damnum incurrunt: a *Dominus solus sufficit sustinentibus se in via veritatis & justitiæ, nam lex ejus veritas.* Neque ullus putet mendacio eam assui posse honestatem, ut licitum dicatur. Ab Augustini calamo res certa est: Cum opera ipsa, inquit, peccata sunt, quis est, qui dicat caussis bonis esse facienda, ut vel peccata non sint, vel quod est absurdius, justa peccata sint. Si hanc probaremus theologiam, tandem casta adulteria, justa furta, inculpata homicidia, venena permissa erunt, si licita sint ulla mendacia. Itaque peccatum est omne mendacium.

IV. Ultimum quod hac de re proposuimus explicandum, est pœna mendacii diversa. *b* Apud Indos, Philostrato teste, mos obtinuit, ut si quis deprehensus vel semel in mendacio fuisset, ignominiâ notaretur, & magistratu moveretur, quod communem hominum societatem mentiendo fraudasset.

Apud veteres Francos & Suevos cogebatur mendax canem, impudentiæ symbolum, in humeros sublatum circumferre. Hæc mitia & humana sunt supplicia; Deus aliter punit, severior longe sententia in mendaces ex alto dicitur. Curia cælestis unicum,

a *Idem c. 34. v. 22.* b Philo de Apollon. lib. 2. cap. 12.

cum, leve, & nemini noxium mendacium ſubita morte vindicat. Ananias & Saphira Chriſtiani conjuges interrogati ab Apoſtolorum Principe, *a* num tanti agrum ſuum vendidiſſent, quanti allatum pretium eſſet, cum ſolas illas voculas duas reſpondiſſent, *Etiam, tanti*, nece repentina velut fulmine tacti, corruerunt ambo. Hem! mendacium unicum nec ulli exitioſum, capite & vita luere? Poterant illi retinere ſua, nulla eos lex cogebat in alienum ærariū facultates omnes inferre, ſed quia videri volebant, omnia ſua dediſſe, ſubito ſunt extincti. Hinc optime Jobus *b* apud animum ſuum decernens: *Quia donec ſupereſt halitus in me*, inquit, *& ſpiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.*

Mendiculi duo, quod Nicephorus commemorat, tam à centonibus quam à confutis mendaciis divites, Epiphanium Antiſtitem tranſiturum in via obſervarunt, & ut ſtipem caperent largiorem, illorum alter officioſe ſe mortuum finxit, cumque Epiphanius tranſiret, alter non ſine fictis lachrymis querebatur, ob extremam inopiam nihil eorum quæ ſepeliendo deberentur, ſuppetere. Epiphanius vultu ſed ut DEUS, inquit, ſit illi propitius, atque una pecuniam dans flenti: Tu, inquit, funus hoc cura; hic tuus ſocius non ſurget amplius. Abeas modo, cogitabas vivus, nec enim tua præſentia egemus ad pecuniam ex æquo dividendam. Abiit Epiphanius, jamque nemine præſente, alter circumſpiciens curioſe, pede ſocium

 icit,

a Act. c. 5. v. 1. & ſeqq. ad 11. b Iob cap. 27. v. 3. & 4.

icit, monuitque, securus surgeret. Neque vox, neque sensus. Alter iterum alloqui, atque etiam laudare, quod mortuum tam docte ex vivo repræsentaret. Necdum alter respondere. Tandem iste: Heus tu mortue, inquit, tandem surge, aut nec obolum impetrabis è data pecunia, & simul cadaver utraque manu concussit, tanquam risum diu repressum excitaturus. Sed necdum vox ulla, aut ullus sensus. Ita res nata è joco, patuitque miserum vere mortuum esse. Mox alter actutum præsulem currendo insequi, & ubi ad illum pervenit, hic magis quam antea & serio lamentari, mendacium fateri, fraudem ex inopia confictam, sed hanc culpam non amplius unquam repetendam; misereretur porro mortui, juberetque precibus reviviscere. At Epiphanius necdum mendacio reconciliatus: Tu vero, inquit, sepeli socium; Deus sententiam non mutat.

Affirmant quidem sacra volumina: *Os quod mentitur, occidit animam.* Minimum animam; at subinde corpus cum anima jugulat. Adeo DEUS acerbe & penitus odit mendacium.

In insula Tenedo lex olim fuit, quod Suidas *a* memorat, ut pone judicem cum securi staret carnifex, in hoc paratus, ut si quis falsi testimonii, falsæ accusationis, aut cujuscunque tandem mendacii convictus fuisset, protinus securi feriretur. Hinc vetus verbum, *Tenedia securis.* Supra nos judex in alto est apud quem nunquam non vigilat securis, jam huic, jam illi impingenda:

a Suidas voce Τενέδιος.

da: Deus vitæ necisque dominus videt auditque omnia, nec parcet in veritatem delinquenti. quod si non toties sua mittat fulmina, quoties veritas conspuitur; certe tarditatem supplicii, gravitate compensat; ultor procedit serus, sed severus. a Nam, *Opera manuum ejus veritas, & judicium.* b *Ipse protector est omnibus exquirentibus se in veritate.* Imo c *omnes viæ ejus misericordia, & veritas, & judicium.*

V. Ideo Paulus tam graviter hortatur: d *induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo.* Paulinum hoc præceptum tam alto pectore combiberunt felicioris ævi Christiani, ut mori maluerint, quam semel mentiri, quod Justinus Martyr testatur. Quapropter quicunque Christiani sanguinis vult censeri, extreme aversetur discipulus esse diaboli, qui solus est magister, & auctor mendacii. e *Nemo sic lucellum amet, aut ignominiam metuat, ut animam suam mendaciis occidat. Si vos,* inquit *Christus, manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Christianorum igitur omnium eadem vox sit quæ Luciliani: *Mentiri non est meum*: quicquid falsi est detestor & execror; mens, lingua, manus, oculi veritatem spirent. Neque mendacia solum, sed etiam affines mendaciis amphiboliæ & verborum subdoli anfractus cavendi, quibus

a Ps. 110. v. 7. b Eccli. c. 2. v. 13. c Tob. c. 3. v. 2. d Ephes. c. 4. v. 24. & v. 25. e Ioan. c. 8. v. 31. & v. 32.

bus auditor nequiter involvitur, ut quid è duobus debeat credere, non dispiciat. Cavendæ similiter rerum exaggerationes, quæ vix unquam sine mendacio, mendaciive suspicione adhibentur. Unde fit ut ii qui res solent adeo exaggerare, apud prudentes vix ullius sint existimationis. Nam eos plerumq; malignior fama insequitur, nec immerito dici solet de tali: Hic non mentitur quidem, sed nec dicit verum. Christianus quantus quantus est in verba veritatis juret.

Apud Lacedæmonios olim legatus quidam Chius peroravit, sed oris ac frontis parum virili habitudine, facileque apparebat non solum ad fraudes compositam orationem, sed capillitium quoque tinctum ac fucatum esse. Archidamus præsentis animi vir, & linguæ liberæ: Quid obsecro, *ait*, credendum censetis cives, Legato huic qui in ipso etiam capite gestat mendacium capillis insertum? In hunc examussim quadret, quæ in aulis vulgo jam percrebuit definitio: Legatus est vir bonus, peregre missus, ad mentiendum Reipublicæ caussa. Apage hos legatos à principum regumque Christianorum aulis: ad Garamantas eant hæc monstra, & pacem vel bellum mentiantur, juxta erit. Profanissimum hoc vulgus & odit, & arcet sapientissimus Regum, qui supremo Numini supplex: a *Duo rogavi te,* inquit, *ne deneges mihi antequam moriar: Vanitatem & verba mendacii longe fac à me,* Cur tam strictum ab omni mendacio divortium tam anxie urges, ô Regum maxime? Quia perspectum habeo quod oderit Deus falsitatem

a Prov. 6, 30. v.8.

tatem omnem : a *Abominatio Domino labia mendacia, qui autem fideliter agunt, placent ei.* Cum ergo Deus tantus ſit amator veritatis, non poteſt non ei charus eſſe, cui chara eſt veritas. Aſſiduus ad hoc exhortator Paulus: *Nolite*, inquit, *mentiri invicem, veritatem autem facientes creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput, Chriſtus.* b Eruditione ſimplici, ſed *ſalubri & vera ſic monebant* veteres : *Intemperantia facit hominem belluam, Mendacium diabolum, Veritas ſemideum.* c *Nolite igitur mendaces eſſe adverſus veritatem.* Hinc illud Siracidæ ſanctiſſimum monitum animo penitus affigendum : d *Ante omnia opera verbum verax præcedat te.* Quæ omnia Hipponenſis præſulis teſtimonium conſignet : *Elucet itaque diſcuſſis omnibus,* inquit e Auguſtinus, *nihil aliud illa teſtimonia ſcripturarum monere, niſi nunquam eſſe omnino mentiendum.* Non enim cujuſquam commoditas aut ſalus temporalis perficiendæ fidei præferenda eſt. Quiſquis autem eſſe aliquod genus mendacii, quod peccatum non ſit, putaverit, decipiet ſeipſum turpiter, cum honeſtum ſe deceptorem arbitratur aliorum. Supremo ac fatali Orbis die, ſubtiliſſima quæque mendacia ad ſolem detecta erubeſcent; *perdentur omnes qui locuti ſunt mendacium*, triumphabunt omnes Veritatis amatores, quos æquiſſimus judex regno donabit, immortali, beato, non finiendo æternùm.

a Prov. c.12. v.22. b Coloſſ. c. 3. v. 9. Epheſ. c.4. v.15. c Iacobi c.3. v.14. d Eccli. c. 37. v.20. e Aug. l. de mend. c.21. epilog.

CAPUT XXXVIII.

Quam varie & quam graviter lingua Mordax *noceat.*

IN Occidentis India piſcoſam eſſe volucrem ferunt, multæ admirationis; nomen ei Alcatraz. Hæc prominente roſtro notiſſima incolis, plumas cinereas croceaſque mixtim habet, roſtrum ei duorum palmorum eſt, & ave pœne tota longius, ſimul etiam acutiſſimum.

Lingua eſt, quæ congruo nomine *Mordax* dicitur, non abſimilis Indicæ huic avi Alcatraz, ſiquidem; non tantum roſtratos impetus habet, ſed pœne tota roſtrum eſt, ad idfigendos morſus aptiſſimum.

Hanc *Mordacem* linguam ſeu illa dentibus armata ſit, ſeu roſtro, animus eſt proſequi, ſed brevi diſſertatione.

I. Euſtathius interpres Homeri, Cypriis eam fuiſſe legem affirmat, ut ſi porcus alienas ſegetes depaſceretur & vaſtaret, fundi poſſeſſor, dentes ei truncare licite poſſet. Lingua mordax tam frequenter in alienos agros excurrit, & obvia quæque dentibus vaſtat, ut optandum prorſus Lex illa Cypria reviviſcat, de noxiæ feræ truncandis dentibus. Jure merito exclamem: O Lingua oſſibus cares, ſed oſſa comminuis! O Lingua Mordax quam tibi dentes ſunt acuti, qui vel oſſa ad ipſas uſque medullas penetrent! Queritur Hebræus *a* Pſaltes: *Tota die cogitavit injuſtitias lingua tua: ſicut novacula acuta fecisti*

a Pſ. 51. v. 2.

fecisti dolum. Eccur officium mentis tribuit linguæ? nunquid & lingua cogitat, & intellectus vicem fungitur? Acute & sapienter dictum, *Cogitavit.* Etenim lingua Mordax tam esse solet celer, quam fere ipsa intelligentia: quid velocius cogitatione? non minus velox est linguæ morsus, vix alter os pandit, & jam morsum sentit ab altero. Sed hæc divinæ vindictæ trutina est æquissima, ut qui alteri dentes suos dat gustandos, etiam alterius gustet, ut qui momorderit, mordeatur. Id luculenter Abacuc a prædicens: *Nunquid non repente,* inquit, *consurgent qui mordeant te, & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis?* Sionis Rex David mordacitati huic curandæ remedium dictat, quale nec Æsculapius, nec Avicenna, nec Galenus, nec ullus Hippocrates, sed nec Apollo ipse suggesserit: b *Quid detur tibi*, ait, *aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?* Velut medicus loquitur, qui ægroti linguam inspicit, num ea sit adusta, num scabra, num lentore glutinosa, & ex his signis pronuntians: *Quid ergo detur tibi, aut quid apponatur tibi? Sagittæ potentis acutæ.* Hoc cogita, hoc frequenti meditatione versa: si tu mordacem linguam tuam non coercueris, aliorum pariter in te linguas sagittarum instar acuendas. his jaculis configeris, ut quod tu aliis feceris, hoc ab aliis & ipse tibi experiaris fieri. Talibus sagittis Deus rebellem contumaciam sternit. Mordeantur, qui alios morsibus appetiverint. Neque unquam deerunt, quibus ut instrumentis utatur Deus. Rex David hos morsus sen-

a Abac. c. 2. v. 7. b Ps. 119. v. 3.

ſentiens. a *Acuerunt*,inquit, *linguam ſuam ſicut ſerpentes, Dentes eorum arma & ſagittæ: & lingua eorum gladius acutus.* Ferro & chalybe conflata ſunt verba illorum, ſi molem ſpectes; ſi celeritatem, jaculorum alas prævertunt, In regia Saulis aula hoc ipſum expertus eſt David, cujus fama complurium dentibus, Doëgi præſertim, fœde lacerabatur. Sed nec ſuammet conjugem Micholem in ſe mitiorem habuit. Hæc femina dentes aprugnos marito regio infixit, nec tamen aliud ſibi ſumpſit convellendum, quam magnam in Deum pietatem. Audite mordaciſſimum os: *Quàm*, inquit, *glorioſus fuit hodie Rex Iſraël diſcooperiens ſe ante ancillas ſervorum, & nudatus eſt, quaſi nudetur unus de ſcurris.* Quid quæſo potuiſſet acerbius dici aut mordacius? Compendium hic habes irriſus, calumniæ, ſarcaſmi, ſcommatis, morſus. Neque tamen Rex David hic dentibus caruit, ſed plane modeſtis, & qui defenderent potius, quam læderent: b *Vivit Dominus*, inquit, *quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius quam patrem tuum & quàm omnem domum ejus* (hoc habe mea Michol) *& ero humilis in oculis meis: & cum ancillis, de quibus locuta es glorioſior apparebo.* Qui venari vult apros, canes aleæ committat neceſſe eſt; qui certare vult dentibus dentes ſentiet, & morſus morſibus fideliter repenſos.

II. Germanis ridiculum ut videtur, imprecandi genus eſt, ſed opinione gravius. Solent illi joco, ut verba ſunt, imprecari: Ut

a Pſ. 139. v. 3. Pſ. 56. v. 5. b 2. Reg. c. 6. v. 21. 22. 23.

musculus commordeat. Malit quis morderi à Leone, ut vel honesto vulnere insigniatur, velut morte gloriosa occumbat. musculi morsus infamis est. Lactantius egregie docet, quo artificio Deus in ore humano fornicem struxerit: sub hoc molli fornice, sub hac camera, palati lingua, velut musculus cavo abditus latet. Et quamvis dentes, ossea * cataracta porta, sit objecta, & quamvis labia, ostium coriaceum sit oppansum, quod nec aura quidem penetret: hæc tamen quandoque omnia frustra sunt. Subito musculus ille prosilit, & celerrime mordet, quo nequissimos canes imitatur, qui per blandimenta accedunt, & dentibus repente invadunt. Sed nequam ille musculus, non pedes tantum, ut plerunque canes, sed digitos, aures, oculos, crumenam, & quicquid hominis est, admordet. Etenim lingua Mordax, modò istius suspectas opes, illius modo ridiculam paupertatem, modo hujus infacundam balbutiem, jam alterius incultos mores, jam quorundam supervacuas curas, jam aliorum (cum alia non potest) distortum os mordet. Raras habet ferias lingua his morsibus assueta.

Proponit Tullius ænigma, quod quinque omnino literis constat, triplici LLL, & geminis MM. Jurgium erat inter duos, quorum iste Memmius, ille Largius audiebat. Demum ut verbis pondus accederet, etiam dentes strinxerunt: præcipue Memmius, qui ut canem commodius ageret, hominem exuit, & brachium Largii fœde corrosit. Hinc natum illud:

* Schutzgatter.

Lacerat lacertum Largii mordax Memmius.

Hoc equidem vere mordere eſt, non dentatis ſolum dictis configere, ſed ipſos etiam dentes adjungere. Utrunque barbarum, utrunque inhumanum, alterum etiam caninum eſt. Hic Paulus *a* ſevere minatur, atque; *Si invicem*, inquit, *mordetis & comeditis, videte ne ab invicem conſumamini.* Si deſcendant in certamen duo pugnaces, jurgioſi, duo detractores aut lividi, & comedent & mordebunt invicem: videant ergo ne ab invicem conſumantur.

Profecto mordax lingua non raro cædium cauſſa extitit: *b* Heidelbergæ ante annos complures convivium ſocialiter inſtitutum, convivæ ſalibus etiam ac facetiis condierunt. Fuit inter hos conviva mordacior, quam facetior, & certum aliquem è præſenti corona petiit: Alter jam aliquoties dictis mordacibus ſaucius, cum ea nec artificioſe eludere, nec patienter perferre poſſet, impatientia victus abiit è convivio, ultionem coquens in accenſo pectore. Hoc autem in via apud ſe conſilii reperit: certo in tenebris loco operiri, & cum mordax adverſarius eſſet tranſiturus, ſtricto eum gladio ſalutare, & ſaltem in fugam compellere, ut eſſet quod in eo ſocii riderent. Non fefellit hominem locus & occaſio; adeſt adverſarius in inſidias delatus; hic alter ſtricto in eum gladio irruit. Sed nec iſte ceſſit cum probe incaluerit vino, quod etiam in prælia trudit inermes; ita ſtetit vim vi repulſu-

a Gal. c. 5. v. 15. b Manlius tom. 2. collect. præcept. 5. mihi pagina 252.

pulsurus. Ergo insidiator majori conatu in hostem insurgit, cujus poplitem ita læsit, ut ex eo vulnere paucis post diebus fuerit mortuus. Hanc cædem una oris mordacitas patravit. Ubi non ad cædes instigat mordacitas, odia certe immortalia inseminat animo.

Fuit ut in conclavi *a* aliquot principes Germaniæ Maximilianum II. Imperatorem brevi proditurum expectarent. Sermones varii, & fere, ut solet de bellis & rebus exterorum. Hic unus principum, juventa exultans, facetias spargere nec gestu semper decoro uti, imo etiam nonnihil vitulari. Acerbiore hoc oculo notavit principum unus, magnæ auctoritatis, qui mores tam solutos aceto stringendos censens, libera voce: Domine Landgravi, ait, videor mihi nosse, cui stomacho cibus fores aptissimus. Cuinam, inquit iste? Mox alter princeps: * Meorum leonum, ait, nam multum carnis vitulinæ habes. Mehercule satis mordaciter dictum; sic notari solent qui petulanter se gerant, & vitulantur. Nec tamen os pressit juvenis Landgravius, & lingua jam concitatiore; Videor, inquit, & ego mihi nosse ad quam rem tua celsitudo perquam idonea foret, si liceret id proferre, & æquo ferretur animo. Licet, inquit, princeps, nec iniquo id animo feretur. Tum Landgravius promptissime: † Tua celsitudo, inquit, mire

 oppor-

a Manlius tom. 2. collect. mihi pag. 303.

* Ihr weret recht für meine Löwen / dann ihr habt viel Kalbfleisch

† Ewr Gnaden wer gut daß man jung Affen bey Ihr aufferzug / damit sie vntrew lerneten.

opportuna esset ad educandas adolescentes simias, quo perfidiam celerius addiscerent. Hi verborum morsus reciproco dente infixi, immortalis odii fuerunt plantarium.

Non multò suavius Jureconsultum momordit vir nobilis. Convivam egerat Jureconsultus apud nobilem virum, cumque jam domuitionem pararet, ac valediceret, vocatus est morio, quem digito monstrans Nobilis: Domine Doctor, inquit, nunquid & ego hic exercitatum probe doctorem habeo? Ad quæ conviva ex tempore: Profectò, inquit, bene mones, huic ego simillimum domi meæ alo, è tua familia natum: Vale, Amicitiam & inter istos etiam hi morsus dissuerunt. Mordaci lingua careat, qui amicos vel novos ambit, vel retinere cupit veteres.

III. Gregorius *a* Turonensis præsul memorat, quosdam è Theodorici regis exercitu milites, in sancti Julianitemplum manus infer e ausos, pauperum reculas illuc velut in asylum collatas diripuisse; sed Nemesin à tergo hæsisse, sacrilegos in furorem versos, à se ipsis laceratos esse dentibus. Quis furor, ô viri, quæ vos agitat insania? saltem à membris propriis dentes abstinete. Hoc inter Christianos magnis clamoribus urgendum: Quid ô Christiani mutuis vos morsibus fatigatis? Quid ô mordaces Memmii, non lacertos dentibus, sed aculeatis dictis laceratis animos? Eone vos furor impellit, ut vestra etiam membra discerpere voluptati sit? An verò ignoratis, b *Quoniam invicem membra sumus? unus* certè *corporis.*

a Greg. Tur. l. 3. hist. Franc. c. 11. b Ephes. 4 v. 25.

ris. Qui hominem sibi similem tam barbaro laniatu invadit, hoc agit quod os famis impatiens facit, cum brachium in eodem corpore sibi proximum dilaniat, placandæ fami. Et nos *invicem membra sumus*. Quisquis alium læsit, ipse sibi nocuit. *Quoniam invicem membra sumus*. Quid ergò dum alios petimus, nos ipsos ferimus? Quid pro verbis dentes jaculamur, neque tam dictis quam morsibus pugnamus? Subit memoriam miles Lusitanus, qui in Diensi obsidione, cum glans plumbea deesset, ipse subito consilio dentem sibimet excussit, eoque fistulam æneam oneravit, explosit, sauciavit hostem. Neque piget elegans de hoc prælio Epigramma subjungere:

a *Arx ubi Memnonias arcebat Ibera phalanges*
Alternoque frequens ibat ab hoste cruor:
Ferrea confertum spargebat Iberus in Indum
Fulmina, glandifero fulmina parta tubo.
Nec casso tonuere metu; sed sparsa cadebant
Certius, ac Getica torta sagitta manu.
Nam quot tela tubus, tot habebat funera campus.
Sæpe simul strages glans dabat una duas.
Letiferi demum defecit copia teli,
Quæsitique manum destituere globi.
Insultare magis tamen ac magis instirit Indus,
Nudaque contempto valla subire metu.
Non tulit exermis ludibria barbara miles:
Tela mihi desint; telum Ego, dixit, ero.
Extrahit inde oris genuinum è carcere dentem,
Fartaque dentatis glandibus æra gravat.

a Iacob. Biderman. l.3. epigram. 80.

Continuo clypeos & ahena repagula rumpunt,
Et penitus lacerant ossea frusta sinus.
Quæ novus iratis manibus furor arma ministrat?
Ore, sibi ut possit tela parare, parit.
Prælia nunc nostris profer Samsonia! Samson
Maxilla; nostri prælia dente gerunt.

His nos armis quotidie præliamur, nam ut hosti gravius noceamus, ipsos etiam dentes spargimus, ubique rixæ, ubique dentatissima jaciuntur tela, voces ubique mordacissimæ sparguntur. Vide mihi hominem præfracti cerebri, turbidum, altercatorem, iracundum, quantum hic acrimoniæ in verbis habet, ut rictum jactat, ut morsus dividit! ut obvium quemque adversarium sibi statuit, & morsu premit! quisquis in hunc incurrerit, hostis est, & mox dentes sentiet. Cave canes qui non latrare solum, sed & mordere solent. * Cave feles, quæ tergo nitent sed unguibus & dentibus nocent.

Cum infans plorat, subinde nutricis consilium est, impingendum illi esse calicem mulsi, ut plorare desinat. a *Mordacem alterius linguam vix aliter placaveris: aut enim silendum tibi est, aut quam mollissimè loquendum. Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitat furorem.* Si ergo vis ut alter desinat mordere, tu ei mulsi calicem impinge: verborum dulcedine hominem delini: aut sile, & abi. Mordacem linguam haud aliter effugeris,

* Pfui dich Kätzlin/ wie hastu ein so glatten Balg/ vnd scharpffe Klatten! du thust wie alle Katzen/ die vornen lecken/ vnd hinden fratzen.
a Prov. c.14. v.1.

fugeris, & correxeris. Hæc offa hos canes sopit.

CAPUT XXXIX.

Lingua Murmurans *quàm ubique obvia sit, simulque supra modum noxia.*

GRave oris vitium est spumare, & eos quibuscum loquaris, velut pluvia minutatim rorante perspergere, ut auditores tui non tantum te audiant, sed & sentiant loquentem, sparsione inamœnissima rigati. Hoc oris vitio laborat, quisquis recta monentibus aut jubentibus obmurmurat. Talis fuit Euangelicus ille vinitor, qui patremfamilias hac oris spuma inundans: *Hi novissimi una hora fecerunt*, inquit, *& pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus.* Nec ille solus patrifamilias oblatravit; asseclas etiam habuit æque fremebundos, ob illiberale, ut ipsis videbatur, diarium. Hos Matthæus describens: a *Et accipientes*, inquit, *murmurabant adversus patremfamilias, arbitrati quod plus essent accepturi.* Fœdi sputatores, de quibus verè dixeris, qui plurimum murmurant, minimum laborant: Lingua tam prompti, manu plerumque tardi sunt.

Hanc infamem oris spumam nunc detergemus, explicaturi, quàm fœdum & grave, sed & quàm usitatum sit vitium, Obmurmurare. Itaque lingua *Murmurans* nunc emendanda est.

a Matth. c. 20. v. 10. 11. 12.

I. Fabularum parens Æsopus, prout ipsius est mos, hanc texit narrationem: Hominis pagani filius, cochleas ædiculis suis etiamnum clausas lixavit, cumque stridorem ederent: ô malæ bestiolæ, inquit, quæ tum maximè canitis, cum vestræ vobis domus incenduntur! Hæc Christianæ virtutis indoles est, tunc demum lætum canere, cùm omnia sunt turbatissima. Beatus Paulus *a* variis ærumnis pressus: *Repletus sum*, inquit, *consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione*, perinde si dicat: Nunc mihi est optimè; cum pessime habeo; nunc canto exultans, cum vultum lachrymæ turbant. Hoc animo erant Christianorum primi, qui rebus omnibus ereptis, cùm jam ducerentur jugulandi, cum jam flammas cernerent suo capiti minitantes, eum tamen vultum præ se tulerunt, iis lætitiis incesserunt laudantes gratantesque, ac si ad semestre Assueri epulum irent. Hos idololatræ sæpissimè mirati, quærebant mutuo: Quod genus hoc hominum? qui quo pejus tractantur, hoc animosius exultant; res hæc pæne supra exemplum est. Perfectæ scilicet patientiæ signum erat, & quod Mundum omnes res sibi suas habere jussissent, solo Deo contenti. Ubi patientiæ defectus est, non opus bonis exuere, domum incendere, ad mortem raptare; minores machinæ sternent. Homo impatiens rebus levissimis in furorem agitur: explora, & hunc talem vel minimo digitulo tunde, tres obolos aut quadrantem ei subtrahe, & querelis incesset cœlum terramque, tonabit, mugiet, murmura-

a 2. Cor. c.7. v.4.

murabit, & fremet velut insanus, Et hoc est *Murmurare*; querelas cum impatientia effundere. Mala radix, quid ab ea boni exspectes? si quidem murmuratio aut è superbia, aut ex avaritia, aut ex invidia, aut ex magna nascitur impatientia. Elati supercilii Pharisæus, qui Christum convivam habuit, & Magdalenam super convivio unctricem admisit ob elationem clam murmurans: a *Hic si esset propheta*, inquit, *sciret utique quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum.* Judas Iscariotes nequissimus proditor, ob avaritiam murmurans: *Quare*, b inquit, *hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis?* Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens. Vinitores illi ob invidiam potissimum murmurabant, illud graviter questi: *Hi novissimi unâ horâ fecerunt, & pares nobis fecisti.* Hebræi cum in vastissima eremo iter facerent, ob magnam laboris impatientiam murmurarunt: c *Nam ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra Dominum.* Hæc verè Judaica est cantilena: Judæos habent magistros qui murmurant, illi magistrum habuerunt Cainum qui de fratre interrogatus, respondit, d *nescio; numquid custos fratris mei sũ ego?* Judæos Deus tam amicè ac humaniter tractare nunquã potuit, quin sẽper obmurmurarent. Clamores illorũ assidui erant isti. e *Forsitan non erant sepulchra in Ægypto, ideo tulisti nos, ut moreremur in solitudine. Quid bibemus? Et murmuravit* f *omnis*

 con-

a Luc. c. 9. v. 39. b Ioan. c. 12. v. 5. c Num. c. 11. v. 1. d Gen. c. 4. v. 9. e Exodi c. 14. v. 11. f Exodi c. 15. v. 24. & c. 16. v. 3.

congregatio filiorum Israël contra Moysen & Aaron, dixeruntque, utinam mortui essemus per manum Domini in terra Ægypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate: cur induxistis nos in desertum istud, ut occideretis omnem multitudinem fame? Vix sedato hoc populi fremitu, mox ortus est alius, nam confusis clamoribus vociferabantur: a *Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Ægypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, & cepe, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt oculi nostri, nisi Man* Hæc illi perpetuis querelis urgebant: modo panem, modo aquam, modo carnes deesse conquerebantur. nunquam non fremebundi contra Deum & obmurmurantes. Hinc Augustinus: *De nulla re magis*, inquit, *Deum offendisse populus ille Judaicus dicitur, quam contra Deum murmurando.* Neque vero Deus quidquam puniit, atque insanientis vulgi murmura; noxas alias dissimulavit sæpè, murmur continuò semperque castigavit. Siquidem ob hanc murmurationis culpam, è tanto numero (trigesies centena millia putantur fuisse) nemo omnium nisi Caleb & Josue, in uberes terras penetrarunt; his duobus solis exceptis, reliquos omnes eremus hausit, vastissimum sepulchrum omnium. Neque hæc culpa solo hoc supplicio stetit: Ob murmura extremam castrorum partem devoravit ignis: ob murmura serpentes ignei obloquentes lacerarunt. En severam Dei justitiam! oblocutores, velut famosi latrones candenti ferro, seu,

a Num. c. 11. v. 5. 6.

ſeu, ignita forcipe carpebantur. Nam colubri velut carnifices in reos immiſſi, ut linguis & morſibus eos lacerarent, qui linguis & murmurationibus deliquiſſent. Sed nec chariſſimi Moyſis ſorori parſum. Maria prophetæ maximi ſoror germana; & ipſa quoque vaticiniis ac miraculis clara, fœmina Deo chariſſima, quia tamen nonnihil obſtrepere auſa, gravi ſupplicio hanc linguæ procaciam luit. Sed quid hoc adeo mali? linguam Maria non immodicè loquiſſe audita eſt: fratrem duntaxat ob Æthiopiſſam conjugem perſtringens: *Num*, a inquit, *per ſolum Moyſem locutus eſt Dominus*? ſed dicti, ut videbatur, minimè noxii pœnas audite. Principio quidem, ut ſcirent qui obmurmurare conſueſſent, quantum alios ſuo vitio commendarent, dum ſibi plurimum nocent: Deus effusè Moyſen dilaudans: *At non talis*, inquit, *ſervus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt, ore enim ad os loquor ei*. Mox Nemeſis hæſit in tergo murmurantis. Et ecce Maria apparuit, lepra candens quaſi nix. Clamavitque Moyſes b ad Dominum, dicens, *Deus obſecro ſana eam*. Cui reſpondit Dominus: *Si pater ejus ſpuiſſet in faciem illius, nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? ſeparetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſtea revocabitur*. Excluſa eſt itaque Maria extra caſtra ſeptem diebus: & populus non eſt motus de loco illo, donec revocata eſt Maria. En quam Deus in murmurantes rigidus eſt? Fœmina cæteroqui probatiſſima, ob murmurationem elephantiaſi punitur, è caſtris inſuper ejicitur, & ut toti populo delictum

a Num, c. 12. v. 2. b Num, c. 12, fine.

ctum magis innotesceret, tot centena millia nec loco se movent diebus septem integris, dum unius fœminæ murmur expietur. Et quod amplius est, nullæ vel charissimorum preces, nulla mitissimi Moysis deprecatio patrocinari hic valuit; Deus huic vitio inexorabilis fuit. Tam non levis noxa est Obmurmurare.

II. Eadem hæc divinæ vindictæ ratio in aliis luculentè cernitur. Core, Dathan, & Abyron ex Hebræa plebe principes cum aliis ducentis quinquaginta vocati à Moyse: a *Non venimus*, ajunt, *nunquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra quæ lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri?* Revera induxisti nos in terram, quæ fluit rivis lactis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum, an & oculos nostros vis eruere? non venimus. Hæc in Moysen audacius obloeuti, cum uxoribus & liberis, cum omni familia & universis asseclis pœnas dederunt improbæ libertatis. Nam terra quam indigni calcabant, horrendum repente contremuit, & undante superficie, non secus quam pelagus vento fluctuans, universum populum terruit: b *Immani mox sonitu eliso, quà seditiosi tendebant, dehiscens solum subsidit, & eodem momento omnes ad unum absorbuit, descenderuntque vivi in infernum operti humo, & perierunt de medio multitudinis.* Sublatis in hunc modum profanis, hiatus ille ita rursum clausus est, ut ne vestigium quidem ejus superesset. Hic finis murmurantis factionis,

a Num. c. 16. v. 13. & 14. b Num. cap. 16. v. 33.

ctionis, illustre argumentum divinæ vindictæ, quam Ambrosius a tragicè descripsit his verbis: *Immugiens terra in medio plebis scinditur, aperitur in profundum sinus, abripiuntur noxii, & ita ab omnibus mundi hujus ablegantur elementis, ut nec aërem haustu, nec cœlum visu, nec mare tactu, nec terram contaminarent sepulchro.* Cessavit pœna, non tamen cessavit malitia. Dum hæc geruntur, novum insurgit murmur. b *Murmuravit autem omnis multitudo filiorum Israël sequenti die contra Moysen & Aaron.* Fit quandoque ut eo ipso tempore, quo furum aliquis in furcam attollitur, interea fures alii inter confertos spectatores præsecent marsupia. Ita Judæi, dum murmurantes tribules horribili supplicio afficiuntur, ipsi contumacius murmurare incipiunt. Protinus superne vox ruit: Etiam nunc delebo eos. Illorum igitur pœna, inquit Origenes, emendatio sit nostra. Qua de re graviter & accuratè c Chrysostomus: *Vides*, inquit, *quod eos erudiat, ne murmurent? Est enim servorum improborum & insensatorum murmurare.* Melius fuerit nihil operari, quam cum murmuratione. nam & quod factum est, perit. An non vides, quod & in ædibus nostris ista perpetuò dicimus: nempe, satius esset hæc non fieri, quam murmurando fieri. Et sæpè malumus ministerio privari, quam murmurantem sustinere. Gravis enim, gravis, inquam, est murmurator, & vicinus blasphemiæ: alioqui cujus gratia tantum illi

a Ambr. l. 10. ep 82. b Num. cap. 16 v. 41.
c Chrys. tom. 4. hom. 8. in ep. ad Philip. med.

illi supplicii dederunt? Ingratitudo est res ista. Qui murmurat, ingratus est Deo. Qui autem Deo ingratus est, blasphemus quoque est. Sed hæc nobilissima Græci oratoris admonitio plerunque parum obsequentes habet auditores. Illa Judaica labes Christianos etiam nimium quantum inficit. Pronissimum est cuique contra Magistratum, Præsides, Majores, contra quoscunque alios, contra Deum ipsum tacitis querelis murmurare. Olæ vacuæ simillimi sumus, crepat hæc igni admota, quia vacua: ita nos patientiæ inanes, cum calamitatum flammis admovemur, graves impatientiæ fragores edimus, crepamus, rumpimur. Hoc certè fateri cogimur, mentis ac frontis serenitatem obnubilari, cum adversa premunt; Deum quidem rogaturi accedimus, sed vultu dejecto ac tristi, jamque proximi ut murmuremus. Gregorius Nazianzenus suas calamitates ipse versu explicans, inter reos se statuit:

Sæpè, fatebor enim, in mentem mihi venit iniqua
Carpere voce Deum ———

Hoc inde oritur, quia quid nobis expediat, ut plurimum ignoramus, divitias paupertate, honorem ignominia, valetudinem morbo meliorem semper dicimus impertissime. Nam, ut Siracides monet: a *Non est dicere, hoc nequius illo est.* Plurimis morbus profuit, quos perdidisset valetudo; innumeros evexit inopia ad cœlum, quos opulentia ad Orcum misisset, quam multos ignominia sapere docuit, quos honor dementire

a Eccli, c.39. v.49.

mentire fecit. Quare, a *Non est dicere, quid est hoc, aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quærentur.* Optimè dixit Gregorius: *Qui cum oraverit, non exauditur, aut, contra conditoris flagella murmurat; quasi cum Deo in judicium intrat. Nam ille solus de flagello murmurat, qui caussam percussoris ignorat.* b *At verò vir prudens*, inquit Siracides, *& disciplinatus non murmurat correptus.*

III. Hic mihi veniam dabitis, ô mortales, si quid liberius dixero. Tam crebræ tam & quotidianæ sunt vestræ adversus Deum murmurationes, ut mirum sit non vos omnes necari fame aliove supplicii genere: quantum murmuratur contra cœlum, & contra conversiones commutationesque tempestatum cœli? hem audax Japeti genus! in cœno volutamur, & astris legem dicere, cœloque dictata scribere non veremur. Inde est quod modo nimios æstus, modo frigus nimium: jam intempestivas & nimis diuturnas pluvias, jam siccitatem nimiam queramur: nunc ventos Æoli famulos accusamus, nunc serenitati aut malaciæ indignamur, nunc terræ, nunc mari, cœlo pænè semper irascimur: huic nimium hordei crevit, huic nimis parum; uterque murmurat: huic parcior videtur pluvia, illi plus æquo copiosior. Nec advertimus infantes stolidi, hæc murmura in Deum ire, qui cœli tempestatumque Dominus est. Quoties audias & senes & pueros hæc talia mussare: Tempestas fœda, execranda, pessima, cœlum grave nimis, insalubre, malignissimum. Præ-

a Ibid. v. 26. b Ibid. c. 20. v. 28.

Præclare hic Salvianus: *a* Sine murmure, inquit, & querela nos Deus esse præcepit. Quando autem hæc in humano genere non fuerunt? si æstus est, de ariditate caussamur; si pluvia, de inundatione conquerimur: si infæcundior annus est, accusamus sterilitatem: si fæcundior, vilitatem. Adipisci abundantiam cupimus; eandem adepti accusamus. quid dici hac re improbius, quid contumeliosius potest? Etiam de misericordia Dei querimur, quia tribuit quod rogamus.

Considerate mihi obsecro, tres solum feminas, quarum una telam lineam lavat, & hæc quidem solem ac serenitatem votis omnibus poscit; altera plantat olera, hæc cœlum pluvias rogat; tertia juniperino gummi parietes * linit, hæc ventos invocat. quid jam cœlum faciat? huic solem, illi pluvias, huic ventos mittat? hoc certè postulatur: non fit? liberalissimè murmuratur. Et quodnam huc cœli regimen, quis Deus iste, qui ad omnium tam diversa vota tempestatem attemperet? stultissimi mortales, quid murmuratis non fieri, quæ fieri non possunt, non debent? Et quis mechanicus opifex est, quis cerdo, quis sartor sui opificii exactè peritus, qui ferat sibi ab imperitissimis quibusque suæ artis regulas dictari; & rex summus patiatur sibi à servulis vilissimis Orbis gubernandi ordinem ac formam præscribi? quid hoc agitis insani homunciones, vos Deo modum suggerere, & obmurmurare si contra fiat? Nemo mire-
mur

a Salv. l.3. de guber, Dei.
* Firneiß.

tur variis Orbem cladibus exerceri, & jam terram non respondere, jam cœlum excandescere, & in murmurantes, grandine, nimbis, nivibus, fulmine animadvertere, & sopita clade una, inferre alteram. Hoc Deus agit, quod pater, qui filium cædit. Si obluctetur ille atque murmuret: Quid, ait, parens, nequissime puer, tu etiam patri tuo obmurmurare? tu plagas spernere? faxo hanc oris intemperiem in tergo sentias. Mox denuo puerum corripit, & tamdiu pulsat, dum murmurare desinat. Hic subinde mater conciliatricem se interponens: Ne sævi, ait, mi vir, ætatis tirocinio peccavit, imprudens puer est. Propterea, inquit pater, expellenda est plagis hæc imprudentia; discat sapere, & castigatus non murmurare. Sic omnino Deus hos igne punit; murmurant: punit serpentibus; murmurant: punit hiatu terræ; murmurant. Bene est, jam novæ insonant plagæ, jam brachium vi magna tollitur, puniemur & gladio: Ita & nos honoribus exuimur; murmuramus: fortunis evolvimur; murmuramus: morbis corripimur; murmuramus: curis & angoribus premimur; murmuramus adhuc. Deus tandem velut exacerbatus pater: Quid? vos conditori toties reclamare, toties obstrepere patri? faxo, sentiatis hanc linguæ proterviam: Vos in manu mea, ut levis pila, ut fragile vitrum resistitis? humi allidam & conteram: omne mihi jus in vos est, vitæ necisque: & ego vos feram obstrepentes? nunquam hæc tuli, nunquam feram, nec quidem in amicissimis.

En, ô mortales, vestri murmuris insaniam: a *obloqui Deo furiosum nimis est. Quis restitit ei & pacem habuit? Omne vitæ nostræ momentum, Deo transcriptum est.* Eleganter dixit Bernardus: *Iustè sibi vendicat meam vitam, qui pro mea posuit suam.* Quisquis igitur divinæ voluntati suam vult integrè conformare, cumprimis omne murmur caveat, dicatque in rebus omnibus: Ita Pater, Ita Pater, Ita mi Pater: æquum est, bonum est, quicquid fecisti & jussisti, quicquid facis & jubes.

IV. Neque Deo solùm non obmurmurandum, sed nec Magistratui, nec hominum ulli, Errat magistratus, hallucinatur dominus? judicem suum non evadent: b *Non est discipulus super magistrum: Non est servus major Domino suo.* Sed neque ulla murmuratio magistratum, aut dominum emendabit, si errent. Saul Hebræus rex, quod fasti Regum memorant, à suo milite secessit in specum, purgandæ alvo. Hic David & ipse cum suo milite delitescens, clam adrepsit, & regiæ chlamydis partem præcidit. Nec ultra manui licere voluit. Hoc Gregorius exponens: *Quid per Saul*, inquit, *nisi mali domini*, *quid per David*, *nisi subditi intelliguntur*? David etsi potuisset occidere, voluisset tamen nec vel tantum quidem tetigisse, quia boni subditi non solum non ferrum, sed nec linguam quidem in dominos stringunt obmurmurando, quod si exteriora quædam reprehendunt, oram paludamenti præscindunt; sed quemadmodum David cor suum percussit, eo quod chlamydis limbum abscidisset, ita & illi

a. Iob c. 9. v. 4. b Luc. c. 6. v. 40. & Ioan. c. 13. vers. 28.

&illi redeunt ad se atque castigant se, ob minimam etiam murmurationem, & Davidem *a* voce præeuntem sequuntur, dicuntque: *Propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem, domino meo Christo Domini.* Addit Gregorius: Qui contra propositam sibi potestatem murmurat, liquet quod illum redarguit, qui eandem potestatem homini dedit. Ita prorsus *b* Moyses & Aaron ratiocinati: *Nos enim quid sumus*, inquiunt, *nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* c Deus ipse haud aliter questus est: *Usquequo detrahet mihi populus iste? Usquequo multitudo hæc pessima murmurat contra me?* Idcirco altissimum vociferatur, & monet æterna *d* sapientia: *Custodite vos à murmuratione quæ nihil prodest.* Sed tam effrenes sunt atque indomiti affectus nostri, tam impatiens legis est lingua nostra, ut sæpe non ignari faciendæ jacturæ, nihilominus in perniciem nostram effusissime murmuremus. Hanc murmurandi licentiam explicaturus *e* Siracides: *Præcordia fatui*, ait, *quasi rota carri, & quasi axis versatilis cogitatus illius. Rota non inuncta stridet; os male institutum facillime murmurat.* Ajunt nemini pileum posse imponi ab alio, ut exacte quadret capiti, hinc eum alter plerunque aliter reponit; plurimis quicquid feceris, importune feceris, & incommode: carpunt, emendant, aliter faciunt, & hoc quidem, ajunt, melius debuisset fieri, hoc ita faciendum est. *f* O * mures alpinos, qui

 furta

a 1. Reg. c.24. v.7. b Exod. c.16. v.8. c Num. c.14. v.11. & v.27. d Sap. cap.1. v.11. e Eccli. c. 33. v.5. f De quibus Plinius l.8. natur. hist. c. 37.

* Murmelthierlein.

furta sua in montes convehunt, ita vos plerunque in latebris inusitatis, uti mures. Et hæc murmura vestra jam Deum, jam magistratum, jam æquales, jam etiam res inanimas petunt, uti canis lapidem in se missum invadit morsu. quid hic demum lucri est? dentes perdere & quod cupias non obtinere. Beati Francisci Assisinatis socius Egidius, cuidam obmurmuranti, quod sibi pœna delicto gravior injungeretur, opportunissime in os occurrans: a *Quanto plus murmuras*, inquit, *tanto amplius te oneras: & quanto humilius sanctæ obedientiæ jugo caput submiseris, tanto tibi levius futurum erit onus.*

V. Mellifluus Doctor b Bernardus, sed hic profecto non mella stillans: *Grave peccatum*, inquit, *est murmuratio. Regnum cælorum nullus qui murmurat accipit: nullus qui illud accipit, murmurare potest. Virtutes perdimus, si pro cibo vel potu murmuramus. Igitur necessarium est valde nobis consilium Pauli Apostoli, dicentis: Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, in deserto videlicet & perierunt ab exterminatore.* Linguas ergo nostras à murmuratione custodiamus, ne (quod absit) sicut illi perierunt in hoc sæculo, nos pereamus in futuro. non ergo murmuremus, ne forte sicut illi perierunt in hac vita, nos pereamus in futura. Caveamus ab omni murmuratione, ne forte quod illi passi sunt in corporibus, nos patiamur in animabus. Iterum Apostolus consulendo nobis loquitur dicens: *Neque tente-*

a Ex aur. sent. S. Egidii. b Bern. de modo bene vivendi serm. 47. med.

tentemus Christum, sicut quidam eorum tentaverunt & à serpentibus perierunt. Christum tentat, qui pro cibo, vel potu, vel vestimento murmurat, sicut scriptum est de eodem populo: *Tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis. Et murmuraverunt in tabernaculis suis, & non exaudierunt vocem Domini.* Omnis qui murmurat, venenum diaboli habet in lingua. Cavendum est ergo nobis à murmuratione, ne mortifero & diabolico veneno pereamus.

Hanc ob caussam toties tamque varie hortatus nos Paulus: a *Omnia*, inquit, *facite sine murmurationibus & hæsitationibus, ut sitis sine querela, & simplices filii Dei.* Quam sollicite divinus hic Ecclesiastes monet, *ne, cum Christiano nomine censeamur, Iudæi simus, & pereamus ab exterminatore: Illo nimirum exterminatore*, inquit Bernardus, b *qui positus est in hoc ipsum, ut a terminis beatæ illius civitatis arceat murmurantes.* Custodiamus nos ergo à murmuratione quæ nihil prodest. Quisquis vult esse cælitum amicus, ne velit esse frater Iscariotæ Judæ proditoris, quem certe obmurmuratio in præceps egit: nam postquam ausus est esse murmurator, nil veritus est esse proditor. Optime dixit beatus Antiochus: Murmurator est instar turbidissimi amnis; qui vero non murmurat; ilimis est rivulus. Hoc agamus, ô Religiosi, ô Christiani, jubeat, velit supra nos Deus, quicquid sanctissimæ illius Voluntati placuerit,

 nos

a Phil. c. 2, v. 14. & v. 15. b Bern. sent. mihi pag. 485.

nos id omne ſine murmure toleremus; imperet magiſtratus, mandent domini, vellicent æquales, non murmurando longe levius, quicquid erit oneris perferetur. In plurimis triumphare poterit, quiſquis poterit nunquam murmurare.

A. Fam

N
NOVA
NOVA.
NVGIGERVLA LINGVA
A

N.

A. *Fama tubam & volantem gladium ferens, oculis sistit Linguam* Nugigerulam, *monstrum omni Proteo magis variabile, quod Orbem fabulis implet, & sæpe tragœdias joco excitat. Hoc monstrum eundo crescit, & pleraque omnia vero majora nuntiat, & nec quidem cum vera dicit, falsis abstinet: & quamvis nugas duntaxat & affanias effundat, nonnunquam tamen loco mille testium est. Nugigerula lingua semper noxia, tunc maxime cum nugas spargere videtur serias.* *Vide* C. 40, *totum.*

N.

CAPUT XL.

Quid monstri sit lingua Nugigerula, *&*
quam ea Mendacio affinis.

FAcundissimus Græciæ Orator Demosthenes, cum ad populum Athieniensem verba faceret, observaretque nonnullorum aures languere, & oculos in somnum fatiscere, ingeniose vela vertens: Audite, inquit, viri Athenienses rem novam, & antehac inauditam: Duo quidam Megara ibant æstuante cælo, nec ullæ se arbores offerebant quæ foliis æstum temperarent. Alter asino vehens hoc unum subsidii reperit, infra asinum se abjicere captandæ umbræ. At comes qui jumentum equiti elocaverat, hoc omni modo prohibere velle, & elocatum asinum dicere, non umbram asini. Vix hæc Demosthenes cœperat, cum omnes arrectis auribus astare, neminis oculi conquiniscere, avidissime omnes rei eventum expectare: at Græcus Orator auditores increpare, fabularum famem objicere, nugarum sitim perstringere, vigilantiam ad seria postulare, denique ad caussæ momentum attentos reddere. Notum humanæ genius vitium est, rumores & nugas avidissime consectari. huic vitio bellissime subservit lingua, quam suo nomine *Nugigerulam* vocamus, cujus hoc munus est, nugas dicere, rumores spargere, facetias & jocos serere, seria,

vix unquam libare, omnium aures fabulis mulcere, nova prifcis, falfa veris mifcere, abfurda quæque pro novis, infecta & nunquam fomnia a pro factis vendere. Hoc *Nugigerulæ* officium eft, amplum illud, fed cenfus exigui, & difpendii fæpe maximi, de quo nunc plura.

I. Vetus eft Germanis verbum; Hominum ftultorum manus in omni pariete monumentum relinquunt ftultitiæ: talis eft lingua Nugigerula, omnium aures rumoribus & fabulis implet, veris an falfis hoc ipfi non eft curæ. Vix tenuis alicubi è latebris emergit rumufculus, mox adeft Nugigerula, & partum hunc velut Levana tollit, cumque jubet protinus grandefcere, atque ut formofior fit, lacinias ei ampliffimas induit. Ita obvio cuique rumores ut recentem ac mufteam, imo ut veram narrationem obtrudit, & plerunque vix quidquam veri habet: ita falfitas breviffimo tempore propagatur per Orbem. Quifquis rumorem audit, addit aliquid & affingit auditis, quicquid aut credulitas aut decorum fuaferit. Hinc narrationes nafcuntur monftrofiffimæ, quæ demum omnem veri fimilitudinem exuunt. A quo uno Nugigerula commendanda eft, quod ea narret fæpiffime quæ non multo egeant examine; primo afpectu liquet, quam excedant fidem narrata. Sicuti Montanus venter & gulo voraciffimus primo morfu noverat, è quo littore mitterentur oftrea. Facetè Juvenalis:

a —— *Circeis nata forent, an*
Lucrinum ad faxum Rutupinove edita fundo
Oftrea,

a Sat. 4. v. 140.

Ostrea, callebat primo deprendere morsu.

Ita prorsus narratiunculæ quædam, quas honesto nomine *Nova* vocamus, vix audiuntur, & fidem amittunt. Nam uti machinamenta olim lignea eo artificio compingebantur, ut cum in triumphorum pompa ducerentur, subito crescerent, & sese in altum efferrent, Poëtæ docent:

a *Et crescunt media pegmata celsa via.*

b *Vel qui more avium sese jaculantur in auras.*

Corporaque ædificant celeri crescentia nexu.

Sic rumores ubi spargi cœperint, subito crescere solent, & in eam extendi magnitudinem quæ credi non possit. Cautela hic opus maxima, ne dum *Nova* narramus, veterem perdamus fidem, & mendaces habeamur. Qui tantum audita refert, sæpissime fallit, falsus ipse prior. c Thales à quodam interrogatus, quantum à vero falsum abesset? Quantum, inquit, oculi distant ab auribus. Sensit autem eos plerunque mentiri, qui audita solum, non visa referunt.

Si omne quod è fodinis eruunt metallici, argentum esset vel aurum, jam pridem Orbis hic noster deaurari potuisset, sed dum metallum, quod effossum est ab admistis sordibus, terra, saxis, arena secernatur, ad lamellam exiguam redigitur: ita se habet rerum novarum recitatio, si demantur ficta, falsa, male percepta, per conjecturas addita, heu quam modicum puræ putæ veritatis remanet? plerunque dimidiam partem con-

a Martial. lib. spect. epigramm. 2. b Claudianus de consulatu Manlii Theodosii. c Maximus serm. 35.

confictum eſt, quod oratione verboſiſſimè enumeratur. Veriſſime dixit Nicetas Choniates: Fama veritatem ſæpe opprimit, nec certi quidquam adfert. Nimium quantum creſcit eundo fama. Nec eſt quod miremur; frequenter omni opera & ſtudio hoc agitur, ut falſiſſima quæque in populum ſpargantur, ut miſera plebs ſpe vaniſſima lactetur. Revocet quis in memoriam annum milleſimum ſexcenteſimum decimum ſeptimum, & ſequentes alios ad milleſimum ſexcenteſimum trigeſimum, quanta his annis, quamque monſtroſa prodierunt figmenta? quæ tamen omnia ſub honeſtiſſimo nomine rerum novarum vendebantur. Hoc unice multis in urbibus curabatur, ut plebs ſpecioſiſſimis commentis animaretur, ad fortunas omnes exponendas in tam fortunatum bellum. Cura hic ingens fuit publice veritatem ignorari: Hinc plurimis poſt omnia perdita, creverunt tamen animi rumoribus inaniſſimis erecti. Jamque veritas paſſim tam ignominioſe habetur, ut ejus ludibrium vel ſaxo ſit grave. Et eo fabularum prolapſi ſumus, ut in civitatibus alicubi novarum rerum ſcriptores quærant, * quæ veritas placeat, Catholica an Lutherana? Quaſi vero veritatis genius hoc admittat, ſibi ipſi contradicere? aut hæc aut illa veritas non ſit veritas neceſſe eſt, quando ſibi tam largiter contradicunt.

II. Solebat Bernardus duodecemplex malum percenſere, quibus cœnobia everterentur.

* Was wolt ihr für Zeitungen / Lutheriſche / oder Catholiſche?

rentur. Sunt hæc, ordine : Prælatus negligens, Discipulus inobediens, Juvenis otiosus, Senex obstinatus, Monachus Curialis, Religiosus caussidicus, Pannus pretiosus, Cibus exquisitus, Irreverentia circa altare, Lis in capitulo, Dissolutio in choro, denique Rumor in claustro. Revera inter tot cœnobiorum mala non est minimum, quod est ultimum, *Vani Rumores*. His exterminandis aut saltem non temere narrandis, certam legem sanctus Ignatius *a* Lojola suis injunxit. Neque nos de scriptis solum rumoribus hic agimus, sed de quocunque alio relatu, qui ubi aliquid incrementi sumpserit, mox in rumorem transit. Inter ipsos etiam Apostolos hæc loquendi labes serpere cœpit : b *Exivit sermo iste inter fratres, quia discipulus ille non moritur*. Tantis auctoribus hoc sparsum est, ut id scripto fuerit refutandum à Joanne, qui clare asserit : *Non dixit ei Iesus, non moritur, sed, sic eum volo manere*. Nimirum verba Domini sinistre percepta, aut perperam explicata, statim rumorem falsum conflarunt. Hoc ipsum. Hodieque millies contingit : excipiuntur aliquot voculæ, sed mutilæ, aut ad audientis arbitrium detortæ : hinc rumores falsi, hinc aniles fabulæ, hinc nugæ nugarum.

Timotheum divinus *c* Paulus sic hortatur: *Ineptas & aniles fabulas devita*. Eas potissimum fabulas notavit, quas Simonianorum hæresis, de rerum creatione, de pugnis Angelorum, de bono & malo Deo, de cibis bonis

a Reg. commun. 37. b Ioan. c. 21. v. 23. c 1. Tim. c. 4. v. 7.

bonis & malis confinxit. Post impias istas, profanæ quoque fabulæ damnandæ, quibus quotidianum sermonem condiri credimus imperite. Nam etsi salva sint hîc omnia, nihilominus stultitiam prodit Nugigerula insignem.

Gorgias Sophista, duos adiit indoctos philosophos, unum ridicula proponentem, alterum insulsa respondentem: Ecquis vestrum, ait, stultior, qui hircum mulget, an qui cribrum supponit? Istud Gorgiæ sæpissime quærendum foret: quis magis fatuus, qui fabulas tam indoctas, rumusculos tam mendaces spargit, an qui credit & aliis vendit auctiore pretio? *Ineptas ergo fabulas*, ô Timothee, *devita*, exerce autem teipsum ad pietatem. Nam multi optimas horas pessime perdunt, dum ea legunt, quæ profanis aut sordidis imaginibus sic occupent animum, ut ei vix liceat cogitare sanctiora: *a Tu ergo talia lege, illa meditare, quæ meliorem te faciant, quæ sanctores in te affectus suscitent, nutriantque: Stultas & sine disciplina quæstiones devita*, quibus Attellanæ *b* fatuæ, Madaurenses & Arbitri, scriptores impurissimi abundant.

Norit igitur Lingua Nugigerula, quantum faciat damni, dum nugis spargendis studet. Hoc tam inani studio, pretiosissimum tempus, cujus unius jactura irreparabilis, per ludum & jocum amittitur; animus sic impletur nugis, ut optima quæque nauseet, & grande censeat fastidium precari. Et quia Nugigerula sæpe falsa pro veris venditat, pes-

a 2. Tim, c.2. v, 23, b Venenum vere letalissimum.

pessimum nomen conciliat suo domino, ut de eo passim dicatur: Bonus iste vir, multa dicit, pauca probat, nec omnia quæ affirmat, ex tripode pronuntiari credendum, Hæc talis fama nemini non plurimum officit, cum scilicet quæri solet: Talisne huic homini lingua est, cui non semper tuto liceat credere? qui sæpissime quidem grandi hiatu, *Nova, Nova* proclamet, id tamen plerunque non aliter interpretandum, quam *Mendacia, Mendacia*. Et quoniam disertus hic nugator somniis suis atque ineptiis multos decepit, credat ei Judæus Apella, aut quisquis alius verbis duci voluerit. Nos illi cras credemus, hodie nihil. Hoc suo domino Lingua Nugigerula nomen parit, ut omnes qui eum noverint, dicant, * nugigerulus, fabulator, nugivendus est: audiamus ergo, quæ nova somnia ferat hic homo; historia fabulari plenus est, quacunque parte dolium hoc relinas, nugamenta copiosissime fundit, nempe rumoribus narrandis semper paratus est, cum deest quod narret, tam fertilis est ingenii, ut rumores nusquam auditos ipse fingat: rarissimus apud eum hospes est Veritas. Hanc famam colligit, hoc habet ille commodi, qui nugis ac rumoribus recensendis vel etiam audiendis tam studiose vacat. Nam cum mitissime de illo alii loquuntur: Ut sciatis, inquiunt, quid hominis sit iste, patria & domo Atheniensis est, de quibus illud beati Pauli jam notum: a *Athenienses autem omnes & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant, nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.*

III. Sed

* Fabelhans / Mærlentrager.
a Act. c. 17, v. 21.

III. Sed ô humanæ mentis temulentiam! Vitam agimus breviſſimam; dum ordimur, finis eſt: Tempus perniciſſimum non greſſu, non curſu, nec volatu recedit, ſed momentis fluit ſingulis, noſque inania cogitantes deſerit, fuga æternùm irrevocabili: Nos tamen inter hæc rapidiſſimi temporis præcipitia non tantum lenti ſumus, ſed etiam nugaces & optimos quoſque dies ſteriliſſimis nugamentis frangimus. Agit nos, agiturque velox dies: inſcii rapimur, dum nugamur, & pernicie noſtra ludimus. *a* Seneca celeritatem temporis explicaturus: Nunquam Virgilius, inquit, dies dicit ire, ſed fugere, quod currendi genus concitatiſſimum eſt.

Optima quæque dies miſeris mortalibus, ævi
Prima fugit ———

Quare optima? quia reſtat quod incertum eſt. Quare optima? quia juvenes poſſumus diſcere, poſſumus facilem animum, & adhuc tractabilem, ad meliora convertere, quia hoc tempus idoneum eſt laboribus, idoneum agitandis per ſtudia ingeniis, & exercendis per opera corporibus. Quid ergo ceſſamus, quid fabulas ac nugas tractamus? Meliora prætervolant, deteriora ſuccedunt. Quemadmodum ex amphora primum, quod eſt ſinceriſſimum effluit, graviſſimum quodque turbidumque ſubſidit: ſic in ætate noſtra, quod optimum, in prima eſt. Id exhauriri in nugis potius patimur, ut nobis fæcem reſervemus. Itaque toto hoc agamus animo, & ineptiis ac nugamentis omiſſis, in

a Senec. Epiſt. 108. poſt med. pauculis additis.

in rem unam laboremus, ne hanc empori
pernicissimi celeritatem, quam retinere
non possumus, relicti demum intelligamus. Primus quisque tanquam optimus dies placeat, & redigatur in nostrum. Prisci:

Hic meus est, dixere, dies.

Ita dies fiunt nostri, cum eos usurpamus ad seria: alieni sunt & nihil ad nos, qui inter nugas ac fabulas elabuntur, Machetes religiosissimus senex, Cassiano *a* teste, diabolum otiosarum fabularum fautorem maximum esse his argumentis docuit. Sermonem cœperat Machetes de rebus divinis. Auditores, quos habuit, verborum modulis paullatim sopiri, & toto capite annuere, sic dicta omnia surdis auribus transmittere. Senex sermonem cœptum subito abrumpere, & jucundam texere fabulam, &: Audite, inquit, obsecro rem miram, qua ratione Vulpes & Simia, alternis sese astubus circumvenerint. Vix narrationem hanc ingressus, & mox omnium oculi reviviscere atque aperiri, aures audiendi cupidæ patere, jam nemo dormire amplius: Hic serio ingemiscens senex: Cœperamus, inquit, divina sermone prosequi: mox fere omnium oculos & aures occlusit sopor, & nescio quam inexpugnabilis dormiendi necessitas; paucissimos ea quæ dicebantur attentos habuerunt: ubi vero fabulosum apologum exorsus sum, illico excussus est iners somnus, nemo non vigilavit. Videte quæso, fratres, quis sacri sermonis impugnator huc irrepserit, quis oculos oppresserit hoc lethargo; Profecto non alium reperieris, quam

a Cass. l.5. instit. c.31.

illum ab inferis pervigilem draconem, qu tum maxime somnum inducere conatur, cum dicuntur animo profutura; cum vero fabulæ percensentur, attentam omnibus vigilantiam facile persuadet. Videte, fratres, qua arte tam vitiosum soporem expugnetis. qui dormit seriis, & vigilat fabulis, discipulus est cacodæmonis.

Maches *a* Anachoreta literas nec unas tantum, sed plures in fasciculum colligatas accepit è patria. hic ipse secum quærere: Et quantum, inquit, temporis perdes, dum has tot chartas perlegas? quantis animum cogitationibus implebis? quam vanam inde lætitiam, aut quam inutilem hauries mœrorem? quot diebus laborabis, dum parentum, cognatorum, & amicorum memoriam aboleas? quid facies tam diversis & precibus & blanditiis confusus? mox mascula manu arreptum fasciculum etiamnum ligatum conjiciens in ignem: Ite, inquit, cogitationes patriæ; satius est vos ardere quam mentem.

Hunc feliciter æmulatus *b* sanctus Ignatius Lojola, nam cum clauso cubiculo ardenter precaretur, janitor ad fores bis terve pulsavit, vocem præstolatus quæ juberet ingredi. Cum preces Ignatius perseveraret, & nec verbulo responderet, janitor iterum iterumque obtundens ostium, molestus esse non desiit. Demum pandens januam: Quid, inquit, tibi vis frater? Cui janitor: En Pater literas, ait, allatas è patria; & una literarum fascem tradidit. Ignatio, qui ostium obse-

a Cass. l. 5. Insti. c. 32. b Ribad. lib. 5. c. 1. post med.

obſerans, accenſum focum circumſpexit, (hiems erat) & liberaliſſima manu literarum faſcem pabulum projecit igni, at ipſe continuo ad intermiſſas preces rediit. *Deus* bone, quam non avidi erant rerum novarum ſanctiſſimi quique viri, quibus longe conſultius viſum eſt tot unà literas, quam tempus comburere, chartaceos libellos flammis abjicere, quam animum curis, quæ nocere plurimum, prodeſſe vix quidquam poſſunt. Quin ergo & nos libera voce dicimus: Ite vani rumores, ite; longe ſatius eſt, hæc talia neſciri, quam animi tranquillitatem amitti, curas augeri, lætitiam vanam accendi, mœrorem non profuturum ali, tempus omnium pretioſorum pretioſiſſimum peſſime conſumi. Profecto pars magna tranquillitatis eſt hæc velle ignorare.

OTIOSA LINGVA
OSTENTATIO
A
B

O.

Otiosa, Objurgans, Ostentatrix lingua hoc loco se spectandas præbent.

Otiosam *linguam adumbrat otiosus dæmon gladio indormiens, & hic homo somni plenus, A. qui scripturus videtur, nec tamen scribit, nam calamum lævâ gerit ignavissime. Imo tam piger est, & laboris parcus, ut nec muscis quidem abigendis libeat movere manum. Otiosa lingua ingens muscarum agmen unico partu effundit. Sed püngent hæ muscæ, cum dies aderit rationis reddendæ, de verbis etiam otiosis. Vide C. 41. §. 1.*

B. Objurgantem *linguam repræsentat is qui ignem elicit è silice, sed sicut scriba calamum sinistra, ita hic ea manu tenet silicem qua chalybem deberet, modo prorsus inverso: ita & Lingua Objurgans omnem reprehendendi ordinem invertit. Vide C. 42. §. 2.*

C. Ostentatricis *linguæ symbolum est simia in delphino equitans. Vide C. 43. §. 3.*

O.

CAPUT XLI.

Otiosam Liguam diverse perniciosam esse, & de illius pœna.

CEram æmulatur mens humana, calore mitescit & formam quancunque mollis recipit, frigore indurescit, nec facile signatorium annulum admittit. Colloquia verecunda & Christianam sapientiam spirantia, intellectum sic afficiunt, voluntatem sic calefaciunt, ut flecti se sinat, & formantem manum facillima sequatur. Cleophas cum socio comite Emaunta ibat ipso die reviviscentis Christi: erant hi duo peregrini, velut durissima cera, quam unicum colloquium pium in eam facilitatem emollit, ut magistra manus obedientem habuerit ad omnia. Nutabat fides horum viatorum desperabundis colloquiis misere convulsa, sed hanc tertii comitis colloquium sic denuo erexit, ut hi duo ipsimet faterentur: a *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via?* Nec mirum; b *Ignitum eloquium tuum,* (Domine) *vehementer.*

c Colloquia vero vana & otiosa ita omnem virtutem enervant, ut Paulinum oraculum pro-

a Luc. c. 24. v. 2. b Ps. 118. v. 40. c 1. Cor. c. 15. v. 33.

pronuntiet: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Malis colloquiis jure annumerantur otiosa, quæ verborum semper plurimum, nihil emolumenti, plerunque multum detrimenti habent, prout scilicet facundiam suam explicat lingua Otiosa, de qua nunc agendum. & principio quidem exponendum, quæ verba dicantur otiosa, deinde quantum ea damni adferant; tertio quæ eorum sit pœna, & cur illa tantopere cavenda.

I. Otiosa lingua nominatur, prout eam Hieronymus depingit, quæ nec loquenti nec audienti prodest. Hinc Otiosum verbum beatus *a* Gregorius appellat, quod aut justæ necessitatis, aut piæ utilitatis intentione caret. Hinc quicquid loqueris, inquit Bernardus, nisi intendas alicui prodesse, otiosum est. Varium ab his &, multiplex damnum, nos ea in quatuor classes reducimus.

Prima: Otiosa verba flammarum piacularium nobile sunt pabulum. Ecquid in otiosas voces gravius aut formidabilius dici potest, quam quod servator *b* Orbis his omnino verbis proclamat: *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Pensitate hæc obsecro; ad tribunal trahuntur verba etiam otiosa, quantumvis innoxia, quid lascivis fiet, quid fiet noxiis & blasphemis, si vana quoque & inutilia coguntur in jus ambulare? *c* Bernardus hic inge-

a Greg. l. 7. moral. c. 17. & hom. 6. in Euang. Bern. de Pass. Dom. c. 25. b Mat. c. 12. v. 36. c Bern. serm. de tripl. custod.

gemiſcens : *quam eſt vera ſententia*, inquit, *in multiloquio non effugiendum peccatum.* Ut enim prætereeam cætera, ſi propterea eſt otioſum verbum, quod nullam rationabilem cauſam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod eſt præter rationem? Nemo ergo arbitretur otioſa verba, ut viliſſimum quid, oblivioni tradenda; in die judicii ratio de iis exigetur, nec tantum de aliquibus, ſed omne verbum otioſum judici ſiſtetur. *Heu nobis*, inquit Bernardus, a *quænam poterit reddi ratio de otio?* Otium non eſt, ſi non omnino ratione vacuum eſt. Quod ſi homo unicus multa millia otioſorum temere fundat, dum vivit, quis erit numerus otioſorum verborum, quæ omnes omnino homines loquentur? Id tamen exactiſſime conſtabit ſummo judici, quot, & quænam univerſi & ſinguli ſæculis omnibus protulerint: *omne verbum otioſum* dabit ſupplicium.

Claſſis ſecundæ damna ſunt: A verbis otioſis facillime tranſitur ad ſcurrilia, & ad noxia. Amnis exundans cito fit lutoſus; lingua exerrans omne genus ſordium brevi colligit. Veriſſime dixit b Gregorius: *Dum otioſa verba negligimus, ad noxia pervenimus. Primo quidem loquimur aliena, & quæ nihil ad rem; paullatim miſcemus detractiones; tandem erumpit lingua in contumelias: quiſquis non abſtinet otioſis, ſane nec noxiis abſtinebit.* Tertia damnorum claſſis eſt: Otioſa verba, omnem pietatis ſpiritum extinguunt, mentem obnubilant, tranquillitatem turbant.

a Idem de præcept. & diſpenſ. c. 12. initio. b Greg. in c. 6. Iob.

bant. Verissime dixit Salomon: a *Ubi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas*, virtutis scilicet & bonæ mentis. Si vasi vinario aut unguentario desit operculum, vini aut unguenti odor brevi omnis defluet. Beatus Diadochus b dicere solebat, Balneum aut hypocaustum calorem omnem amittit, si balnei aut hypocausti janua relinquatur sæpius aperta. Sunt qui hominem castro conferant vel arci: sed arx hæc subinde ab hostibus undique obsidetur. Sensit hoc qui dixit: c *Inimici mei animam meam circumdederunt*. Arcis illius porta, os hominis est: hostis cum portam tenet, arcem cepit. ideo qui cupit custoditam arcem, summa diligentia necesse est custodiat portam. Nihil hic muniminis omisit natura; sepem huic portæ osseam apposuit è triginta plus minus dentibus; addidit labia, pontem versatilem. Si qui jam cautiores sunt castellani, portam nunquam reserant locuturi, quin Linguam prius moneant: Lingua quo vadis? attende tibi, ne nimis magno nobis stet prodiisse in publicum, & locutam esse. Attende tibi, & dum licet, disce manere domi: Omne verbum otiosum subibit judicium.

II. Quarta damnorum classis: Otiosa colloquia suffurantur tempus, omni auro, omnique gemma longe pretiosius, quisquis hinc otiosis næniis auferat vel horulam, nihil dignum tanto impendio redditurus est. Apis illa Clarævallis d Bernardus, si usquam, certè hic aculeum habet, quem otiosis illis fabu-

 lato-

a Prov. c. 14. v. 23. b Diadoc. de perf. Spirit. c. 70. c Ps. 16. v. 19. d Bern. serm. de triplici custodia, mihi pag. 385. ante med. serm.

latoribus insigens : *Nemo vestrum*, inquit, *parvi æstimet tempus quod in verbis consumitur otiosis.* Siquidem tempus acceptabile est, & dies salutis. Volat verbum irrevocabile, volat tempus irremeabile, nec advertit insipiens quid amittat. Libet confabulari, ajunt, donec hora prætereat. O donec prætereat hora, O donec pertranseat tempus: Donec hora prætereat, quam tibi ad agendam pænitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam, miseratio conditoris indulget. Donec transeat tempus, quo divinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad angelicam societatem, suspirare ad amissam hæreditatem, aspirare ad promissam felicitatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem. Sic nimirum, sic agricolæ cum diu desiderata affuerit opportunitas seminandi, sic vinitores cum expectatum tempus putationis advenerit, invenisse occupationes, & quasi irreprehensibiliter sine opere diem transegisse lætantur: Sic instantibus nundinis institores nectere moras, occasiones quærere solent, ne quem forte sibi ex eis quæstum provenire contingat? Sic denique pauperes mendicantes, cum multis clamoribus evocatus tandem affuerit eleëmosynarum distributor, diverticula captant, & concurrentibus sociis vacuos ambiunt occupare recessus, & fovere latebras in angulis platearum? Utinam tamen vel solum tempus vitæ amitteretur in verbis; sed multi in his etiam vitam amittere comprobantur: nec ipsi modo amittere, sed aliis quoque adimere. Hanc Ber-

Bernardi ſapientem facundiam confirmans Hieronymus: a *Breve eſt*, inquit, *hujus vitæ curriculum, hoc ipſum quod loquor, quod ſcribo, quod relego, de tempore meo mihi aut creſcit, aut deperit.* Res tanti pretii tempus eſt, ut hujus unius jacturaplurimum & pæne ſola ſit deploranda. Quicquid cæterorum amiſeris, reparabile damnum eſt: diſpendium temporis vel minimi nulla reſtituent ſæcula. Pecuniæ jacturam feciſti? reddi poteſt alia, & copioſior. honorem perdidiſti? redire poteſt: & auctior. valetudinem amiſiſti? plurimis hoc damnum profuit: ſed & valetudinem amiſſam quam multi recuperant; amiſſum tempus nemo omnium unquam reduxit: irreparabile eſt, cujus tamen optimam quamque partem otioſa colloquia ſubducunt. Credibile eſt nec à ſapientibus quidem hoc temporis pretium ſatis æſtimari. Ut ut hæc ſunt, hoc Chriſtianus ſapiens unice laboret, ſic omne vitæ momentum diſpenſare, ne unquam de ſe cacodæmon gloriari hoc poſſit, *Inveni otioſum.* Multicolor eſt otioſitas, ſunt enim & otioſæ cogitationes, quas ſæpe comitatur otioſa confabulatio, hanc non raro ſequitur opus otioſum, quod quandoque pejus eſt ignaviſſimis feriis. De quo dilucide Bernardus: b *In hoc genere tranſgreſſionis*, inquit, *nonnulla ſunt ſtultiloquia, ſeu vaniloquia, & quæque otioſe dicta, facta, cogitata.*

III. Optimus loquendi magiſter Chriſtus, c in omnibus ſuis colloquiis occaſionem

a Hier, in c.6. epiſt. ad Galat. b Bern. de præcept. & diſpenſ. cap. 14. poſt initium. c Ioan, c.4. v.14.

nem captabat ut sermonem quacunque de re institutum flecteret ad divina. Collocutus cum Samaritide, ab aqua Sicharia ad aquam vivam in cœlo salientem opportunissime deduxit sermonem. Cum mentio incideret de Manna, cœpit Servator de vero Angelorum pane disserere, ut non nemo auditorum esset qui diceret: Domine semper da nobis panem hunc. Hac occasione oblata: *Ego*, inquit, *sum panis vitæ; qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiet unquam.* Cum sub concione nuntiasset quis, adesse matrem & fratres, arripuit verba nuntii, & de Dei voluntate cœpit dicere. Eodem modo in conviviis quam nobiles instituit dissertatiunculas convivis & tempori aptas? Apud Matthæum telonarium de medicina sacra, seu, pœnitentia; apud Simonem Pharisæum de divino amore ob præsentem Magdalenam; apud Pharisæorum principem, ubi delitias faciebant, & ceremoniam adhibebant in accubitu, de Humilitate cœpit disserere. Exemplis tam luculentis instruimur, quomodo colloquia inutilia & otiosa dextre derivanda in affatus meliores. Non enim in levi ponendum, destinato loqui otiosa. Optimus hac in re monitor *c* Bernardus: Quid cum scienter, inquit, & ex deliberatione in verba otiosa silentio licet non indicto, lingua laxatur? Hanc noxam Deus sæpissime non futuris judiciis servat, sed præsenti vindicat supplicio. Beatus Gregorius *d* narrat virginem consecratam non ab una solum

a Ioan. c.4. v. 14. b Ioan. cap. 6. v. 35. & 36.
c Bern. serm. de præcept. & dispens. c. 12. initio.
d Greg. l. 4. dialog. c. 51.

solum virtute nobilem vixisse in cœnobio: pollebat hæc continentia vitæ, sed non itidem linguæ: mores illius casti, & qui virginem decerent, modo lingua fuisset amantior taciturnitatis. Extra legem garrire solenne illi erat. Obiit tandem & hæc diem suum, sepulta in templo. Nocte proxima vidit æditiuus pridie humatam refodi, & ad aram deduci, illic mediam secari, atque in ignem conjici, parte altera intacta. Die sequenti æditiuus quæ vidisset noctu, exposuit, & locum monstravit cadaveris combusti. Narrationi fidem fecerunt luculenta rogi vestigia marmori alte impressa. Ergo nec templi sanctitas ab incendiis servat, quem damnat linguæ procacitas. Gregorii relatus, testimonio firmantur *a* Cassiani, qui senem religiosissimum, in specimen virtutis statuens: Moyses, inquit, qui hanc eremum habitat secundus, vir incomparabilis, sed opinionis suæ paullo tenacior cum Macario disceptare cœpit. hic voces jecit duriusculas, & aculeo petiit adversarium. Quia tamen facti pœnituit Moysen, noxam hanc Deus non ad serum tribunal rejecit, sed dæmoni mox potestatem fecit & occupandi hominis, & torquendi. dæmon licentia usus insperatum hospitium invasit. Sed Moyses Macarii precibus ab hospite Orciniano brevi liberatus est. Tanti est vel parva in speciem improbitas linguæ, ob quam sanctissimi quique homines pœnas sæpe gravissimas dependerunt. Duranus *b* ex abbate Tolosanus præsul, vir cætera pius & mire industrius, sed lin-

guæ

a Caff. l.7. collat. c.27. b Vinc. Belvacenf. l.26. Spec. histor. c.5.

guæ solutioris verba ridicula subinde liberius usurpavit : sed non impune. Postquam enim in humanis esse desiit, cruciatus quos ei beatus Hugo *a* Cluniacensis abbas prædixerat, sensit, & mox Signino, notæ sanctimoniæ sacerdoti visendum se præbuit aspectabili sed tetra forma, præsertim ore portentosum in modum extuberanti, labrisque fœde concisis & exulceratis. Hoc oris habitu & voce lachrymabili suppetias rogavit, præcipue ab Hugone monitore suo ferendas. Hugo re ad se perlata septem cœnobitis unius hebdomadis severum silentium indixit, quod tamen non æque ab omnibus servatum est. Itaque Duranus rediit, & ob neglectam legem necdum è tormentis se liberum monstravit. Nova igitur silentii lex dicitur, qua defuncti præsulis necessitati consuleretur. Tertium denique spectandum sese Duranus, jam à pœnis solutus exhibuit, & ob præstitam opem immortales egit gratias Hugoni. Ita nugæ quoque ac facetiæ puniuntur, ita linguæ intemperantia non maxima vel alterius Orbis suppliciis eluenda est.

IV. Non ignoravit hoc Carthusianorum sanctissimus Patriarcha Bruno : exploratum habuit quantis à lingua periculis involvamur, quantis damnis ; vidit otiosorum verborum ingentes acervos, observavit optimum quemque sua vel aliena lingua perire, novas igitur leges sibi suisque scripsit, quarum caput est, strictissime *Silere*. Bruno sic ratiocinatus fuit : si Doctor ille Parisiensis qui tanta sanctimonia præditus credebatur, dam-

a Lippeloo 29. Aprilis in Vita S. Hugonis.

damnatus est ab æquissimo judice; hoc ergo connitar, ut ego me sociosque meos mature subducam in tutum, ubi cum Deo assidui loquamur, ne nobis ipsis aliisque noceamus loquendo. Et qua ratione de tot centenis millibus otiosorum verborum rationem reddituri sumus? præsertim si tot criminosa, tot falsa, tot luxuriosa se miscuerint? sit leve quid vox leviter prolata, sed jure terreat multitudo. levissimum quid pluma est, sed numero graves cum plumbo certant; quid imbecillius aquæ guttula, sed repetita toties, lapidem cavat. Unica vox otiosa facile habet veniam, sed cum tanto numero repetuntur, non degravent mergantque navim? Ideo Beatus Godefridus Ambiani præsul, quotiescunque iter faceret, comites semper jussit præcedere. caussam hujusce moris rogatus, dixit: Ne otiosis sermonibus texendis sit occasio. Jobus suis cladibus jam prope sepultus, amicos nihilominus otiose garrientes perstringit, &: a *Ad increpandum*, inquit, *tantum eloquia concinnatis, & in ventum verba profertis*. Merito eos reprehendit velut otiosissimos consolatores. Auceps in Ardearum venatu non dimittit Falconem, nisi prius viderit Ardeam: venator fune tenet canem, dum conspexerit feram; at nos incauti evolare verba permittimus, antequam utilitatem ullam cernamus; aëri & ventis loquimur, cum sciamus non perinde ad nos redire verba, uti ad suos dominos mansuefacta animalia; ad aucupem revolat Falco, ad venatorem recurrit canis, verbum semel emissum nullis

a Iob c.6. v.26.

lis artibus ad auctorem revocari potest: excessit, evasit, erupit, æternum irrevocabile. Quid igitur est consilii ad otiosam locutionem saltem minuendam si non tollendam? Augustus Imperator, Suetonio narrante, ita filiam & neptes instituit, ut nihil agerent, nihilque loquerentur quod non in diurnos commentarios referri posset. Vox digna Cæsare; consilium augustum, vere Christianum; & quod præclare congruit Servatoris dicto: *Reddent rationem de eo in die judicii.* Nulli mortalium vel minimum otiosum verbulum excidit, quod non in tabulas & syngraphas referatur, cogitata, facta, dictaque, omnia in Dei perscriptiones, & in acta mittuntur, nec syllabula omissa. Quisquis hoc attentius cogitaverit, ipse sibi dicit: Caute, obsecro, caute; nam quicquid dixeris, in tabulas refertur, in acta mittitur; *de omni otioso verbo rationem reddes;* vide igitur ne rationes in immensum excrescant. Si halec unicus pretio stat tanto, quanto stabit integra halecum * orca? Si sua est mulcta vel otioso verbulo, num impunita dimittentur falsa, spurca, noxia?

V. Pauca sæpe verba, per otium & ludum, dolo non malo prolata in errores se maximos diffundunt, velut oleum in telam aut asserem effusum latissime serpit. Ejus rei, mi Lector, paradigma tibi, animi gratiâ exhibeo Invitarat quispiam sex convivas variæ dignitatis. hinc cum accumbendum, lis ingens & delitiæ ac ceremoniæ plurimæ: alter alteri principem locum cedere, ille non accipere, hic urgere, ille de-

nuò

* Eine Thone vol.

nuo tergiversari, iste iterum blandiri. & rogare, ac priorem accubitum deferre. Hic paterfamilias & modimperator partes suas interponere: Et quæso, inquit, num hodie stantes prandebimus? proximum quisque locum occupet, aut ergo vos toties, adhibebo mensæ, quoties sessionis locus poterit inter vos mutari. Otiose hoc prorsus & temere dixit, nec prius ad calculos sedit, ut variandi accubitus numerum iniret. Obsecro te, Lector, addivina, quoties sex convivæ accumbendi ordinem inter se variare possint. Dicturo mihi, sat scio, vix habebis fidem. Ergo adverte animum. Si leges Arithmeticæ spectemus, possunt sex convivæ septingenties vicies discumbendi ordinem commutare. Si jam anno uni trecentos sexaginta quinque dies assignemus (tot enim habet communis annus) debuisset paterfamilias ille sex convivas (si quidem promissis stare voluisset) anno integro quotidie bis ad mensam vocasse, exceptis ultimis quinque diebus in hebdomade majori sacra. Necdum credis? ipsis igitur oculis, non solum auribus, fidem faciam idque signatis tabulis: sex Alphabeti primæ litteræ, sex convivarum vices subibunt. Litteras perinde ut convivas sic colloco. Aude, mi Lector, adjectas hic chartas sine tædio aspicere. Et en hospites meos nunquam eodem ordine accumbentes.

a b c d e f	a c b d e f	a d b c e f	a e b c d f	a f b c d e
a b c d f e	a c b d f e	a d b c f e	a e b c f d	a f b c e d
a b c e d f	a c b e d f	a d b e c f	a e b d c f	a f b c e d
a b c e f d	a c b e f d	a d b e f c	a e b c f d	a f b d e c
a b c f d e	a c b f d e	a d b f c e	a e b f c d	a f b e c d
a b c f e d	a c b f e d	a d b f e c	a e b f d c	a f b e d c
a b d c e f	a c d b e f	a d c b e f	a e c b d f	a f c b e d
a b d c f e	a c d b f e	a d c b f e	a e c b f d	a f c b d e
a b d e c f	a c d e b f	a d c e b f	a e c d b f	a f c d b e
a b d e f c	a c d e f b	a d c e f b	a e c d f b	a f c d e b
a b d f c e	a c d f b e	a d c f b e	a e c f b d	a f c e b d
a b d f e c	a c d f e b	a d c f e b	a e c f d b	a f c e d b
a b e c d f	a c e b d f	a d e b c f	a e d b c f	a f d b c e
a b e c f d	a c e b f d	a d e b f c	a e d b f c	a f d b e c
a b e d c f	a c e d b f	a d e c b f	a e d c b f	a f d c b e
a b e d f c	a c e d f b	a d e c f b	a e d c f b	a f d c e b
a b e f c d	a c e f b d	a d e f b c	a e d f b c	a f d e b c
a b e f d c	a c e f d b	a d e f c b	a e d f c b	a f d e c b
a b f c d e	a c f b d e	a d f b c e	a e f b c d	a f e b c d
a b f c e d	a c f b e d	a d f b e c	a e f b d c	a f e b d c
a b f d c e	a c f d b e	a d f c b e	a e f c b d	a f e c b d
a b f d e c	a c f d e b	a d f c e b	a e f c d b	a f e c d b
a b f e c d	a c f d b e	a d f e b c	a e f d b c	a f e d b c
a b f e d c	a c f e d b	a d f e c b	a e f d c b	a f e d c b

bacdef	bcadef	bdacef	beacdf	bfacde
bacdfe	bcaedf	bdacfe	beacfd	bfaced
bacedf	bcaedf	bdaecf	beadcf	bfadce
bacefd	bcaefd	bdaefc	beadfc	bfadec
bacfde	bcafde	bdafce	beafcd	bfaecd
bacfed	bcafed	bdafec	beafdc	bfaedc
badcef	bcdaef	bdcaef	becadf	bfcade
badcfe	bcdafe	bdcafe	becafd	bfcaed
badecf	bcdeaf	bdceaf	becdaf	bfcdae
badefc	bcdefa	bdcefa	becdfa	bfcdea
badfce	bcdfae	bdcfae	becfad	bfcead
badfec	bcdfea	bdcfea	becfda	bfceda
baecdf	bceadf	bdeacf	bedacf	bfdace
baecfd	bceafd	bdeafc	bedafc	bfdaec
baedcf	bcedaf	bdecaf	bedcaf	bfdcae
baedfc	bcedfa	bdecfa	bedcfa	bfdcea
baefcd	bcefad	bdefac	bedfac	bfdeac
baefdc	bcefda	bdefca	bedfca	bfdeca
bafcde	bcfade	bdface	befdca	bfeacd
bafced	bcfaed	bdfaec	befdac	bfeadc
bafdce	bcfdae	bdfcae	befcad	bfecad
bafdec	bcfdea	bdfcea	befcda	bfecda
bafecd	bcfead	bdfeac	befdac	bfedac
bafcde	bcfeda	bdfeca	befdca	bfedca

cabdef	cdabef	cdabef	ceabdf	cfabde
cabdfe	cbadfe	cdabfe	ceabfd	cfabed
cabedf	cbaedf	cdaebf	ceadbf	cfadbe
cabefd	cbaefd	cdaefb	ceadfb	cfadeb
cabfde	cbafde	cdafbe	ceafbd	cfaebd
cabfed	cbafed	cdafeb	ceafdb	cfaedb
cadbef	cbdaef	cdbaef	cebadf	cfbade
cadbfe	cbdafe	cdbafe	cebafd	cfbaed
cadebf	cbdeaf	cdbeaf	cebdaf	cfbdae
cadefb	cbdefa	cdbcfa	cebdfa	cfbdea
cadfbe	cbdfae	cdbfae	cebfad	cfbead
cadfeb	cbdfea	cdbfea	cebfda	cfbeda
caebdf	cbeadf	cdeabf	cedabf	cfdabe
caebfd	cbeafd	cdeafb	cedafb	cfdaeb
caedbf	cbedaf	cdebaf	cedbaf	cfdbae
caedfb	cbedfa	cdebfa	cedbfa	cfdbea
caefbd	cbefad	cdefab	cedfab	cfdeab
caefdb	cbefda	cdefba	cedfba	cfdeba
cafbde	cbfade	cdfabe	cefabd	cfeabd
cafbed	cbfaed	cdfaeb	cefdab	cfeadb
cafdbe	cbfdae	cdfbae	cefbad	cfebad
cafdeb	cbfdea	cdfbea	cefbda	cfebda
cafebd	cbfead	cdfeab	cefdab	cfedab
cafedb	cbfeda	cdfeba	cefdba	cfedba

dab

dabcef	dbacef	dcabef	deabcf	dfabce
dabcfe	dbacfe	dcabfe	deabfc	dfabec
dabecf	dbaecf	dcaebf	deacbf	dfacbe
dabefc	dbaefc	dcaefb	deacfb	dfaceb
dabfce	dbaefc	dcafbe	deafbc	dfaebc
dabfec	dbafce	dcafeb	deafcb	dfaecb
dacbef	dbafec	dcbaef	debacf	dfbace
dacbfe	dbcaef	dcbafe	debafc	dfbaec
dacebf	dbcafe	dcbeaf	debcaf	dfbcae
dacefb	dbceaf	dcbefa	debcfa	dfbcea
dacfbe	dbcefa	dcbfae	debfac	dfbeac
dacfeb	dbcfae	dcbfea	debfca	dfbeca
daebcf	dbcfea	dceabf	decabf	dfcabe
daebfc	dbeacf	dceafb	decafb	dfcaeb
daecbf	dbeafc	dcebaf	decbaf	dfcbae
daecfb	dbecaf	dcebfa	decbfa	dfcbea
daefbc	dbecfa	dcefab	decfab	dfceab
daefcb	dbefac	dcefba	decfba	dfceba
dafbce	dbefca	dcfabe	def bc	dfeabc
dafbec	dbface	dcfaeb	defacb	dfeacb
dafcbe	dbtaec	dcfbae	defbac	dfebac
dafceb	cbfdae	dcfbea	defbca	dfebca
dafebc	dbfeac	dcfeab	defcab	dfecab
dafecb	dbfec	dcfeba	defcba	dfecba

e a b e d f	e b a c d	e c a b d f	e d a b c f	e f a b c d
e a b c f d	e b a c f c	e c a b f d	e d a b f c	e f a b d c
e a b d c f	e b a d c f	e c a d b f	e d a c b f	e f a c b d
e a b d f c	e b a d f c	e c a d f b	e d a c f b	e f a c d b
e a b f c d	e b a f c d	e c a f b d	e d a f b c	e f a d b c
e a b f d c	e b a f d c	e c a f d b	e d a f c b	e f c d a b
e a c b d f	e b c a d f	e c b a d f	e d b a c f	e f b c a d
e a c b f d	e b c a f d	e c b a f d	e d b a f c	e f b a d c
e a c d b f	e b e d a f	e c b d a f	e d b c a f	e f b c a d
e a c d f b	e b c d f a	e c b d f a	e d b c f a	e f b c d a
e a c f b d	e b c f a d	e c b f a d	e d b f a c	e f b d a c
e a c f d b	e b c f d a	e c b f d a	e d b f c a	e f b d c a
e a d b c f	e b d a c f	e c d a b f	e d c a b f	e f c a b d
e a d b f c	e b d a f c	e c d a f b	e d c a f b	e f c a d b
e a d c b f	e b d c a f	e c d b a f	e d c b a f	e f c b a d
e a d c f b	e b d c f a	e c d b f a	e d c b f a	e f c b d a
e a d f b c	e b d f a c	e c d f a b	e d c f a b	e f c d a b
e a d f c b	e b d f c a	e c d f b a	e d c f b a	e f c d b a
e a f b c d	e b f a c d	e c f a d b	e d f a b c	e f d a b c
e a f b d c	e b f a d c	e c f a b d	e d f a e b	e f d a c b
e a f c b d	e b f c a d	e c f b a d	e d f b a c	e f d b a c
e a f c d b	e b f c d a	e c f b d a	e d f b c a	e f d b c a
e a f d b c	e b f d a c	e c f d a b	e d f c a b	e f d c a b
e e f d c b	e b f d c a	e c f d b a	e d f c b a	e f d c a b

f a b c d e	f b a c d e	f c a b d e	f d a b c e	f e a b c d
f a b c e d	f b a c e d	f c a b e d	f d a b e c	f e a b d c
f a b d c e	f b a d c e	f c a d b e	f d a c b e	f e a c b d
f a b d e c	f b a d e c	f c a d e b	f d a c e b	f e a c d b
f a b e c d	f b a e c d	f c a e b d	f d a e b c	f e a d c b
f a b e d c	f b a e d c	f c a e d b	f d a e c b	f e a d b c
f a c b d e	f b c a d e	f c b a d e	f d b a c e	f e b d c a
f a c b e d	f b c a e d	f c b a e d	f d b a e c	f e b a c d
f a c d b e	f b c d a e	f c b d a e	f d b c a e	f e b c a d
f a c d e b	f b c d e a	f c b d e a	f d b c e a	f e b c d a
f a c e b d	f b c e a d	f c b e a d	f d b e a c	f e b d a c
f a c e d b	f b c e d a	f c b e d a	f d b e c a	f e b d c a
f a d b c e	f b d a c e	f c d a b e	f d c a b e	f e c a b d
f a d b e c	f b d a e c	f c d a e b	f d c a e b	f e c a d b
f a d c b e	f b d c a e	f c d b a e	f d c b a e	f e c b a d
f a d c e b	f b d c e a	f c d b e a	f d c b e a	f e c b d a
f a d e b c	f b d e a c	f c d e a b	f d c e a b	f e c d a b
f a d e c b	f b d e c a	f c d e b a	f d c e b a	f e c d b a
f a e b c d	f b e a c d	f c e a d b	f d e a b c	f e d a b c
f a e b d c	f b e a d c	f c e a b d	f d e a c b	f e d a c b
f a e c b d	f b e c a d	f c e b a d	f d e b a c	f e d b a c
f a e c d b	f b e c d a	f c e b d a	f d e b c a	f e d b c a
f a e d b c	f b e d a c	f c e d a b	f d e c a b	f e d c a b
f a e d c b	f b e c d a	f c e d b a	f d e c b a	f e d c b a

Etiamnum dubitas, Lector, ſex convivas *a* ſeptingenties vicies accumbendi rationem permutare poſſe? ſed huc nos duxit inconſiderati patrisfamilias otioſa promiſſio. Nos ſexcenta talia quotidie, dum garrulum otium ſectamur, fundimus, nec valde dolemus, his maniis perdidiſſe tempus.

Sed eſt qui dicat. Quanti hæc res negotii eſt, verba omnia ad aurificis ſtateram examinare, unde mihi hæc libella? Huic Siracides *b* reſpondet: *Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos, ut non labaris in lingua tua.* quicquid habes facti, infecti, ſignatique argenti, huc omne confer, ut inde fiat trutina; quicquid in te prudentiæ aut ſapientiæ eſt, id totum in hanc rem impende, *ut non labaris in lingua tua.*

Finio cum *c* Bernardo: *O quantus terror,* inquit; *judex ſapientiſſimus, qui numerat omnes pluviæ guttas, diſcretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam uſque ad ultimum qui erit in fine ſeculi, vult audire rationem verborum omnium otioſorum, cum ſederit in ſede majeſtatis judicii ſui, ubi non jam miſericordia, ſed judicium cantabitur Domino. Quid tum miſeri & miſerabiles faciemus? Sapientiſſimus es Domine, falli non potes, juſtiſſimus es, corrumpi non potes, Quid ergo dicam? Miſerere quæſo. &c.* ut non ſolum à maledictis & turpibus declinem, verum etiam otioſa verba devitem, ne de illis me oporteat in die judicii reddere rationem, ubi jam non de bonis & viridibus foliis verborum, ſed de malis & ari-

a Non tamen ſæpius. b Eccli. c.28. v.29. c Bern. de Paſ. Dom. c.15. mihi pag. [illegible].

aridis ratio est reddenda. Rarum, firmum, fixum est decretum: a *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Judicii.*

CAPUT XLII.

Objurgans *Lingua, prout par est, objurgatur.*

MAgnum illud Græciæ lumen Basilius, cum innumeros errores vel unius linguæ pensiculatius cogitasset, verissimum hoc pronuntiavit: *Vita nostra referta est linguæ delictis.* Quis enim ille tam circumspectus, ac prudens qui non vel uno die sæpius hallucinetur lingua, nisi eam severius inter silentii leges coërceat? Linguæ rabies, vilitasque morum ubique est obvia. Ea de causa sanctissime monet Ambrosius: b *Alliga sermonem tuum ne luxuriet, ne lasciviat, & multiloquio peccata sibi colligat.* Ergo *beatus* (quod Siracides c affirmat) *qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus: jugum enim illius jugum ferreum est. Mors illius, mors nequissima: & utilis potius inferus quam illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum; & in flamma sua non comburet justos. Qui relinquunt Deum, incident in illam & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quasi leo, & quasi pardus lædet illos.* Quis autem hos leones, hos

a Matt. l. sup. cit. b Ambr. l. Offic. c. 3. c Eccli. c. 28. v. 23. ad 28.

hos pardos satis semper caverit? Ioco quo non putes prorumpunt hi leones, hi pardi, & sævitiæ invadunt inopina. Furibundis his linguis merito accensetur lingua *Objurgans*, quam post Otiosam, alphabeti cognatione proximam locamus. Itaque hac disserta-tiuncula Objurgantis linguæ genium persequemur.

I. Atque primo quidem si habitum istius linguæ spectemus, vestem horridam gerit indutui, pro calceis perones clavis compactos, aut grandes piscatorum ocrèas habet, passus facit amplos & sonoros, neque enim aliud docta est quam vituperare, reprehendere, verbis exagitare, invectivis uti: hos avaritiæ insimulare, illos superbiæ aut stultitiæ damnare. Nil quidem optatius est terræ sitienti, quam opportunus imber, si is tamen placidis guttis rorando defluat, quod si præceps nimbus superne ruat, unoque sese impetu effundat, plus sæpe nocumenti adfert quam commodi. Lingua sedata & mitis velut stilla leniter impluit, suaviter penetrat, multum fecundat; lingua objurgans & invectiva velut grandinans pluvia frequenter non emendat, sed exacerbat. Utrumque prorsus vitiosum est; nihil, & omnia reprehendere; nihil dissimulare posse, & omnia dissimulare velle, meras invectivas declamare, aut semper in exornationis genere versari. Erudite a Siracides: *Est correctio* inquit, *mendax in ira contumeliosi.* Iracundus mentitur correctionem, nam objurgare vult, non emendare. Si Tullio credimus, amicorum est, moneri, & monere,

a Eccli, c.19. v.29.

re, ſed non adulari, non inſectari verbis, non increpare minis. Hæc ſæpiſſime non corrigunt prava, ſed magis talia faciunt. a *Reſponſio mollis frangit iram, ſermo durus ſuſcitat furorem*, teſte ſapientiſſimo regum. Si æneum tormentum glandem evomat in ceſpitem, tormenti vis omnis hebetatur; ſi feriat glans murum, lacerat & pertundit: fulmen molliori carni ſæpius parcit, ſed oſſa comminuit: ſic aſpera verba, ſermo iracundus, ni manſuetum hominem offendat, deſtruit, non corrigit. Si cum ſaxo chalybs alternis colluſionibus rixetur, ignis emicat: ita ſi objurgatio in hominem durum ac præfractum incurrat, flamma utrinque exilit, & multum iræ; qualis nimirum ſpecus eſt, quæ vocem emiſſam accipit, talis & vox eſt quæ remittitur.

Salomon b linguam cicurem & modeſtam commendaturus: *Lignum vitæ*, inquit, *lingua placabilis; quæ autem immoderata eſt, conteret ſpiritum.* Quicquid in hac vitali arbore foliorum eſt, medicinam promittit & ſanitatem: quicquid in homine ſedato ac miti verborum eſt, virtutis argumentum eſt. Et quemadmodum ramus virens ac ſucci plenus flecti ſe ſinit facillime, ſequiturque ducentem manum; ramus arens & exſuccus frangitur: ita ſi hominem objurgantis linguæ vel minimum læſeris, non flectes ſed franges; nam quæ immoderata eſt, conteret ſpiritum, tam loquentis, quam audientis, tam objurgantis quam objurgati: at homo placidus, & cui cicur eſt ingenium, etiam cum reprehendere cogitur, ſic tamen reprehen-

a Prov. c. 15. v. 1. b Prov. c. 15. v. 4.

hensionem temperat, ut non tam hoc agere, quam docere videatur, instruit leniter, nec acerbe carpit, prorsus ad mentem beati Pauli, *a* qui reprehensores sic erudit: *Si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Quid enim emendet objurgator ille qui asperrimarum objurgationum plaustra exonerat in eum quem verbis castigatum cupit?

II. Illustrissimum illud Angliæ sidus Thomas *b* Morus artificiose prorsus & dextre objurgantem alterius linguam mansuetiores mores docuit. Sederat pro tribunali Morus cum cæteris judicibus. Rei producebantur Zonarii sectores, præsentibus accusatoribus, qui crumenas sibi præfectas querebantur, nec aliud contendebant, quam nebulones illos talia ausos in patibulum rapiendos. Hic unus assessorum vir gravis, & grandis natu, ipsos innocentes & injuria affectos acerrime objurgans: Hoc, inquit, incuriæ vestræ tribuendum: cur vestros sacculos non accuratius custoditis? supina negligentia nebulonibus his occasionem offert furandi; res vestras cautius servate, & fugaces manus facile vitabitis: qui sua negligit, furem facit. Morus audita tam importuna oratione senis, qui jus dicere, non increpare læsos debuisset, caussam hanc in diem alteram rejecit. Interea noctu ex illis latrunculis unum clam è carcere ad se jussit adduci: &, si cras, inquit, ad cognoscendas caussas consederimus, nunquid poteris

a Gal. c. 6. v. 1. b Thomas Stapletonus in vita Mori c. 13.

teris tu illi seni qui accusatores adeo culparat crumenam subducere non observanti? Gratiam à me inibis si feceris; libertatem certam spera, si tamen furta non velis repetere: quid dicis? Ille promissa venia lætissimus, omnia vicissim amplissime promittit: sibi modo fideret, se rem hanc strenue curaturum, & ad votum. Postera luce cum Assessoribus Morus considet dicendis sententiis; evocantur separatim rei: primus illorum fuit hic ipse latrunculus ad omnem nequitiam factus, & tanto jam animosior ad nobile facinus, quanto securior peccaturus: Jubetur ergo, si quid habeat pro se dicere. Ille velut ingenti pudore territus, abunde sibi suppetere, ait, quo suam innocentiam tueatur, id tamen infimis precibus rogare, liceat sibi in unius è judicibus secretas aures caussæ suæ momentum deponere. Permittitur; unum ipse deligat quem velis ex omnibus. Senem morosum illum deligit. Itaque accedit trepidationem simulans, & nescio quod grande secretum in aurem suam demurmurat, eademq; omnino opera crumenam ad latus pendentem exercitata manu præsecat. Arcana narratione finita, ad suum se locum recipit. Morus accepto rei bene gestæ indicio, alium ex hac fæce hominem sisti jubet, captatque occasionem utriusq; liberandi collata stipe: Quin hos miseros, inquit, dimittimus, tanto severius si redeant puniendos. Damnum si quod aliis intulerunt, nos sarciamus, Neque vero tanti est. conferamus pecuniarias symbolas, initium faciam; scio neminem gravate secuturum: & cum dicto æs reponit in

mensa.

mensa. Post Morum primus pæne ordo marsupium senis evocarat, ille suam symbolam prompturus, crumenam ubique quærere, nusquam reperire; atque jam sinum scrutari, jam caligas explorare, jam manticam omnem excutere, huc illuc oculos manusque mittere, non leviter erubescere, indignari etiam ac turbas facere; & : quid hoc, inquit, prodigii? compertissimum mihi est, me in tribunal hodie non sine crumena conscendisse: quis eam malus dæmon avexit? Hic Morus vultu ac voce ad lenitatem composita: Mi domine, inquit, ipse jam experimentum capis, quî vigilantes etiam oculos fallat Mercurius; nemo hic satis caverit. Quare in posterum eos quibus hoc infortunii contingit, ne acerbius objurga, jussitque crumenam à latrunculo reddi. Hic omnium risus consecutus est de sene, quem Morus urbanitate tam faceta docuisset, non tam aspere, præsertim insontes objurgare. Ubi orationis lenitudo deest

——— *os claudite*

Centuplice sera, pessulo centuplice.

Os illud maxime quod objurgationis plenum est.

III, Ergo vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis. Plurima reprehendi possunt, sed moderate ac parce. Moneri & corrigi, res à se inamœna est & ingrata: quod si accedat verborum immoderatio & truculentia, jugum censetur intolerabile, quod vel excutiendum sit, vel calcandum ipso contemptu. Plurima quoque commodius dicuntur soli & separate, quam coram aliis. Illud enim admonitioni, hoc objur-

objurgationi ſimilius habetur. Socrates in convivio quendam ſuorum familiarium paullo acrius objurgarat. Nec diſſimulavit hoc Plato, ſed ad Socratem verſus: Nonne, inquit, ſatius fuiſſet, hæc illi ſeorſim dixiſſe? Cui mox Socrates: Et quæſo, ait, mi Plato, an non tu quoque rectius feciſſes, ſi mihi ſeorſim hæc dixiſſes?

Chriſti præceptum eſt, eum qui deliquerit, ter monendum ac inſtruendum, dum morbus illius cenſeatur immedicabilis. Juſſus a divini verba ſunt: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum; ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Deinde: *Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos.* Tertio demum: *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.*

Ut autem linguam objurgantem non refrenare ſolum ſciamus, ſed etiam tolerare cum ab effreni lædimur, nobile documentum Annæi juverit: Si meritò objurgaverit te aliquis, ſcito quia profuit: Si immeritò, ſcito quia prodeſſe voluit. Sed longè melior hac in re magiſter Apoſt. Petrus, ut eos inſtruat qui planè inſontes objurgantur aut multo acerbius:, quam commeriti fuiſſent: *Quæ eſt,* b inquit, *gloria, ſi peccantes & colaphiſati ſuffertis? ſed ſi benè facientes ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum: in hoc enim vocati eſtis.* Hæc aurea nominatur lingua Chriſtianorum, quæ uti adulari neſcit, ita inſectari verbis, & carpere non conſuevit, omnemque ſermonis otioſitatem ſtudioſiſſime

a Matth. c. 18. v. 15. b 1. Pet. c. 2. v. 20.

ſime fugit. Hæc lingua præ cæteris videtur digna, quam divinæ laudes occupent æternum.

CAPUT XLIII.

Quam frequens, & inſolens ſit Lingua Oſtentatrix.

AThenienſes Beroſo Mathematico, quod multa velut vates prædixiſſet, quæ temporis ſeries, rerumque eventus vera monſtraſſent, ſtatuam æneam in gymnaſio poſuerunt, ſtatuæ tamen linguam inſeruerunt auream. Ejus rei contrarium paſſim experimur. Eſt qui merito ſuo laudetur, dicaturque *aureus homo.* modo linguam prudentius noſſet regere: En ſtatuam auream, cui tamen vix plumbea ſit, aut ærea lingua. Phariſæus ille publicani contemptor, ex aſſe talis fuit, dixiſſes aureum hominem, qui jejuniis, qui eleëmoſynis, qui cæteris virtutibus ſedulo vacet: ſed oſtentatrix ipſius lingua pænè fuit lignea, quæ pulchram hanc ſtatuam plurimum fœdavit: commendabiles fuiſſent Phariſæi actus, ſi eos ipſe non adeo commendaſſet.

Hæc Oſtentatrix lingua ſui domini elogia miris artibus novit in theatrum Honoris educere, & omnibus ſpectanda proponere. Linguæ hujus labor pænè omnis in exornationis genere verſatur. Laudare omnium optimè novit; nec tamen laudat omnia, ſed ſolùm res ſui domini. In ſuas ſuique domini laudes excurrit ampliſſimè. & longam narrationis ſeriem texit, ut à pluribus ſciatur.

tur quam insignem habeat dominum qui meritò vivus per ora virum volitet. Quam autem hæc ipsa *Ostentatrix* lingua suo domino sæpè noceat, dum stulte favet, nunc explicabimus, & quidem cum cura & paullo fusius, nam linguæ vitium longè communissimum est *Ostentatio*, & valdè noxium, & forsan non sentiet se feriri, nisi bene feriatur.

I. Quemadmodum mercator aut propola, laudat venales quas vult extrudere merces, sic *Lingua* Ostentatrix merces suas expedit non sine amplissima commendatione. Habet autem duplicis generis mercimonia, nam aut seipsum quis laudat, suum stemma, familiam, dotes sibi suisque concessas, aut laudat suam artem, scientiam, suum officium, suas functiones, opes suas ac potentiam. Hos quidem *a* Sophonias Magniloquos superbiæ vocat. *b* Tobias dehortatus filium; *Superbiam*, inquit, *in tuo sermone nunquam dominari permittas.* Sed & Salomon *c* censoriâ ferula Ostentatricem hanc linguam commonefaciens: *Laudet te alienus*, inquit, *& non os tuum: extraneus & non labia tua.* Merito suo vapulat hæc lingua, non enim curat ut Deo placeat, sed ut honori ac famæ serviat, & semper in promptu habeat, quo glorietur.

d *Mens famæ avara, obnoxia est jactantiæ.*

Ostentatores istos irridens *e* Paulus: *Non enim*, inquit. *audemus inserere nos aut comparare quibusdam, qui seipsos commendant.*

S f *Sed*

a Soph. cap. 3. vers. 11. b Tobiæ c. 14. v. 14. c Prov. cap. 27. vers. 2. d Iamb. Vet. e 2 Cor. c. 1. v. 12.

Sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos. Hoc in falsos Apostolos dictum, qui omnia Pauli extenuantes: Quid, ajebant, sit Paulus? epistolæ illius magniloquum quid spirant, sed cum ipse auditur, nec vox, nec elocutio, nec oris dignitas exspectationi respondent; nos illi longè antestamus. Ita prorsus, inquit Paulus, *ego homuncio non audeo his gigantibus me comparare: intra meam me pelliculam contineo; non in immensum gloriabimur.* Hac ratione Paulus ostentatricem linguam repressit.

Nabuchodonosor Rex inter gloriabundos illos gigantes numerandus: *Nonne*, a inquit, *hæc est Babylon civitas magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Insignem stultitiam, & grandem superbiam hæ voces prodiderunt. Cumque sermo adhuc esset in ore regis, vox de cœlo ruit: *Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, regnum tuum transibit à te, & ab hominibus ejicient te, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua, & fœnum quasi bos comedes.* Quid ergo te jactas, ô Thraso, de divitiis, honoribus, majorum imaginibus ac prisco sanguine? circumspice, ubi nunc illi sunt qui ante te tales erant? tu brevi ubi eris? ad illos transibis.

Si quis res gestas priscorum eremicolarum evolvat, quosdam ex iis post quadraginta aut quinquaginta annos in maxima vitæ austeritate actos, in turpia scelera ruisse comperiet. Sed ne miremur. nam hos virtutis suæ jactatores fuisse deprehendemus. At verò jactantia superbiæ filia est. Deus

a Dan. c. 4 v. 27. 28. 29.

Deus & filiam, & matrem extreme odit, & aversatur. Hinc etsi quis mille annis accuratè Deo servierit, ubi seipsum commendare, & virtutes suas velut merces proponere incœperit, omnem prioris obsequii gratiam corrumpit. Vade jactator, vade; fœtent obsequia tua, propter linguam tuam. Laudator sui idolum est, quod seipsum colit, sibi cantat, sibi pinsit, sibi litat. Illud quidem non negandum, aliquos è numero sanctorum divino honori augendo, partim excitandæ spei, aut exhibendo exemplo de seipsis quandoque non sine præconio locutos. Rex a Ezechias: *Memento Domine*, inquit, *quomodo ambulaverim coram te in veritate.* Paulus b invitus & aliorum improbitate coactus: *Existimo*, inquit, *nihil me minus fecisse à magnis Apostolis. In quo quis audet* (in insipientia dico) *audeo & ego. Ministri Christi sunt; & ego* (ut minus sapiens dico) *plus ego.* Sed rationem reddens dictorum: *Quod autem facio*, inquit, *& faciam, ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem: ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos.* Nam ejusmodi Pseudo-Apostoli sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Hæc eo dixit hic Orbis Ecclesiastes, ut decepti juvarentur, ideo à se dicta audaciam vocat & insipientiam. *Imitemur vel umbram beati Pauli*, quod c Chrysostomus monet, *& si qua ausa memoranda patravimus, non ea statim venalia in forum extrudamus, alioquin omnibus nos præmiis privamus.* Rex Ezechias thesauros omnes perdidit, quia illos ambitiosè mon-

 stravit.

a Is. c. 38. v. 38. b 2. Cor. c. 11. v. 12. 13. 22. & 23. c Chrys. hom. 73.

ſtravit. Sanctorum pænè omnium in rebus plurimis mens iſta fuit : *Nemo ſciat, niſi Deus.* Cum pictor loquitur, ſuamque picturam prædicat, ab omnibus peſſimè locutus arguitur; cum verò pictura loquitur, ſuumque laudat magiſtrum, à nemine non præclara locutio vocatur, neque enim aliunde plauſum expectet artifex, quam a ſuo opere : *Vox operis omnium vocibus antecellit.*

II. Juſſerat Deus Moyſen, è ſinu manum producere, quæ omni ex parte viſa eſt leproſa: juſſus eſt iterum Moyſes eandem ſinu abdere. & omnis inde lepra depulſa eſt. Quæ autem hæc ſubita mutatio? num aër corruptus aut arcana in ſinu virtus, mutationis tam repentinæ cauſſa extitit? Quod ſi hoc miraculi loco habendum, cur id non in fronte, aut facie tota expreſſum, ſicut in Ozia rege, & ſorore Moyſis Maria? Procopius Gazæus hunc in modum reſpondet. Manum Moyſis Deus leproſam eſſe voluit, quandoquidem ea patraturus erat admiranda in Ægypto : perinde ſi Deus præmonuiſſet Moyſen: Miranda hæc opera ne manui tuæ tribue, nec illam ob iſta oſculare : Manus tua à ſe leproſa & inepta operi : ne illam igitur oſtenta, velut mirandorum operatricem; abſconde potius, & doce illam erubeſcere ſub veſte. Pari modo ſi à nobis ipſis virtutes noſtræ tegantur, longe tutiores erunt ſuæ ſibi puritatis conſciæ; ſin eas oſtentemus, & velut venales proponamus, omni laude deſtituentur. Omnia maculat Oſtentatrix Lingua. Hinc ſæpè permittit Deus, ut is qui omnia ſe ſcire aut poſſe profitetur, qui miram rerum experientiam venditat, qui

omnium

omnium regionum mores deſcribit, omnium nationum linguis loquitur, & ingentia quæque promittit. ut is inquam, ſubinde leproſam è ſinu manum educat; ſic jactantia ipſius detegitur, pudeſit, odio eſſe incipit: *a* Salomon hic vaticinatur: *Qui ſe jactat & dilatat, jurgia concitat.*

Thomas *b* Morus hoc genus hominum, prout meretur, inſigniter tractare novit. Legatus ierat Bruxellas Morus ad Carolum V. Imperatorem. Illic in aula tam celebri neſcio quis glorioſulus fuit, qui ad aulæ valvas affixit chartam, qua in litterarum certamen provocabat quoſcunque, reſponſurum ſe ad omnem cujuſcunque juris quæſtionem, vel quicquid demum in quacunq; humanæ litteraturæ ſcientia proponeretur. Audaciſſima prorſus oſtentatio! Thomas Morus audita hominis tam petulanti vanitate, hanc è jure Britannico quæſtionem poſuit: Utrum animalia capta in Withernamia ſint irreplegibilia? Addidit: in familia Legati Anglici eſſe, qui ea de re diſputare cupiat. Hic jactatori hærere aqua, oſtentatrix lingua non tantum titubare, ſed & obmuteſcere: miſer nec voces quidem, nedum quæſtionem intelligere, ad rem nihil reſpondere. ita ſuam ipſe vanitatem agnoſcere coactus, omnium denique ſibilis ac riſu vaniſſimus provocator exceptus eſt. I nunc puer gloriabunde, & viros laceſſe ad pugnam.

III. Non multum huic abſimile con-

a Prov. c 28. v. 25. b Stapl. in vita Mori c. 13. circa medium.

tigit a Viennæ. Doctor Paulus Florenius, qui religionis, cui se addixerat, desertor, plurimorum idiomatum se peritum jactarat, & credebatur is vulgò linguam Latinam, Græcam, Hebraicam, Syriacam, Chaldaicam, aliasque similes egregiè callere. Georgius Scherer Societatis JESU sacerdos Schedam ad se delatam accepit, idiomate ignorabili scriptam, qualem dicuntur anus ad collum infantum suspendere, febris amuletum. Hanc ille chartulam cum interpretari non posset, Florenium adire statuit, optimam hanc occasionem ratus, quâ hominis multiplicem in peregrinis linguis scientiam experiretur. Hunc ipsum ergò adit, & schedam porrigens: Obsecro, inquit, ignorantem juva, & barbaros hos characteres interpretare. Ille non diu cunctatus, & linguæ illius peritiam audacter simulans: illud idioma est, inquit, quo sacerdotes Ægyptii utuntur in suis sacris. Scherer gratias egit erudito interpreti, & mox in cubiculum secedens, tres voces germanicas istas, b Gänß gehen Barfuß ordine inverso inscripsit, unde voces emerserunt istæ, Snäg / neheg / sufrab. Accepto novo hoc schediasmate, Patrem Christianum, qui tum Theologiam publicè docuerat, convenit: & quæso, inquit, accede socius ac testis, mi Pater; exploremus, num D. Florenius, tot linguas calleat, quot ille sibi cognitas gloriatur. Paullò ante schedulam ei exhibui vocibus ignotis exaratam, ad quam ille promptus respondit, esse sacra verba

a Georg. Scherer. tom. 1. controvers. mihi p. 643.
b Anseres eunt nudis pedibus.

verba sacrificulorum in Ægypto. Equidem valde dubito an idioma illud didicerit. Florenium Reverentia vestra non nescit ambitiosum esse masculum, qui ne fateri cogatur ignorantiam, ex tempore confingit mendacium. Ita hi solent; fidentissimè pronuntiant rerum omnium ignari; ne tales habeantur. Eamus igitur & denuo exploremus, quid eruditionis in homine lateat. En novæ schedæ mysterium: scripsi præposterè, Gänß gehen Barfuß; hæc illi scheda lapis Lydius erit. Audiamus obsecro novum Mithridatem, quid judicii super hanc scriptionem ferat, sed laurum prius mordeamus, ut risum alioquin erupturum comprimamus. Ambo igitur ad Florenium revisunt; ubi Georgius Scherer: Doctor Paule Floreni, ait, veniam rogo, si negotium facessam, hic iterum ignota me schedula fatigat, ritu mirabili scripta; quid istud obsecro idiomatis est, ecquis horum verborum sensus? juva meam in linguis infantiam. Doctor Florenius schedam curiosè contuens, mox pronuntiat, &: illa ipsa, inquit, lingua est, quæ in chartula priore perscripta: Ægyptiæ linguæ verba sunt sacrificulis illis solemnia. Ubi Pater Christianus hæc audiit, vix januâ prehensâ foras se ejecit, alioqui prorupturus in cachinnos. At vero Georgius Scherer vultum serium fingens, & velut persuasus valedixit. Inter hos duos postea satis risum est ob exalciatam hanc fabulam tam doctæ interpretationis.

IV. Hæc Ostentatricis linguæ sunt facinora, ut semper habeat quod magnificè lo-

quatur, fingit. Verbum vetus eſt, & verum: Ignavi homines plus habent verborum quam operæ, lingua ſcilicet potentes, non item manu. bellator ore, plerunque pecus ignavum eſt re. Præclarè dixit [a] Iſidorus: *Horret ſapientia ſpumeum verborum ambitum.* Eo tamen illi potiſſimum utuntur, quibus verba ſunt ſine * penu & pecunia. Myndiorum olim vilis fuit urbecula, ſed portæ ingentes & magnifici operis. Diogenes ille notus è Stoa Philoſophus, hanc urbis & portarum diſſimilitudinem contemplatus, exclamavit publice. O Myndii portas claudite, ne per illas urbs veſtra exeat. In homine inanis gloriæ appetente, hoc ipſum prorſus eſt videre. Portas is habet ampliſſimas, os ſupra modum garrulum, & quod in ſui domini laudes excurrat laxiſſime. Sed plerunque civitatula hic latet viliſſima, actus parum inſignes, manus languidæ & leproſæ, virtutis curtiſſima ſupellex. Atque hos ſuo nomine † Thraſones vocamus, qui ampullas & ſeſquipedalia verba jaciunt, qui quicquid hoſtium eſt, ſuper menſam debellant, & ut Plautinus ille Bombomachides, decem uno difflant ſpiritu. Ariſtogiton, uti Plutarchus memorat, paſſim in ſermonibus bella crepabat & arma; ſtrategum dixiſſes animoſiſſimum. Cùm verò miles ſcriberetur, crus pannis obligans Ariſtogiton, greſſus baculo fulciebat, & ut piger canis claudicabat. Vidit hunc è tribunali Phocion, qui mox caſtrenſi tabellario:

Scribe,

a Iſid. lib. 2. de ſer. cap. 29.
* Viel geſchray/ vnd wenig Woll.
† Prachthanſen.

Scribe, inquit, Ariſtogitonem claudum, & mendacem. Hoc oſtentatoribus ſolenne eſt, dum verbis agitur, nemo illis animoſior, nemo fortior; cum ad rem venitur, hic illi claudicant, jamque vix ſerpunt, qui antea volarant.

V. Claudius *a* Paradinus, linguam inter geminas draconis alas pinxit, addita inſcriptione, *Quo tendis?* Septis quidem & quaſi valvis duplicibus Natura linguam repreſſit, hæc tamen nihilominus perrumpit clauſtra, & in apertum evolat. Arx in homine caput eſt; dentes, cancelli oſſei; os, arcis porta; Ratio arcis domina, quæ linguam fere inſtar coërceat. At hæc ſæpiſſime fractis carceribus erumpens, draconum alas obtinet, fitque volans draco. Hæc jam alata fera plena *b* veneno mortifero, huc illuc inſtar jaculi fertur. & plerunque primam omnium prædam proprias laudes ſectatur, idque tam avide, ut etiam in flagitiis gloriam inanem aucupetur. Sunt enim, *qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Cùm autem gloria è vitiis ſumma ſit ignominia, quærit regius Pſaltes: *Quid* d *gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate.*

Quis autem volanti huic draconi alas affigit? Aut Superbia, aut Avaritia, aut etiam Opulentia. Superbia quidem hoc agit, nequis intus ſeipſum norit, atque ita longe majorem quam ſit æſtimet: Avaritia hoc docet, ut quis artem quam novit, apud omnes prædicet, quo eam carius vendat. Opulentiæ proprium eſt grande ſupercilium attollere,

 & ſpi-

a Parad. Symb. her. mihi p. 115. b Iacob, c. 3. v. 8. c Prov. c. 2. v. 14. d Pſ. 51. v. 1.

& spirare superbiam. Pompejus Magnus belli gloria, quam ipse sibi fingebat, insolescens dicere non dubitavit; si terram vel semel pede pulsaro, totum Orbem ad arma provocabo. En alatum draconem, & orbe toto vagantem.

Has feras persequitur Deus, qui ad honorem suum attentissimus: a *Gloriam meam,* inquit, *alteri non dabo,* Omnia nobis, etiam seipsum dare paratus est, si modo nos illi suam gloriam. Hanc à nobis cumprimis exigit, ut *non* b *glorietur in conspectu ejus omnis caro.* Hilarius rationem reddens: Soli Deo, inquit, de se credendum est, qui se solus novit. Nos autem quàm non novimus nos ipsos intus & in cute? Et cui non jure ignorantia sui objicitur? c *Quia dicis, quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Abi ostentator, & disce teipsum nosse: non deerunt qui te hac in re juvent.

CAPUT XLIV.

Quibus in rebus Ostentatrix *lingua se potissimum efferat.*

Attalum quendam perstringit olim poëta, epigrammate faceto:

d *Declamas belle, caussas agis Attale belle:*
Historias bellas, carmina bella facis:
e *Componis bellè mimos, epigrammata belle:*
Bellus

a Is. c.42. v.8. b 1. Cor. c. 1. v.29. c Apoc. c.3. v.17. d Marti. l.2. epig. 6. e Comœdias & scenicas actiones scribis.

Bellus Grammaticus, bellus es Astrologus.
Et belle cantas, & saltas Attale belle;
Bellus es arte lyra, bellus es arte pila.
Nil bene cum facias, facis attamen omnia belle:
Vis dicam quid sis? magnus es Ardelio.

Ea fuit Attali jactantia, ut nihil non affectaret, in rebus omnibus se jactaret, plurima agendo nihil perageret. Et quia sibi uni eximie placebat: nunc se oratorem, nunc declamatorem, nunc historicum, nunc poetam est professus: Jam grammaticum, jam astrologum, jam lyristam & lusorem, jam musicum & saltatorem se jactabat; nihil horum erat, sed verissimus Thraso, & ostentator sui vanissimus, qui sibi omnia belle facere videbatur, & nihil bene faciebat, quod Ardelionum est proprium. Talis Attalus, qui omnia sibi tribuebat, & cum nollent alii, seipsum magnifice laudabat. Hem quam ampla est etiamnum horum Attalorum familia! quam multi sunt, qui seipsos unice admirantur, & suspiciunt, hinc de seipsis multa & graviter & honorifice prædicant, magnamque à seipsis laudem ferunt in rebus pæne omnibus. Potissimum tamen quinque rerum capita sunt, de quibus ostentatrix lingua gloriari solet. 1. De forma & corporis viribus. 2. De genere ac nobilitate. 3. De vestitu, supellectili, opibus. 4. De ingenio, ac eruditione. 5. De Virtute, ac dotibus animi: imo tanta ostentandi se libido est, ut etiam de vitiis gloriemur. Quam autem ostentatrix lingua, inanem & stultam sumat operam, cum in his talibus gloriatur, hac dissertatione explicabimus.

I. Pri-

I. Primum Oſtentationis genus eſt de forma & robore gloriari. Sed heu quam breve, quam & fragile bonum eſt forma? nihilo firmior eſt illa quam tempus, cum eo veniens, cum eodem fugit. Siſte, ſi potes, tempus, poterit & forſan forma conſiſtere, quæ ut amœnus floſculus, inter ipſos mirantium atque laudantium oculos evaneſcit: brevis hunc pruina percutit, levis hunc aura decutit, vel inimicæ manus ungue carpitur, vel prætereuntis calce premitur, & perit. ita formam febricula, morbique alii extinguunt. Quanti facienda ſit forma, mors oſtendit, nec mors ſola, ſed ſenectus & paucorum annorum ſpatium, imo vel unius lucis repentina commotiuncula

a *Forma bonum fragile eſt, quantumque accedit ad annos.*
Fit minor, & ſpatio carpitur ipſa ſuo.

Hæc expertus quandoque formoſus ille Romanus Princeps Domitianus; qui amico ſcribens: Scias, inquit, nec gratius quidquam decore, nec brevius, etiamſi durabile perpetuumque naturæ donum eſſet, non intelligo, quid tantopere habeat expetendum iſte non ſolidus, nec in ipſo homine niſi ſuperficie tenus fulgens decor, multaque fæda & horrenda contegens.

Cur obſecro Deus conditi orbis initio creata omnia laudavit, ſolius hominis laudes tacuit? Ambroſius *b* cauſſam aſſignans: Creatorum omnium bonitas, inquit, in exteriore ſpecie ſita erat, non item hominis, propterea laudabantur illa, non homo, qui prius laudandus non eſt, quam per exteriores

a Ovid. l. 2. amorum. b Amb. de inſti. virg. c. 3.

res actus interiorem bonitatem demonstret. Hinc à sola exteriore forma laudari, vanissima laus est.

Forma libidinis fomentum, multis acerbi ac turpis interitus caussa fuit: forma morborum & temporis ludibrium quam non longa floret æstate! quid jactas tam volucre bonum! mox flava cadet cæsaries, albescent reliqua, purpurascentes genas & serenam frontem squalentes arabunt rugæ, lætas oculorum faces & lucida sidera mœstæ obducent nubes, candidum ac læve dentium ebur scaber atteret situs, recta cervix agilesque humeri curvescent, miniata labra expallescent, aridas manus & recurvos pedes suspicaberis non esse tuos. Quid multa? Veniet dies quo te in speculo non agnoscas: testes oculi dicent, *aut alius es, aut tibi ipse dissimillimus es*. Quid ergo miramur tam caduca? quid de vitiorum adjumentis gloriamur?

Quid veteres hac in re senserint, non ignoramus: Raram ajebant illi esse concordiam formæ atque pudicitiæ, raram mixturam formæ atque sapientiæ. Utrumque verum, nam luculenta forma meliorem non reddit animum, quem sæpissime in periculum trahit; moribus censendus est homo. Est & animo sua pulchritudo multo suavior certiorque quam corporis, & ipsa quoque suis legibus, atque apta suarum partium dispositione subsistit. Illam optare, illi operam impendere dignum est, quam nec longa dies deteret, nec morbus, sed nec mors extinguet. Quid attinet gloriari eo, quod neque nostrum est, neque diutius servare possumus; quod habuisse nulli,

quod

quod contemſiſſe multis glorioſum fuit. Mitto alios: Spurinam non naturalis forma nobilitavit, ſed ultro accerſita deformitas ornavit. *Fallax a gratia, & vana pulchritudo.*

Quæ de forma, eadem de robore corporis affirmamus. De robuſtis viribus gloriari, taurina gloria eſt. Bos aut elephas hac in re glorioſior ſit, quia robuſtior. Deinde nulli unquam tantæ vires obtigerunt, quæ vel labore immodico, vel acri morbo, vel cuncta vincente ſenio non fuerint fractæ. Invicta & infatigabilis eſt vis animi, quæ veram parit gloriam. Nemo Milone robuſtior fuit, ſed clariores multi. Virtus verè laudanda mole corporea non eget; in animis habitat. Quid noſtris viribus triumphamus, cum multas belluas hac in re ſuperiores habeamus? Erravi: quod noſtras appellarim vires, cum eæ non ſint noſtræ, ſed hoſpitii noſtri, imo carceris noſtri. Vanum eſt autem, cum ipſe ſis fragilis, de valido habitaculo (dicam melius) de robuſto adverſario, qui te ſæpius proſtraverit, gloriari. Num mortuus decenter gloriaretur de ſepulchro? foris nitet, intus putret & fœtet. Divinus ille b concionator, ut humanæ oſtentationi alas incideret: *Verti me*, inquit, *ad aliud, & vidi ſub ſole, nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum, nec ſapientium panem, nec doctorum divitias, nec artificum gratiam: ſed tempus caſumque in omnibus.* Et ne quis viribus ſuis inaniter fidat, adjungit hoc monitum: *Neſcit homo finem ſuum; ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aves laqueo comprehendantur: ſic capiuntur homi-*

a Prov. c. 31. v. 30. b Eccli. c. 9. v. 11. & 12.

homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit. Milonem omnibus palæstris celebratum & cognitum arbor una detinuit, lacerandumque feris obtulit. Sic illud eximium robur, fissæ quercus robori impar inventum est. Samsoni heroum longè fortissimo robur omne ademit acies novaculæ. Ille qui leonem velut hedulum ludibundus discerpsit, in puellæ gremio, corporis & animi robur omne perdidit. Ergò: a *Melior est sapientia quam vires, & vir prudens quam fortis.* b *Siquidem non in fortitudine sua roborabitur vir.* Anus c quæpiam cum Jovinianum Imperatorem Romanorum mole corporis excellentem & validum, sed parum intelligentem vidisset, exclamasse fertur: O quam bonam domum hic habet amentia! Putat Valerius, nimio robore membrorum, vigorem mentis hebescere, quasi abnuente natura utriusque boni largitionem: ne supra mortalem sit felicitatem, eundem & valentissimum esse & sapientissimum. Ergò: d *non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire, & nosse me; quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam & judicium, & justitiam in terra. Linguam magniloquam disperdet Dominus.*

II. Alter Ostentationis impetus est, de genere ac nobilitate gloriari. In cæteris forsan homines nos haberi non indignamur, hic supra humanam conditionem efferimur, & Dii nobis videmur. Is profectò fastus

a Sap. c. 4. v. 1. b 1. Reg. c. 2. v. 9. c Valerius Maxim. lib. 9. c. 12. d Hier. cap. 9. v. 23. & 24.

faſtus eſt quorundam, ut præter ſe neminem æquè hominem cenſeant niſi pariter nobilem. Propago vetus, proſapia nobilis, generoſa origo, ornamentum eſt hominis, non negamus, ſed hominis illius, quem non ſanguis ſolum, ſed & virtus nobilitat Ille verè nobilis eſt qui ſtrenuè agendo nobilitatem peperit, non naſcendo accepit. Alienum eſt, cui de noſtro nil ineſt. atqui alieno gloriari, ridicula prorſus oſtentatio eſt: avorum merita, nepotum degenerantium notæ ſunt; nec aliud magis poſterorum maculas aperit, quam majorum ſplendor ac gloria cui poſteri non reſpondent. Veram laudem niſi de proprio ſumpſeris, ab alio non exſpectes. Agedum, quiſquis nobili altoque ſanguine vis cenſeri, virtute & factis te nobilem proba non verbis. Nam & majores tui niſi aliquid dignum egiſſent laude, nunquam nobiles fuiſſent. Ubi generis antiqui eſt nobilitas, ibi neceſſe eſt antiqua fuerit virtus, ſine qua vera nobilitas non eſt. Sæpè magna eſt parentum claritas, ſed tanto major obſcuritas filiorum. Corpus & patrimonium à parentibus accipimus, non ita claritatem. hanc & qui habet, raro in filium transfert, & qui non habet, ſubinde illam in filio videt. Quantum patre clarior Cæſar, quantum obſcurior Africani filius? Amare illum potuit pater, illuſtrare non potuit, infinitam ſuæ lucis eclipſim paſſus in filio. Ita rarò excellentis viri filius excellens eſt; ita nominis claritas non naſcendo quærenda eſt, ſed vivendo; ſæpe etiam, quod miraberis, moriendo, Ita verus nobilis non naſcitur,

ſed

ſed fit, Platonem Philoſophia non accepit nobilem, ſed fecit. Deſinamus igitur noſtrũ nomen alienis obumbrare virtutibus, ne unoquoque ſuum repoſcente, nudi de proprio rideamur. Sed ego, inquis, non ſum cornicula, quæ alienis ſe pennis jactet; multa mihi eſt claritas ſanguinis. Ah, quid hac de re gloriaris? Omnis propemodum ſanguis eſt concolor, ſicubi forte alter altero clarior inventus ſit, non id nobilitas efficit, ſed ſanitas. Et quam opportunè hic illud Aquinatis poëtæ occinam?

a *Stemmata quid faciunt, quid prodeſt, Pontice longo*
Sanguine cenſeri, pictos oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidios, b *humeroſque minorem*
Corvinum, & Galbam auriculis, naſoque carentem?
Quis fructus generis, tabula jactare capaci
Corvinum, poſt hæc multa contingere c *virga*
Fumoſos Equitum cum Dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis malé vivitur.

Avorum & proavorum atque atavorum ſtatuæ in armariis per atria diſpoſitæ, vetuſtate exeſæ, fumoſæ ac mutilatæ, inquit poëta, nobilitatem tibi non dabunt, ſi mores deſint, ſi tu ante imagines majorum tuorum peſſimè vivas, tota nocte aleâ ludas, auroram poculis ſalutes,

Tota licet veteres exornent undique ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt, atque unica, virtus.

Cur enim Q. Fabius, Q. Fabii Maximi Al-
 lobro-

a Iuven. ſat. 8. v. 1. & ſeqq.
b Fractas avorum ſtatuas.
c Faſcibus, magiſtratus inſignibus.

lobrogici, Imperatoris clarissimi filius, majorum gloriâ efferatur, eorumque titulos sibi adsciscat, cum vitam luxu perditam & majoribus indignam agat?

a *Nam genus & proavos, & quæ non fecimus ipsi,*
Vix ea nostra puto ——

Beatus *b* Hieronymus Celantiam nobilem feminam modestiæ commonefaciens: *Nulli unquam*, ait, *de generis nobilitate te praferas, ne obscuriores quasque & humiliore loco natas mulieres te inferiores putes.* Nescit enim religio Christiana personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum. Servum & nobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est non servire peccatis. Et nunquid non omnium una est nascendi conditio? nunquid non & moriendi una est conclusio?

Judæorum perpetua fuit hæc ostentatio, genealogias suas omnibus recitare, & ore quanto assidue illud crepabant? *Semen* c *Abrahæ sumus, & nemini servivimus unquam.* Quibus Humilitatis magister opportunissime: *Si filii Abrahæ estis*, ait, *opera Abrahæ facite: omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Quid igitur ostentatrix lingua sanguinem altum intolerantius jactat? In alto nasci nec tranquillum certe, nec semper tutum est, etsi sit clarum. Scitum est illud Lyrici poëtæ:

d *Sæpius ventis agitatur ingens*

Pinus,

a Ovid. l. 13. metamorp. post init. in orat. Vlyssis. b Hieron. epi. 22. ad Celant. c Ioh. c. 8. vers. 33. 34. & vers. 39. d Horat. lib. 2. carm. od. 10.

Pinus, & celsæ graviore casu
Decidunt turres, feriuntque summos
Fulmina montes:

uti nemo naufragium in ficco, ita nec præcipitium in imo metuit. Nil præterea tam altum, quod non & follicitudini, & labori, & invidiæ, & pavori ac mærori, & in finem morti pervium. Omnem fane faftum eminentiamque mortalium, fola mors in planum redigit. Quot fuerunt nobiles familiæ, quarum hodie fuperftes nemo, & vix ulla eft memoria? Omne quod in tempore oritur, cum tempore occidit. Omnia tempus imminuit confumitque. Nobilitas quam longa dies peperit, longiorque auxit, longiffima fubruit. Ponamus criftas; nemo vere nobilis eft, nifi & modeftus fit. *Linguam magniloquam difperdet Dominus.*

III. Tertium Oftentationis genus à victu & veftitu, à nummis & opibus crefcit. Virtutum nutrix optima eft paupertas, opulentia vitiorum. Ubi divitiæ, illic plerunque funt & vitia, & tamen nemo fe pauperem effe gloriatur, divites videri omnes volumus, etiam ii fæpe, quos occulta conficit egeftas. Ecquis eft qui facultates fuas nec verbis, nec factis prædicet? Difficillimum eft oftentatrici linguæ accrefcentes divitias non fubinde prædicare: minus inanis effet gloriatio, modo gaudium, tranquilitas, virtus cum crefcentibus divitiis crefcerent. At contrarium experimur: quanto magis hæc crefcunt, tanto illæ decrefcunt magis. Si ad clariffima rerum exempla reflectamur, videbimus Romanos dum fuere pauperes, omnium gentium, imo & vitiorum

 fuiffe

fuisse victores; tum vinci cœpisse, cum opulenti evasere. Sic ad divitiarum adventum discesserunt virtutes ac victoriæ, simulque opum comites delitiæ ac libidines in virtutis locum subierunt, ut non immeritò illius ævi scriptores, Romanæ paupertatis interitum querantur. Divitiæ plurimos faciunt non divites, sed occupatos, non dominos sed custodes & servos. Qui multas opes congessit, rem habet quæsitu difficilem, custoditu anxiam, amissu stabilem. Et multo plures sunt, qui habentur à divitiis quam qui eas habent. Hinc prophetæ testimonio viri divitiarum, non divitiæ virorum sunt. Nihilominus gloriamur de divitiis, quæ sæpe non dona, sed vincula, sed compedes, nec jam ornamenta corporis, sed impedimènta animi, & sollicitudinum atque formidinum acervi sunt. Divitiæ multis attulere mortem, requiem abstulere fere omnibus. In vepribus sopiuntur, qui in divitiis quiescunt. Gravis sopor qui aculeos non sentit. Sed venit ecce vox, quæ malè soporatos excitet: a *Dormierunt somnum suum, & nihil invenient omnes viri divitiarum in manibus suis.* Et *væ illis*, b *qui in multitudine divitiarum suarum gloriantur.* Non est bona gloriatio illorum. Ecquid etiam de lauto victu, de *splendido* vestitu gloriamur? An nobis ideo plus parcent vermes, quam duro agricolæ, an non cibo molliore vescentur avidius? Scimus, etsi forte dissimulemus, nos illi convivio præparatam escam, & forte jam cœnæ tempus instare, certè autem longius abesse non posse: Nam & brevis est lux, famelicique

a Ps. 75. vers. 6. b Ps. 48. vers. 7.

que convivæ, & quæ mensam instruit, mors impigra. Quin potius nos pudet, more pecudis gaudere pabulo, & ciborum fieri reconditorium, & dolii vicem subire, seque insuper de hoc magnifice jactare, & gloriam ducere, se gulæ servum fateri! Quid porro gloriolæ captamus, cum vestium nostrarum pretium prædicamus, tanquam si nobile sit factum, in veste totum patrimonium circumferre, & posse dicere: *tanti cœno, tanti vestior.* Non est laudis, tot sumptibus suum sibi carcerem ornare. Sed nos omnia eo molimur, ut divites habeamur: Hinc illæ ventosissimæ narrationes: tot mihi sunt prædia, tanta prædiorum merces, tot annui proventus, tanti reditus, tot argentea vasa, tantum numeratæ pecuniæ; horum omnium vanissima est ostentatio. *a* Rex Ezechias cætera laudatissimus, & in amoribus Deo, hoc uno tamen graviter deliquit, quod palatii sui thesauros ambitiosius exteris monstrarit. Non videbatur huic humanitati hærere noxa: Nihilominus Isaias divino jussu sententiam pronuntiat: *Ecce dies venient & auferentur omnia, quæ sunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus.* Adeone grande piaculum est, domus regiæ gazas regiis legatis ostendere? Tantopere Deus ostentationem omnem odit, ut vel parvam, vel in amicissimis sæpe magno puniverit supplicio. b *Non ergo glorietur dives in divitiis suis. Linguam magniloquam disperdet Dominus.*

IV. Quartum ostentationis specimen

 est,

a 4 Reg. cap. 20. v. 27. b Hier. cap. 9. v. 25.

est, ob ingenium & eruditionem se jactare. Communis hic furor est, ingeniosum malle quam laboriosum dici: Non neminem reperias tam stolidum, qui eo solum nomine laborem fugiat, ne minus videatur habere ingenii, quo plus insumit laboris. Insania luculenta: Cum non raro ingenium optimum pessimus quisque habeat: *Labor*, ut Seneca *a* loquitur, *optimos citat*. Bene laborare, quia industriæ simul & laudis est; ingenium sortiri bonum, etiam pigerrimus potest, imo & nequissimus. Et tamen nescio qua ratione amœnius ad aures nostras accidunt hæ voces, *Ingeniosus est*, quam illæ, *Laboriosus est*. Hinc illæ suimet commendationes: Promptum mihi & velox ingenium est. Utinam promptum & velox sit ad virtutes. Alioqui quo velocius, eo propius ruinæ. Pretiosa est animi supellex, præclarum ingenium, non negamus, si tamen bonis artibus applicetur; si minus, periculosa, sibi aliisque exitiosa. Ingenia felicissima frequenter exorbitant turpissime. Annæus *b* ex Aristotelis mente asserit: *Nullum magnum ingenium sine mixtura dementiæ fuisse*. Julianus Imperator Apostata magni fuit ingenii, sed tanto sibi & terrarum Orbi exitiosior, quanto ingeniosior. Hujus generis plurimos vetus recensque memoria numerat, qui si minus ingenii habuissent, minus nocumenti tam sibi, quam aliis intulissent. Vix quidquam in rerum natura exitiosius est, quam altum ingenium malis artibus imbutum, aut pravis opinionibus corruptum. Ingenium ma-

a Sen. l. de provident. c. 5. b Sen. de Tranquill. c. 15. fine.

magnum ſed pravum, præcipitio ſemper proximum: tutius eſt ſemper ingenium bonum ac modeſtum, quam excellens, quod illud in malum non facile flectatur, hoc in diverſa ſit volubile. ſolent qui de ſe magnificè ſentiunt, præfidenter majora viribus aggredi, inque niſu medio prolapſi ſuo vel periculo vel pudore condiſcere, quam juſti fuerint rerum æſtimatores ſuarum. Addo & illud quod Romanus *a* ſapiens affirmat: *Ingenia quo illuſtriora, hoc plerunque breviora ſunt.* Nec fere quidquam odioſius eſt ſapientiæ, quam nimium acumen: ideo veteres inviſam Palladi finxerunt araneam, cujus ſubtile opus ac tenues telæ ſunt, ſed fragiles, nullique uſui: Ingenia magna & ſubtilia, ſæpe maximorum initia malorum fuerunt. Raro magni errores, niſi ex ingeniis magnis prodierunt. Sed & hoc quotidiana loquitur experientia, in uno eodemque homine ingenium quandoque ſummum, & nullum eſſe judicium, quod moderari deberet ingenio: ita quidam doctiſſimi ſunt, doctrina vix uti poſſunt. An non iſtud ſuperbiam omnem & vaniſſimam oſtentationem coërceat? Quanti ſunt nihilominus qui non ingenium duntaxat ſuum, ſed & ſapientiam ſuam jactitent. Sed mihi credite, ſi verè ſapientes eſſent, nunquam ſe eſſe dicerent. Sapiens cum intelligat, quantum ſibi deſit, non ſolet de rebus ſuis gloriari, nec ſapientiam ſibi familiarem opinari. Primus ad ſtultitiam gradus eſt, ſe ſapientem credere; proximus eſt, ſe ſapientem profiteri. At horum non paucos numeraveris. Qui

a Idem Conſolat. ad Marciam c. 23.

bene res irent hodie, si tot essent sapientes, quot sapientiæ professores. Nunc illorum paucissimi sunt, horum maximus est numerus. Felicissimam dixerim ætatem nostram, quæ non unum duosve vel septem sapientes, sed in singulis urbibus, ceu pecudum greges numerat quam plurimos. Sed videte quanto errore. Proprium est sapientis, suam in rebus plurimis ignorantiam nosse ac fateri, quod ostentatores illi omnium minimè faciunt. Audite, obsecro, ostentatorem insignem: *Vos nescitis quidquam*, ait Caiphas, *nec cogitatis, quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Omnes alios ignorantiæ, temeritatis & inconsiderantiæ damnat; se unum prudentem, circumspectum, sapientem venditat. Sic Iobi cognatus Eliu. b *Audite me*, inquit, *ostendam etiam vobis ego meam sapientiam.* His talibus illud Iobi c opportunissimè objicitur: Ergo *vos estis soli homines, & vobiscum morietur sapientia?* At sapientem, inquis, non nemo me dicit. O te bonam, sed fatuam oviculam! quam creduli & quam faciles in fidem sumus, cum de laudibus nostris agitur. Quam suaviter Demosthenem titillavit, cum eum anus Attica digito monstraret, diceretque: *Hic est ille Demosthenes*: O vane gloriator! non te tuæ, neque alienæ voces sapientem facient, sed res ipsa. Vulgo sapientes insaniunt, & insani sapiunt, nihil est à virtute vel à veritate

a Ioan. cap. 11. vers. 50. b Iob cap. 32. v. 10. c Idem cap. 12. vers. 2.

ritate remotius quam vulgaris opinio, quæ falsa pro veris, vera pro falsis habet. Et quid nostro hoc ævo litterarum & inscriptionum tituli non audent, quem non nobilissimum & maximè strenuum, quem non eruditissimum ac jurisconsultissimum, quem non prænobilem, amplissimum, magnificum, generosum, perillustrem, illustrissimum faciunt? hic garriendi & adulandi libertas infinita. & facilius putant hæc scribi quam dici. nam littera non erubescit. Sed quid aliis ô vane gloriator de te credis? teipsum de tuis rebus interroga. Vis nosse quam sis sapiens? oculos in tergum reflecte: Recordare obsecro, quoties in hoc vitæ cursu cespitaveris, quoties aberraveris, quoties offenso pede cecideris; quot dolenda, quot pœnitenda, quot erubescenda commiseris: jam si audes, te dicito sapientem. Præstat igitur (mihi crede) falsas opiniones abjicere, insolentiam deponere, insipientiam circumspicere, & optare, ne qua experiendæ sapientiæ necessitas incidat, quæ declaret nos de nihilo gloriatos; Hæc rectior tutiorque quærendæ sapientiæ via est. Nihil enim altius ascendit, quam operosa Humilitas. *Non ergo glorietur sapiens in sapientia sua. Nam linguam magniloquam disperdet Dominus.*

V. Quintum Ostentationis caput est, de virtute, imo & de vitiis gloriari. Cum deest Ostentatrici Linguæ quod jactitet, tunc ampullantia & sesquipedalia verba, tunc vitream fractam & somniorum Interpretamenta,

 tamenta,

a Hie, cap. 9. v. 23.

tamenta, tunc fabulosos sententiarum strepitus spargit. Sed nunquid non saltem de virtute gloriari licet? Ut liceat, in illo solum est gloriandum, qui virtutis & bonorum omnium solus auctor & largitor est. Sed nos plerunque in nobis atque de nobis, nostrisque virtutibus gloriamur, dum fatue credimus, pluribus atque majoribus nos præditos virtutibus, quam simus. Fundamentum veræ virtutis humilitas nec tanta claritas est ulla, quam elatio non obscuret. Scit hoc ille, qui clarissimus creatus, sed quia seipsum efferebat, non tantum obscurus, sed tenebrarum princeps est factus. Quod si Angelorum nobilissimus sic præcipitatus est, quid alii de se sperent? quid fiet vermiculis, si Angelis non parcitur superbientibus? Non solet esse virtus jactatrix aut miratrix sui, sed imitatrix alieni, ubicunque demum emendatius viderit exemplum: Itaque semper anhelans, semper altius aspirans, dum se comparat, parvi pendit. Nunquam virtus consummatam se judicat, non confidit nisi Deo, nihil sibi arrogat. Scit hoc tempus esse militiæ, non triumphi aut gloriationis, atque ideo nunquam torpet, & semper in actu est, semper quasi nunc primum incipiens accingitur, nec unquam se omnia perfecisse credit. Non est virtus, error est virtutis adversarius, sui ipsius commendatio. a *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.* Quisquis ad virtutis jugum ascendisse se credit, in hoc primum fallitur, quod ubi se credit esse, non est. Siqui-

a 2. Cor. c. 10. v. ult.

Siquidem nil tam profectui adversum, quam magni profectus opinio. nemo studet agere, quod peregisse se putat. Qui omnem vitam suam ante oculos ponit, perque dies singulos actuum ac verborum & cogitatuum rationem à seipso exigit, incorruptus rerum suarum arbiter, videbit quantum vacui sit in animo, quantum occupent vitia: qui conscientiam suam interrogat, aliter de se sentit, quam qui tantum famam. Sed ego ipse, inquis, mihi vir bonus videor. Ergo certe malus es. Boni enim sibi displicent, seque accusant. Sed forsan & tibi, & aliis bonus videris? Quid si tu malus, illi autem stulti sint? Nec scintilla quidem est solidæ gloriæ, tametsi vulgus omne una voce nos laudet. Jam dixi: nulla pronior ad errorem atque ad præcipitium via est, quam per vulgi vestigia. Quicquid pæne vulgus laudat, vituperio dignum est. Quicquid ferè vulgus cogitat, vanum est; quicquid loquitur, falsum est; quicquid improbat, bonum est; quicquid approbat, malum est; quicquid prædicat, infame est, quicquid agit, stultum est. I nunc, & insanorum sermunculis gloriare. Ecquid omnium laudes, quid omnis humanus favor est? Pulchra & multicolor iris. Et quid iris est? nubes opaca & roscida, in * aquam brevi abitura. Nec ille quidem ad gloriam veram pertigit, qui omnibus placet. Placentes hominibus Deus spernit, & hominibus placere, displicere Deo est. contraria contrariis gaudent.

* Jetzt bistu lieb und werth/ heut Morgen alls verkehrt ; schabab.

dent. Quapropter, *Nolite a multiplicare loqui sublimia gloriantes; recedant vetera de ore vestro.* Nemo virtute sua, quamvis vera, sed in ipso virtutum omnium auctore glorietur. Qui contrarium facit, non modo non assequitur, quod non habet, sed idipsum quod habet, vel imminuit, vel amittit.

Sed sunt quidam virtutum adeo inanes, ut vel ipsis vitiis glorientur, a *Peccatum suum quasi Sodomo prædicaverunt, nec absconderunt.* b Ambrosius in hos graviter invectus; *Plerique*, ait, *in suis lapsibus gloriantur, & putant etiam laudis esse, quæ criminis sunt.* Iam in laude ponitur, vino se obruere, simplicem circumvenire, alienam pudicitiam expugnare, suam in omne flagitium abjicere. Non falsissima solum hæc est gloria, sed etiam fœdissima. Nec ego in tam flagitiose gloriantes aliud fulmen torqueo, quam quod olim in eos sanctissimus c rex torserat his verbis: *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate: tota die injustitiam cogitavit lingua tua. Propterea Deus destruet te in finem; evellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium.*

Radicitus extirpaberis è vivis, futurus miser æternum. Hic finis falsæ ac fœdæ gloriæ.

Quid igitur ô vanissimi mortalium, quid vires ac formam corporis jactamus, quid nostram ipsi prosapiam prædicamus, quid ingenium & eruditionem ostentamus, quid virtutes nostras, aut quod longe turpius, nostra

a Isa. cap. 3. v. 9. b Amb. lib. de Apol. David cap. 9. c Ps. 16. v. 1. & v.

ſtra vitia in gloriæ cenſu numeramus? Gloriam veram nunquam aſſequetur, qui falſam tam ſedulo quæſierit.

Vide obſecro *a* mi Lector, quæ de Vana gloria diſſeruimus in Amuſſi rectæ Intentionis. Hic ſolum oſtentatrix lingua erat conſigenda.

CAPUT XLV.

Quæ plerunque pœna Linguam Oſtentatricem *ſoleat comitari.*

Erudite dixit quiſpiam è ſapientum numero, tria eſſe vitia linguæ admodum frequentia. Primum eorum eſt, inquit, qui pauca ſciunt, & doceri nolunt. alterum eorum qui multa ſciunt, ſed ea docere nolunt. horum denique tertium, qui optime quidem docent, ſed peſſime vivunt, atque de alterutro certe, ſi non de utroque gloriantur: eruditionem jactant, quam malis moribus refutant. O grave linguæ vitium Iactantiam! Hanc ſanctiſſimus Rex David *Linguam magniloquam*, beatus Jobus *verba ventoſa* vocitat. Hujus linguæ ſtolidum ingenium utcunque ſpectandum propoſuimus, nunc quæ hoc oris vitium pœnæ comitari ſoleant, exponemus.

I. Oſtentatricem linguam paſſim hoc ſupplicii comitatur, ut dum ſuperbo ſe volatu jactat, alienæ linguæ jaculo repente fixa concidat. Rex Antiochus Annibali profugo argenteum ſuum exercitum oſtendit, & quæſit: Num hæc ſatis forent Romanis, con-

a Amuſſis lib. 2. cap. 4. & 5.

contra quos erat bellaturus? Imo vero, inquit Annibal, satis; etsi avarissimi sint. Apte tetigit regiam ostentationem. Non raro puniuntur lingua, qui lingua delinquunt. Babelicæ turris structores non lepra percussi, non aquis submersi, non incendiis consumpti, non terra dehiscente absorpti, sed linguarum confusione puniti. Ab Ostentatrice Lingua vanissimum illud ædificium cœpit: *Venite*, ajebant, *faciamus nobis civitatem & turrim, cujus culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen nostrum.* A lingua peccatum, à lingua peccati supplicium fuit.

In convivio assederat virgo cultior quam ditior, & quæ suum omnem censum secum circumferebat. Epulæ lautæ, & quæ solertissimam gulam irritarent, inferebantur. Illa tanquam conducta ad has lautitias spectatrix, sedebat sine cibo, viva statua; neque tam videri volebat abstinens, quam dives & opulenta, cui domi satis esset cupediarum. Hortantur alii & aliæ, ut manum cum cæteris admovere, & hunc mensæ paratum velit non spernere. Nil proficiunt. Illa ut prius manuum destituta usu sedet; solis oculis omnium ora oculosque delibat. Tandem honesta matrona quæ illam juxtim assidebat: Ecquid mea filia, inquit, caussæ esse dicam, quod fercula tam opipara prius damnes quam gustes? Cui illa: Non est, inquit, quod mireris, mater, nimium Mecastor, huc accessi satura. nam domi prius perdicula famem omnem exemi. Audiit hoc facetior quispiam mensæ minister, & vanissime se venditanti:

Appa-

a Gen. c. 11. v. 4.

Apparet, inquit, quod de perdice asserit; nam plumæ collari etiamnum inhærent, & simul intento digito in collare, reliquias pultis avenaceæ ostendit. Mox risus undique coortus, quo misellæ pultiphagæ vanissima ostentatio jugulata. Jure: nihil turpius paupere superbo. Formicula bovis arantis cornu occupans, cum à bove, quid illic ageret, interrogaretur; arare se & sudare respondit. Hanc formicæ inanissimam ostentationem, cum illa caussidici licebit conferre:

Caussidicus quidam sic se jactabat apud me,
Nullam quod usque caussam, ab annis plus decem
Perdiderit: verum (quantum considero) dixit,
Caussam qui ab annis plus decem egit unicam.

Posset jactator hic caussidicus virginem illam conjugem ducere paris studii æmulam. Sed aptiorem scio maritum, & qui melius illi conveniat, quam Tulliæ Tarquinius.

II. In oppido quod sextum ab Argentorato lapidem distat, (nomen tacemus) vir avorum quam nummorum ditior, habitabat. Poterat is quidem fumosas majorum effigies; exesas carie clavas, confossas jaculis peltas, perforatas crebra glande galeas, infectos rubigine gladios ostendere.

a —— *tumens alto Drusorum stemmate, tanquam*
Fecerit ipse aliquid, propter quod nobilis esset.

Interea tamen in suorum Drusorum conspectu

a Iuven. Sat. 8. v. 40.

ſpectu tenui nimis ſalino victitans cogebatur

a —— *ſordes farris mordere canini.*

Nec illi fere alia quam feralis cena, exigua patella ponebatur. Cenæ quotidianæ caput erat, pallidus caulis lucernam olens, & dimidio conſtrictus gammarus ovo, aut crudi fungi, aut acerba mala, aut ſi quis alius cibus ſtrangulat. Et ſane periculum non erat, ne quis huic patrifamilias ſtrobilus obreperet, & quadrilibrem ollam auri plenam ſublegeret. Nihilominus divitias ille jactabat, & neſcio quam ſecretam opulentiam. Adeo robuſta eſt Jactantia, ut nec validiſſimis quidem brachiis malæ Fortunæ poſſit dejici. opes vel pauperrimi de ſe prædicant. Hic certe intolerantius ſe efferebat, quod antiquo ſtemmate ramum duceret milleſimus. Et ut quadraginta ſeſtertia, quæ non habebat, habere crederetur, & neſcio quarum opum ſuſpicionem moveret, quotieſcunque vicinam urbem ingreſſus eſt, eques eſſe voluit, ſed ſine equo. Ocreis & calcaribus pedes impediebat, & jumento miſer, quod foderet, carebat. Ridicula hæc conſuetudo hodieque inveteraſcit; ocreati ſunt & calcaribus armati, etiam in curribus & navibus, aut dum plateas obambulant, nec equos cogitant, niſi lapides illis maria, & rhedæ pro equis ſint, ut calcaribus agantur. Hunc morem gloriator ille religioſſime ſervavit. Reſcivit hoc magiſtratus, & ludos facere voluit rediculum hominem. Citatur ergo in curiam; ubi laticlavius aliquis canicie venerãdus; Ad nos, inquit, nobilis,

a. Idem ſat, 5, v, 11.

bilis domine, querelas in te alliegavit paupercula familia, teque injuriarum egit. Accusationis caput hoc est. Diceris ante portas urbis, equum tuum cursu exercuisse, & infantem illic temere ludentem, equi calcibus obtritum esse. Caussæ meæ, Patres conscripti, ait accusatus, in promptu est sincera defensio: nego fecisse. A me aut meo equo supra oviculam mitti hic infans immortalis sit. Sed forsan vestis aut vultus similitudine decepti vestri cives mihi imputant quod alter deliquit. Iterum innocentiam meam affirmo, & nego fecisse; infans nullius equi mei calcibus obtritus est. Contra senatus obducere, testibus velle agere; crimen confirmare, & exaggerare; ideo & cupere, reum se fateatur, atque dicundæ sententiæ submittat. Hic miser inter caudinas furculas deprehensus, nullum prorsus videre exitum; aut enim caussam amittere, aut equum debuit, quem nunquam habuit. Eques videri volebat, & opulentus, puniri tamen ob fictum equum nolebat. quare satius ratus caussam capitis agere, quam equi hactenus simulati: Ut liqueat, ait, vobis patres conscripti, in hac capitali caussa, de innocentia mea, testes ego contra testes producam: duo forsan in me testabuntur: ducentos ego adducam. Et videte quam falso injuriarum agar. Norunt, quotquot pagi mei incolæ sunt, jam à toto decennio stabulum meum ab omni jumento desertum & vacuum fuisse, equum illic tanto tempore stabulasse nullum. Ad quæ senatus omnis in latum cachinnum effusus, ita decrevit: tuo te calculo absolutum pronuntiamus; sed ut

V u ... evictæ

evictæ tibi caussæ perpetuum sit monimentum, Hippona tuo stabulo æternum exulet: nullus unus unquam ad tua præsepia stet equus. Vix mensis abiit, & binos caballos (sed quales ad cultrum proscribi solent) cœpit alere. Tantus est ostentationis pruritus. Hæc paulo fusius narrare conveniebat, ut vel hac ratione Ostentatricem linguam reprimeremus.

III. Quam sapienter monuit a Chrysostomus: *Præstantem virum non modo de iis quæ ipsi desunt, gloriari non convenit, sed ne de iis quidem quæ habet.* Nam si ob ea quæ vere bona sunt, gloriari stultitiæ est, multo certe magis ob ea quæ nullius pretii sunt. Isidorus b Pelusiota ejusdem animi: *Pietatis*, inquit, *ac justitiæ norma in eo sita est, ut ea quidem quæ recte ac ex virtute gerimus, occultemus, tum quia finis incertus est, tum ne audientibus graves ac molesti simus.* Ingratissima est oratio quæ rebus flaccet, strepitu viget. Præclare canit Venusinus vates.

c *Sed tacitus pasci si posset corvus, haberet*
Plus dapis, & rixæ multo minus, invidiæque.

Sic ostentator & plausor, si virtutem quam nactus est, posset non prodere, retineret: lingua Ostentatrice perdit. Virtus in abdito erescit. Omnia perdidit qui dixit:

d *Non sum sicut cæteri hominum.*

Hic quisque pro se clamat: Ego doctior sum,

a Chrys. hom. 23. in 2. ad Cor. & hom. 24. in eandem. b Isi. lib. 3. epist. 162.

c Horat. lib. 1. epist. 17. ad Scævam. d Luc. c. 18. v. 11.

ſum, ego nobilior, ego ditior, ego robuſtior, ego formoſior, ego vero honoratior. Non ſumus ſicut cœteri hominum. Hi tales ſimillimi ſunt lucernæ, de qua venuſte apologorum parens: Lampas, inquit, oleo ebria & lumen diffundens, gloriabatur quaſi præ ſole ſplenderet clarius. At ventis paullò concitatius ſpirantibus ſtatim extincta eſt. Sed eam rurſus quiſpiam accendit, dixitque: Luce lucerna, & tace; aſtrorum lux nunquam deficit. *a* Audite glorioſuli plauſores, *& nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes.* Lucete, & tacete. Virtutum omnium hoſtis eſt jactantia. Virtutis expers, verbis jactat glorias. Nimirum quo dolium eſt inanius, hoc ſonat vehementius: natat ovum ſi inane eſt, plenum deſidet: ariſta inanis recta ſtat quidem, ſed curva eſt plenior: ſic ſæpiſſime

b *Majus eſt ſe non jactare quam feciſſe maxima.*

Jactantia quantumvis cauta, decori tamen terminos ſemper tranſilit. Athenis duo architecti de opere publico conducendo contendebant; alter diſſerendi copia & elegantia inſtructus, cum orationis ſuæ apparatu populum moviſſet: Alter dicendi ignarus, ſed arte melior, in medium progreſſus: Viri Athenienſes, ait, quemadmodum iſte dixit, ego efficiam. En, obſecro,

c *Grandius flumen minore, quam minus, fluit ſono.*

Solebant olim mercatores navigationibus longinquis catellos melitæos, aut ſimios aſſumere, quorum luſibus navigandi tædium

Vu 2 levá-

a 1. Reg. c. 2. v. 5. b Vetus Troch. c Monoſ. vetus.

levarent. Fuit ut orta tempestate inhorresceret mare, atque fluctus ea vi assilirent navigio ut everterent. Disjectis misere, ac fluitantibus tam vasis quam hominibus, mari etiam innabat simius. Hunc conspicatus Delphinus, & quod esse hominem arbitraretur, naufragi animalis misertus, familiariter adnavit simio, tergum præbuit conscendendum, & ad terram cœpit evehere. Jamque in conspectu erat mons Pirœus, & Atheniensium navale, cum Delphinus simium interrogat; an esset civis Atheniensis? Hic simius laudis avidus, se & esse civem Atheniensem, & in ea urbe nobilibus parentibus prognatum dixit. Amplius ille interrogare, an etiam Pyræeum nosset? Tum simius: Optimumne illum amicum, & summum, ac inprimis familiarem, inquit, meum? ratus de homine Delphinum loqui, qui de monte quærebat. Hac tam impudenti jactatione off[illegible]us Delphinus subduxit se in altum, & miserum simium undis suffocandum deseruit. Hæc gloriationi merces debetur: cum mollissime punitur, pro applausu risum fert. Veteri verbo dicebatur:

a. *Ventosa risus est parens jactantiæ.*

Venite, ajunt, habemus hic corvum alienis plumulis ornatum; evellamus illas cum festivo risu.

IV. Ergo qui metuit irrideri, caveat gloriari; qui refugit haberi stolidus, fugiat esse gloriabundus. Nemo citius stultitiæ insimulatur, quam qui plurimum de se gloriatur. Multi dum magnifice loquuntur, famam se colligere sperant, cum infamiam colligunt,

&ceu

a. Vetus Iamb.

& ceu viatores erronei dum accedere existimant, retrocedant. Quicquid propter solam gloriam dicitur, veram gloriam non meretur, sæpe non tantum irrisum, sed & supplicium. Optimus Deus levem etiam jactantiam vel in amicissimis graviter punivit.

Eleutherius, sanctitate morum & amabili simplicitate celebris, beato Gregorio teste, cum iter faceret ingruentibus vespere tenebris, ad cænobium sacrarum virginum divertere coactus est. Erat illic puerulus quem cacodæmon insederat, & noctu præcipue vexarat. Hunc virgines illæ Eleutherio, de vitæ sanctimonia jam noto commendarunt, & velut per speciem officii rogarunt, pateretur puerulum illum ea nocte in suo esse cubiculo. Non recusavit. Altero die sacræ virgines solerter quæsierunt, quî sese puer gessisset? Miratus Eleutherius hanc quæstionem: Bene, inquit, se gessit. quid istud quæritis? Illæ rem candide fassæ, malo genio puerum occupatum, singulis noctibus crudeliter hactenus habitum dixerunt, rogaruntque obnixe in suum secum monasterium abduceret. Assensus est vir sanctus, & puerum ab inquilino pessimo jam liberum in D. Marci cænobium abduxit; neque ille ab inferis hospes diversorium suum repetere est ausus. Aliquanto post tempore Eleutherius cum cænobitis suis familiariter collocutus, & adolescentem illum, qui adstabat, in uitus: Videte, inquit, fratres, quam diabolus cum virginibus illis luserit! apud illas à malo dæmone agitabatur; apud nos mera est ovicula. Vix hanc vocem paulo

jactantiorem miserat, cum denuo ille ab Orco carnifex adfuit, & adolescentem in omnium oculis acerbe torsit. O Eleutheri, si tu tacere, si tu potuisses non gloriari, Acheronticus iste tortor reverti non potuisset. Sed Eleutherius paululum sui oblitus mox ad se rediit, & una cum suorum cætu, jejuniis, precibus, lamentis tamdiu cælum pulsavit, dum hospes invisissimus jam secundùm cedere est coactus, nec unquam postea in hospitium hoc rediit. Tanti est vel una vocula quæ jactantiam oleat. Verissime dixit Hebræus *a* Psaltes: *Disperdat Dominus linguam magnilequam.* Ea de caussa *b* Tobias filium tam sollicite instituens: *Superbiam,* inquit, *nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas.* Ostentationem omnem penitus eliminatam vult, & à corde, & ab ore. c *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.* Ille serio laudandus, qui, uti Salustius in Jugurtha notat, plurimum facit, & minimum de seipso loquitur. Lingua igitur ostentatrix, & magniloqua summopere cavenda.

d *Omnium virtutum hostis, turpis est jactantia.*

Multa satis de Ostentatrice Lingua diximus, si verba numeremus; pauca nimis, si vitii observemus indolem. Pene insanabile hoc monstrum est, & videri potest omnium vitiorum mori ultimum. Subinde, dum halitus est, Ostentatio vivit, Produco testem.

Sutori, *e* & quidem egeno (tacemus gentem)

a Ps. 11. v. 4. b Tob. cap. 4. v. 14. c 2. Cor. c. 10. v. 18. d Vetus Troch. e Icon. Anim. c. 7. p. 4. à princ.

tem) cum jam fata instarent, aderat filius in paternam sortem natus. Is cum rogasset, ecquid decessurus sibi præceptorum relinqueret? Jam defecta voce pater : Ut, inquit, memineris, in majestatem assurgere familiâ tuâ dignam. Deus bone! Jam tribunal vocat, jam æternitas in oculis est, & necdum missionem damus Ostentatrici Linguæ?

O fœdam labem, quis te Oceanus eluat? ô vastam dementiam, quæ tibi anticyræ suffecerint? ô vesanam jactantiam, quæ te supplicia satis castigent? Abrumpo hic potius quam finio. Dissertationi clausulam a Sarisberiensis imponat, qui verè de hoc vitio: *Omnia*, inquit, *quæ ostentationis caussâ fiunt proficiscuntur in mortem.*

a Ioan. Sarisb. l.7. Policratici c.22.

Nota, Lector, nos hic egisse de Linguæ gloriatione : quæ vero de vana gloria, ejus radice disseruimus, reperies in libro 2, de Recta Intentione cap.4. & 5.

P
POLITICA LINGVA.
B
A

P.

A. *Linguam* Politicam *refert Felis Crocodilo vehens, & pelliculam suam extergens linctibus. Tales sunt hujus ævi homines tersissimi, quos* Politicos *vocamus: suis hos coloribus describimus C.* 46. *Crocodilum cum fele explicamus eodem capite* §, 4.

B. *Amygdalus, & Morus* C. *non eo quo ceteræ arbores sunt ingenio. Amygdalus, omnium arborum stultissima, Morus omnium prudentissima dicitur, ideo hic utriusque indolem hortulanus miratur. Amygdalus linguam temere* Promittentem *exhibet. Vide* C. 47. §. 3.

P.

CAPUT XLVI.

Quæ lingua Politica *sit, & de quatuor illius venenatiſsimis venis.*

CHriſtus *a* æterno Patri preces allegans: *Confiteor tibi Pater Domine cæli & terræ*, inquit, *quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & revelaſti ea parvulis*. Delectum facit ſervator inter homines, quos in duplicem claſſem partitur, ſapientum & parvulorum. Quemadmodum inter Angelos duæ à ſe partes abibant in diverſum: illa perſeverantium in Dei cultu, hæc diſcedentium ab illo: ita prorſus inter mortales pars una ſapientum eſt, qui à multis tanquam homines cælo lapſi adorantur; ſint cælo delapſi, in cælum redituri non videntur, ſicut parvuli qui alteram conſtituunt partem humanæ gentis.

Sed quinam illi ſapientes ſint, operoſa eſt quæſtio. Queritur olim Philippus *b* Melanchton, & una gratulatur: Jugum Pontificis Romani excuſſum eſſe; At contra, inquit, hominum iſtorum politicorum jugo colla ſunt ſubjecta. Itane verò jugum politicum, jugum tam horrendum eſt, præ quovis alio? potens argumentum vel ab adverſario in poli-

a Matth. c. 11. v. 25. b Melan. præfat. in Corpus doctrinæ.

politicos. Hos si pene eosdem cum sapientibus illis dixero esse, non multum aberravero. Hi sapientes, quos jam *Politicos* vocamus, è lingua potissimum noscuntur. Lingua illorum, anguilla est in theca holoserica; utcunque eam comprehenderis, elabitur. Non est scabra hæc lingua, sed lævis, nitida, plena succi & verborum, plena gratiæ & venustatis, ad technas struendas versutissima. Anguilla lubrica est lingua politica, sed in theca, ut diximus, holoserica. Nos linguæ *Politicæ* venas rimabimur, & primarias quatuor proponemus.

I. Nobilissimus Elegorum scriptor Ovidius questus est, quod suus sibi pater poësin interdixerit, cum tamen pronissimum ad id studii sortitus sit ingenium. Sed velit nolit parens, naturam aliò flectere difficilimum est:

Quicquid conabar dicere versus erat.

Lingua Politica pene idem de se dixerit: *Quicquid conabar dicere, fucus erat: Quidquid conabor dicere, fumus erit.* Habemus confitentem reum. Sed ad rem: venas Politicæ linguæ scrutandas sumpsimus.

Prima venenata vena illius linguæ dicitur *Cretismus*. Lingua Politica velut primæ veritatis mysterium adorat principium istud; Cum vulpibus vulpinandum est, & cum Cretensibus cretisandum est, hoc est, mentienti mentiendum, fallens fallendus. B. Paulus Epimenidis poëtæ testimonium allegat hoc modo: dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: a *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri*; Testimonium

a Tit, c.1, v.12, & 13.

nium hoc verum est. Quam ob caussam increpa illos dure, ut sani sint in fide. Græcorum adagio erat: Tria cappa pessima. Cretenses, Cilices, Cappadoces maximam partem homines mendaces, & nimium quam potentes lingua Politica, quæ mendacium novit tegere. *a* Plato solerter advertit, notatque urbes & regiones maritimas (qualis est Creta) plerunque mores non optimos præ se ferre: Nam cum mercibus, inquit, & cauponando talis civitas repleatur, dolosos animos, instabiles & infidos mores parit: unde parum ipse ad seipsam, & minus ad alias gentes fidem & amicitiam stabilem colit. His tamen vitiis lingua Politica pulcherrimum mantelum novit injicere. Siracides *b* hominem Cretisantem describens: *In conspectu oculorum tuorum*, inquit, *condulcabit os suum, & super sermones tuos admirabitur: novissime autem pervertet os suum, & in verbis tuis dabit scandalum.* Nimirum hi politici, aliud lingua promptum, aliud pectore claussum habent; non sunt sani in fide. Fidelis *c* ille famulus Christi Domini optime rogat: Verbum verum & stabile da in os meum, & linguam callidam longe fac à me. Quod pati nolo, omnimode cavere debeo. *Politicus*, ut verbis Salomonis utar: *Comede & bibe, dicet tibi, & mens ejus non est tecum.* Cibos *quos comederas, evomes, & perdes pulchros sermones tuos.* Nempe tu ebrius cum sobrio, nec decore nec caute loqueris. Nam politicus, stylo Siracidæ, *e* est *vir astutus, multorum*

rum

a Plato l.4. de legibus. b Eccli. c.27. vers. 26. c Imit. Christi l.3. c.45. n.4. d Prov, c.23, v.7. e Eccli, c.37, v.21.

vum eruditor, & animæ suæ inutilis est. Quam proprie Cretisans politicus hic notatus est! optime dixit Ambrosius a *Turpis est omnis fraus, quantumcunque videatur speciosa.* Ulpianus quidem explicat quia ratione veteres distinxerint, dolum bonum & dolum malum, nam primum illum dexteritatem, solertiam, urbanitatem dixerunt: quicquid sit, *Turpis est omnis fraus.* Pacificas istas ac politicas fraudes damnamus, non stratagemata militaria. Isaias b olim minatur. *In die illa visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leviathan serpentem vectem, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet cetum qui in mari est.* Leviathan piscis magnus squamis arcte cohærentibus, serpens vocatur quia lubricus & tortuosus, multiplici se volumine convolvit, cum stringitur, elabitur. Lingua Politica torquere se novit, refugere, tergiversari, ambages quærere, tanta caussarum & rationum & argumentorum varietate, ut jures, eam omnium linguarum optimam, sanctissimam: sed tortuosus coluber est, obliqua dat responsa expectationis variæ, nec ad Dei honorem, sed ad suum: se spectat suumque commodum. Atque hæc prima Politicæ Linguæ vena est Cretismus.

II. Altera vena linguæ Politicæ Syncretismus dicitur. Avetis nosse, quid syncretismus sit? dolosus ignis est sub quieto cinere; falsa, simulata, insidiosa pax, malitia in occasionem ultionis intenta, umbra fœderum, simultas officii ostentatione blandiens,

Cum

a Ambr. lib. 9. Offic. cap. 9. b Isai. cap. 27. vers. 1.

Cum Isaias vates Ezechiæ regi nuntium ferret acerbiorem, diceretque: a *Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ erunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui usque in diem hanc, in Babylonem: non remanebit quidquam, ait Dominus*, Cui Ezechias: *sit tantum pax & veritas in diebus meis.* Simili ferme modo lingua Politica loqui assolet: Modo mea mihi salva, quicquid aliis fiat, quicquid posteris prosit, aut noceat: viderint illi, ego mea tueor; sit tantum pax in diebus meis. Proximus sum egomet mihi: Omnes sibi melius esse malunt quam alteri. Pacem volo, sed mihi bonam, cuicunque demum mala sit.

Quid amœnius pace? pacem te poscimus omnes, si tamen pax fida sit & sincera; si verò ea sit quæ diu durare non possit, quam pars adversa in omnem nocendi occasionem flectat, pax miserrima est, & bello pejor. Gratissimus est olivæ ramus, si autem is strictum gladium jugulo imminentem tegat, facessat hæc oliva. Sunt qui velint inducias pacisci cum Morte atque Inferis. b *Percussimus fœdus*, inquiunt, *cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* O pacem non stabilem, ô non duratura fœdera! Mors in omne momentum intenta, occasionem subito non sumet, sed rapiet, & insurget truculentior, inferi profundius hiabunt. Et delebitur fœdus vestrum cum morte, & pactum vestrum cum inferno non stabit. Confecturus pacem cum carne & carnis concupiscentiis, seipsum turpissime fallit. Videte, obse-

a 4. Reg. cap. 20. vers. 17. b Isai. c. 28. v. 15. & 18.

obſecro quibuſcum inducias agitetis; ne inter eos cenſeamini qui dicebant, a *Pax, Pax, & non erat pax*. Pax intuta formidoloſior bello. Apologus rem declarabit. Erinaceus ad Lepuſculi cavum acceſſit, rogavitque hoſpitium. Cui Lepuſculus miti reſponſo: Doleo, inquit, mi frater, quod te cogar excludere; veſtis tibi nimis eſt hiſpida: ſub uno tecto quod ipſe facile conjicias, profecto non conveniremus. O mi optime frater, inquit Erinaceus, ſi de mea veſte ſolum lis ſit, hoſpitium ſpero non negabis; ita me contrahere poſſum, ut meipſo minor ſim: quicquid aculeorum eſt, velut vagina condo, ut neminem lædam. Quod ſi bellum ingruat, ducem me ſimul & militem habebis; pro te, meque pugnabo. Non eſt quod amici mea arma formident, illa ego in hoſtes expedio. Quicquid porro Lepuſculus objecit, id Erinaceus verbis tam blandis refutavit, ut demum hoſpitio receptus ſit. Sed non diu novus hic hoſpes naturam diſſimulavit, aculeos ſenſim laxavit, atque ſe quantum potuit, dilatavit. Hic Lepuſculus: Ohe frater, inquit, hoc quidem pacta & promiſſa tollit: aliud ſpoponderas; aliud præſtas. Et Erinaceus irridens: Hic meus eſt mos, inquit, ſi cui non placet, exeat. Agnoſcite, quæſo, in Erinacei moribus linguæ Politicæ nequitiam; hic ſincretiſmus eſt. Ergo vide cui fidas, cum quo tranſigas; ſi is ſemel iterumque fefellerit, non illi unquam facile fidas.

Auguſtinus *a* hac in re fideliſſimus monitor:

a Hier. cap. 6. v. 14. b Aug. lib. 10. de Civit. cap. 5.

tor : *Nullæ*, inquit, *occultiores sunt insidiæ, quam quæ latent in simulatione officii, nam eum qui palam est adversarius, facile cavendo vitare potes.* Est ergo longe periculosissimum, cum morte & inferis, cum carne & concupiscentiis, cum linguis politicis, cum erinaceis tam aculeatis pacisci velle, quamprimum enim similes pacificatores occasio invitat, mox pacta, conventa, fœderaque omnia rescinduntur. Erinaceus objicit : Ita soleo, iste meus mos est. Nec aliter Mors, aut Inferi : sic vita hominum est, ajunt. Ita & caro : Pro mea hoc consuetudine facio : Ab exemplis mille jam scitur, quam ego blande in exitium traham eos, qui mihi fidunt. Qui cum lupo pacem cogitat, dentes ei excutiat. Non est pax impiis, non est ; nec illam in seipsis habent, nec cum aliis servant. Talis lupus Antiochus Epiphanes, qui ad cives Hierosolymæos quæstorem suum misit, *Et locutus est ad eos verba pacifica in dolo, & crediderunt ei. Et irruit super civitatem repente, & percussit eam plaga magna, & perdidit populum multum ex Israel.* Talis Lupus, Bachides, talis Alcimus : *Et locutus est cum eis verba pacifica, & juravit illis dicens : Non inferemus vobis malum neque amicis vestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos in una die.* De sincretismo hoc unum addo, quod Ambrosius *b* dixit: *Hæretici contra se discordant, sed contra Ecclesiam concordant.* Nimirum Pilatus & Herodes amici sunt, quando de Christi capite agitur.

En

a. 1. Mac. c. 1. v. 31. & v. 33. b 1. Mac. c. 7. v. 15. & v. 16. c Amb. l. 1. de fide c. 4.

En ipſam ſincretiſmi effigiem, doloſam pacem; ſed progredior.

III. Tertia linguæ politicæ vena eſt, Phariſaiſmus. Capitaliores hoſtes Hieroſolymis non habuit Chriſtus Dominus quam illos ipſos qui ſe ſacrorum Antiſtites profitebantur, Pontifices, Phariſæos, Scribas, Rabbinos, legis interpretes, morum doctores. Hos omnes, nequam hominum catenam dixeris, quæ Chriſtum irretire moliebatur. Omnes, pauciſſimis exceptis, vapidam ſub pectore vulpem geſtabant. Nam ut odium atque invidiam tegerent, verbis Chriſtum blandiſſimis affati: a *Magiſter*, ajunt, *ſcimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces.* Et ut verbis adderent facta, etiam ad menſam vocarunt, apparatunt convivia, nec quidquam inſidioſæ humanitatis omiſerunt: legatos miſerunt, conſcientiæ quæſtiones propoſuerunt, etiam ægros curandos obtulerunt; nihilominus odium geſſerunt adverſus Chriſtum implacabile. Sed quia homines erant politiciſſimi, non apertis odiis pugnarunt, concilii ſpecie pleraque ab illis geſta ſunt. Atque ut omnia in Chriſtum molimina ſanctioris ſenatus auctoritas firmaret, principes ſacerdotum, ſeniores populi, primi ordinis ſenatores convenerunt. Et quam illud compte, quam politice propoſitum? b *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.* Ergo reſiſtendum mature, ne quid Reſpublica detrimenti capiat: ſi pax nobis cordi ſit, ſi urbis incolu-

a Matt. c.22. v.16. b Ioan. c.11. v.48.

mitatem amamus, clavus huic homini per linguam adigendus est, ut silere discat: convenientissimus illi lectulus crux erit. Et quam etiam illud politice ac caute: a *Non in die festo, ne forte tumultus fiat in populo.* De politicis his linguis insigniter b Augustinus: *Temporalia*, inquit, *perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac sic utrumque amiserunt.* Diabolus in vitro, & *Lingua* Politica in amictu holoserico admodum bene conveniunt; nam pares cum paribus facillime congregantur. Quod si *Lingua* Politica magnæ sit auctoritatis, plerunque multos trahit asseclas: benigne auditur, stricte observatur, religiose colitur. Sed illa clandestino dolo tam noxia est, ut sæpe diabolus conatibus suis omnibus atque viribus tantum nocere non potuerit, quantum Politica *Lingua* unica nocuit, quæ Pharisæo schemate magnifice incessit.

IV. Quarta linguæ Politicæ venenata vena est *Herodianismus aut Machiavellismus.* Sicut autem Græci dicere solebant; Aut Plato Philonizat, aut Philo Platonizat, tanta in utroque sensuum & dictionis similitudo: ita nos absque injuria dicemus, aut Herodes Machiavellizat, aut Machiavellus Herodianizat; vix ovum ovo similius est. Non nescio Machiavellum pluribus commendatissimum esse, imo c alicubi infantes pene in cunis, scriptoris hujus documentis imbui. Sed revera hic prudentiam excludit affectus, & subinde parum meminimus nos esse Christianos; politica sic tractamus,

a Matth. c. 26. v. 5. b Aug. tract. 49. in Ioan.
c Iam ante mentionem fecimus.

mus, ut obliviscamur æterna. De Machiavello, ut rem dicam, idem prorsus sentio quod Justus *Lipsius*, cujus viri doctrinam & judicium, omnis eruditorum senatus jure merito veneratur. *a* *Lipsius* ergo in Politicum scriptorem illum ex æquo & bono pronuntians: Machiavelli ingenium, inquit, non contemno, qui utinam Principem suum recta duxisset ad templum illud Virtutis & Honoris! Sed nimis sæpe deflexit (audite ô boni Politici, mali Christiani) nimis sæpe deflexit, & dum commodi illas semitas intente sequitur, aberravit à regia hac via. Machiavellus argutus, sed sæpe pravus. Hunc Justus calculum tulit in Machiavelli libros. Nec aliter, puto sentiet quisquis rem sine affectu examinarit.

Herodem ego & Machiavellum non male cotes dixero, quibus exacuantur Politicæ linguæ. Suas certe his cotibus exacuendas Priscillianistæ dederunt, quorum illud est: Jura, perjura, secretum prodere noli. Suam hic linguam & Julius Cæsar exacuit: si violandum est jus, inquit, regnandi gratia violandum est: aliis rebus pietatem colas. Hinc & regium illud: Qui nescit dissimulare, nescit regnare. Dictum cætera non malum, si melior fuisset interpretatio. Nec extra Politicorum numerum fuit rex Hebræus Saul, qui Davidi detulit connubium filiæ, ut insidiaretur vitæ. Rex ipse David cœteroqui sanctissimus, hic turpiter impegit; qui Uriam è castris evocavit humanissime,

a Lipsius initio Politicorum, post prefationem ad Reges & Principes, de consilio & forma operis.

sed tales illi commendatitias Bellerophontæas literas dedit, quæ caput abstulerunt Uriæ. Politicam Absalonis linguam quis ignorat? Peregrinationem vovit hæc vulpes, non ut Deo sacrificaret, sed ut parenti diadema excuteret. Idem Amnonem fratrem ad epulas invitavit, ut vinum sanguine miscendum propinaret. Sed herbam hac in re nemini porrigunt Herodianæ stirpis nobilissimi tres surculi. Herodes Antipas à Christo vulpes nominatus, Joannis Baptistæ tam fidelis atque integer Amicus fuit, ut illius caput in mensam pro ferculo adferri jusserit. Herodes a Agrippa minime deneger Politicus, *occidit Iacobum fratrem Ioannis, gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, apposuit apprehendere & Petrum*, emerendo Judæorum favori. At vero Herodes Magnus Ascalonita, ille latronum dux & coryphæus, qui quatuordecim millia Hebræorum infantum jugulavit: *Renunciate* b *mihi*, ait, *ut & ego veniens adorem eum.* Quid fingi, dicique potuisset plausibilius? quam callide cruentam sicam Politica velavit lingua?

Aleator aulicus æque facetus & hilaris est, cum infelices subsiliant canes, & cum aurum perdit, atque cum Venerem jacit & aurum lucratur:

c *Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.*

Hic genius est Politicæ linguæ; non facile se noscendam præbet, proditam se credit, cum nota esse incipit. Sed illa vel invita sym-

a Actor. c,12, v.3. b *Mal*, c,2, v.8. c Lib.4. Æneid.

symbolum illius contemplemur. Est hoc: Crocodilus tergo insidentem vehit felem, addita hac inscriptione: *Flemus & Mulcemus, ut fallamus.* Crocodilus animal amphibium aqua terraque vivit, antequam hominem invadat, laceret, glutiat, lachrymas fundit, perinde si dicat: Mi socie næ tui caussa doleo, te mihi victimam oblatam: quia tamen occasio me ultro invitat; adesdum, meus es, à nobili fera sorberis. Non aliter se gerit lingua Politica: quid illa humanius, quid mitius? vel ad lachrymas subinde pia est. Sed cum occasionem sibi tam faventem habet, nocentes innocentes devorat, superfluum censens discrimen facere. Hæc lingua dubium illud animal est, quod terra marique ingentes edere strages inter triumphos suos numerat. Sane nocendi occasionem vix unquam negligit, ita tamen hoc agit, ut nihil minus quam hoc agere putetur, & etiam prodesse censeatur. In eam rem felem dorso vehit. Felis non solum inter astutas animantes numeratur, sed omnium pene animantium mundissimum videri potest, adeo frequenter nunc pedes lambit, nunc pelliculam lingua extergit, nunc pectus aut tergum polit, se totam assidue comit. Quid Politica lingua cultius aut comptius, quid ea sanctius? nil illa sine ratione molitur: caussas struit sexcentas, & subinde, putat, urgentissimas: plena rationum est, nec unquam illi deest, quo se suaque dicta defendat.

V. Aulas subi, & videbis quam illic venales sint linguæ Politicæ: Amicitia & sincerus amor, rarum in aula nomen. Quam

non multi sunt qui suadeant, quod decet, quod oportet. Principis enim frontem intuentur, ac in quam ille partem inclinat, in hanc se prono corpore propellunt. justum nimirum probumque illis, quod justum probumque princeps judicaverit. Dum enim placere student & offendere verentur, in sententiam illius eunt omnes. Non facerent, si principem, non fortunam illius amarent, aut si plus virtuti, quam commodis suis studerent: si majora à Deo quam à principe sperarent. Nunc præsentium amore æternorum obliviscuntur. Hi subinde id solum spectant, ne gravius quid delinquant in jus civile; cæterum, nullus amor religionis, cura nulla rerum sacrarum, virtutis solidæ neglectus maximus, sed occultus. Modo illi sub sua vite & ficu quieti maneant, susque deque vertantur cætera, id illos non cruciat. Reipublicæ caussam agere videntur, dum agunt suam: sanctè loquuntur, ut efficacius fallant. Difficile est linguam tam * astutam, tam politam & comptam satis dignoscere à melioribus. Quin ergo hanc paullo melius in lucem protrahimus & noscendam damus. *Lingua Politica* quod maxime deberet, sæpe non audet negare; annuit ad omnia. De quo sapienter Brutus: Male mihi videtur, inquit, adolescens florem ætatis collocasse, qui nihil negare audet. Et Plutarchus *a* narrat joco quempiam dixisse. Homines Asiaticos ab unico rege in servitutem redactos, quod unicam syllabam, NON, efferre non possent: Multos præterea, quod negare

* Ein glatte gestrelete / hälschleichende Zung.
a Plutar, de vitioso pudore.

negare nescirent, quæ maxime negata vellent, sæpe rem, aliquando etiam vitam perdidisse. Athenodorus Philosophus cum missionem peteret ab Augusto Cæsare, audiretque illam impetrandam si prius utile in omnem vitam præceptum daret, dedit liberrime istud: Domine, cum ira te stimulaverit, prius viginti quatuor Græcorum literas recense, quam verbulum loquaris. Hoc sapiens liberumque monitum ita placuit Augusto, ut mox sententia mutata diceret: Tu verò mecum mane; tuâ operâ mihi vehementer opus est. Sed ajunt Politici, alia nunc esse tempora, alios hominum sensus: tectius nunc agendum, vix ab ullo principe tam apertam libertatem tolerari. Erratis, ô boni, largiter: sint etiamnum Athenodori, erunt etiamnum Augusti: sint Ambrosii qui libere moneant, non deerunt Theodosii, qui pacate id ferant. Sed lingua Politica confundit & turbat omnia, aut importuno silentio, cum loquendum; aut maligno consilio, cum tacendum foret. Silere est consentire, cum possis arguere. Nec male Ambrosius metuens: *Si pro otioso sermone*, inquit, *rationem reddemus, videamus, ne & reddamus pro otioso silentio.* Lingua Politica fallit & loquendo, & silendo. Sed licet tribunalia omnia fallat, non fallet ultimum. Quisque suæ caveat linguæ, ne politicam hanc vafritiem addiscat. Venite parvuli, adeste simplices, vobiscum loquitur Deus: Abite Politici, exeste fallaces, vos averiatur Deus: *Cum* a *simplicibus sermocinatio ejus.*

a Prov. c. 3. v. 32.

CAPUT XLVII.

Lingua temere Promittens *quibus nos malis implicet.*

HIeronymus a Cardanus vir eruditus, linguam bovi extractam toto die palpitare asserit. Tantum animæ remanet, in hac animantis parte jam evulsa, ut motus inde proveniat toto die. Addit & illud Cardanus: si lingua juvenco erepta in aquam conjiciatur, non tantum palpitat sed & movet se, quod ego tamen, inquit, nondum expertus sum. Cum hac tremula bovis lingua, non male comparem vani promissoris linguam. Hæc plerunque longa est & robusta, bovis esse dixeris, varie se movet, præsertim cum vino immaduit; his illis plurima pollicetur, tametsi sat sciat, domini sui manus jam præmortuas, nec unquam facile daturas, quod oris vanitas promiserit. Hic montes parturiunt, sed demum ridiculus mus nascitur: promissa fiunt, sed non perficiuntur.

b ——— *Amphora cœpit*
Institui; currente rota cur urceus exit?

Figulus quandoque vas magnum clibano promittit, sed figuli manum celeri arte sua prævertit rota, & ollula vel urceolus prodit. Sic lingua promittens non raro amplissime procurrit: & fidem audacter obligat: tandem magnum est inane, nec promissis statur.

a Carda. l. 10, de Subtil. mihi pag. 245. b Horat. de arte poet.

ſtatur, nec fides ſervatur, & longa ſpes vano hiatu deluditur.

De robuſta hac bubula temere Promittente lingua, quæ nunquam non dives eſt pollicitis, hac diſſertatione agendum.

I. Lingua quæ Græca fide promittit, triplici ſe malo implicat. Primum eſt, remorſus conſcientiæ. Alterum, jactura amicitiæ. Tertium, reſtitutionis obligatio. De conſcientiæ pleuritide ſignificanter Salomon: a *Eſt qui promittit, & quaſi gladio pungitur conſcientiæ.* Cuperet quidem nil promiſiſſe, velletque, ſi modo poſſet honeſte, reſilire; interea promiſſis angitur, occultum conſcientiæ vulnus urit. Sed nec levis amicitiæ jactura hinc oritur. Qui plures cupit numerare hoſtes, pluribus daturum ſe promittat, nihilque det, & ſatis hoſtium habebit: Luculente teſtatur Siracides: b *Eſt qui præ confuſione promittit amico, & lucratus eſt eum inimicum gratis.* Poſtulata vix audet negare, adactus verecundia; Sed quia non vult, aut non poteſt politica efficere, amicitiam aut turbat, aut diſſolvit. Ea de cauſſa Siracides c monens: *Non ſpondeas*, inquit, *ſuper virtutem tuam: quod ſpoponderis, quaſi reſtituens cogita.* Nec Deo nec homini quidquam polliceri, quod vel non poſſis præſtare, vel non niſi difficillime. Promiſiſti? obligatum te noris ad tuam fidem liberandam: *quaſi reſtituens cogita.* Da illius partem, ſi dare nequeas totum quod promiſiſti. Ideo coercenda eſt temeritas ne quid illa more ſuo inconſiderate promittat, præſertim Deo. Eorum

 nos

a Prov. c.12. v.18. b Eccli. c.20. v.25. c Idem c. 8. v.16.

nos supplicia terreant, qui promiserunt quidem, sed promissis non steterunt. Deus non irridetur, nec vanis pollicitationibus placari potest. Ideo David *a* vociferatur: *Vovete & reddite Domino.* Fieri non potest, ut ille virtutem amet, qui Deo fidem fregit. Annos atque secula recense, & hos tales plerunque hæresum auctores deprehendes; veteres illos Jovinianum, Pelagium, Eutychetem taceo: priori ævo plurimi emerserunt è cœnobiis, qui obstrictam Deo fidem fefellerunt. De quibus omnibus verè dixeris; homini fidelis non erit, qui fidem Deo fregerit: Hîc ergo lex ista sit: Priusquam promittas, delibera; postquam promiseris, ne procrastina.

b *Vox, umbra facti est: ergo utrumque consonet.*

Hominem ore liberali magna promittentem Salomon *c* hac imagine spectandum proponit: *Nubes & ventus & pluviæ non sequentes, vir gloriosus, & promissa non complens.* Sæpe Auster imbricus largissimas promittit pluvias, sed nubes pumicis parsimoniam induunt, nec guttulam fundunt; ita sunt homines gloriosi, qui pro certo pollicentur maxima, & ea quandoque stipulata manu, interposito jurejurando confirmant, sed demum nubes omni pumice aridiores sunt. Larvatus in monte dæmon omnia mundi regna, & gloriam eorum, loquente manu demonstrans Christo: d *Hæc*; inquit, *omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Promissio longe audacissima, cultori suo præmia prorsus

a Ps. 75. v. 12. b Iamb. vetus. c Prov. c. 25. v. 14. d Matt. c. 4. v. 9.

sus aliena pronuntiare. *Nemo honeste polliceri, quod suum non est, potest.* Plurimi linguas habent actione longe sublimiores, cum Venusino vate magnifice spondent:

a *Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.*

audiamus ergo;

Quid dignum tanto ferat hic promissor hiatu.

Tibi puto non immeritò Plautinum illud objiciemus:

b *Bene promittis multa : ex multis omnia incassum cadunt.*

II. In pharmacopoliis picturam mendacem non unam reperire est. Stant illic decora serie pyxides complures, suis quæque signatæ titulis, grande valetudini auxilium pollicentur: hæc saccharum rosatum, illa flores violarum, ista Rhabarbarum, hæc tincturam violarum, aliæ Cassiam, Manna, & speciosissima quæque nomina præ se ferunt. Aperi quæso, & latentem thesaurum scrutare; in plurimis illarum araneas & inanias meras reperies: Ita vani promissores æthera stipulationibus onerant, & hiantem verbis ducunt; cum explicandæ sunt manus, cum dandum est, negant illi se domi esse, quod Ennius Nasicæ respondit. c En ventum & nubes, & pluvias non sequentes. Quibusdam scilicet exiguæ sunt manus & adstrictæ, sed lingua protensissima largissime promittunt, promissi munus nunquam confecturi. Præclarum, ajebat Phocion, non magna dicere, sed magna

a Horat. de arte poet. b Plautus Pœnulo act. 1. scen. 2. v. 148. c Cic. l. 2. de Oratore.

magna facere. Quot sponsalia solis constituuntur pollicitis? scribuntur tabulæ, ampla doti pecunia dicitur, nova nupta domum ducitur. Ubi nuptiæ finierunt, sola restant nomina, jamque inter lares domesticos Dearum præcipua est, splendida Paupertas. Eadem sæpe ratio in contrahendis aut firmandis amicitiis servatur. Est qui dicat: Me tibi semper amicissimum habebis; fores meas seu interdiu seu noctu pulses, illas nunquam non patulas, me nunquam non promptum reperies; vel meam tecum animam partiri si liceat, non recusaverim; mea tibi omnia patere cogita, ad ipsum usque cor: in hoc promissionum æstu, domus aureæ, nectaris flumina, frumenti montes, maria gemmea promittuntur. Cum venitur ad rem, pro malam fortunam! iterum nemo domi est. Abi amice, abi; de verbis plurimum, de factis nihil habebis. Quod si huic fæci hominum tam turpem magnificæ promissionis inconstantiam objicias: Quid vultis vos, ajunt humani moris ignari? verba honoris erant; hæc neminem ligant. Album vobis panem pinsuimus (quod prisci dicebant) sed cum illum furno eximeremus, invenimus nonnihil ambestum. Quibus Valerianus *a* apte respondens: *Inde est,* inquit, *quod interdum amicitiarum fides læsa suspiret. Inimicitias enim est indixisse, promissa denegasse.*

Placentarum genus est, quarum tres totam implent patinam, adeo artificiose turgent, sed hæ ad messorum famem inane sunt ludibrium: orexin famelici ventris non tan-

a S. Valerianus, hom.

tantum non ſedant, ſed & iram excitant. His placentis ſimillimi ſunt illi amici, quorum arduæ ſunt promiſſiones, quæ verborum plurimum habent, rei nihil. * Ollarium amicorum copioſa eſt ſeges, auxiliarium magna penuria.

Mendacium eſt ut nivis globus, qui quo diutius volvitur, atque revolvitur, eo fit major: promiſſum quod non exſolvitur, honeſtum ac palliatum eſt mendacium, nec abſimile maſſæ niveæ; ſed hæc nemine movente diffluit ad ſolem, ſubit terram, evaneſcit: ſic vana promiſſa oblivione velut terra obruuntur. Recte monuit *a* Sarisberienſis: *Si promiſſionis implendæ facultas non ſuppetit, temerarium eſt promittere, quod præſtari non poteſt.* Si vero poteſtas affuerit largiendi, niſi voluntas beneficii producat effectum, promiſſor non gratiam de promiſſo, ſed maculam contrahit de mendacio.

Siracides *b* vaniſſimos promiſſores hos graphice depingens: *Donec accipiant*, inquit, *oſculantur manus dantis, & in promiſſionibus humiliant vocem ſuam. Et in tempore redditionis poſtulabit tempus, & loquetur verba tædii & murmurationum, & tempus cauſſabitur. Si autem potuerit reddere, adverſabitur, ſolidi vix reddet dimidium, & computavit illud quaſi inventionem. Sin autem; fraudabit illum pecunia ſua, & poſſidebit illum inimicum gratis: & convicia & maledicta reddet illi, & pro honore & bene-*

* Es gibt viel Freunde/aber wenig Nothhelffer. Freunde in der Noth / gehen zwölffe an ein Loth.

a Io. Sarisber. l.3. de nugis Curial, c.11.

b Eccli. 6,29, v.5. ad 10.

beneficio reddet illi contumeliam. Ita solent hi ta es oris mercenarii homines, cum eos rigida premit necessitas, quam altum vociferantur: Juva, domine, juva; mille nominibus me tibi obstrictum habebis, nec gratuitam mihi opem conferes; me sane gratissimum experieris. Sed ubi per ærumnas eluctatus nonnihil emerserit, promissionis suæ vix jam memor, protolii tempus cupiet, id si non impetret, verbis asperrimis molestus erit. Nimirum hoc spondebat. Cum Deo sic agunt plurimi, cum aut morbo aut aliis exercentur calamitatibus, amplissima quæque pollicentur seriam emendationem vitæ, exactissimum virtutis famulatum; Juvantur, revalescunt, ærumnas evadunt; sed promissa non perficiunt, sibi serviunt, non suo servatori. Ipsissimus Judæorum hic genius est, cui Psaltes *a* indignatus, quartum reperit: *Et clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur, & de necessitatibus eorum eduxit eos. Cito fecerunt, obliti sunt operum ejus, & non sustinuerunt consilium ejus.* Sic divina beneficia pensamus injuriis. Quod Hieremias vates obstupescens: b *Nunquid*, ait, *redditur pro bono malum? Non est Deus quasi homo ut mentiatur: fidelis Deus in omnibus verbis suis.* Ergo *si quid* c *vovisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcunque voveris redde.*

III. Nos Dei negotiatores & agricolæ sumus. Nobis dictum est: d *Negotiamini dum venio.* Sua cuivis negotiatio est, modo eam

a Ps.106. v.6.13.19 28. Ps.105. v.13. b Hier. c. 18. v. 20. c Ps. 144. v. 13. Eccl. c. 5. v. 3. d Luc. c. 19. v. 13.

eam bona fide faciamus. Porro ut agricolæ monemur: a *Nemo mittens manum suam ad aratrum & respiciens retro aptus est regno Dei.* Si ergo * mercatorum & agricolarum munus nobis commissum, meminerimus ab his maxime fidem obligatam exigi. Sed nos æstivum cælum æmulamur, hoc si mane aureolum rutilet, & nescio quam serenitatem polliceri videatur, vesperi pluvias ac tempestatem fert: ita sunt homines, plerunque qui liberalissime promittunt, promissa minime persolvunt, sed hoc pessimæ famæ est, quæ omnem boni nominis nitorem extinguit. Nauci homo creditur, qui pollicitationes suas, velut lepus suos catulos tuetur: ii olim mores erant, ut unicum generosum *Ita* vel *Non*, aut manus manui conserta majus habuerit pondus, quam instrumentum septem sigillis consignatum. Nunc quandoque consignationes & stipulationes omnes negando evertimus. Bilbilitanus vates hunc talem vanissimum promissorem facetè sic irridet:

b *Si donare vocas promittere, nec dare, Cai;*
Vincam te donis, muneribusque meis.
Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in arvis,
Aurea quicquid habet divitis unda Tagi.

Demum more suo colligens, quicquid sparsim dixerat. Omnium, inquit, bona tibi dono, sed eo modo, quo tu soles donare: nihil das, nihil accipe.

Quic-

a Idem c.9. v.62.
* Bawren vnd Käuffleuten gebühret zuhalten/ was sie beloben.
b Mart. l.10. Epigr.16.

Quicquid habet omnes, accipe, quomodo das.

Gulielmus Peraldus, Lugdunensis præsul, domesticum hortum inambulans, hanc sibi quæstionem sumpsit disceptandam, quæ omnium arborum stultissima, quæ vero sit omnium sapientissima. In eam denique sententiam descendit, ut omnium arborum stultissimam pronuntiaret Amygdalum, quæ primo vere floreret, suosque flores periculo committeret, ultimo pene autumno, fructus maturos porrigeret; At contra Morum sapientissimam esse quæ omnium ultima floreret, & fronderet, & pene prima fructus offerret, stultæ sunt amygdali, promissores illi qui intempestive quid velint, quid possint garriunt, jactantque grandia; arbores cautæ tardius flores, sed citius fructus ferunt; tarde promittendum, sed mature perficiendum est promissum. Hoc tamen de promissis licitis dictum velim; nam si sint iniqua, nec impleri possint, nisi Deo, divina lege, conscientiaque læsis, etsi millies promiseris, nunquam tamen standum est promissis.

IV. Ipso jure cautum est, ut nulla promissio quæ turpem aut tristem habeat exitum, impleatur. Herodes qui saltatriculæ societatem regni promisit, fidem potius ruperit, quam divinum Baptistæ caput secuerit. Ita a recte Isidorus; *In malis promissis*, inquit, *rescinde fidem; in turpi voto muta decretum; impia est promissio quæ scelere adimpletur.* Nos quod de promissoris constantia diximus, eam in promissis æquis ac honestis necessa-

a Isid. l.2. Solilo.

cessariam affirmamus; in his profecto turpe est, diverticula, explicationes, effugia, callida glossematia quærere. Nam, quod observatum Livio, perfidos nunquam caussa deficiet, cur pactis non stent; semper aliquam fraudi speciem juris imponunt. Ideo [a] si Tullium audiamus; *Semper in fide quid senseris, non quid dixeris, cogitandum est.* Quod affirmas, quasi Deo teste promiseris, id tenendum est. Quisquis eam induit audaciam, ut promissionem quam injuratus fecit, rescindat, is paullatim promittere, & omnes Deos jurare, fidem nihilominus fallere audebit. Petrus cum se Christi discipulum primitus negaret, non juravit; cum easdem voces secundum repeteret, juramento & tunc abstinuit. At vero cum tertium suæ ipse promissioni contradiceret, cœpit detestari, & jurare. His gradibus itur ad perjurium. O Petre, quam longe alia promiseras! Caput tuum votis obligaveras; carceris imo & mortis societatem conceptissimis verbis pollicitus. quantum divertunt hæ voces in Caiphæ atrio, ab illis in Christi cœnaculo emissis! illæ leonem spondebant, hæ cervum timidissimum arguunt. O Petre, quisquis promittit, debitor est, & veritatis urgente sententia, sponsionis fidem compellitur implere:

Non est amici polliceri, sed dare.

Valde deformis est Oratio, si res non comitetur verbo. Aversatur hanc humanitatem Deus, quæ tam exporrecta est promittendo, tam adstricta præstando. Vult ille homines inter se sincere agere, nec linguam

Yy tam

a Cic. l.1. Offic. & l.3.

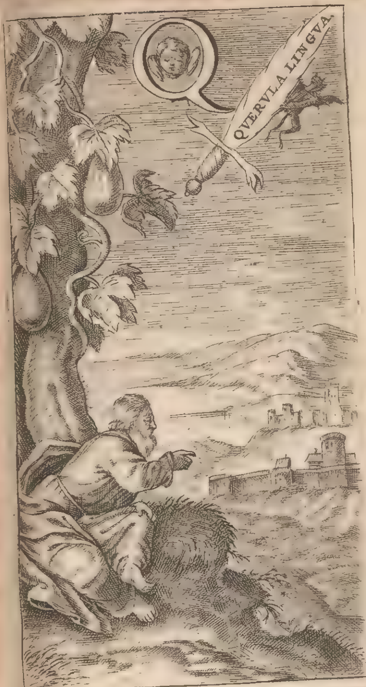
tam procul abire ab animo. Et quemadmodum Deus mutuum à nobis amorem exigit, ſic mutuam quoque fidelitatem, quæ amoris filia eſt. Nec pœna illos claudo pede ſequitur, qui fidem aut negligunt, aut violant: a *Quoniam qui malignantur, exterminabuntur*. Malignari, eſt, ingentia in os polliceri, phaleratis verbis ducere, in ſpem maximam impellere, verbis dapſilem eſſe, reipſa Euclionem agere. Et quid his moribus vulgatius? Nec illud vulgi carmen à vero abludit:

Annis mille jam peractis,
Nulla fides eſt in pactis,
Mel in ore, verba lactis,
Fel in corde, fraus in factis.

Manus ergo longas & liberales, linguam modicam & brevem habeamus. Longæ ſint manus, quæ Artaxerxi cognomen dederunt Longimani, quod præſentibus atque abſentibus aperta protenſaque manu benefaceret. At vero lingua ſit adſtricta & brevis, quæ non in longos logos, aut prolixas deplorationes, aut multa promiſſa excurrat. Ita promittat ut promiſſa perficiat. b *Diſplicet Deo infidelis & ſtulta promiſſio*.

a Pſ. 36. v. 9. b Eccl. c. 5. v. 3.

Lin-

QVERVLA LINGVA.

Q.

Linguam Querulam *dabit noscendam Ionas Hebræus vates. An sub Hederæ, an vero sub Cucurbitæ umbra consederit Ionas, non disputamus. Nos hic cum 70. Interpretibus, & ad mentem Augustini pinximus Cucurbitam. Litem alii definiant. Vide C.17.§.4.*

Porro linguæ Murmurantis *&* Querulæ *varium discrimen est, etiam istud: Lingua Murmurans sæpissime suo se fremitu fatigat; sibi canit, & suo domino, quamvis pessime canat, & * ima voce. At vero Querula plerunque aures alienas quærit, in quas lamentationes ac questus suos egurgitet. Atque hoc fusius dicto capite describimus.*

Aug. tom.2. epist. 10. ad Hieron.

* Ein groben Boß.

Q.

CAPUT XLVIII.

Lingua Querula *multiplicia suæ improbitatatis dat specimina.*

PLutarchus peritissimus ille morum magister elegantem inter cæteros libellum de garrulitate vulgavit. In hoc scripto refert ab *a* Amaso Ægypti rege, Bianti seni missum bovem jam in victimam assatum, & simul monitum Biantem, partem bovis & optimam & pessimam eximeret. Ille linguam exemit solam, & remisit cum dicto, Nil pejus, nil melius esse lingua. Dictum ex tripode credendum.

Post tot linguas, linguas sane pessimas, non melior prioribus adest lingua, quam *Querulam* vocant, monstrum horrendum, ingens, quod ab improbitate multiplici, Orbe toto notissimum est. Hanc linguam hac dissertatione sumpsimus explicandam.

I. Lingua Querula tam ubique potens est, ut suis querimoniis Orbem impleat, nec ea unquam primum caput Geneseos potest addiscere, tam stupida & nullius memoriæ est. Geneseos liber narrationis principio hoc testatur: b *Viditque Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* At verò lingua Querula in

 rebus

a Alii, Pittaco. b Gen. c. 1. v. 31.

rebus omnibus mali quid invenit quod deploret. Et quamvis hæc lingua Christianum os occupet, occultis tamen & obliquis questibus Deum ipsum lacessit, cum vix ulla res creata sic illi probetur, ut de ea non conqueratur, sed inaniter & impie. Ecclesiastæ a monitum est; *In die bona fruere bonis, & diem malam præcave: sicut enim hanc, sic & illam fecit Deus, ut non inveniat homo contra eum justas querimonias.* b Deus olim Abrahamo de Ismaële ex ancilla nascituro prædicit: Hic erit ferus homo *manus ejus contra omnes, & manus omnium contra eum; & è regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.* Talem plane se gerit lingua Querula, omnium hostis accusat omnia; quicquid ei displicet, in jus ducit, & actionem movet. Linguarum querularum refertus est Orbis. Ubi domus, ubi Xenodochium, ubi cœnobium, ubi palatium est, ubi latebræ ullæ sunt, in quibus non omnia his linguis perstrepant? Et quemadmodum diversissimi palati in discernendis cibis, ita dissimillimi genii sumus in effundendis querelis. Et quid, obsecro, in rerum natura est tam sanctum aut laudabile, de quo nemo conqueratur?

Lingua Querula toto die abunde habet quod queratur, & ut sibi semper similis sit, ad diei auspicium, etiamnum in lecto incipit ejusmodi querulas voces spargere: Equidem non satis diu dormivi: pessimus canis somnum latrando sæpius interpellavit: & jam importunus excitator adest, & rumpit quietem. Subinde & sol reprehenditur tanquam nimium moratus in via: Et quando

a Ecclef. c. 7, v. 15. b Gen, c. 15. v. 12.

quando tandem, ajunt, lucescet? Cum oculi extersi, cum vestes jam induendæ, querelæ iterum innumeræ; hoc plus æquo follicat, hoc nimis strictum, hoc laxum nimis est, istud non satis adhæret corpori, hoc pedi non apte respondet, illud nimis rugosum est, hoc planum nimis. Cum libri aperiendi, cum manus admovenda chartæ,

a *Tum querimur, crassus calamo quod pendeat humor,*
Nigra quod infusa vanescat sepia lympha:
Dilutas querimur geminet quod fistula guttas.

Neque hic querelarum finis: Jam caput dolet, jam stomachus resolvitur, jam destillationes vexant, nunc malum in humeris, nunc in cruribus est; jam calculus infestat, jam dentes verminant, jam angina cruciat, jam cibi fastidium affligit, jam alia atque alia torquent: sæpe plures morbi quam membra, quia unum subinde à diversis doloribus exercetur: hos autem aperire, consilium petere, remedia quærere minime vetitum, nec indecorum, at vero queri & cum indignatione miserias suas deplorare, sapientis linguæ non est. Hæc linguæ querulæ spuma est. Quod si plures ejuscemodi lamentatrices linguæ conveniant, tunc sane plenis tibiis cantatur. Vix autem unquam duo colloquuntur, quin aut novas fabulas, aut veteres querelas referant.

II. Fuit ut viri duodecim magna familiaritate conjuncti sermonem ita conferrent, ut quilibet querelarum aliquid in commune

a Pers. sat. 3. v. 27.

ne diceret. Primus, in tempestatem & cælum peroravit, quod modo ut nimbosum nimis & tempestuosum, modo ut nimis serenum ac sudum accusavit, modo ventos, modo malaciam, modo imbres, modo siccitatem nimiam, modo nimios æstus, modo frigora nimia; jam inconstantem & nubilantem aërem reprehendit. Et en, ait, quam hæc fœda est, quam turbida, quam atrox & immoderata tempestas! Ita huic dicendi & conquerendi materiam præbuit cœli serenitas, & gravitas. Ita nec cœlum nec Deus placent omnibus.

Alter, in uxorem querelarum plaustrum exoneravit. Uxor mala, inquit, quam gravis, quam longa, quam intolerabilis crux! Di Deæque qualem ego nactus sum uxorem? improbam oppido, & vix unquam taciturnam, nisi cum dormit; sed & in somnis garrit Canidia, trivenefica.

Tertius, stipendium ac salarium tam suum, quam aliorum in jus vocavit: Maximis, inquit, ac continuis laboribus urgeor, salario autem perquam tenui & exiguo ludificor: quis sumptu tam modico vitam toleret? equidem domino meo placeret, si laborarem ut asinus, aurum congererem ut gryphes, foliis victitarem ut bombyces. Jure queror, domini mei avaritia nimis vilem pensiunculam præbet.

Quartus in Magistratum copiosè bilem effudit. Ecquis, ait, non queratur? Magistratus in quosdam tam facilis ac clemens est, in alios tam rigidus ac severus. Dat veniam corvis, vexat censura columbas. Hic offam interit, alteri exedundum est, hic dimittitur

tur noxius, ille insons punitur. Disciplina deseritur, connivetur, amplum est sceleribus patrocinium Et quis tot pecuniariis exactionibus par sit?

Quintus, in annonam querelas plurimas evomuit. annonæ structor videri potuisset, tam grandi supercilio pistores omnes damnavit, suum pani pondus, farinam, operam deesse caussatus. Ita querelas in curiam, pistrina, molendina, granaria, frumentatores & triumviros, panarios effudit largissimè.

Sextus, militiam sibi sumpsit querelis lacerandam. Hic, ajebat, nimis lenti sunt & cunctabundi, hic præcipites nimium, hic vero nihil fit: hic honores desunt, hic munera; hic concilium militare hallucinatur, hic à ducibus est error; hic avaritia, hic superbia omnem militarem successum corrumpit: ita rem bellicam variè deploravit.

Septimus, de templo & divino cultu est questus. In hac æde, dicebat, conciones nimis prolixæ, in illa nimis breves: in cæteris quamdiu expectandum, dum rei divinæ initium fiat? hic erratur in cantu, illic in ceremoniis, hic omnia nimis operosè fiunt & sumptuosè, illic neglectim & nimis perfunctoriè: istic comessarii vehementes nimis, & impatientes sunt, ibi mites nimium & plane ficulnei, ac propemodum elingues. Sint hæc vera, linguis tamen querulis non sunt enuntianda.

Octavus, in ancillas & famulos querelis grassabatur: Hi homines, inquiebat, nimis jam imperiosi, contumaces, pigri, insatiabiles sunt, nullis jussibus, sed nec Man-

Maniianis imperiis in officio satis continerdi.

Nonus, in sacerdotes, & viros religiosos examen querelarum emisit: Et isti quidem, ajebat, poculis rem agunt: hos effert superbia, istos inquinat avaritia, illos perdit otium, hi sacra bonæ Deæ non ignorant. Sic à querelis ad detractiones transitur.

Decimus, vitiosissimum ævum & degeneres ab avis posteros quæribundus deflevit, nec dixit: Ego tuque sceleratorum hominum pars sumus, sed omnem tempori culpam impegit.

Undecimus, Dei satellites & apparitores, Morbum, Mortem, diabolos querelis onerans: Mors, inquit, immanissima præmaturè mihi amicorum optimum abripuit, illic tragœdias diabolus tragicissimas excitavit, cædis & malorum omnium mandator. Hujus hominis querelæ vix ipsi Deo pepercerunt.

Duodecimus, in suos obtrectatores & inimicos innumeras querelas ore pleno ejiciens: Hic, inquit, torvis me oculis intuetur; hic salutatus non resalutat; hic asperis in me verbis invectus est. Querulus iste homo non ante querelarum finem fecit, quam alii veterem telam ordirentur, repeterentq; querelas jam auditas, quod linguæ huic proprium, idem sæpius recantare. Atqui hi sunt, ut Thaddæus *a* Apostolus loquitur, murmuratores, querulosi, *secundum desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superba.*

III. Porro quid vos auditores, de his sentitis, quis horum primum præmium obtinet? Si rationem & jus consulamus, primum

a Iudę epist. Canon, v. 16.

mum præmium debetur illi, qui sic queritur, perinde acsi divina dispositio ei non perplaceat, & idcirco modum Deo constituendum censeat. Alterum præmium ei debetur, qui magistratum querelis suis allatrat: non exigui res momenti est, judicum agere velle judicem. In tertiis consistit, qui tot tantasque querimonias de aliis hominibus habet, ut cum primis certet. Apertissimum Christi *a* dictum est: *Amen dico vobis, quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* In Moysen & Aaronem Judæi querelas plurimas congesserant. *b* Sed illi querelis responderunt: *Non contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.* Verum duodecim illis querulis censoribus breviter respondendum est; sua quemque censura feriat.

Primus de tempestate & injuriis cœli questus est. Respondemus: Homo patientiæ non ignarus, contra neminem magis quam seipsum queritur. Divinam Ordinationem non tangit. Illud unum assidue ingeminat: c *Bene omnia fecit.* Hominum aliquis peccat? Non aliud secum quam hoc repetit: d *Quis ego sum, qui judico servum alienum? Domino suo stat aut cadit.* Sed nec contra rem aliam creatam queritur. Alter de uxore questus est. Respondemus. Quod tute tibi intrivisti, tibi exedendum est. Uxorem habeas ut nactus.

Tertius de suo salario questus est. Respondemus. Qui non nescit se frustra & incassum queri, nec tamē querelas definit, is nummos suos

a Matth. c. 25. v. 40. b Exodi cap. 16. vers. 8.
c Marci c. 7. v. 37. d Rom. c. 14. v. 8.

ſuos in pertuſum ſacculum mittit; quieti ſuæ conſuleret, ſi taceret.

Quartus contra Magiſtratum queſtus eſt. Reſpondemus: Qui toties errat in gubernanda domo ſua, ſtultè magiſtratum accuſat, qui urbem aut provinciam gubernat, diſcat ille prius pauculos ſuorum regere, vix demum alios docere poterit, qua ratione populus ſit regendus. ita in alienis lynces, in noſtris talpæ ſumus.

Quintus de annonæ caritate queſtus eſt. Reſpondemus: Ubi demum omnia & ubique locorum ad rectiſſimam amuſſim erunt compoſita, nos non amplius erimus ſuperſtites. Hoc interim re oſtendamus, vectigal magnam eſſe parſimoniam: piſtoribus & molitoribus ſui ſunt judices, qui farinam inſpiciant; vitam nos noſtram inſpiciamus, & illud ſæpius cogitemus: Bona verba non raro meliora eſſe quam dona.

Sextus contra noſtratis militiæ rationem queſtus eſt. Reſpondemus, & una quærimus: Quot obſecro querulus hic homo ſtipendia fecit, quibus ducibus militavit? an unquam in hoſtem gladium ſtrinxit? an unquam plombeam glandem extorſit? Ergo, ne ſutor ultra crepidam. Milites de armis, Mathematici de ſtellis, architecti de ædificiis, navarchi de ventis, medici de morbis eruditius, quam alii loquentur.

Septimus de templorum adminiſtris & maximè de concionatoribus queſtus eſt. Reſpondemus: *Qui a ſine peccato eſt, primus in illos lapidem mittat.* Ubi quis munus ſuum exactiſ-

a In c.8. v.7.

exactissime, & ad unguem exsecutus fuerit, alios fortassis rectius docebit.

Octavus de famulis & ancillis questus est. Respondemus: Aut talis nunquam servivit, aut memoriam omnem perdidit. *a* Plato ait, neminem regem non ex servis esse oriundum, neminem non servum ex regibus.

Nonus de sacris hominibus & religiosis viris conquestus est. Respondemus: Urbs munda conservatur hac ratione, si quivis paterfamilias viam publicam ante ædes suas conservet mundam, reliqua curabit magistratus. Optima scientia est, Notitia sui: qui seipsum novit, in alios non temere sententiam dicet. Deinde iniquum est, uno delinquente omnes accusare. De Religiosorum domibus idem penè dicendum, quod de sua *b* Augustinus; *Neque mihi*, ait, *arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quam arca Noë, ubi tamen inter octo homines unus reprobus inventus est; aut melior sit quam domus Abrahæ, ubi dictum est. Ejice ancillam & filium ejus, &c. aut melior sit quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni perfidum & furem Iudam tolerarunt; aut melior sit quam cœlum ipsum, unde Angeli ceciderunt.*

Decimus de temporum iniquitate questus est. Respondemus: Senecæ *c* conjux famulam habuit Harpasten fatuam. hæc subito desiit videre, se tamen cæcam esse non scivit: ideo totam domum ut tenebrosam accusavit; tenebræ in ipsius oculis fuerunt. Idem nobis accidit; accusamus tempora, cùm nostra sit culpa.

Unde-

a Senec. epi. 44. b Aug. ep. 137. ad Clerum & pop. Hipp. c Sen. epi. 50. initio.

Undecimus de morbis & morte questus est, Respondemus: olla olim de figulo questa est, quod eam parieti allisisset: at nemo hanc querelam non stultissimam dixit: hoc jus figuli est, fingere vasa & frangere prout ipsi placet.

Duodecimus de suis obtrectatoribus & inimicis questus est. Respondemus: Augustæ Vindelicorum duo religiosi viri ostiatim mendicarunt. his pro stipe homo improbus restim porrexit: quem illi reverenti osculo acceperunt & gratias egerunt, ædificio suo rem fore percommodam asserentes. *a* Omnium inimicorum nostrorum nequitiæ & technæ funes sunt & restes, quibus nostra onera, nosque ipsi attrahamur in cælum. Quid ergo habemus justæ querelæ? gratiæ potius sunt agendæ.

IV. Sed objicies: Ergo anxias & acerbas ægritudines explicare non licet? imo vero licet, sed eo loco, atque iis hominibus quibus oportet, hoc non est querelam effundere, sed medicinam petere. At verò tam multis aliis, & toties molestias suas oggerere, conquestio supervacanea, & plerunque damnosa est. Deinde inter querelas ita nonnunquam effervescit animus, ut tacito passu ad obtrectationes & calumnias fiat transitus, quas nos justas querelas nominamus. Sed objicies iterum: Quis adeo ligati oris sit, ut cum scierit se non nisi vera locuturum, querelas tamen omnes comprimat? quandoque solatio est eas effudisse. Si effundantur in amicum sinum, è quo consilium speretur vel auxilium, subinde non obfuerit: at vero

a 2. Reg. c. 19. v. 28.

verò querimonias ubique ſpargere; omnium aures iis fatigare, malum aſperat, & ulcus facit grandius, præſertim ſi hoc reſciſcant illi, de quibus querimur, quamvis & ii hic monendi ſunt, quos querelæ petunt, ne ea quæ de ſe dici audiunt, contemptim tranſeant, velut inania murmura, & meriſſimas querelas; ne dicant; Servis & ſubditis nunquam deſunt intempeſtivæ querelæ: quin potius examinent rem quæ aliorum queſtus provocat, an ea nihil æquitatis habeat; penſent ſingula, num juvare poſſint, num parcere debeant, an nonnihil cedere, & onus levare conveniat. Iniquum eſt ſi domini omne ſibi jus in ſervos aut ſubditos tribuant: Nemo bonus judex in cauſſa propria.

Sionis Rex David à Joabo, quem ſuæ militiæ præfecerat, acerrimis querelis flagellatus, non tantum hominem benignè audiit, ſed & executus eſt, quæ ſuus ſibi famulus dictarat exequendum. a *Nunc igitur ſurge & procede*, inquit Joab, *& alloquens ſatisfac ſervis tuis. Surrexit ergo rex, & ſedit in porta.* Quid potuiſſet mitius aut dicere, aut facere potentiſſimus regum ad querelas acerbiſſimas? Has audiit mitiſſimus regum, ſed non retorſit; ſuum illud potius uſurpavit: *Domine*, b *ut jumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum*? neminem accuſo niſi me ipſum; de nullo conqueror, niſi de me ipſo; paleis an hordeo paſcar, ſileo; jumentum ſum.

Hebræus Propheta Jonas non ſemper Domini jumentum eſſe voluit. Et hic ipſe eſt qui

a 2. Reg. 2.19. v.7. & 8. b Pſ.72. v. 22.

qui luculentum querulæ linguæ specimen præbens, contra divinos jussus variè conquestus est. Cumque jam penè non haberet contra quem quereretur, in res inanimas linguam querulam emisit: Nam hederam à vermiculo perrosam gravibus querelis convulsit. Cui Deus: *Putasne*, inquit, a *bene irasceris tu super* b *hederam?* Cui Jonas audacter: *Bene irascor ego, usque ad mortem.* En judicem, sed malum & queribundum: qui caussam propriam censet æquissimam. Quemadmodum igitur par est ut magistratus & domini, servorum ac subditorum querelas, non primo aspectu rejiciant, sed examinent atque perpendant, ita subditi suas querelas non pertinaciter, velut æquissimas defendant. Sæpissime utraque pars errat, errorem fateri & corrigere neutra vult. Ille imitator Christi prudenter: *Domine*, inquit, *quid possum conqueri, si me deseris? Si rectè me inspicio, nunquam mihi facta est injuria ab aliqua creatura; unde nec justè habeo conqueri adversum te.* Jumentum nec de pabulo neque de lecto, neque de domicilio queritur. Cum sapientissimo rege sapit, qui hoc idem de se affirmare audet: *Ut* d *jumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.*

V. Isaias divinam benevolentiam pollicetur: *Si*, ait, e *abstuleris de medio tui catenam, & desieris extendere digitum, & loqui quod non prodest: tunc invocabis, & Dominus exau-*

a Ion. c. 4. v. 9. b Interpretes 70. ajunt fuisse cucurbitam. Nos hic editionem vulgatam sequimur.
c Imit. Christi lib. 3. cap. 40. & 41. d Ps. 72. v. 23. e Is. c. 58. v. 9.

exaudiet; clamabis & dicet: Ecce adſum. Primò omnium auferenda eſt catena.. Heu quàm miſera eſt vita, quæ noxas noxis, ſcelera ſceleribus velut annulum annulo connectit! tollatur hæc catena, & redibit divina gratia. Alterum eſt; Contine digitum, ne minare, ne illude: minaces, iracundi, illuſores intento digito loquuntur. Tertium eſt; ſi deſieris loqui quod non prodeſt. Inter ſermones prorſus inutiles pene inutiliſſimus eſt querela, quæ rariſſimè prodeſſe, ferè ſemper nocere ſolet. a Jobus: *Quia*, inquit, *querelas in me reperit, ideo arbitratus eſt me inimicum ſibi.* Sint querelæ veræ, ſint juſtæ, ſed quid tum poſtea? quid querimoniis juvamur? cauſſam bonam vix unquam adjuvant, cauſſam malam pleranque deteriorem faciunt querelæ. Ergò deſine loqui quod non prodeſt. Siracides etiam hortatur: b *Fili in bonis non des querelam, & in omni dato.* Tot ſanctiſſimi martyres minimè omnium queruli fuerunt, quos Eccleſia vel ideo etiam veneratur & laudat: *Non murmur reſonat, non querimonia, ſed corde tacito mens bene conſcia conſervat patientiam.* Hanc laudem jure optimo tulit ſanctiſſimum par conjugum Zacharias & Elizabetha; Nam, c *erant juſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & juſtificationibus Domini, ſine querela.* Nemo de illis queri potuit, ſed nec ipſi de aliis queſti ſunt; ſorte ſuâ contenti vixerunt, verè *ſine querela.*

Priſci dicere ſolebant, non decere ſapientem, modo in hunc, modo in illum

a Iob. c.33. v.15a b Eccli. c.18. v 15. b Luc. c.1. v.6.

declamitando, veritatis oculis caliginem offundere. Malè audit de quo dicitur: *Est homo querulus, nemo ei satisfacit, cum omnibus injuriam expostulat.* In viro religioso hoc grande vitium est: Quamobrem Abbas Pastor dictitabat: Qui querulus est, monachus non est. Homo religioni addictus non facile de re ulla conqueratur, instar jumenti, cujus fortunæ omnes à nutu domini pendent. Monstrosius, sic dicam, monstrum videri potest, cœnobita querulus, quam asina loquens.

Hominem seriò probum Ecclesia hoc afficit encomio: *ecce homo sine querela, verus Dei cultor & permanens in innocentia sua.* De querulo mutatis vocibus canendum: Ecce homo plenus querela, ventris sui cultor, & permanens in stultitia sua, quicquid ad suum stomachum non facere putat, repudiat. Tantò inter omnes pretiosior *a* Jobus & unice æstimandus, qui à Satana tam dirè habitus ut nihil sui corporis haberet, quod sanum diceret præter linguam, fors ideo non ulcerosam, ut eam in querelas laxaret, ut cœlum omnesque cœlites execraretur, ut hostibus suis omnibus pessimè precaretur: *Et tamen in omnibus his non peccavit Iob labiis suis.* Ipse quidem de se affirmat: *Derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos.* Læsa & afflicta erant omnia, una supererat lingua, qua usus est non ad querelas, sed Dei laudes & gratiarum actiones: *Sit nomen Domini benedictum.* Non est melior, non est brevior, non est suavior cantiuncula, in miseriis & ærumnis, in rebus adversis omnibus, quam

a Iob c. 1. v. 22. & c. 19. v. 20.

quam hoc ipsum Jobi carmen : *Sit nomen Domini benedictum.* Nihil agimus querelis, nisi quod caussam nostram plurimum labefactemus, perinde ut qui funiculos implicatos nec solvere potest, nec rumpere; dum luctatur, arctius eos implicat, & pluribus nodis constringit. Quin ergo aulicum illum imitamur, qui in cultu regum consenuerat, cujus notissima vox est. Nam cum illum quidam interrogaret : Quomodo rarissimam rem in aula consecutus esset, senecturem? *Injurias*, inquit, a *accipiendo, & gratias agendo.* Sæpe adeo injuriam vindicare non expedit, ut ne fateri quidem expediat. Et nos profecto tantò chariores Deo famuli erimus, quantò minus queruli. Probissimi hominis illustre prorsus indicium est; De nullare conqueri, nisi coactum.

a Sen. l,2. de Ira c.33.

R
REVELANS SECRETI LINGUA
A

R.

Linguam secreti Revelantem *monstrat dolium Danaidum* , A. *rimarum plenum* , *quicquid huic infuderis, mox iterum effunditur* , *Vide*. C. 18. §. 1. *Unde tot quotidiè de amicis prodeunt querelæ* , *nisi quia quos fidißimos habebamus* , *invenimus infidos* , *& arcani proditores* ? *Nempe non omnibus Rex Macedonum Alexander os annulo impresso claudit & obsignat* , *uti ille suo Hephæstioni post lectas literas. Heracliti dictum est* : *Vulgus non differre à fractis urceis* , *cum nihil continere poßit* , *sed diffluat nugando*.

R.

CAPUT XLIX.

Lingua Revelans *secreti, quadruplici nos malo afficit.*

MAlum ovum malus corvus, veteri verbo jactatur. De ovis pessimis Isaias a vates præmonens: *Conceperunt laborem*, inquit, *& pepererunt iniquitatem. Ova aspidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ovis eorum, morietur; & quod confotum est, erumpet in regulum.* Aspidis ova, ut Bartholomæus b Anglicus testatur, excludit rubeta; rana non minus aspide venenata. cum rubetæ fomento rupta est ovi crusta, exit regulus, aspide & rubeta venenatior, qui vel oculis necat; at primum quod ab eo necari solet, est rubeta mater. Quisquis de absentibus contumeliosè loquitur, & id tanquam arcanum non evulgandum alienis auribus committit, is alteri aspidis ovum supponit cui incubet. alter aliquanto tempore fovet ovum silentio, demum garrulitate ac imprudentia excludit. atque hinc regulus qui nonnunquam patrem & matrem auctorem & fautorem necat. idcirco ingenti circumspectione opus, quidnam arcani, & cujusnam id auribus committatur. Neque

a Isa. c. 59. v. 5. b Bart. Angl. de rer. propr. l. 19. c. 78.

Neque enim dumtaxat, qui hæc talia narrat, attentum volumus & circumspectum, sed & illum qui narrantem audit: huic sedulo cogitandum quid sibi & à quo committatur, ne istud temere ac imprudenter emanet. Si secus fiat, ingentia hinc damna oriuntur. Hanc ob caussam Alphabeti series ad literam caninam nos ducit, quæ linguam pessimæ famæ commonstrat. ea *Revelans arcanum* nominari solet. Quantum verò nocumenti adferat hæc lingua, quantis discordiis orbem misceat, qua demum ratione hæc pestis coërcenda sit, hoc capite demonstrabimus.

I. Arcanum hic & secretum id dicimus, quod vel secretò ab aliis auditum, vel certe à se tale quippiam est quod silentium exigat. Subinde res adeo arcana non est, sed quoniam alter rogavit; * *Tecum habeto*, profecto edicenda non est. Et multo magis clausa sunt habenda consilia, quod ipsum etiam jusjurandum poscit. quicquid denique inter duos aut plures occultis arbitriis disceptatur, alto silentio premendum est. Quisquis tale quid edicit, jure † futilis gerro dicitur, ut qui linguam habeat rimarum plenam, hac atque illac diffluentem, uti sunt Danaidum dolia semper pertusa, quibus quicquid infunditur, perditur. Atque hinc mala nascuntur plurima: numeremus.

Primum est: Magna levitas animi, & puerilis simplicitas se prodit in eo homine, qui nihil secreti potest tegere, sed audita mox obviis enuntiat. imperitus lusor est qui sa-

* Laß bey dir bleiben.
† Klappermaul / Plauderer / Offenburger.

favente ſorte pictas chartas aliis oſtendit, ſeque ridiculum facit: Sed, ut vulgus argutatur, quatuor ſunt, quæ abſcondi nequeunt. Palma in clivo, ſtramen in calceo, fuſus in ſacco, arcanum in fatuo. Nec ſapientiores ii, ſed & nequiores, qui dicta ejuſcemodi ab aliis expiſcantur, quæ proximo cuique venditent. & fit quandoque ut narrationem celandam audiat is ipſe de quo male inſtituta eſt. Siracides hos loculeios prægnanti feminæ confert, quæ partui vicina dolet, ingemiſcit, luctatur; ſic, a *A facie verbi parturit fatuus, nec quieſcit miſer dum partum ſuum enixus ſit in lucem, & quæ auribus concepit, totis buccis effuderit.* Si quid ad canis aut felis caudam alligetur, quanta inquietatio ſequitur? ut currunt ut ſaliunt, ut furunt inquietæ animantes? nec ullo loco conſiſtunt, dum alligatum excuſſerint: Non aliter *Revelans lingua* impetu fertur ad eloquendum, & ea ſæpe geſtit libidine ſua effutiendi, ut non viſa ſolum & audita narret, ſed illa quoque miſceat, quæ ſuſpicatur, quæ fingit: falſa ſint an vera, juxta habet. Grande hoc malum eſt, animi ſui levitatem ſic omnibus ſpectandam proponere, ut quàm plurimi norint hominem mentis inopem eſſe.

Alterum malum eſt, qui ſecreta retegit, fidem amittit; nemo eſt qui ſe ſuaque velit illi committere: b Siracidæ hoc credimus: *Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inveniet amicum ad animum ſuum, erit qui par pari reddat.* Hanc profecto viam tenet divina providentia, & potiſſimum in linguæ vitiis, ut

a Eccli, c.19, v.11, b Eccli. c.27, v.17.

ut quemadmodum ille de isto contumeliose loquitur, sic alii de illo; & sicut iste commissa sibi effutit, ita nec alii arcana illius celent. Salomon luculente pronuntiat: a *Qui ambulat fraudulenter, revelat arcana, qui autem fidelis est animi, celat amici commissum.* Nimirum hoc discrimen est: qui ambiguæ fidei vir est, audita mox foras eliminat; fidus & prudens secum habet quæ audiit. Arcanorum revelatio à fraudulenta & infida plurimum mente proficiscitur; fidelis enim commissa concreditaque sibi alto premit silentio; qua enim fide ab amico rem accipit, eadem servat. Ille in hujus sinum reposuit; iste committentis affectui respondebit, & non fallet. Si vero prodit, fallit, infidus est, amicus non est. Proinde nihil illi credendum. Venusinus vates cavendum eum monet:

b *Fingere qui non visa potest; commissa tacere*
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caveto.

Addit, quam suaviter arcanum exprimi soleat:

c *Tu lene tormentum ingenio admoves*
Plerunque duro: tu sapientium
Curas, & arcanum jocoso
Consilium retegis Lyæo.

Hæc lenia tormenta, subsequitur cæcus amor sui.

d *Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem*

a Prov. c. 11. v. 13. b Horat. de arte poet. v. 434. c Horat. l. 3. od. 21. med. d Idem, l. 1. Oda 18. fine.

Arcanique fides prodiga, perlucidior vitro.

Luctator dolosus est vinum, ut Plautus putat, pedes captat primulum, imo vero linguam, cui sic captæ secretum facile rapit.

II. Tertium malum est: Qui sibi dicta mox foras eliminat, non tantum fidem; sed & amicum perdit. Siracides hoc affirmans: *Est*, inquit, a *concordatio, excepto convicio, & improperio, & superbia, & mysterii revelatione, & plaga dolosa; in his omnibus effugiet amicus.* Omnis amicitiæ nexus solvitur, & vix unquam iterum copulari potest, quæ his modis dissoluta est. 1. Conviciis ultro citroque jactis: 2. Improperiis, cum aut iste donum exprobrat, aut ille doni vilitatem exaggerat, 3. Fastuoso amici contemptu. Amicitia aut pares accipit, aut pares facit: hinc perit illa, si alter alterum velut inferiorem despiciat. 4. Vulnere per fraudem inflicto: Gravius sentitur damnum quod ex obliquo venit. 5. Revelatione mysterii: Difficile est amicos componere post hanc injuriam detecti arcani. Deum quidem omnibus his modis lædimus, sed reconciliari Deo facillime possumus. Non eadem inter homines est ratio: non raro qui fidem semel violavit, semper infidus creditur; qui semel offendit, semper hostis censetur.

Ergo cui cordi est fides & amicitia, non tantum secreta non aperiat, sed & societatem eorum caveat, qui ore lubrico quod audiunt, mox effundunt. Ita leges divinæ serio

a Eccli. c.22. v.27.

rio mandant. a *Et qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commisceearis.* Erudite Ambrosius: b *Cum omnia*, inquit, *nobis nostra essent communia, individuus spiritus, individuus affectus, solum tamen commune non erat secretum amicorum, ut fidem servaremus.* Sapientissimus regum vel hanc unam ob caussam, ne arcanum pereat, vinum dari regibus ita vetat: *Noli* c *regibus, ô Lamuel, noli regibus dare vinum; quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas.* Facundi calices quem non fecêre arcani proditorem? Homo potulentus totus translucet, totus effluit, & nullo cogente se, tanquam si quæstione interrogatus esset, arcana omnia manifestat.

Quartum hîc malum est: qui arcana fido pectore non occulit, non tantum fidem & amicum perdit, sed ita quidem perdit, ut recuperari nequeant. Eam ob rem Salomon providus consuasor: *Quæ*, d inquit, *viderunt oculi tui, ne proferas in jurgio cito, ne postea emendare non possis cum dehonestaveris amicum tuum.* Quid heroum fortissimo Samsoni vires, oculos, libertatem, vitam rapuit, nisi garrula futilitas, quæ Dalilæ urgenti secretum enuntiavit, & omnia perdidit. In Romanis sacris vas aquæ hauriendæ adhibebatur, quod humi deponere nefas erat; ideo pede carebat, ne uspiam è manu deponi posset. Os vasis istius amplum, in angustiorem conum desinebat, perinde ut in conviviis nostris vitrea sunt, quæ campanas

a Prov. c. 20. v. 19. b Amb. de obitu fratris sui Satyri. c Prov. c. 31. v. 4. d Prov. c. 25. vers. 8.

nas dicimus, quas nisi vacuas, in mensa reponere piaculum foret. Atque illud suum Romani vas, *Futile*, vocabant, quod quicquid contineret, effundendum esset. Huic vasi apposite confertur homo tam patuli ac lubrici oris, ut quicquid auditione acceperit, id mox iterum effundat locutione, perinde ac si nefas sit auribus quippiam accipere, quod non quamprimum os regerat. Hæc tamen inter vas illud & os humanum differentia est; vase illo nullum unquam incendium excitatum est, sed ore hominis sæpissime; illud igni extinguendo fecit, hoc creberrime sufflando. Arcana non celasse ingentium malorum sæpius origo fuit. Divinus testis a Siracides: *Denudare*, inquit, *amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.*

III. Illud Romanorum columen Metellus senex, militiæ peritissimus, tanti æstimavit secreta posse contegere, ut interrogatus, quid in sequentem diem juberet, dixerit: Si scirem intimam meam tunicam arcani mei consciam, in ignem eam abjicerem. nec enim solum linguæ vitium est, aliena secreta effutire, sed etiam sua, præsertim apud imprudentem. Metellum secutus Petrus Aragonius; Comburam, ajebat, tunicam meam intimam, si consiliorum meorum esse gnaram sciero. Sapientissime monuit Salomon: b *Caussam tuam tracta cum amico tuo, & secretum extraneo ne reveles.* Quam ob caussam abbas Antiochus dixit: Unicuilibet obvio concedere sui pectoris arcanum, id peculiare est animæ prorsus inerudita. Ne-

a Eccli. c. 37. v. 24; b Prov. c. 25. v. 9.

Necesse est igitur circumspectè & comite consilio agere omnia.

Infans cum manu glaciem tenet, brevi lusu se decipit, cuperetque perlucidum hoc crystallinum non demittere, sed quia gelu manus adurit, gaudium suum manibus elabi sinit, quod nequit retinere: ita hi pertusi oris homines, vellent quidem non infidi ac leves videri, sed quia rimarum pleni sunt, hac atque illac perfluunt, uti vas fluxum & pertusum, dolium Danaidum.

Salomonem & Siracidem locupletissimos testes sæpiusculè adhibuimus, ii tamen paratissimi sunt, longe sæpius in vitiosam linguam testimonia denuntiare, præsertim in hanc ipsam de qua agimus. Siracides quidem hic neminem non cautissimum exoptans: *Non a duplices, inquit, sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, & eris vere sine confusione.* Perinde si dixisset: Quod tibi primo dictum, tu ne secundo dicas; ne duplices sermonem. Illud verò ridiculum admodum & stultum est, quod tunc primum, cum jam aliquid enuntiavimus, os alteri obserare cupiamus. Exemplo rem demonstramus.

Narravit mihi Sertorius nuperrime Pollionem senatu movendum, Thraseam aulâ excludendum narrationis suæ epilogum adjecit hunc: Cave ulli hoc dixeris; nam res adhucdum alto premenda est silentio. Ego autem amicorum fidissimo hoc ipsum narravi, sed & clausulam hanc adjeci: Obsecro te, ne hoc aliis enuntia: etiamnum obscurè ferendum est. At ille familiarium meorum inti-

a Eccli. c.42. v.1.

intimus, uxorem inter illos alios non numerans: O mea conjux, ajebat, quandoquidem tu alter ego es, arcanũ tibi commiſſum præter me neminem ſcire crediderim: audi rem miram & novam; Pollio ſenatu movebitur, Thraſeas excludetur aula; ſed occultum hoc habeto. Illa byſſinæ ſed lubricæ linguæ mulier, vix duabus horis tam grande ſecretum continuit, & in vicinæ aures mox egurgitavit, illam quoque ſpecioſiſſimam clauſulam attexens, ſecum hoc haberet; audita in vulgus minime ſpargenda. Mulier vicina fidem non falli arbitrata, niſi arcanum publice narraret, clam in unius alteriuſve aures hoc de Pollione & Thraſea inſuſurravit; mox urbe tota volavit fama, & tragœdia inde nata eſt non una.

Quis hujus tragœdiæ auctor obſecro? primus ille, qui tacenda non tacuit. Sed dicet: Ego tamen obnixe rogavi te, nemini hoc enuntiares. Quid me rogabas, ô ſtultiſſime mortalium? cur non rogaſti teipſum, & os tuum? ſi tu receſſus mentis tegere non potuiſti, quid de alio ſperare poteras? ſi neſciri hoc volebas, cur ulli alii narraſti? Ego enim ſic mecum ratiocinabar, Si potuit id mihi uni committere, poſſum & ego uni alteri, hic alter tertio, tertius quarto, hic quinto; ab hoc celeriter ad ſextum, inde ad decimum, ad quinquageſimum, ad centeſimum res delata eſt. Singuli quidem rogabant: Hoc tecum habeto, iſtud nemini dixeris. Verum hæ ipſæ preces audaciam ſuggerebant ad propagandum ſecretum. Chryſoſtomus *a* ineptiſſimas has preces & ipſe irridens

a Chryſ. tom. 5. hom. 3. ad pop. mihi pag. 31.

dens ac deteſtatus: Hoc vero ridiculum magis eſt, inquit, quod talem habentes vitam, & propria negligentes, cum aliquid arcanum dixerint, rogant audientem & adjurant, ne cuiquam amplius alteri dicat: declarantes quod rem reprehenſione dignam commiſerunt. Si enim illum, ut nemini dicat, rogas; multo magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto ſermonem habebas: poſtquam vero alteri prodidiſti ſermonis cuſtodiam, ſuperflua facis & inutilia, admonens & obteſtans pro delictorum cuſtodia.

IV. Quicquid ergo deblaterari non vis, hoc in tuo pectore, hoc in ore tuo moriatur, & computreſcat. vivere ſinis, & ex ore tuo proſilire? jam actum eſt; brevi ora omnium perſultabit. Diviné hic Seneca *a* philoſophatur, & hoc ipſum quod dicimus, rationibus affirmans: Nihil, ait, æquè proderit, quam quieſcere, & minimum cum aliis loqui, plurimum ſecum. Eſt quædam dulcedo ſermonis, quæ irrepit & blanditur, & non aliter quam ebrietas, aut amor ſecreta producit. Nemo quod audierit, tacebit: nemo quantum audierit, loquetur. Qui rem non tacuerit, non tacebit auctorem. Habet unuſquiſque aliquem cui tantum credit, quantum ipſi creditum eſt: ut garrulitatem ſuam cuſtodiat, & contentus ſit unius auribus, *b* populum faciet. Sic quod modo ſecretum erat, rumor eſt. Nam etiamſi uni rem dixerit; ille porro uni, hic alteri, alterique: & ita populus ſciet. Hoc è veteri memoria feſtiviſſimum ludicrum demonſtrabit.

Roma-

a Seneca epiſt. 105. b Quî populum faciamus, mox ſequentibus verbis explicatur.

Romanus senatus occultum aliquod consilium per aliquot dies intra se agitaverat, cumque res ea multum obscuritatis haberet, variasque excitaret suspiciones, quendam senatorum, mulier alias pudica, sed tamen mulier, majorem in modum precibus urgebat, ut arcanum sibi aperiret: dejerans interim, se silentio rem tecturam, & ni faceret, diris se devovens execrationibus, flensque & quiritans fidem sibi non haberi. Ille ut stultitiæ eam suæ corrgueret: Vincis, ait, mea uxor; proinde audi terribilem rem atque prodigiosam. Relatum ad nos est à sacerdotibus * cassitam visam esse volantem cum galea aurea & hasta: de eo ostento unà cum auguribus deliberamus ac anxie disquirimus, bonine an mali aliquid portendat; tu vero tace. Hæc locutus in forum processit At vero mulier ancillam, quæ primum intraverat, arripiens, pectus suum plangens & crines scindens: Eheu, inquit, mi vir, & ô mea patria quid nobis fiet? volens docensque ancillam quærere. Quidnam igitur evenit? inquit ancilla, & simul silentii fidem obstringit. Postquam interroganti & fidem danti mulier rem narravit, addidit communem omnis loquacitatis clausulam: Cave ne cui hæc dixeris, & tace. Vixdum à domina ut est digressa, una servientii alteri, quam maxime videbat otiosam, narrationem injicit. illa herili famulo curiosius sciscitanti exponit. Hoc modo fabula in forum devoluta, ita ut præcurreret auctorem. Quidam ad eum notus accurrit, & an recens domo adveniat quærit. Ait ille. Nihil ergo,

a Alaudam, eyn lerch.

ergo, inquit, inaudisti novi? Ad quem ille: Quidnam obsecro? an novi aliquid evenit? Tum alter: Cassita, inquit, conspecta est volans, cum hasta & aurea casside, atque de hoc ostento principes senatum habent. Ubi ridens iste: Laudo, inquit, mulier celeritatem tuam qua factum est, ut me in forum euntem sermo hic anteverterit. Proinde ad magistratum accessit, eumque trepidatione liberavit. Ut autem mulierem ulcisceretur, domum reversus: Mulier, perdidisti me, inquit, pruritu linguæ: compertum est enim è domo mea in publicum elatum esse arcanum: itaque ob tuam incontinentiam solum mutare cogor. Eunique inficias, & dicenti: Qu si vero tu non trecentesimus hæc audieris? Quomodo, inquit, trecentesimus, qui te urgente ut periculum tacerem, potuisne audita rejicere, istuc confinxerim? Atque hic quidem mulieris suæ continentiam probavit, & veluti in vas fatiscens, non vinum aut oleum, sed aquam infudit.

Ita femineum hoc vitium est. Nam viri est frenos linguæ injicere, & ante vitam ponere, quam concredita retegere: effutire commissa mulieris est ingenii, ad colum & acum nati. Homo futilis perforato bibit poculo; plus effundit quam bibat. Ecquid autem ab eo speres, cui nihil tuto credi potest? qui consilia in fronte & manibus gerit? parere fors poterit, imperare non poterit.

Tutissimum ergo est, si quid publicari nolis, tu ipse primus taceas. Quod Siraci-

des *a* fidelissimus monitor, nobili documento instillans; *Audisti verbum*, inquit, *adversus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet.* In omnem hoc calumniam, obtrectationem, maledicentiam dictum est quicquid enim alterius nomen famamque accidit aut denigrat, id in narrationibus locum penitus non habet: nec ullius momenti est illud dicere; *Prout emi, sic vendo.* Malas & vitiosas merces emisti deceptus; nunquid ideo decipies alios, ut easdem vendas? monetam plumbeam ab impostore accepisti; nunquid eam iterum erogabis, ut imponas & aliis? Frange, projice hos nummos luce publica indignos; omitte, amputa narrationes ulli hominum damnosas. nec illud te unquam excusaverit: *Do, prout accepi.* Audisti verbum adversus proximum tuum; commoriatur in te. Euripides secreti tenacissimus, cum ei nescio quis animam fœtentem exprobraret: Ne mireris, inquit, vir bone, multum arcani in hoc ore computruit. Ergo *commoriatur in te*, putrescat, & emoriatur intra tuas fauces, quod aures tuæ receperunt. Christus Dominus quam illud exemplo suo efficaciter monstravit! In eadem secum mensa, idq; in cœna ultima sceleratissimum proditorem habuit, hoc tamen secretum non prodidit. *Unus vestrum*, *b* inquit, *me traditurus est.* Non dixit, Oecomomus noster hoc faciet: non dixit, Judas Iscariotes, meus proditor est. Siluit ista, ut & arcanum tegeret, & hominem nefarium corrigeret.

a Eccli. c.19. v.10. b Matth. c. 26. v.21.

V. In priscæ legis ritibus *a* præcepit Deus, ut in templo ad manus essent lebetes parvi aqua pleni in quos lampadum & cereorum mucus conjiceretur, ut sic fumus ac fœtor templo arcerentur. Non aliter Spiritus sanctus per Salomonem præcipit: Audisti verbum malum adversus proximum tuum? commoriatur in te: sit cor tuum aqualis instar, aut lebetis aqua pleni, in quo quicquid malevolorum dictorum est, mergatur, ne fumus ac fætor latius abeant; commoriatur in te, quidquid alienam famam inficit.

Alexander *b* Rex Macedo in ea, quam contra Dariũ susceperat, expeditione omni cura vestigans, quam regionem Darius petiisset, tamen explorare id non poterat: more quodam Persarum arcana regum mira celantium fide. non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta. Vetus disciplina regum silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua gravius castigatur quam ullum probrum: nec magnam rem magis sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit, quod homini facillimũ voluerit esse natura.

Festive is, quem dixi, Alexander Macedo hanc in arcanis tegendis taciturnitatem docuit, hoc modo. Epistolam Alexander à matre missam, quæ occultas accusationes & calumnias in Antipatrum continebat, ubi perlegit, ab amicissimo Hephæstione, uti consueverat, eandem passus est legi, sed ea lecta, digito detraxit annulum, & Hephæstionis ori, quasi signum impressurus, admovit, & : Contine hæc, inquit ne quid eorum effutias. Signatorius hic annulus illorum

a Exodi c.37.v.23, b Curtius l.4.c.19.

labris potissimum imprimendus foret, quorum os nullo sigillo clauditur. Beatus a Ambrosius graviter, ut solet: *Quicunque*, ait, *est facilis in verbis, velut plenus rimarum, hac atque illac effluens, interiora evacuat sua, & exterioribus passionibus inundatur, tegere se nesciens, nec tenere verbum quod acceperit, sicut sancta Maria, quæ conservabat omnia verba in corde suo, ne quod ex ore ejus deflueret.*

VI. Quod vero tam necessaria taciturnitas toties violetur, licet periculosum sit non solum falsa dicere, sed etiam vera, quatuor assignantur caussæ. Nam istud vel à vitio adulationis, vel avaritiæ, vel jactantiæ, vel loquacitatis provenit. Etenim secretorum proditor aut palpare vult & blandiri, eam ob rem silenda deblaterat; aut lucri caussa proditorum præmium ambit, venditque lingua quæ silentio erant involvenda, aut videri vult scire paucis aut nulli cognita. Satyra hunc tangit:

b *Scire tuum nihil est, nisi, te scire, hoc sciat alter.*

Aut certe imprudenter & immeditate id loquitur, quod mille meditationes secuturæ non emendarint.

Hinc Anaxandridas erudite dixit: Qui sermonem instar depositi sibi commissum evulgat, aut injustus, aut admodum incontinens est: Injustus quidem, si lucri caussa id facit: sin absque lucro, certe incontinens dicendus. Quisquis igitur erubescit vel adulator, vel arrogans, vel avarus, vel loquax haberi, secretum & arcanum omne occu-

a Amb. in Ps. 118. tom. 4. mihi pag. 1143. b Persius sat. 1. v. 26.

occulat fidissimo pectore, & ori velut ostio seram appendulam injiciat. Ratio ante hoc ostium semper excubet, rigideque examinet, quicquid per hanc oris januam vel ingressum vel egressum quæric. Quod sapiens Chilo erudite monens: Non committendum est, inquit, ut lingua præcurrat animum, nescit enim vox missa reverti. Si vallum hoc hostis occupet; totam urbem expugnavit. Arcanum ante omnia velandum: nec amor, nec odium extorqueat quod fidis, ut putabatur, auribus commissum est.

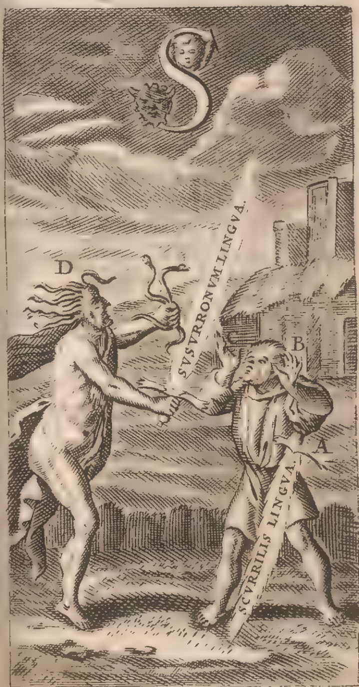
Qui per iram arcana amici prodit, hostis est duplex.

Violatione secretorum res fere maximæ, regnaque perierunt integra: ut merito quis dixerit, evertendis imperiis rebusque natum hoc malum, cum una sæpe agendarum rerum prosperitas à silendorum tenacitate dependeat. Vulgasti? periit bene gerendæ rei occasio; & elapsa non raro manibus præda est, verbo uno aut altero intempestive prolato: imperiaque non postrema jacent, ad cineres deducta magnorum secretorum improvida violatione. Proditor est, omnis commissorum violator. Illud inter Romana incunabula pulcherrimum, quod arcana consilia Patrum conscriptorum multis sæculis nemo senator evulgavit, cum non unum, sed neminem audisse crederes, quod multorum auribus fuerat commissum. Nunquam enim taciturnitatem, optimum ac tutissimum administrandarum rerum vinculum, labefactari volebant. Hinc non improbe sentiunt, qui silentium in principum consiliariis vitæ periculo sanciendum putant, ve-

terum Perſarum more, nec unquam conſiliis eum admovendum, cui aut metus, aut ſpes, aut auri ſuaviſſima vis tacendorum vocem exprimat.

Innumera cùm publica tùm privata mala Linguæ Revelanti debentur. Atque hinc Hieronymi monitum eſt: *Si quis voluerit tuis miſceri amicitiis, & hunc videris prioris amici pandentem ſecreta, eum veluti perfidum cave. Quid magni expectes ab eo cui tacere grave eſt?*

En,

S
SVSVRRONVM LINGVA.
D
B
A
SCVRRILIS LINGVA.

S.

En, uno aspectu Scurrilem, Subsannantem, Suspendentem & Susurronum linguam.

Formosulum hunc puerum, cum naso tam largo nemo miretur; nam sæpe

a Et pueri nasum Rhinocerotis habent.

Hic puer linguam Scurrilem A. *gladio quo accinctus est;* Subsannantem *manibus asininas auriculas imitantibus* B. Suspendentem *prominentiore naso* C. *significat. Vide C.* 19. *&* 20.

Pulchella hæc fœmina D *nec Helenæ multum absimilis, incendiariam* Susurronum *linguam graphice sub aspectum subjicit. Attente hoc monstrum contemplandum est, quo studiosius caveri possit. Vide C.* 52.

a Marti. l.1. Epigr. 3.

S.

CAPUT I.

Linguam Scurrilem *nominatim à beato Paulo vetitam esse.*

CAreon juvenis garrulus & immodicæ linguæ in disciplinam se tradere satagebat Isocrati eloquentiæ magistro, ut ab eo scite loqui disceret. Isocrates altero tanto grandius minerval petiit quam ab aliis, hoc est, * viginti millia philippeorum. Eho, ajebant cognati, nimium petis, magister, & quæ obsecro duplicandi minervalis caussa est? Quibus Isocrates: Nemo id miretur, ait, nam & duplex huic juveni ars tradenda est, primò quidem docendus est prudenter & opportune silere: & hoc sane non discet stans pede in uno. Deinde docendus est etiam loqui, idque ad leges Rhetoricæ. Ad hoc quidem docendum, alteram minervalis partem exigo. Non inique.

In omnibus pene linguæ vitiis hæc docendi ratio servanda, ut prius quicquid vitiosi est, dediscatur, quo deinde perfectius addisci possit, quod virtus tradit. Inter linguas valde vitiosas *Scurrilis* est, quam & petulantem nominemus. Hæc in sacris paginis nominatim perstringitur. nam à beato Paulo

* 20000 Thaler.

Scurrilitas graviter notata turpissimis vitiis accensetur, de qua nunc plura disseremus.

I. Veteri apologo narratur coitio hunc in modum instituta. In venerabili murium concilio etiam sorices assederunt consulturi in medium. Hic unus aliquis sorex de voce & cantu insolenter gloriari instituit. Sunt enim sorices minores quidem muribus, sed strident clarius. Hanc insolentem jactantiam non tulit mus ætate provectior, & : Quid de hoc gloriaris, ait, stultissime * galactopota, quod tibi plus obest, quam prosit? nescin inter homines verbo tritissimo jactari: Sorex ipse suo se prodit indicio? Ergo disce sapere, illoque te non effer quod nec utile, nec honestum est. Sed adolescentulus senator senem irridens, altius stridebat, ita ut domus incolæ intellexerint latere mures, & muscipulam instruxerint omine bono. Primus omnium captus est sorex, & tamen etiamnum stridebat. Audiit hoc grandævus ille mus, & ad suos musculos: Videte, inquit, filioli mei, extremam improbitatem linguæ, quæ in ipsis etiam suppliciis pertinaciam non emendat; sorex jam captus, adhucdum strider.

Petulantis seu scurrilis linguæ genius non obscure hac fabella proditur. quo enim illa plus monetur & corrigitur, eo plus crepat & nugatur. a Siracides commonet: *Indisciplinatæ loquelæ ne assuescat os tuum: non effunde quicquid in buccam venerit; frena linguam, vix tamen omnem cavebis noxam.* Ad rem dixit Beda: Per indisciplinatam linguam cuncta facinora

* Jung milchmaul.
a Eccli, c. 23. v. 17.

facinora aut concinnantur, aut perpetrantur, aut excusantur. Lingua adulteriorum, cædium, latrociniorum, veneficiorum egregia concinnatrix est: testimonium corruptum: jusjurandum falsum, obtrectationes & calumniæ, omnisque generis injuriæ à lingua sunt; hæc perpetrat facinora tam illustria: at ubi perpetravit, tegere novit, defendere scit & excusare. Acuendæ cautionis Salomon *a* commonefaciens: *Hominis est*, inquit, *animam præparare, & Domini gubernare linguam* Quid dicendum sit, serio præmeditandum est: neq; deerit huic præmeditationi divinus favor, velut auriga, dirigens hunc currum. quod si lingua petulans aut scurrilis frenos non admiserit, velut equus calcitro temonem rumpet, & currũ evertet.

Divinus Paulus serium mandatum afferens: *Fornicatio*, inquit, *& omnis immunditia, nec nominetur in vobis sicut decet sanctos; aut turpido aut stultiloquium*, aut *Scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio.* Lingua scurrilis sales insulsos, nugas aniles, facetias invenustas, urbanitatem stultam & frigidam, dicta illiberalia & sordida miscet, vomitque largo spiritu.

II. Aristoteles, Augustinus, Thomas Aquinas, & Philosophi, cœterique Theologi, virtutem laudant, quam Eutrapeliam nominant. Hanc recte dixeris esse *Modestiam in ludicris*. ea est enim quæ ludis & jocis rationis modum imponit, ut decorum servetur. Arcus subinde remittendus est, & suæ ingenio feriæ permittendæ; jocari licet quandoque, sed temperanter, & moderate. Assen-

a Prov. c. 16. v. 1. b Ephe. c. 5. v. 4.

Assentitur Tullius, a &: Ludo, inquit, & joco, ut illo quidem licet; sed sicut somno & quiete, tum, cum gravibus seriisque rebus satisfecerimus. Verum, ut pueris non omnem ludendi licentiam damus, sed eam, quæ ab honestatis actionibus non sit aliena: sic in ipso joco aliquod probi ingenii lumen eluceat. Nam duplex est jocandi genus; alterum illiberale, petulans (linguam scurrilem tangit) flagitiosum, obscænum: alterum elegans, urbanum, ingeniosum, facetum. Nec Augustinus contradicens: b *Volo tandem tibi parcas*, inquit, *sapientem enim interdum remittere aciem, rebus agendis intentam, decet.*

Ne autem hic limites transiliamus, Ambrosius c sic submonet: *Caveamus, ne dum relaxare animum volumus, solvamus omnem harmoniam, & quasi concentum quendam bonorum operum.* Ipsum certe jocandi genus non profusum nec immodestum, sed ingenuum, facetum, loco, tempori, personis congruum esse debet: quod si vero sit pungens, mordax, importunum, sordidum, inhonestum, non Ευτραπελία sed βωμολοχία & scurrilitas, dicenda erit, quæ divinis quidem paginis parcit, sed verbis sacris ad profanissimos quosque sermones abutitur. Non levis hæc noxa est, quam & sacer Tridentinus d senatus severe prohibens mandat, & præcipit, ne de cætero quisquam ullis sacræ scripturæ locis utatur ad scurrilia, fabulosa, vana, adulationes, detractationes, superstitiones,

a Cic. l. 1. Offic. b Aug. l. 2. de Musica, fine. c Amb. lib. 1. Offic. c. 20. d Triden. Concil. sess. 4. fine.

nes, divinationes, sortes, libellos famosos, &c. jubetque hos tales per Antistites puniri.

III. Oppositum Eutrapeliæ vitium est Morositas, quæ quod scurrilitas excessu, illa defectu peccat. Hinc reperias homines * morosos, tetricos, difficiles, fastidiosos, agrestes, inhumanos, morologos, quorum lingua nunquam non aceto stillat. Neque hos laudamus, nam æque vitiosum est hac aut illac virtutis semitam deserere. Verum animus non est, austeram hanc & asperam morologiam persequi: scurrilitas flagellanda est, quæ jam olim à poetis etiam largiter vapulavit.

Ille à pistrino Comicus, linguas scurriles hac ratione depingit:

a *Nil est profecto stultius, neque stolidius,*
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque perjurius,
Quam urbani assidui cives, quos scurras vocant.
Atque egomet me adeo cum illis una ibidem traho,
Qui non illorum verbis falsis acceptor fui:.
Qui omnia se simulant scire, nec quidquam sciunt.
Quod quisque in animo habet, aut habiturus est, sciunt.
Id quod in aurem Rex Reginæ dixerit,
Sciunt. quod Iuno fabulata est cum Iove,
Quæ neque futura, neque facta sunt, tamen illa sciunt.

Fal-

* Sauramppfer / Manderer / Muffer.
a Plautus Trinummo Act. 1. Scen. 2. v. 162.

Falsone an vero laudent, culpent quem velint,
Non flocci faciunt, dum illud quod lubeat, sciant.

Severissimus hac in re censor a Chrysostomus; scurrilitatem omnem penitus eliminatam vult: *Nullus igitur*, inquit, *sit nobis sermo otiosus, ex otioso quippe sermone incidimus & in absurdos. Præsens tempus non effundendi gaudii, sed luctus est, tribulationum & lamentationum: tu vero leviter urbanis facetiis jocularis? Belli tempus est, & tu quæ tripudiantium sunt, usurpas? Ludis, delitiaris, facetias dicis ac risum moves, nihil ista curans? Quot sunt ex facetiis perjuria, quot incommoda, quot stultiloquia? Sed tales, inquis, non sunt facetiæ. Verum audi quod omnem facetiarum urbanitatem rejecerit Apostolus; Belli tempus est, pugnæ, vigiliarum, custodiæ, armaturæ & aciei. Nullum hic locum habet ridendi tempus; illud enim Mundi est. Ubi turpitudo, ibi & urbana facetiæ.* Pari ratione Basilius, Hieronymus, aliique è priscis Patribus, ridiculos sales & facetias arcent à Christiana integritate, cui flere ac lugere magis conveniat.

Neque tamen omnem loquendi urbanitatem Chrysostomus aut alii Patres damnant, sed intemperantem illam & immoderatam, quam suo nomine scurrilitatem appellamus. Ideo & Paulus Apostolus dixit; *quæ ad rem non pertinet*, quæque sibi tum maxime placet, cum risum movet. Eo autem fine hilarius aut festivius loqui, ut labor mitigetur, aut ut vegetior quis ad laborem redeat.

a Chrys. tom. 4. hom. 18. post med. in c. 5. ad Ephes. mihi pagina 958.

deat, Christianis moribus non indignum est. Fecerunt hoc sanctissimi viri, qui subinde etiam jocati, sed temperanter prorsus & sobrie; omnis illorum hilaritas & sermo modestiæ sale persperfus fuit. Quod beati Pauli documentum est: a *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.* Cibus non salsus aut nimium salsus ingratissimus: ita sermo prudentiæ sale sit conditus, & ut Anselmus loquitur, in dulcedine charitatis, bono sit exemplo; gravitatem, modestiam, humanitatem præ se ferat

Ejus rei sal admonet, qui infantulorum ori, cum lustrali rore tinguntur, inseritur. Lingua profecto ejusmodi membrum est, quod pronum in putredinem, facile scaturit vermibus. Hinc recte monet Anselmus linguam sale adspergendam, ne putrescat fœteatque, ne vermiculis mendaciorum & turpium facetiarum ebulliat. Chrysostomus monitum illud Paulinum in concionatores trahit, perinde si dixisset Paulus: Sermo vester, ô sacri oratores, jucundus sit, & simul salitus; stringat, obturet, purget, acuat: lenibus acrimoniam, dulcibus misceat amaritiem, Vobis à Domino dictum: a *Vos estis sal terræ.* Hinc nemo prudens moleste fert, si concio salsa sit, & mordeat: putredini vicina sale perfricanda sunt. Malus Ecclesiastes est, qui solum mulcere novit; oleum habet, vinum non habet; nec aliud fere convivis suis apponit, quam dulcia pruna, quæ sine sale coquuntur. Ergo & concionatores, & Christiani omnes sermonem sale condiant,

a Col, c. 4. v. 6. b Matt. c. 5. v. 13.

ut scurrilis & nimium jocosa dicacitas vitetur.

IV. Hoc ipsum Salomon & Siracides diversa sub imagine proponunt: Siracides: a *Sagitta*, inquit, *infixa femori canis, sic verbum in ore stulti.* Idem paullo aliter elocutus Salomon: b *Quomodo*, inquit, *si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum.* Homo probè appotus spinam inhærentem dextræ non sentit, seque aliosque lædit, ita homo fatuus jocis ve ut spinis nesci uti, alios & seipsum vulnerat. Et quoties liberiores facetiæ graviter offenderunt, & ex amicis reddiderunt hostes? disertissime id affirmans c Chrysostomus: *Necesse est etiam*, inquit, *urbanis deditum facetiis maxime necessarius in sese recipere inimicitias eorum quos salibus suis temere lædit, sive præsentes sint, seu absentes hoc audiant.*

Ita res è joco nascitur, & acerbæ risum lachrymæ consequuntur. *Est odibilis*, teste d Siracida, *qui procax est ad loquendum.* Putat is quidem se plausum ferre, si sint qui rideant, at passim scurra & cavillator audit, proinde sibi dictum existimet: Fœde ad cachinnos moveris, fœdius moves. Nimirum os stulti confusioni proximum est. irridetur, spernitur, exsibilatur, sed post siparium, & à tergo.

Quod si scurrilitatis originem indagemus. Thomas e Aquinas eam aperte monstrat his omnino verbis: *Inepta lætitia, Scurrilitas, immunditia, multiloquium & hebetudo mentis*

a Eccli. c. 19. v. 21. b Prov. c. 26. v. 7. c Chrys. loco proxime citato. d Eccli. c. 20. v. 57. e S. Tho. 2.2. quæst. 148. art. 6. concl.

mentis circa intelligentiam, quinque sunt Gulæ filia. Sic ubi Gula imperat, illinc plerunque non exulat scurrilitas. Bene esse, bene bibere, male & scurriliter loqui ut plurimum cognata sunt. Pro testimonio dixit Gregorius: a *Nisi gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille qui epulatus quotidie splendide dicitur, in lingua gravius non arderet.* * Utricularis tibia tunc maxime stridet, cum vento plena est. Volubilis lingua tunc plurimum garrit, cum vino permaduit, cum fame flaccent ilia, modestiam ostendit lingua.

Chrysostomus *b* aliam mali originem assignans: *Orta*, inquit, *ex immoderato risu scurrilitas, à scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis profecta est.* Ideo *c* Bernardus hic auribus cavendum docens: *Verbum scurrile*, inquit, *quod faceti urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore procul; & ab aure relegandum est.*

Nec mitiorem sententiam in ludicra & scurrilia hæc tulit Clemens *d* Alexandrinus, vir sanctissimus juxta & doctissimus. Audite loquentem: *Cum verba omnia à cogitatione & moribus emanent, fieri non potest ut verba aliqua mittantur ridicula, quæ non procedant à moribus ridiculis. Siquidem ex abundantia cordis os loquitur. Vana verba, vani cordis indices sunt. Integrane an fracta sit campana, è sono facillimè dignoscitur; plenumne an inane sit ac vacuum*

a Greg. in Past. part. 3. c.20. in principio.
* Die Sack-pfeiff kurret / wanns voll ist.
b Chrys. tom.2. in cap. 27. Matth. hom.88. post med. c Bern. l. 2. de consid. ad Eugen. d Clem. Alex. l.2. pedag. c.5.

doliolum, tinnitus prodit. Chrysostomo *a* res certa est: *Quale cor unusquisque habet talia verba loquitur, & talia opera facit.*

V. Ille spiritus magister Joannes Avila sermones facetos à Christiani hominis institutione alienos esse judicavit, (quid de scurrilibus dixisset?) quod ut exemplo suo sanciret, nullum ipse unquam facetum verbum per omnem vitam protulisse legitur. De Joanne Chrysostomo Metaphrastes testatur, non ipsum modo ab ejusmodi ridiculis sermonibus abstinuisse, sed neque aliis ut de re simili loquerentur, unquam permisisse. Basilius talia locutum à cæterorum consortio convictuque separavit unius hebdomadis spatio: quod sacri anathematis quædam imago fuit & eo spectavit, ut hac lue infecti, hac ferula castigarentur & curarentur, sanis autem & integris hanc scabiem non affricarent.

Miretur quis non immeritò, quosdam parentes solerter cavere, ne filii paganos mores addiscant, non cavere tamen, sed nec curare quidem, etiamsi verba sordida & scurrilia primis annis sic combibant, ut ea balbutiendo etiam imitentur. quasi vero gravior sit jactura, moribus minus aulicis & politis, quam ore scurrili & spurco esse! Ita scilicet animum negligimus & conscientiam, modo splendeant exteriora.

Gemma Martyrum Ignatius Antiochenus Præsul, in ipso tormentorum impetu, augustissimum nomen JESU assiduè ingeminavit. Ejus rei caussam rogatus: Hoc nomen, inquit, cordi meo altissimè infixum ge-

a Chrys. in c.4. ad Ephes. hom. 29.

gesto. Obita morte, & aperto corpore, repertum dicitur hoc ipsum nomen in medio cordis efformatum. Agedùm, homo ridicule, si cor tuum ipse inspicias, quibus illud notis compunctum, quibus petulantiis aut sordibus inscriptum reperies? Qui ore scurrilitatem egerit, quid nominis inscriptum cordi habebit? Monitum Paulinum repeto: Turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas quæ ad rem non pertinet, nec nominetur in vobis, sed magis gratiarum actio. Placere non potest, quicquid honestati adversatur.

CAPUT LI.

Lingua Subsannans *&* Suspendens *noscendæ dantur.*

Eos qui podagrâ laborant, cæteris loquaciores esse ajunt. Quid tandem caussæ assignabimus? Alphonsus Aragoniæ & Neapoleos Rex, hoc ipsum sciscitantibus ita respondit: ii, quos podagra pulvillis & lectulis affigit, ob pedum vitium ambulare non possunt; ideo linguâ quæ plerunque in iis sanissima, velut ambulatione quadam crebrius utuntur, ne ex toto torpeant. Idem de iis quos chiragra exercet, dicendum videtur. Morbus illis manuum usum negat, prohibetque calamum ducere: ergo linguâ vice calami utuntur. qua ratione scribunt innumera, & totos sæpè dies hoc unum habent negotii sic scriptitare. Quivis illorum cum Psalte a dixerit: *Lingua mea calamus*

 scribæ

a Ps.44 vers. 2.

scriba velociter scribentis. Sed, uti diversa est scriptio, ita longe diversissima est locutio, quod Isidorus a explicans: *Corde*, inquit, *bene loquitur, qui charitatem non dissimulat. Ore bene loquitur, qui veritatem annuntiat. Factis bene loquitur, qui alios bono exemplo ad probitatem format.* Corde male loquitur, qui cogitationes noxias secum ipse agitat. Lingua male loquitur, qui jure reprehensus murmurat. Factis male loquitur, qui male vivendo, mores improbos aliis dictat. Addit Isidorus: Semel bene loquitur, qui seipsum post admissam noxam redarguit, & corrigit; Bis bene loquitur, qui quod recte dicit, non minus recte facit. Bis male loquitur, qui nec bene vivit, nec benè docet, vitam vitiis, doctrinam erroribus infamans: bis male loquitur, qui & male cogitat, & male cogitata non verecundius explanat.

Tarsensis Paulus in literis ad Corinthios datis: b *Gratias*, inquit, *ago Deo meo, quod omnium vestrum linguâ loquor. Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam; quam decem millia verborum in lingua.* Maluit Paulus pauca loqui, sed quæ auditores caperent, quam idiomate peregrino longissimos sermones texere, quos nemo satis intelligeret. Inter flagitiosas linguas, quæ nec ab omnibus, nec plene volunt intelligi, Lingua *Subsannans* & *Suspendens* est, par nobile nequam ancillarum, quæ hoc unum agunt, ut & alios, & suum denique dominum aliis deridendum propinent. De utraque hac lingua *Subsannante* & *Suspendente*

a Isid. in sent. l. 2. c. 29. de serm. b 1. Cor. c. 14. v. 18. & 16. c Hoc est, peregrina.

dente breviter dicemus: suffecerit utramque atro calculo notasse, utrique nigrum fixisse Theta.

Linguam irridentem jam supra depinximus. Hanc subsannans eò superat, quod irrisiones plerunque gestu augeat, dum vel ipsa per informem oris hiatum sese provolvit, vel digitum manumve, vel nares aut frontis rugas facit loquentes. Sanna veteribus irrisio erat, non simplicibus verbis, sed cum gestu. Linguam subsannantem omnium optime videtur expressisse nebulosus ille satyricus;

a *O Iane, à tergo quem nulla ciconia pinsit,*
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas,
Nec lingua, quantum sitiat canis Appula, tantum
Occipiti cæco, postica occurrite sannæ.

Felicem te Jane, inquit poëta, quem nullus laudator pictus pone subsannat. Tres sannarum modi sunt, quibus Veteres utebantur.

Primus est cum indice digito, in eum quem ridebant, directo. crebra ejusdem curvati motitatione ciconiam rostro pinsentem imitabantur, vel propter prælongum avis istius rostrum, vel quia symbolum erat ciconia, non solum grati animi verum etiam prudentiæ. Beatus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum: Ne credas, inquit, laudatoribus tuis: imo irrisoribus aurem ne libenter accommodes: qui cum te adulationibus foverint, & quodammo-

a Pers. sat. 1. v. 58.

do mentis impotem effecerint: si subito respexeris, aut ciconiarum post te colla curvari deprehendes, aut manu auriculas agitari asini, aut æstuantem canis protendi linguam. Vult ciconiam colli motu exprimi, non ut dicebamus, digiti motitatione. Potest fieri ut utrumque sannæ genus ciconia diceretur.

Alter subsannandi modus est auriculas asininas imitari manu; Quos enim esse asinos arguere prisci volebant, apposito temporibus pollice, & manu commota sannam eis faciebant. Ratio autem est, quia solus fere ex animalibus homo aures à natura accepit immobiles; asinus contra maxime mobiles. Huic sannæ affine est, quod ad contemptum rei alicujus exprimendum, caput movebant, quia aliter aures non poterant. Hos modos sannarum lingua suis solet ineptiis commendare.

Tertius sannæ modus est, linguam instar sitientis canis exertare ad contumeliam alicujus. Nemo est qui ignoret canes fessos, cum cælo æstuante currunt, solitos linguam ex ore patulo projicere. *a* Ita Gallus ille miles inusitatæ magnitudinis homo Romanos provocabat, si quis secum depugnare vellet. Cum nullus se duello sistere auderet, ob formidandam viri molem, Gallus eos exertante linguâ ut imbelles irridebat. Id subito perdolitum est Tito Manlio, qui Romanam virtutem à sannis vindicavit illustri victoria.

Ita plerunque subsannantis linguæ petulantia contunditur. Isaias id vaticinatus: b *Et qui*

a Gellius l.9. Noct. Attic. c.13. b Isa. c.33. v.1.

qui spernis, inquit, *nonne & ipse sperneris?* si desint homines, qui paria faciant, DEUS [a] *ipse deludet illusores.* sed lingua hæc à divinis judiciis sibi non prætimet, facit quod solet, & hos quidem voce ac gestu irridet, illis vitia corporis, aliosque defectus opprobrat non sine irrisu. Ita quod [b] Jobus queritur, *deridetur justi simplicitas.* Judæi cum maxima invidia ferrentur in Christum, nec tamen sanctissimos illius mores aut doctrinam argumentis possent convellere, ad exsecrationes & sannas progressi; [c] *Nonne bene dicimus nos*, inquiunt, *quia Samaritanus es tu? Nunquid tu major es patre nostro Abraham, qui mortuus est? & prophetæ mortui sunt. Quem teipsum facis? Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Quid hoc, nisi sannæ & sarcasmi? Demum conclusio subsannantis hujus syllogismi, erant silices. Nam ubi sannis profecerunt nihil, neque divinam sapientiam disputationum suarum laqueis irretire, aut in angustum concludere potuerunt, *tulerunt ergo lapides ut jacerent in eum.* Nemo est in Orbe tam integrorum morum, nemo est tam probatæ sanctimoniæ, cui Lingua hæc non audeat insultare. Testis Siracides: [d] *Equus emissarius*, inquit, *sic & amicus subsannator, sub omni supra-sedente hinnit.* Petulans hic equus & succussor, etiamsi regem vehat, etsi Cæsarem, etsi Pontificem, vel etsi Christum vehat, hinnit tamen & perridiculis assurgit insolentiis. Hinc istud linguæ vitium, etiam *Mycterismus* dicitur, hoc est, ser-

a Prov. c.3. v.34. b Iob c.12. v.4. c Ioan. c.8. v.48. 53. 57. & 59. d Eccli. c.33. v.6.

mo non ſine ſanna & naſo, ſeu ſubſannatio cum ſuſpenſione naſi. Quem in modum cum Moyſe & Aarone locutus Pharao: a *Sic Dominus*, inquit, *ſit vobiſcum, quomodo ego dimittam vos & parvulos veſtros.* perinde ſi ſugillando illos, dixiſſet: Tam non opitulaturus eſt vobis Deus, quam ego vos non dimiſſurus ſum.

II. Achabus rex panopliam indutus & armatus undique. parte tamen lateris non magna patebat ictui. Commiſſis jam exercitibus, ſagitta illac qua patuit, illapſa vitam hauſit. Nam, ut Regum faſti b memorant, *vir quidam tetendit arcum, in incertum ſagittam dirigens, & caſu percuſſit regem Iſrael inter pulmonem & ſtomachum.* Vix ullus tam vitioſus homo eſt, qui non qua indolem, qua mores, habeat quod laudari poſſit; at volans illud jaculum, ſubſannans lingua, non ea parte ferit qua quis tectus eſt, ſed qua vulneri patet; non indolem commendat, non eruditionem laudat, non virtutes memorat, ſed ingenium accuſat, ſtuporem exprobrat, vitæ maculas ac nævos ſugillat, omniaque tam jlocalariter exaggerat, ut ei ſubinde, quem ſic ludos facit, pene vitam extorqueat.

Qua in re lapillo illi, quem Nabuchodonoſor Rex vidit, hæc lingua non abſimilis eſt. Lapillus ille in prægrandem ſtatuam delapſus, non aurum ſtatuæ, non argentum, non æs aut ferrum, ſed luteos pedes tetigit, & contrivit: Subſannator aut ſannio ſi quid de alio narret, non virtutis aurum, non boni nominis argentum, ſed vitiorum lutum attin-

a Exodi c. 10, v. 10. b 3. Reg. c. 22. v. 34.

attingit, huc collineat, huic quidquid sannarum domi habet & irrisionum confert, idque eo quo diximus modo. Lingua aut agilem manum, aut corrugatas nares, aut caperatam frontem, aut subductum vultum conducit, ut quem sibi designavit, efficacius cavilletur: manus, frons, oculi, nares subsannantis linguæ velut satellites sunt, qui dominam suam, quaqua excurrit, comitentur. Hic nemini ceditur, parcitur nulli.

Tobias & Jobus viri sanctissimi, subsannantem tamen linguam non evaserunt. Uxores illorum hanc in illos furiam immiserunt. Uxor *a* Tobiæ netrix manupretium accepit hœdum, & domum adduxit. hunc cum balantem audiisset cæcus Tobias, metuens ne forsan furtivus esset, suo illum domino jussit restitui. quia *non licet nobis*, ajebat, *aut edere ex furto aliquid, aut contingere.* Hic uxor irata, & instructa sannis: *Manifeste*, inquit, *vana facta est spes tua, & eleëmosynæ modo apparuerunt.* Atque his & aliis hujuscemodi verbis exprobrabat ei. Parentes ipsi & cognati non suavioribus cavillis Tobiam irridentes: b *Ubi est spes tua*, inquiunt, *pro qua eleëmosynas & sepulturas faciebas*? Nec Jobum parcius improba uxor ludificans: c *Adhuc tu permanes*, inquit, *in simplicitate tua? benedic Deo, & morere.* Quid potuisset acerbius simul & dicacius dici?

Ludovicus XI. Galliarum Rex, *d* modestius, non minus tamen aculeate potuit irridere. Intellexerat is à Nicolao Paulino

a Tob, c.2. v.20. & seqq. b Ib, v.16. c Iob. c.1.v.9.
d Gillius Corrosertus de singularibus urbis Paris.

Burgundiæ Cancellario, valetudinarium publicum recipiendis exteris esse conditum. Fuerat autem Paulinus in exigendis mulctis, & pauperibus premendis paullo severior. Quod *Ludovicus* non sine aculeo notans: Hoc, ajebat, rationi admodum consentaneum est, ut qui plures pauperes effecerit, tandem iis excipiendis domum constituerit. Quo simul judicum in mulctando rigorem, & in pauperum caussis ignaviam & teporem accusabat.

Uguccio Fagiolanus notus à mensa princeps, *a* cum in urbem *Lucam* properaret, ad Castruccium quem in vinculis habebat, securi feriendum, & prandenti nuntiatum esset, Pisanos armis rem gerere, prandium tamen continuavit, tanquam parum verus, aut spernendus esset nuntius. Sed adest alter & tertius: Pisis res perditas esse; Lucenses quoque ad arma convolasse, carcerem effregisse, vinctum compedibus Castruccium eduxisse, & Civitatis principem salutasse. Uguccio rebus desperatis cum prætoriano satellite ad Julium Cæsarem Scaligerum Veronam confugit. Recipitur non sine honore atque benevolentia, & dies plusculos laute habetur. Inter epulas forte fortuna injecta mentio de edonibus, ubi subjunxit gloriabundus Uguccio, se juvenem quatuor altiles capos, totidem perdices, assam hœdi suffraginem, infarctum vitulæ pectus, præter salsamenta cœtera, recta cœna unica consuesse absumere. Aderat in mensa, & audiebat hæc vir ingeniosus & salsus, Petrus Nanus, qui dignam sannis edacitatem

a Paulus Iovius l. 1. Elogior.

citatem & lingua & loquente manu perstringens: Non est, inquit, quod miremur à te juvene tantum cibi absumptum, cum jam senex, paucis & invalidis dentibus, duas omnino urbes integras prandio uno consumpseris. Nam fama erat, Ugguccionem, si à prandio temperasset, nascentis tumultus initia sedaturum, & urbem utramque servaturum fuisse.

Hic docemur tum solum noxis vacuam esse linguam subsannantem, quando non tam vitiosos quam vitia irrisu plectit, neque lædere vult, sed corrigere. Hujus certe animi fuit vir integerrimus Thomas Morus, qui erudite noverat vitiosis moribus illudere. Istud in specimen damus.

Matrona quæpiam cultu fastuque turgida, & veste induta, cui bonam fundi & agrorum partem impenderat, præsente Moro conquesta est, se nimio indumentorum pondere gravari. Salse Morus irridens: Non est mirum, inquit, ô bona, te vestium onere laborare, cum amplius quam quatuor terræ jugera veste circumferas.

Quod si lingua subsannans hoc unum agat, ut sugillet, & omnibus quos nōn amat, proterve illudat, inter vitiosissimas linguas censenda est. Sed ad vicinam transeamus, quam *Suspendentem* appellavimus.

III. Suspensio in Rhetorum scholis inter orationis decora numeratur. Nimirum ubi res postulat protrahenda est auditorum expectatio, & acuenda. Vates Venusinus id laudis olim fert à satyrico:

a *Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico*

Tan-

a Persius Sat. I. v. 117.

Tangit, & admissus circum præcordia ludit,
Callidus excusso populum suspendere naso.

Hic ipse in suspendendis auditoribus laudatus artifex, Balatronem scurram hoc encomio afficit:

——— *Balatro suspendens omnia naso.*

Matheseos magistrum fuisse ajunt, qui discipulos non paucos numerabat. Die quodam cum Mathematicus hic professor de solaribus horologiis docte ac copiose disseruisset, ad quæstionem sane arduam delapsus: Quid autem, inquit, arcanæ artis tunc expromendum est, cum sol nubibus sepultus, nihil radiorum in horologii numeros emittit? qua ratione diei & horarum ordinatissimus fluxus tunc dignosci poterit? unicare aliqua censuerim opus. Hic ingens omnium expectatio, intentique ora tenebant; nemo non aures arrigere, & rarissimum artificium addiscere velle, quod solaris jubaris absentiam suppleturum credebatur. Postquam omnes adunco suspensi naso, demum Matheseos doctor, vultu quam maxime serio pronuntiat: Cum sol non lucet, opus est patientia. Hoc omne suspendentis linguæ artificium est. Ab eadem & istud est.

Perdiderat quis tres capellas vicini furto ablatas. Rem suam ad tribunal judicis repetiturus pro se dicere jussit caussidicum. Hic exordium ingens texuit. nam magna voce, manuque tota sonabat Cannas Romanorum clade nobiles, & bellum Mithridaticum, & victoriam Carthaginensium: Sullam etiam, & Marium atque Mutium, eorumque facinora

nora percensebat. Expectatio omnium erat maxima quid magni venisset in controversiam. Demum hic prælargi *a* pulmonis caussidicus monitus est : Jam tandem de tribus capellis diceret.

Ita sæpissime quod *b* Flaccus canit : Parturiunt montes, sed ridiculus mus nascitur. Suspendens lingua hos partus enititur. Abundat Orbis infami hac sobole. Ubique cernere est præcelsum vanæ spei patibulum ; in hoc alteri alteros appendimus. Expectamus sæpe grandia & illustria, tandem post longam spem, post operosam expectationem, aut nulla se produnt aut humilia. Hinc illæ tot querelæ : *Longo me naso suspendit*, verba dedit, ductavit me dolis, lactavit spe falsa, illusit mihi turpiter. Sic alter alterum speciosissimis verbis & circumvenit, & suspendit.

Israelis populus omnis in hoc vanissimæ spei patibulo suspendi se passus, auxilium expectavit ab Ægyptiis, sed in suam perniciem. Hinc Isaias infamiam illis & probrum vaticinatus. c *Ambulatis*, inquit, *ut descendatis in Ægyptum, & os meum non interrogastis, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Ægypti Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, & fiducia umbræ Ægypti in ignominiam.*

Usitatissima est ubique locorum hæc suspensio : nusquam non parturiunt montes, hinc musculi, qui nascuntur inde, innumeri. Sed hoc linguæ vitium non raro graviter lædit, & subinde omnem amicitiam dissuit.

a Odio

a Marti. l.9. Epigr. 16. b Horat. de Arte poet.
c Is. c.30. v.2. & 3.

a *Odio beneficium est, expectatum quod diu est.*

Nec enim ſemper innocenti joco fit ſuſpenſio, frequenter damnum infligit non leve: nam quoties

b *Expectatione futuri perdimus præſentia?*

Cui charitas cordi eſt, ſuſpendium hoc odit, cavetque tam ſuſpendere alios, quam ab aliis ſuſpendi. c *Lingua Eucharis* (& fœcunda gratiæ; *in bono* homine *abundat*, inquit Siracides. DEUS eſt mare dulcedinis, ſi lingua ſit inde rivulus, maris illius dulcedinem ſervabit. Lingua Chriſtiano ritu dulcis, ſtudioſius metuit ne quemquam circumveniat, quàm ne circumveniatur.

CAPUT LII.

Linguam Suſurronum, *linguam eſſe peſtilentiſſimam.*

CEſtius civis Romanus, homo naſutiſſimus ſimul & dicaciſſimus, ſed vix ullius ingenii, Marcum Ciceronem acerbe & penitus oderat, ſed hoc ei admodum male ceſſit. Nam cum Ciceronis filius Prætor Aſiam obtineret, Ceſtio convivæ ſuo in epilogum cœnæ ſuſtuarium appoſuit, ea, quam dicemus, arrepta occaſione. Sed prius Cicero junior noſcendus nobis eſt, nam à patris virtute ac ingenio longiſſime deflexit, plane degener filius, qui præter indoctam urbanitatem nihil habuit, quo laudari poſſet. Paternum ingenium omne poculis ſepelivit;

a Iamb. vetus, b Troch. vetus, c Eccl, c.6. verſ. 5,

pelivit; memoriam, quam antea non magnam habuit, inter assiduas comessationes, omnem penitus amisit. Cum ergo Cestium haberet convivam, subinde quæsiit, quî vocaretur qui imus sederet? Cui servus aliquoties dixit: *Cestius est.* Sed Ciceroni, qui congiorum quam nominum capacior erat, Cestii nomen nunquam non iterum elapsum est. Ideo servus sæpius quærenti, quis imus accumberet? ut domino suo veterem saltem memoriam refricaret: Hic est Cestius, inquit, qui negavit patrem tuum literas scisse. Evigilavit * Tricongius Cicero ad hanc patri factam injuriam, & mox Cestii flagra jussit adferri, eaque in convivam imum expediri. Ita Ciceroni de tergo Cestii datum est supplicium; quod ore miser deliquerat, id luit tergore.

Linguam hic adfero nullis unquam flagellis, nullis taureis satis expiandam, linguam malam, linguam omnino pessimam. Qui hac utuntur, proprie *Susurrones* appellantur. Quam autem hoc genus hominum omnibus exitiosum sit & pestilens, hac dictione declarabimus.

I. Inprimis constare debet, quam grave sit hoc linguæ vitium. Est enim susurratio, ut theologus *a* ille loquitur, peccatum mortale, quod probo, inquit, quatuor rationibus: primò, ratione præcepti, contra quod agit; secundò, ratione nocumenti, quod inten-

* Novem nostrates mensuras cœna una facile capiebat. Tergilla binos congios (6 unserer Teutschen Maß) simul haurire solitum, ipsi objecit. Plin. lib. 14. nat. hist. c.22. seu ultimo medio.

a Raynerius de Pisis tom. 2. mihi pag.1072.

intendit: tertio, ratione maledicti & supplicii, quod incurrit; quarto, ratione vitii, quod excedit. A susurrone legem divinam violari, infra demonstrabitur.

De nocumento quod infert susurro, res ipsa loquitur, omnem enim amicitiam inter duos pluresve diffuit. Quod Ecclesiasticus *a* affirmans: *Vir peccator*, inquit, *turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam.* Illud autem satis est supplicii, maledici à Deo, quod idem Ecclesiasticus in susurronem pronuntiat. Gravius autem esse hoc linguæ vitium ipsa etiam detractione, Theologorum princeps Thomas *b* Aquinas explicans: Tametsi, ait, maxima sit inter obtrectationem & susurrationem similitudo (nam per utramque bona proximi fama clanculum arroditur, atque minuitur) differunt tamen. Primum fine, quod obtrectationi imminutio famæ proximi; Susurrationi vero discordiarum inter amicos disseminatio, sit proposita. Deinde nocumenti & peccati gravitate: magis enim nocet graviusque peccat, qui proximum amico, quam qui eundem fama vel honore privare conatur. Hoc ipsum idem sanctissimus doctor confirmans: Nam quanto, inquit, amicitia honori præstat, tanto susurratio, per quam amicitia tollitur, detractione, per quam honor læditur, gravius est peccatum. Siracides *c* consentiens: *Amico fideli nulla est*, inquit, *comparatio & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. hunc autem avertit susurro, & hostem efficit.* Nec Aristoteles

a Eccli. c. 28. v. 11. b S. Tho. 2. 2. quæst. 74. art. 1. & 2. c Eccli. c. 9. v. 15.

teles a dissentit, qui melius esse ait amari quam honorari; hinc gravius delictum susurratio, quæ omnem tollit amicitiam, quam detractio vel contumelia, quæ famam tollunt, aut honorem. De lingua susurronum, illud Maronis vere affirmari potest:

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui
lumen ademptum.

Malum inquietum, indomabile, perturbationis & inquietudinis seminarium. Hæc lingua principes, reges, imperatores, altissima hominum fastigia concussit, & nonnunquam evertit: hæc inter familiares, cognatos, amicos, hæc inter innumeros omnis ordinis & sexus homines, discordias & inimicitias nonnunquam inextricabiles conflavit. Unde odiis & invidiis, & armis concurritur certaturque, nec aliud utrinque quæritur, quam pernicies extrema & exitium; rem alterius funditus perire, illumque eradicari uterque cupit.

II. Susurronis officium hoc est, ut quod ab uno aliquo audit, arrectis mox auribus excipiat, & recta referat ad alium, dicatque: En ille hoc contra te dixit. dicta plerunque auget additque de suo, quo citius flammam excitet. Et tu (solet dicere susurro) eum tibi amicum credebas: nihil minus est: etiam istud coram aliis de te ausus est dicere. Nonnunquam mendaciis narrationem aspergit, ut eum cui talia narrat, gravius in alterum inflammet. Et licet non nisi verissima diceret, id tamen sine scelere non faceret. Eò enim talis narratio quantumvis vera se effundit, ut duos mutuis in-

a Arist. tom. 5. l. 8. Eth. c. 1. princ.

ter se odiis committat. Imo hoc nonnunquam ex destinato agit susurro, ut utramque partem in mutuas simultates exstimulet, lites ac discordias utrinque serat. nam quemadmodum à primo excepit quod in alterius aures egessit malevolè, sic ab alterius ore pariter excipit, quæ in primi aures refundat. hinc utrimque ardent odia, hinc semper grande malum nascitur: hoc est, canes & feles in mutua vulnera instigare.

Susurronibus a Seneca hanc notam apprimit: Pessimum genus hominum videbatur, qui verba gestarent: sunt quidam qui vitia gestant. Horum sermo multum nocet, nam etiamsi non statim officit, semina in animo relinquit, sequiturque nos etiam, cum ab illis discesserimus, resurrecturum postea malum. Accipiendum hoc de lingulacis, adulatoribus, & maxime susurronibus, qui ab aliis accepta servant, & velut ad alios ferunt & deponunt. Non enim patiuntur perire verba, sed ea tollunt & gestant.

Homines sane pestilentissimi sunt ejuscemodi susurrones, in nulla familia, in nullis cætibus, in aula nulla tolerandi, vix enim spes ulla emendationis est in tam nequam homine. Ideo Salomon cavendum hoc malum præcipiens: b *Cum defecerint ligna*, inquit, *extinguetur ignis: & susurrone subtracto, jurgia conquiescunt*. Susurronis lingua pro jucundo spectaculo habet, duos pluresve inter se ita collidere, ut mutuo attritu concidant. Putrida membra sunt susurrones, quæ nemini non suam putredinem affricant,

a Sen. epist. 123. circa med. b Prov. cap. 26. vers. 20.

fricant, vicina omnia inficiunt lætali toxico.

III. Horum hominum viliſſima eſt annona; ubique reperiuntur immixti probis, imo & ipſi ſæpe probiſſimi volunt videri, adeo clam fallunt. a Davidi Jeſſæo, nondum regi, cum occaſio ſeſe offerret occidendi Saulis, illico ſuſurrones advolarunt, qui urgerent dicerentque: *Ecce dies de qua locutus eſt dominus, Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei ſicut placuerit in oculis tuis.* At vero David virum ſe geſſit, nec audiit ſuſurrones iſtos, ſed contra generoſo ſpiritu obteſtatus Numen: *Propitius ſit mihi Dominus*, inquit, *ne faciam hanc rem domino meo, ut mittam manum meam in eum, quia Chriſtus Domini eſt.* Et confregit David viros ſuos ſermonibus, & non permiſit eos, ut conſurgerent in Saul. Quam illuſtris manſuetudo in capitalem hoſtem! Nec diu poſt abeunte jam Saule, clamabat David; b *Domine mi rex Et reſpexit Saul poſt ſe: & inclinans ſe David pronus in terram adoravit, dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium, David quærit malum adverſum te* (ſuſurrones notat.) *Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in ſpelunca, ſed pepercit tibi oculus meus, &c.* En David omnem cauſſam odii Saulini contra ſe in ſuſurrones conjicit: *Quare audis verba hominum loquentium?* Ita enim ſentiunt, ita loquuntur & decernunt principes regeſque, prout diverſorum narrationibus imbuuntur, cum

Ccc 2 enim

a 1. Reg. c. 24. v. 5. b Ibid. v. 9. 10. 11.

enim ipsi in rem præsentem rarissimè veniant, ab ore aliorum pendent, & auribus hausta citis vocibus remittunt. Hinc in aulis sæpissimè non exiguus susurronum numerus. hoc enim pro se quisque agit, ut domini aures occupet, & aliis, maximè æmulis, ad has aditum præcludat.

Quamvis Susurrones *a* nuspiam desunt, etiam in sacris cœtibus inter religiosos viros fœminasque inveniendi. Nec in unum contentus sæviisse qui talis est, sævit in omnes, cum universam sedibus suis moveat familiam. Nam & apud Præsides suos detractum it sociis, maximè si suboffensos illos è quacunque caussa senserit; & apud socios damnat Præsides, idque potissimum cum exacerbationis aliquid inaudierit. Quin si quem viderit commotiorem, ubi se in illius familiaritatem insinuaverit, exasperat animum, sinistraque Majorum judicia dum recenset, & acrioribus etiam exacuit, auget alienationes. ac tanquam dolosis suppotis ignibus accendit flammas. Decurrit inde ad unum è majoribus denunciaturus quæ audivit, quorum ipse ferè auctor & incentor primus, dictaque acerbiora sua ori adnectit aliorum, quo fortius superioris animum exulceret. Inde mutuas fovet dissensiones, & ementitis etiam ultro citroque narrationibus accendit, novamque alienationum materiam indefessus utrimque suggerit. Et dum utriusque partis gratiam venatur, ac placentia grataque offensis animis enarrat, mutuos odiorum ignes accendit. Neque magni moliminis

a. Scribanius Super. Relig. l. 11. c. 22.

liminis ea res est, arentia enim ligna scintillâ pertenui succenduntur. Et licet nulla dissensionum vestigia religiosus hic susurro reperiat, illarum tamen semina ultro spargit, & falsis plurimum delationibus, altius illa pectoribus inserit, quam multorum annorum labor evellat. Sed his omissis ad profanos susurrones transeo: quamvis illorum nemo dici possit religiosus.

IV. Idumæus Doëg pastorum rex, & Ziphæi cives (quod Regum Fasti memorant) cum observassent Saulem graviter in David commotum, mox regias aures occupare studuerunt, & pessima quæque de David narrare, calumnias struere, David in majus odium adducere; verbo, graphice susurronum munus exequi. Hos tales Chrysostomus regiis in a Babylone servis comparat, qui sævam fornacem illam naptha, & stupa, & pice & malleolis succendebant, & effundebatur flamma super fornacem. Sed quid novi aut miri sic sævisse ignem tam lauto pabulo animatum? Tales omnino sunt ii qui ad hos & illos deferunt, quid alii contra ipsos dixerint, fecerint; addunt de suo, demunt, mentiuntur, ignemque tam validum ac sævum fornaci subjiciunt, ut iracundiæ flamma erumpat undique. Hos fornacarios & calefactores oracula divina meritò maledictos nominant. Siracides b aperte: *Susurro, inquit, & bilinguis maledictus. multos enim turbavit pacem habentes.* Nec malè filii Belial vocantur. Hoc eos nomine beatus Gregorius insigniens: *Si jure,* inquit,

a Dan. cap. 3. vers. 46. & vers. 47. b Eccli. cap. 18. vers. 15.

inquit, *filii Dei vocantur qui pacem faciunt: procul dubio Satanæ sunt filii, qui pacem turbant.* Eam ob rem Salomon a inter homines Deo invisissimos supremo loco collocat eum qui *seminat inter fratres discordias.*

b Specimen præbeat Theodorus Santabarenus homo perditissimus. Hic cum non nesciret apud Leonem jam nominatum Imperatorem se gratia non valere, hanc stropham commentus est. Leoni etiamnum juveni, Basilii Imperatoris filio, simulata benevolentia persuasit, ut cum venatum iret cum patre, pugionem occultum ferret vel in feras, vel in suos aut parentis insidiatores. Non displicuit consilium, nec dolum susurronis observavit. Hoc apud Leonem filium confecto, ad Basilium parentem se contulit Santabarenus, & velut fidissimus famulorum monuit, porro sibi à filio caveret, qui tectissimas strueret insidias, & parenti necem moliretur. neque verò se cupere, suis solum verbis haberi fidem; rem ipsam locuturam, modo in venatu pugio furtivus quæreretur. Quæsitus & inventus est. Hic pater irâ furere, filium perditum velle, nec ullam filii defensionem admittere. Et certè oculos eruisset Leoni, Santabareno instigante, ni senatus assiduis precibus sententiam mitigasset. Susurronem non solùm odit Deus, sed etiam execratur. Apertè Salomon? *Sex sunt*, inquit, *quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima ejus.* Eum scilicet *qui seminat inter fratres discordias:* Et eum utique multo magis execratur, qui inter

a *Prov.* c. 6. v. 19. b E Zonara, Curopalata, aliis *Baron.* Anno 879.

inter parentem & filium, velut unius animæ duo corpora, tam pestilentem agit susurronem

V. Aves sunt, quæ dicuntur incendiariæ hæ adeo rapaces sunt, ut ipsum etiam ignem furentur. nam ubi prunas vident, carbonem vivum inde subtrahunt, sed quia urentem prædam unguibus sinunt excidere, de facili incendunt domos. Non aliter Susurrones, ubicunque viderint scintillare igniculum, ubicunque audierint sinistre quid dici contra alium, mox advolant incendiariæ hæ aves, excipiuntque quod mox gliscente lingua in alterius aures deferant. hinc tot incendia. Id Siracides a affirmans: *Homo nequam*, ait, *in ore carnis suæ non desinet donec incendat ignem*. Atque tunc maximè suo se officio præclarè functum credit, cum ignis luculentus vixerit. Hoc sanè diaboli artificium est, unum ab altero distrahere, veterem conjunctionem dirimere, amicitias dissuere, familiaritates extinguere: at verò Christi est, oves dispersas colligere, lites componere, animos jungere, pacem conciliare, & hos & istos pristinam in concordiam reducere. Ideo proclamat: b *Qui non congregat mecum, spargit.*

c *Beati* ergo *pacifici quoniam filii Dei vocabuntur.* Diabolus ejusque asseclæ hoc agunt, ut amicum cum amico, domum cum domo, urbem cum urbe, populum cum populo committant per incendiarias has linguas. Os susurronum, diaboli est armamentarium, è quo arma promuntur, quibus liberi

a Eccli. c. 23. v. 21. b Matth. c. 12. vers. 9.
c Idem c. 5. v. 9.

beri in parentes, fratres in sorores, mariti in uxores, cognati in cognatos utuntur. Atque istud quidem subtili fit nequitia. Audies enim susurrones qui dicant: *Obsecro te, cave dixeris hoc tibi à me narratum, ne res innotescat: ego certè sub rosa hæc tibi velim dicta: quod si alii hoc rescirent, ea res mihi fraudi foret, negaremque me talia unquam dixisse.* Ideo ille qui ejuscemodi prunas à susurrone accepit, clauso eas servat pectore. atque hinc immortalia odia, clandestinæ simultates, pertinax invidia: amici non salutantur, cognati vitantur, veluti famæ ac nominis pestes: mirantur alii subito mutatos, præsertim cum offensionis caussam ignorent. Hoc omne malum à susurronibus est. Ex his reperias qui alterius aures atque animum ejuscemodi verbis occcupent: *Equidem vehementer doleo, mi optime Ioannes, te ita passim traduci; mallem ab alio id audires quàm à me: quia tamen fidelitatis hoc officium esse arbitror, silere nequeo, quam horrenda de te spargat ille ipse, in quem plurimum beneficii contulisti; miror sane quod talia de te foras efferre audeat* Ita flare solent diaboli folles; hoc flatu concitatur ignis. Verissimè dixit Salomon: a *Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perveniunt ad intima ventris.*

Sed alium audias susurronem, qui ubi plurima mentitus, dicat nihilominus, non audere se omnia dicere, vix rerum dimidiam partem à se recensitam; admiranda magis ab aliis audienda. En avem incendiariam, ut prunas subjiciat moliendo incendio!

a Prov. c. 26. v. 22.

dio! Atque hoc longè deterius est, quàm si omnia fuse deblaterasset.

Spoleti anus nequissima è media susurronum fæce notum sibi dominum accessit, & tanquam fida monitrix: Mi Domine, ajebat, ille tuus æmulus militem conduxit, ut vitæ tuæ armatas strueret insidias; tuum erit prudenter has declinare, aut vim vi repellere. Eadem furia illum ipsum, quem alteri detulit ut insidiatorem, accedens; O bone Domine, ajebat, iste vim parat contra te, ego tuæ incolumitatis amans monere volui, ne forte hosti occurreres imparatus. *a* Ab his vocibus pugnæ tumultuariæ sunt ortæ, sed planè sanguinariæ, quas illa Canidia vetularum pessima, oratione non longa concitavit. Nunquid & huic anui diabolus par calceorum porrexit longa pertica, dixeritque quod illi triveneficæ; *Me longè sapientior es.*

Neque susurrones tantum, sed ii etiam, qui eos benevolè audiunt, gravi supplicio vindicabuntur: Dici solet, si non haberet fur, cui furta venderet, non furaretur; ita prorsus si deessent susurroni benevoli auditores, desineret & ipse obgannire ad aurem; desint furum hospites, demum & fures non erunt: desint susurronum patroni, tandem nec susurrones erunt.

VI. Quàm verè questus est *b* Siracides: *Lingua tertia multos commovit & dispersit illos de gente in gentem, civitates muratas divitum destruxit, & domos magnatum effodit:* Est lin-

 gua

a Ita Luther. in Collo. edit. Franc. cap. 24. circa finem mihi pag. 216. b Eccli. cap. 28. v. 16, & 17.

gua verax & est mendax: lingua susurronis: lingua tertia est è duabus illis composita; quæ modo vera, modo falsa proloquitur, modo ungit, modo pungit, præsentes laudat, absentes vituperat. Hæc lingua, si conatum illius spectes, Dei regnum turbat universum, & evertit: Qualenam hoc regnum Dei? Beatus Paulus opportunissimè respondet: a *Non est enim regnum Dei esca & potus, sed justitia & pax & gaudium in Spiritu sancto.* Susurronum lingua justitiam conculcat, pacem eliminat, discordiam excitat, & tristitiam. Atq; hoc nonnunquam inde provenit; quod susurro amborum, quos inter se committit, gratiam exambiat. At sæpe non gratiam, quam cuniculis tam iniquis quæritat, sed grave odium reportat. Quod apertissimè vaticinatus Siracid. *Susurratori autem,* inquit, *odium, & inimicitia, & contumelia. Susurro coinquinabit animam suam & in omnibus odietur.* Hanc ille gratiam meretur, idque jure meritissimo Nam hoc unum linguæ vitium cæterorum plurima complectitur, adulationem, mendacium, detractionem, & si quæ hujus generis sunt, & ipsi susurrones plurimis titulis insigniuntur: nam * assentatores, aurium servi, Satanæ folles, bellorum incentores, diaboli tubicines vocantur.

Tubicen olim bello captus, & neci addictus est. At ille infimis precibus rogare institit, vitæ suæ parcerent, mortalium neminem à se occisum. Cui judices responderunt:

a Rom. c. 14. v. 17. b Eccli. c. 5. v. 17. & c. 21. v. 31.

* Ohrnblaser/Knüpffer/ Ohrentrager/ Lärmenblaser / Meitmacher.

runt: At eos qui plurimos occiderunt, ad cædes incendisti c afficor: actum de te occidendus es. Eodem forsan nomine susurrones se purgaverint, neminem à se jugulari: sed eos, ô improbi, qui alternis vulneribus se jugulant, in cædes animatis; vestrum est:

a *Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.*

Vos odia struitis, & contentiones inimicitiis incenditis, diabolo charissimi tibicines. Eam ob caussam Deus hoc linguæ vitium peculiari lege vetuit; *Non b eris criminator nec susurro in populo* Et quemadmodum Deus alia pleraque linguæ vitia, ita & hoc punire solet, ut quod susurro aliis, hoc idem illi fiat ab aliis. c *L*uculentum ejus rei paradigma est Antipater Herodis filius, qui immodica regni cupiditate incensus in Alexandrum & Aristobulum fratres, alterum ex altero vaframentum commentus est, quo eos apud parentem in odium adduceret, itaque regno excluderet. iis certè sermonibus paternas aures oneravit, ut uterque fratrum jugula us fuerit. Sed tandem etiam nequissimi susurronis fraus omnis detecta est, & à patre, à quo gratiam moliebatur, jussus & ipse occidi.

Hoc quivis persuasissimum sibi habeat, in suum se damnum loqui, quicquid demum furtivis ejuscemodi sermonibus contra alios loquatur. Projectus in altum lapis in jacientem recidet: Perillus in suo ardebit bove: sic lingua noxia suum jugulabit auctorem. Diser-

a Virg. l.6. Æneid. post initium. b Levit. c.29. v.16. c Fusa narratio apud Iosephum l.16. & 17. Antiq. Iudaic.

Disertissimè monuit Siracides : a *Non appelleris susurro , & lingua tua ne capiaris, & confundaris.* Laqueum gerit faucibus, quisquis talem linguam : Hæc non solùm alios , sed & suum dominum illaqueabit.

a Eccl. c. 5. v. 16.

A. *Agunt*

TVRPILOQVA LINGVA.

T.

A. *Ajunt acetum domesticum non esse acre, nisi & acris sit materfamilias. Hinc acetum in hac domo acerrimum, quia talis est domus domina.*

B. *Maritus ad comprimendam uxoris* tumultuosam *linguam, crepida illam percussit. Quomodo autem ipsa prius maritum malleo lotorio verberavit, Vide c. 53. §. 5.*

C. Turpiloquam *linguam limaces & cochleæ ex ore dormientis rustici prorepentes, insigniter sub oculis ponunt. Vide jucundam narratu historiolam, Cap. 54. §. 1.*

T.

CAPUT LIII.

Tumultuosæ *Linguæ grande vitium describitur.*

NOn immeritò miratur Magnus Jacobus Apostolus, omne genus animalium tam serpentium & gradientium, quam volantium & natantium domari posse, & etiam subinde cicurari, linguam tamen esse indomabilem. Canem institutio humana pene simiam efficit; in macellum mittitur, ut œconomus; perferendis literis aliò ablegatur, ut tabellarius. quam varia condiscunt equi? humanos mores proximè imitatur Elephas. Omnis na ura bestiarum & volucrum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domantur à natura humana: *a linguam autem nullus hominum domare potest.* Planè indomabilis est lingua, superatque vel ferocissimum equum. Quis peritus satis magister ac moderator ad hunc perdomandum? Bucephalus neminem nisi suum regem admisit sessorem; solus rerum conditor satis frenarit linguam. Hæc cum furoribus inflammatur, lupo ac vulture rapacior, vulpe astutior, leone immanior, sævior tigride est.

In Ægypto, ut Plinius *b* refert, aspis ad men-

a Iac. c.3. v.7. & 8. b Plin. Nat. hist. l.10. c.74.

menſam cujuſdam veniens alebatur aſſiduè. Hæc catulos enixa, à quorum uno filius hoſpitis interemptus, illa ad cibi conſuetudinem reverſa, cum intellexiſſet culpam, & necem intulit catulo, nec poſtea in illas ædes rediit. Imperatori Anaſtaſio ex Indis miſſa tigris ad humanas manus feritatem dedidicit. Si Paulo Veneto credimus, Magnus Rex Tartarorum Leones, Leopardos, Tigrides, Lynces, Urſos manſuefactos in venatum educit, & his venatoribus feras congeneres capit. Delphini humanam amicitiam ultrò ambiunt; ipſi etiam Crocodili aquatilium animantium ſæviſſimi edomantur. Picæ, corvi, pſittaci doctores admittunt, & humanas voces addiſcunt. Vultures, falcones, aquilæ ad domini manum revolant, & prædam apportant fido famulatu. Rhinoceros ferociſſima bellua in florilegæ virginis gremium ferociam omnem deponit. Nullum penè animal indomabile. Et quamvis leones dentibus ac unguibus armentur, tamen veneno carent; ſerpentibus venenum eſt, iis tamen dentes, cornua, ungues negantur. Hem ſola lingua eſt indomabilis; hæc dentes habet acutiſſimos, ungues rapaciſſimos, cornua robuſtiſſima, letaliſſimum venenum. Serpentes non lædunt niſi proximos: lingua & in abſentes & in mortuos ſævit, etiam ad centum milliaria diſſitos invadit, & lacerat. Præclarè dixit *a* Auguſtinus: *Homo domat feram, non domat linguam, domat Leonem, & non refrenat ſermonem; domat ipſe & non domat ſeipſum.* Inter indomabiles has linguas numeranda eſt

a Aug. ſerm. 4. de Verb. Dom.

est etiam Lingua * *Tumultuosa*, de qua tamen ritu Laconum strictim differemus.

I. Irato mari vix quidquam terribilius aut indomabilius, marinos tamen furores Deus, solo voluntatis suæ nutu, inter arenarios carceres coërcet. Jobus ut præceptor maris locutus: a *Circumdedi illud terminis meis*, inquit, *& posui vectem, & ostia, & dixi: Usque huc venies, & non procedes amplius & hic confringes tumentes fluctus tuos*. Qui hi maris termini, quæ ostia & seræ, quibus ira illius cohibetur? *Dixi huc venies:* solum Dei præceptum, cui etiam inanima obsequenter serviunt. Ut linguam Deus in officio contineret, æterno eam carceri addixit, & in caveam compegit, quam osseis dentium clathris communiit, insuper etiam catenis vinxit, variis scilicet gutturis & palati vinculis; quin etiam intelligentiâ eam regit, gratiâ protegit, pœnis corrigit. Nihilominus lingua hanc conditoris providentiam eludit, & licet captiva sit, ita tamen sæpius furit, & bacchatur, ut mortalium pene maximum sit negotium, tumultus à lingua concitatos comprimere.

Hinc Siracides ardenter optans: b *Quis dabit ori meo custodiam*, inquit, *& super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & perdat me lingua mea?* Non vanæ sunt excubiæ ad seditiones & motus linguæ, præsertim Tumultuosæ sedandos.

Lingua, quam Tumultuosam vocamus, modo clamat, & altum vociferatur, modo

Ddd furit

* Ein Schrey=grill=koch=bolder=frow=Trug=Zung:

a Iob c.38. v.10. b Eccli. c.22. v.33.

furit & bacchatur, præsertim si vapido sub pectore ardeat iræ flamma & cogitationes instar aquæ bullientis agitentur, hic lingua Tumultuosa partes suas strenuè agit, nec ullo modo teneri se patitur: clathros frangit, catenas rumpit, repagula perrumpit, tonat, grandinat, fulminat, cœlum terramque miscet, perturbat omnia, verborum agmina velut fluctus evomit, balænam dixeris quæ mare quod sorbuit, per caput violenter egurgitat in naves.

II. Sunt homines tam turbulenti & impetuosi, ut subinde nonnemo de tali quærat: quæso quid hoc hominis est tam vehementis & violenti, quam furentes is habet impetus? Hac ratione profectò ab homine intelligente, & emunctæ naris,

Non pulchrum est digito monstrari, & dicier, hic est.

Homo ille procellosus, cui lingua est velut amnis exæstuans & ripas transgressus. Hic talis vix quidquam sine clamoribus agit. Cum quippiam petit, clamat; cum negat petita, clamat; cum quid imperat, magis clamat; quidquid demum loquitur, turbulenter id facit, nec sine tumultu verborum sese mutuo impedientium. Atqui serii esse possumus, jubere, imperare, etiam objurgare possumus, licet omnis verborum tumultus absit. Quinimo rigidum mandatum sereno vultu placidisque verbis temperandum est & molliendum. Pleraque omnia rectius efferuntur sine hoc verborum tonitru.

Inter homines religiosos lex est, voce submissa loqui; vociferationibus, scilicet & indecoris clamoribus vitandis, qui videntur

esse

esse hominum aut non sanorum, aut rusticanorum, aut certè surdastrorum. Quorum ultimi cum suam ipsi vocem non audiant; nec à b aliis se audiri putant, proinde in familiari etiam collocutione clamosi sunt, & immodicè vocem efferunt. Hoc humanæ aures molestè ferunt, neque id certè ingenuis moribus, decorum. Hinc ii omnes qui mores formant, tumultuosas linguas inter prima vitia damnant. Hac disciplina & exemplo suos alumnos imbuit Plato, apud quem educatus puer, a cum ad parentes relatus vociferantem videret patrem: *Nunquam*, inquit, *hoc apud Platonem vidi.*

Tullius *b* post multa encomia Catulorum bene loquentium: sine contentione, inquit, vox nec languens nec canora. Deinde docet ex contentione vocis & summissione facile judicari quid aptè fiat, quid ab officio naturaque discrepet. Annæi quoque præceptio est: *Vox sit sine clamore.*

Hinc Tumultuosa Lingua, cum lenissimè peccat; decorum offendit.

III. Christianæ Religionis lumen *c* Basilius jam olim decernit: Interrogatus de re aliqua, gravi & submissa voce responde. Idem beatus *d* Benedictus à suis exigit: Ne sint clamosi. Clamorem certè aures non paganæ multum aversantur. Hinc recte *e* Theophrastus insignem rusticitatis notam asserit, Voce magna & contenta loqui. Nec leve argumentum est moderati animi, vocis moderatio.

a Sen. l.2. de Ira c.22. b Cic. l.1. Offic. c Basil. ser. de Renunt. d Benedict. in Reg. c. 7. gr.11. e Theophrast. c.4. de Charamor.

De Christo Servatore Isaias ut singulare quid prædicat his verbis : a *Non clamabit, neque accipiet personam , nec audietur vox ejus foris*. Eodem sensu Matthæus : b *Non contendet*, inquit, *neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus*. Non negandum, nonnunquam clamasse Servatorem, ubi voce opus fuerat elatiore, præsertim in concionibus. Isaiam & Matthæum explicans Hieronymus: c *Non clamabit*, ait, *erit enim mitis atque mansuetus, & non levabit in altum vocem suam*.

Divinus quoque Paulus clamosam ac tumultuosam linguam ab ore Christiano arcens : d *Omnis*, inquit, *amaritudo, & ira, & indignatio & Clamor, &c. tollatur à vobis cum omni malitia*. idque ob eam caussam, ne vel irati, vel similes iratis esse credamur; iratorum enim proprium est clamare atque tumultuari. *e* Bernardus superbiæ signa enumerans, inter ea etiam *clamorem in locutione* censet. Clemens *f* Alexandrinus Tumultuosam Linguam insaniæ adscribens: *Elatus*, inquit, *clamor pronuntiationis, est res insanissima* Addit; g *Modesti est in voce Moderatio, à magnitudine simul & prolixitate, celeritateque & multitudine coërcens suam orationem*.

Ejusdem animi Ambrosius : h *Ipsum*, inquit, *vocis sonum libret modestia: nec cujusquam offendat aurem vox fortior*. Quod si sapientis est, loqui suaviter & demissè, ut vult Bonaven-

a Is. c.42: v.2. b Matth. c. 12. v. 19. c Hier. in c.42. Is. d Ephes. c.4. v.31. e Bern. l. de inter. domo c.41. f Clem. l.2. Pæda. c.7. g Ibid. h Ambr. l.1. Offic. c.18.

naventura, *a* certè insipientis & stulti erit, acerbè & tumultuosè loqui. Salomon *b* toto capite hic annuens: *Vidisti*, ait, *hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est quam illius correptio.* Hominis malè sani proprium est, ore turbido procellas in obvium quemque ejicere, & sæpe de rebus vilissimis tumultus maximos ciere. At plerunque ubi multum clamoris, ibi parum rei aut veritatis est. Nisi res ipsa clamorem exigat, &, ut sic dicam, tumultum vocis. Veritas ex ore mansueto & minimè clamoso, longè pulchrior prodit, & amœnior, quàm è tumultuoso & clamoribus assueto.

IV. Fit nonnunquam ut in domo aliqua interiore, aut in conclavi à plateis averso eæ sint turbæ & clamores, ut in plateis transeuntes audiant & mirentur hanc domus tempestatem; quid si domum hanc ingrederentur, & in ipso turbarum loco consisterent, quam offensis auribus detestarentur inconditos illos ululatus? In hominis animo, in penetralibus his abstrusissimis omne genus affectuum latet, hîc ira, tristitia, impatientia, injuria, lascivia, & omne hoc vulgus delitescit ac tumultuatur, publicè nihilominus hi tumultus audiuntur, cum scilicet patet ostium, Lingua; quæ jam, inquies, quanta seditio in ipso erit pectore? dum clausum & obseratum est domus ostium, servi & ancillæ rebelles coërceri possunt; cum fores patent, seditiosa familia domesticum tumultum dividit in plu-

a Bonav. par. 1. Spec. cap. 5. b Prov. cap. 29. vers. 20.

rimos: ita quamdiu quis silet, aut verba profert mitia, tamdiu fores habet custoditas, & in iram plurimum potest; perinde ut in incendiis civicis, quamdiu ignis non erumpit, magistratus patremfamilias non punit, & incendium facilius sopiri potest; ubi verò in apertum evolarit flamma, signum è turri datur, fax noctu, de die labarum protenditur, accurritur, jamque magistratus ob neglectos ignes jus habet puniendi: sic clausi pectore affectus, suo quidem domino, sed aliis non nocent, & minori negotio coërceri possunt; ubi verò per tumultuosam linguam eruperint, & aliis nocent, & difficilius reprimuntur.

Quamobrem S. Diadocus utilissimè præcipiens: Volo, inquit, te esse breviloquum, rariloquum, & submissa voce loquentem. Nam pravi sicut in sensu leves, sic in locutione præcipites, clamosi, vehementes sunt. Regius Psaltes Tumultuosam ejuscemodi linguam objurgans: a *Dilexisti*, ait, *omnia verba præcipitationis.* Linguæ Tumultuosæ prima virtus est, præcipitare verba, & velut per scalas dejicere, ut unâ quasi ruinâ effundantur omnia.

Linguæ Tumultuosæ affinis est *Seditiosa*, quæ fragore grandi prorumpit; gladios, bombarbas, sanguinem loquitur. Ab hac erat cruentum illud, *Tolle, Tolle, Crucifige*. Ab illa sunt hæ voces non ignotæ: Cæde, lacera, per fenestras præcipita, præcipitatos jugula. Hæc lingua servos in dominum, cives in Magistratum, subditos in principem armat: Venite, clamant, excutiamus jugum: Ad [illegible], ad armas

a Ps. 51. v. 5.

arma; * libertas vindicanda est Hæc lingua bellis ardere jussit Germaniam per tot jam annos Sed ubi hæc lingua est, ibi auris plerunque nulla est: nil audit, nil moniti admittit aut consilii: ideo nos illam monere desinimus; ad Tumultuosam redimus.

III. Sermo mitis ac moderatus inter Principum ac Regum necessarias virtutes numeratur. Hierosolymæus Rex David seipsum hac in re accusans: a *Quoniam tacui*, ait, *inveteraverunt ossa mea dum clamarem tota die.* Quis hoc satis assequatur? quomodo clamavit, si tacuit? aut quomodo tacere potuit, dum clamaret? Hæc aliaque in speciem sibi contraria effrenis ac tumultuosa lingua facere simul potest, & tacet & clamat; studiosè tacet id omne quod in alterius laudem ac commendationem est, clamat & altum vociferatur, cum habet quod carpat, quod accuset, quod reprehendat & damnet, hic turbæ & tumultus ingentes, hic repetitæ plagæ & ictus non perfunctorii.

Fuit qui tumultuosam hanc linguam † malleo lotorio comparandam censeret. Non ineruditè. idque confirmatur verboso conjugum duorum dissidio. b Non procul Witemberga maritus uxorem crepidâ percussit. Ægrè id tulerunt cognati uxoris, & de consilii sententia maritum ad se vocarunt. Cum præsente expostulatum de injuria quam suæ conjugi cognatæ ipsorum fecisset. Porro meminisset, non ancilllam sibi

* Dran dran / es muß ein anders werden.
a Ps. 31. v. 3
† Wäschbläw oder Wäschkolben. *Vide imaginem.*
b Ioan. Manlius tom. 2. mihi pag. 178.

aut mancipium nupsisse : si quid dissensionis intercederet, non illicò verberibus & pugnis de re decidendum. His auditis maritus iræ continens, vultu sereno & ad omnem humanitatem composito : Affines optimi ajebat, admonitionem vestram boni consulo, sed hoc unum rogo, ne quid inaudita parte altera severius statuatis. Equidem fateor me conjugi offensiorem, non continuisse manum, sed illius impulsu hoc factum, nam illa me prius percussit, & quidem longè immitius, nam malleo lotorio est usa. Vos igitur judices convenio; decernite, an non gravior plaga sit, à malleo lotorio quam à crepida plagas accipere. Mirantur cognati, & quærunt qua ratione lotorius malleus in iratas conjugis manus venerit? Hic ille subridens, Linguâ, inquit, me verberavit, quam ego lato illi malleo non absimilem, sed eo longè graviorem censeo. Utrinque risus, & gratiæ conciliatio.

Sanè lingua improba præcipuè Tumultuosa malleus est, sed latus & lotorio simillimus, à quo ictus omnes sonori valde sunt & clamosi, præsertim cum panni madidi tunduntur. Væ tibi quisquis es, quem hic malleus pulsarit, qui nec regibus parcit. Philippus Rex Macedo, si qua alia virtute, certè contumeliarum patientiâ illustris fuit. *a* Demochares ad illum, Parrhesiastes, ob nimiam & procacem linguam appellatus, inter alios Atheniensium Legatos venerat: auditâ benigne legatione Philippus: *Dicite,* inquit, *mihi, facere quid possum quod sit Atheniensi-*

a Sen. l.3. de Ira c.23.

nienfibus gratum? Excepit Demochares, & lingua nimis quam tumultuosa & præcipiti respondit, *Te suspendere*. Indignatio circumstantium ad tam inhumanum responsum exorta est: quos Philippus conticescere jussit, & Thersitam illum salvum incolumemque dimittere. At vos, inquit, cæteri Legati nuntiate Athenienfibus, multo superbiores esse, qui ista dicunt, quam qui impune dicta audiunt. Verissime dixit *a* Annæus: Proprium est magnitudinis veræ, non se sentire percussum. Et hoc profectò est lotorium illum malleum sustinere sine damno.

Rex Regum, Messias Orbis, exemplo suo nos docuit non tantum lingua non tumultuari, non clamare, sed & tolerare linguas tumultuosas, & vincere taciturna lenitate.

CAPUT LIV.

Turpiloqua *Lingua omnibus Christiani Orbis finibus proscribitur.*

Non *b* mihi si linguæ centum sint, oraque centum, Omnes improbæ linguæ lapsiones enumeravero. In tanta errorum varietate hanc aliqui gradationem constituunt inter multiloquium, vaniloquium, stultiloquium, Turpiloquium, quorum alterum altero gravius delinquit. *Multiloquium* peccat defectu modi, verba enim agglomerat, eaque totis modiis effundit. *Vaniloquium* defectu finis delinquit, inutilia prorsus garriendo. *Stultiloquium* priora duo superat,

a Ibid. c. 25. b Virg. l. 6. Æneid.

quando non tantum inutilia, sed & fatua protrudit, & fabulatur sine ratione: *Turpiloquium* eo pene alia illa transcendit, quod linguam lascivam proxima cognatione attingat, & à beato Paulo plus simplici vice damnetur: sic enim Ephesios instruit: a *Fornicatio autem & omnis immunditia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet.* Qua præceptione non tantum obscœnas fabulas & prætextatos ac lascivos sermones, sed omnia turpicula verba tanquam Christianæ verecundiæ multum adversantia prohibet, quandoquidem turpitudinem, & omnem immunditiam, à Christianorum colloquiis excludit. Nos ergò cum beato Paulo *Turpiloquium*, & omnem verborum immunditiam (linguis lascivis jam confixis) hoc capite persequemur.

I. *Sunt homines*, inquit *a* Gellius, *in verba provecti, quos & garrulos, loquaces, blaterones & linguaces dicimus, quorum lingua tam effusa ad loquendum, infrenisque est, ut teterrima quadam colluvione verborum fluat semper & æstuet.* Hic suis sanè coloribus Turpiloquium, de quo agimus, depictum est, quid enim hoc aliud nisi tetra valde colluvies sordidissimorum verborum, quæ propriè *illota*, & ab iis sermones * illotos dicimus.

Sunt quædam domus instrumenta adeo retusa, & nullius usus, ut cum purgamentis

a Ephes. c.5. v.3. b Gell. l.1. Noct. Att. c. 15.
* Ungewaschne / wüste / unsaubre / grobe Wort.

tis & ſordibus in latebras conjiciantur: ita quædam in colloquiis natura ſua tegi volunt, & ſilentio tanquam latibulo abſcondi, ſed has ſordes & purgamenta hæc ſtudio in lucem eruit lingua Turpiloqua, ut ridiculum torum faciat, & emptores ſi non alliciat, ſaltem habeat ſpectatores: Sicut circumforanei & agirtæ ſolent, qui radiculas, lumbricos, ſuccos, fucos & fumos in foro circuliſque, concione advocata vendunt, & Stentorea voce proclamant, laudantque quas volunt extrudere merces, ut ſimpliciores & agreſtes hianti rictu attonitos & attendentes argento emungant: ſic omninò Lingua Turpiloqua merces ſuas dicacitate fœda venales facit.

Ponuntur ſubinde quæſtiunculæ quæ verbis non impuris conſtant, ſed ſenſu. Et eo jam nequitiæ ſubtilitate profeciſſe diabolus videtur, ut fœdiſſima quæque honeſtiſſimis ſubinde verbis efferantur. In aulis non ignotum hoc diaboli artificium, quod etiam verecundiam quandoque ac innocentiam facit erubeſcere, dum homines oris pudici verba proferunt minimè ſordida, aliorum tamen interpretatione ad turpitudinem trahuntur.

Romanos veteres hic minimè accuſo, qui quædam naturæ requiſita verecundo prorſus & caſto loquendi ritu enuntiare ſoliti ſunt: Chriſtianos illos arguo & damno, qui verbis minimè impudicis interpretationes & ſenſus affingunt impuriſſimos. O homines minimè Chriſtianos! *Et omnis immunditia non nominetur in vobis.*

Immundam hanc oris eluviem limacibus & co-

& cochleis, præsertim illis quæ è dormientis ore prorepserunt, rectissime comparavero. Rusticus fuit quem apud Oenipontanum hospitem (cui nomen Frölich) edundarum cochlearum gula incesserat. His deliciis quidem paganus homo assuetus non erat, satisfecit tamen huic cupidini, & sic crudas cochleas pipere tantum & sale nonnihil perspersas ingenti numero glutiit. Vere glutiit, uti cetus Ninivitarum vatem; sed & vinum dulce addidit, vehiculum huic cibo, dein pone fornacem in scamnum se abjecit, manibus pedibusque liberaliter extensis. Atque dum toto proflat de pectore somnum, patuloque hiat ore, en tibi cochleæ, alia super aliam, qua iverunt, viam relegunt, & dormientis faucibus proreptant, ligneosque fornacis cancellos occupant. Qui tunc temporis huic spectaculo interfuerant, non sine animi sui voluptate reducem hunc & vivum cibum viderunt, idque publice alibi narrarunt. Atque hi testes etiamnum in vivis sunt.

Huic reptili cochlearum plebi verba Turpiloquæ Linguæ non absimilia sunt. Ex ore rustico prorsus & ebrio aliorum auribus inserpunt. Addo & istud: Limaces & cochleæ lentissime rependo arbores & conscendunt & depascuntur folia, quacunque autem repunt vestigium sui relinquunt, tenacem & glutinosum humorem: ita omnino verba sordida & illota undecunque ad aures perferantur, impuritatis aliquid & turpitudinis affricant, nocentque semper tam dicenti

a Ita Clariss. D. Guarinon, lib. 2. de Execrandis Orbis c. 38. fine.

ti quam audienti. Auditor quidem aut offenditur, aut dolet occulte, præceptum illud Paulinum (*omnis immunditia nec nominetur in vobis*) inter Christianos tam esse inefficax, ut ei vix quidquam loci sit.

Sed sunt sæpe auditores qui illis ipsis sordibus quas audiunt, delectantur, quo modo, dum nesciunt, læduntur. Sordidus verò locutor non aliis solum, sed & ipse sibi officit, dum enim verba non pudica fundit, pudorem sensim dediscit. Nam uti Gregorius a loquitur: *Sæpè, dum ab otiosis verbis nequaquam lingua compescitur, ad temeritatem quoque stultæ increpationis effrenatur.* Quibusdam enim ruinæ suæ gradibus desidiosa mens in foveæ lapsus impellitur: nam dum otiosa verba cavere negligimus, ad noxia pervenimus, ut prius loqui aliena libeat, & postmodum detractionibus eorum vitam de quibus loquitur, lingua mordeat: quandoque autem usque ad apertas contumelias prorumpat. Sic dum sordida non vitamus, ad lascivia delabimur. ita placere incipit quod tutò frequentatur.

Hinc zeno sapienter dixit: Satius est cadere equo, quam verbo incomposito. Ubi autem sermones tam illoti & sordidi, quid puri cordis latere suspiceris: b *Ex abundantia cordis os loquitur.* Ex Augiæ stabulo tam immundo, quis odor nisi gravis & teter? Sodomorum vineæ dederunt odorem suum. Contra pudicæ mentis homo cum Psalte dixerit: c *eructavit cor meum verbum bonum.* Ut pyxides amomo aut cinnamo plenæ, vel sac-

a Greg. l.7. mor. c.18. & ult. b Matth, c.12. v.34. b Ps. 44. v.1.

facculi Pæstanis rosis turgidi, cum primum aperiuntur, odorem spirant suaveolentissimum, sic animus Deo plenus, Deum & divina loquitur.

II. Nobilissimum Virtutis specimen Comes Ariani Elcearius, uti omnia sensuum exteriorum officia ad omnem modestiam composuerat, ita & linguam. Hic cognatæ suæ nuptiis, quæ quinque dies occupabant, interfuit, sed sanè invitus, nec sine oculorum & aurium crebris vulneribus. Aderat ex more magna hominum nobilium frequentia, fiebatque quod in nuptiis solet; dies noctesque epulæ, confabulationes, cachinnationes, tripudia, choreæ, & quicquid Thalassio & Hymenæo licitum putabatur, neque enim nuptialis licentia ad pudicitiæ amussim dirigebatur. Quam hæc autem ad Elcearii stomachum non erant! Verecundissimus certè juvenis inter has delitias, tanta sermonis honestate & pudicitia utebatur, ut ei ne unum quidem non dicam lascivius, sed nec petulantius ullum aut sordidius verbulum exciderit. Interim alii tanto proterviores, liberrimè & loqui & facere, quæ sacris nuptialibus congruere videbantur, neque enim verba solum, sed & gestus parum pudicos edere, quibus & oculi & aures Elcearii gravissimè sauciabantur. Quicquid Venerei mellis hinc illinc spargebatur, castissimo juveni fel erat merissimum. Hoc unum confirmatius didicit, à Hieremia Vate verissime dictum: a *Nemo quod bonum est loquitur*: b & à Joanne Apostolo:

a Hier. c. 8. v. 6. b Ioan. c. 5. v. 29.

ſtolo : *Mundus totus in maligno poſitus eſt.*

Innumeræ ubique ſermonis turpitudines ſunt, quas nemo ſatis effugerit, niſi qui non ſolum caſtus, ſed & ſurdus fuerit. Enimvero maximi refert quibus ſermonibus aures aſſueſcant dum teneræ ſunt, & culturæ patientes.

Comes Elcearius, quem dixi, à Roberto Rege Carolum filium natu majorem, eundemque Calabriæ ducem regiis artibus imbuendum accepit. Carolus exultantis ingenii mores minus compoſitos præ ſe tulit, laſcivorum ſermonum aut hominum, quàm pro pio Principe futuro, amantior, uti natura ipſa cupiditates adoleſcentiæ profundit, maximè ſi cum fortuna bona & ingenio animi mobiliore ſit; ſi jam hominum impurorum uſus, quibus aula interdum infeſtatur, accedat, quid mirum eſt ſi proximus ardeat Ucalegon? At verò ſi nihil quod impudicitiam oleat, attingere debet limina, intra quæ puer eſt, quanto ſanctiora eſſe debent, intra quæ puer regius eſt. Hoc Elcearius maturè conſiderans, ſimul etiam alumni ſui genium æquo liberiorem advertens. Carolum ad ſe vocatum his verbis aggreſſus eſt: Ab omni quidem ore Chriſtiano & aure ſermones illoti & turpes procul arcendi ſunt, maximè verò à Principum & Regum colloquiis. Inſignem & regiam perſonam nihil minus decet, quam vel audire vel proferre hæc verborum dedecora. Omnes virtutis nervos elidit immunda hæc oris eluvies: Quicquid agis, Carole, fuge, fuge contaminatiſſimos homines

iſtos

istos, qui tam lutei, tam cœno polluti sunt, ut vel spurcidicos versus, vel cantilenas inverecundas, vel Fescenninos jocos effutiant; quicquid fere loquuntur viperinam Veneris saniem ructant. Horum omnium sermo vitandus est: hi sunt qui vitia tradunt, pessimum genus hominum. Venenum quod auribus instillant, diutius hæret quam auditur: nec facile est animo dulcem sonum excutere; prosequitur, & durat, & ex intervallo recurrit. Ideo claudendæ sunt aures his vocibus & quidem primis. Quare fuge, mi Carole, fuge, tam pestilens loquendi vitium, eique nec os nec aures præbe, isto & illis exclude. Regium sanguinem iis orna moribus qui deceant Regem.

Hæc Elcearius animo etiamnum tenero ac flexibili, oratione tam nervosa impressit, ut Carolum brevi tempore ad omnem pietatem ac pudorem adduxerit, non sine totius aulæ admiratione. Hinc illæ vulgi voces: *Dominus Dux in alium hominem mutatus est.* Alii magis audacice dicebant; *Comes Ariani cum Principe locutus est.* Hoc quasi brevi elogio, & Caroli mores & Elcearii sapientiam commendaturi: certe ipse Carolus, non tantum postea verbum obscœnius nullum fecit, sed nec audire sustinuit.

III. Carolo *a* Calabriæ Principi Principem Castilionis jungo Aloysium Gonzagam, qui Societatem Jesu Juvenis amplexus est, & vitam in ea usque ad mortem religiosissime perseveravit. Hic etiamnum adolescens, paren-

a Virgilius Ceparius lib. 1. vitæ Aloysii cap. 3. edit. 2.

parente Marchione cum copiis ad Tunetum profecto, Castilionem remissus est, ubi eundem, quem ingressus erat Casale, vivendi modum tenuit. Atque ut est plerunque militum vulgus ad verborum licentiam turpitudinemque projectum, ipse quoque ex eorum consortio nonnullas ejuscemodi voces hauserat, quas ignarus quænam esset eorum notio, interdum jactare cœpit. Id cum aliquando Petrus Franciscus Turcius audisset, qui ejus pueritiæ moderator fuit, tanta vi in eum invectus est, ut ipse postea moderator confirmarit, nullum unquam ei deinde nisi honestum decensque verbum effluxisse: Quinimo, si quem deinde licentius loquentem audiret, è vestigio oculis pudore suffusis, humique defixis, aut aliorsum conversis, vel animum advertisse dissimulabat, vel dicta sibi auditu molesta fuisse significabat. Ex quo licet intelligi, nunquam eum hoc genere sermonis usurum fuisse, si, quid sibi vellet, ante didicisset. Nam simul ac flagitiosa atque à suo dignitatis gradu genereque aliena esse didicit, tantus eum pudor incessit, ut postea sit fassus, ne sacerdoti quidem suæ conscientiæ quæsitori, ut ea nominatim aperiret, animum inducere potuisse. Ea erat puerilis animi verecundia. Neque vero unquam, dum vixit, hujus eum gravissimi, ut ipse sentiebat, criminis pœnitentia deseruit.

Jobus profectò in caussa non valde absimili pœnitentiam agens: a *Qui leviter, inquit, locutus sum, respondere quid possum? manum meam ponam super os meum. Unum locutus sum,*

Ece quod.

a Iob. c. 39. v. 37, & 38,

quod utinam non dixissem : & alterum ; quibus ultra non addam. Manum super os ponere, gestus est agnoscentis peccatum oris & verborum ; sicut manu pectori admota agnoscimus & fatemur peccatum cordis *Unum,* inquit Job, *locutus sum, & alterum.* En sincerissimam ab ore confessionem. *Quod utinam non dixissem :* en verissimam peccati detestationem in corde. *Quibus ultra non addam,* en firmissimum emendationis propositum, ipso exequendum opere.

Ah, manum imponat & ori & auri, quisquis Turpiloquium unquam vel mutua collocutione, vel auditione benevola promovit : doleat talia dixisse ac detestetur dicta, sed iis ultra non addat ; excutiat à se viperinam linguam. Paulus Orbis Ecclesiastes cum post periculosissimam navigationem, cælo frigido ac pluvio in insula Mytelene focum strueret, eique sarmenta pabuli vice ingereret, serpens sarmentis immixtus ab igne resiluit, & Pauli manum invasit. *Et ille quidem, a* inquit sacer historicus, *excutiens bestiam in ignem nil mali passus est.* Turpiloquium, reptile viperinum est, quod aures invadit, & inde per omnem animum virus suum dividit. Excutiat hanc viperam qui lædi non vult, & illos ignes æternos consideret, in quibus non epulonum duntaxat aut helluonum, sed vitiosorum omnium linguæ ardebunt, guttulam in refrigerium mendicabunt, sed & guttula iis negabitur.

Ergo quod Chrysostomus *b* hortatur, Christi

a Act. c.28. v.5. b Chryf. tom. 2. hom. 80. in c. 25. Matth. mihi pag. 559. & tom, 5, hom. 52. mihi pag. 298.

sti loquamur lingua, non diaboli: Quemadmodum enim, inquit, si Romanus forte fuerit judex, non percipiet rationes tuas, nisi *Latine* loquaris: sic etiam Christus non audit, neque attendit, nisi lingua sua utaris. Discamus igitur ita loqui ut Rex noster, & ea linguâ proferre, qua ipse utitur. Imitemur diligenter illam linguam in omnibus.

Victis Ephrateis, uti Judicum fasti memorant, Galaaditæ Jordanis transitum occuparunt. Cum autem è dissipato exercitu palantes milites venirent cuperentque Jordanem transire, interrogabantur, num Ephratæi essent? si negassent, jubebantur vocem scibbolet proferre, hoc est, spicam plenam. quod si literula una omissa dixissent sibboleth, jugulabantur miseri, constabat enim vel ex ipsa pronuntiatione hostes esse. Eodem plane modo Turpiloqua lingua non raro seipsam prodit voce unica sordente & minus casta Qui enim sæpius inquinate loquitur, velut Ephratæus hostis sibbolet pronuntiat, nam scibboleth, paleas ructat, non spicas plenas, colloquia sordida & impura amat, hostis est verecundiæ.

Has ergo sordes aversetur plurimum, qui pudicitiæ videri vult amicus, Exulet *Lingua* Turpiloqua ab universis Christiani Orbis finibus. Satius est mutum videri quam Turpiloquum.

V
VINDICANS LINGVA.
A
B
Ne sutor ultra crepidam.
VITVPERANS LINGVA.

V.

A. *Linguam* Vindicantem *in oculis constituit Martius hic homo ex eorum numero qui è draconis dentibus in terram satis emerserunt. Neque hic aliud quam Vindictam spirat, Vindictam clamat. Vide C. 55. initio, ante* §. 1.

B. *Sutor cum in Apellea pictura crepidam malè pictam carperet, toleratus est; cum eadem censura crus etiam perstringeret, merito ad sutrinam, & ad calceos remissus est, ne vituperare pergeret, quod ignoraret. Vide C.* 56. §. 1.

V.

CAPUT LV.

Linguam Vindicantem *gladium esse Deo præreptum; omnibus damnosissimum qui eo fuerint usi.*

AGenoris in Phœnicia regis filius Cadmus, ubi raptam sororem diu quæsiisset, nec invenisset uspiam, redire ad patrem non ausus, nova sibi domicilia condidit. Cum verò suorum comitum aliquot à dracone interfectos amisisset, ut poëtæ memorant, draconis dentibus terram obsevit. Ex horribili hac semente viri prosilierunt armati, qui armis in seipsos illico versis, mutua cæde corruerunt.

Mansuetissimus Moyses & vatum antesignanus ira fervens aliena: a *Dentes bestiarum*, inquit, *immittam in eos, cum furore trahentium super terram atque serpentium.* Sunt qui hos dentes interpretentur, dicantque iis indomitos linguæ furores designari, qualis certe Lingua est, quæ *Vindicans* appellatur, Lingua ferox, furibunda, indomabilis. Hujus sementis educator & altor, seminator & sator diabolus est, qui saccos frumentarios habet plurimos draconum dentibus plenos. His agrum ille suum conserit, unde innumera *Linguæ* vitia succrescunt, præsertim

a Deut, c. 32. v. 24.

tim atrocissimæ illius Linguæ, quæ à suis clamoribus recte *Vindicans* vocatur. De hac lingua inter malas pessima nunc differendum.

I. Lingua Vindicans, eos præ se fert mores, ut, cum herum suum esse læsum intelligit, mox succlamet, *Vindica, Domine, Vindica.* Aut seipsam hortatur & extimulat; *Vindica, vindica.* Aut minas spargit, & ore tragico vociferatur, *Vindicabo, Ulciscar hoc probe, Pœnas mihi dabit ille mastigia.* Minitabundas ejuscemodi voces nunquam spargebat Christus: a *Qui cum pateretur, non comminabatur.* Qui comminari consuevit, stultiorem se ostendit quam sit, nam plurima minatur, quæ facturus est nunquam. Noster hic loquendi stylus est. Aut minamur, aut quod minari poteramus, manu & gladio exequimur.

Ad colles Olivarios olim partes nimium quantum dispares consistebant, ut beatus Lucas commemorat, & res in conflictum spectabat. Videntes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurum erat, dixerunt ei. *Domine, si percutimus in gladio? Et percussit unus ex illis servum Principis Sacerdotum.* At mansuetissimus Jesus pugnam hanc mox dirimens: c *Converte*, inquit, *gladium tuum in locum suum. omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Notandæ religiosissime sunt hæ voces: Qui acceperint ipsi gladium, gladio perituri sunt, non ii quibus datus fuerit gladius: ita prorsus lingua, si vindictam quæ Deo debetur, sibi arrogarit, gravi supplicio vindicabitur.

Iter fecerat Christus Hierosolyma, præmi-

 sitque

a 1. Pet. c. 2. v 23. b Luc. 22. v. 49. 50. c Matth. c. 26. v. 52.

sitque a in urbem Samaritanam duos discipulorum velut diversorii designatores. his autem civium inhumanitas negavit hospitium. Itaque ad Dominum reversi: *Domine,* ajunt, *vis dicimus ut ignis descendat de cælo, & consumat illos?* Quibus mitissimus magister non sine reprehensione respondit: *Nescitis cujus spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* Et abierunt in aliud castellum. Nescit profecto Lingua Vindicans, quam maligno feratur spiritu.

In lege prisca spiritus Eliæ concitatior in quinquaginta milites bis ignem cælo evocavit. Vehementioribus his remediis tunc opus erat. At nunc aliam vivimus ætatem, mansuetiora nunc sunt tempora, illa Justitiæ fuerant atque vindictæ, hæc nostra sunt misericordiæ. *Nescitis cujus spiritus estis,* ô mei discipuli, ego vos longe alia docui, alterius spiritus specimen vobis ego præbui; meus spiritus est spiritus mansuetudinis. b *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit Dominus me; ad annunciandum mansuetis misit me.*

Aliter olim David canebat, aliter nunc canit Zacharias. Ille: c *Ad faciendam vindictam in nationibus.* Iste; d *Ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris.* Vos quidem hoc esse putatis zelum rectitudinis; est zelus, sed amaritudinis. e Quod si zelum amarum habetis, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. Non continuo cum læsi sumus, paranda est ultio; nolite damnare, & non damnabimini; vindictæ cupidus

a Luc.9.v.52. & seqq. b Isa.c.61.v.1. c Ps.149.v.2. d Luc.c.1.v.72. e Iacobi c.3.v.14.

dus sentiet vindictam: neque verò de homine ullo quantumvis improbo, dum spirat, desperandum est

Considerate statuarium, is trabem ante se habet informem, impolitam, statuæ dissimillimam: quis vero tam præceps aut fatuus, qui protinus clamet: *Ad ignem, ad ignem hoc rude & informe lignum.* Parcius ista: hoc lignum artifex dolabit, poliet, formabit in pulchram & artificiosam statuam. Exemplo sint illi ipsi Samaritani, quos Apostoli mox igne cælitus misso consumendos putabant. [a] Nam ubi res Christiana propagari cœpisset, Samaritani primi fuerunt, qui Christo auctorabantur.

Si Deus latronem Dismam post unum alterumve latrocinium protinus neci dedisset, quomodo in Cruce patronum Christi egisset? Si Deus Saulum Ecclesiæ vastatorem præfervidum mox tolli voluisset, quî Paulum Orbis concionatorem habuisset? Possit artifex è rudi ligno æmulam vitæ imaginem formare, non possit Deus è flagitioso homine pium ac sanctum efficere? Procul igitur ab ore Christiano sit Lingua Vindicans, quæ more suo cum florent impii & multis nocent, mox altum vociferatur, *Impios ad leonem, ad bestias; Noxios ad furcam, ad rotam, ad rogum; sceleratos ad Orcum, ad Inferos.* Ah, ista parcius, ô linguæ vindicantes.

Si Deus, quoties peccant homines, mox ignem suaque mittat fulmina, Orbis terrarum brevi unus rogus unumque fiet bustum. Nos nobis misericordiam flagitamus, in alios justitiam poscimus. Iniquæ sunt hæ pre-

a Act. c. 8. v. 12.

ces, clamores pessimi. Hoc non est eadem metiri mensura; Quod si omnia menamur vindicatione, erit qui ad hanc ipsam mensuram remetiatur nobis. Qui à Christo stant, ab amoris & mansuetudinis spiritu non dissentiunt.

Olim aliquo in numero fuit lex ista; Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu; nunc aliis vivimus legibus. Vulgus quidem animosa miratur, & audaces apud eum in honore sunt, placidi pro inertibus habentur. Sed longe aliter judicat virtus. Illi duo Apostoli robur ostendere conabantur ulciscendo, at vero Deus ostendit parcendo. Nos Apostolos hoc uno perperam æmulamur: vix læsi mox omnia æra Martia * pulsamus, etiam ignem è cælo, si liceret, devocaturi.

Longe aliter Deus, qui potentiam suam miserescendo potissimum, non ultionem petendo patefacit. Ecclesia sic precari solet: a Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime & miserando manifestas. Divinum hoc ingenium æmulatus David: b *Fortitudinem meam*, inquit, *ad te custodiam*. Utar fortitudine mea non ad hostes meos dejiciendos, sed ad te placandum. Vera virtus ultionis studium non habet.

II. Sanctus Anselmus triplicem ait esse facultatem animi, Rationem, Voluntatem, Appetitum: Ratione assimilamur Angelis, Appetitu brutis, Voluntate utrique, nam inter duas illas facultates velut media est Voluntas,

* Nur gleich Sturm gschlagen.
a Dom. 10. post Pentecost. preces Ecclesiæ.
b Ps. 58. v. 10.

luntas, quæ modo Appetitui, modo Rationi suffragatur. Rationem & rationabilia sapere dicitur, cum rationi subscribit; cum vero Appetitui assentitur, carnalis appellatur: *nimirum animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei.*

Ergo ex affectu dignoscendum quo quis feratur spiritu, cælesti an terreno. Apostoli quia vindicantem linguam plus æquo exercuerunt, objurgationem audierunt: *Nescitis cujus spiritus estis:* non vos è cælo spiritus afflavit, sed è terra vindictam spirans. Ignorabant viri simplices quo spiritu agerentur. hinc quod ipsis videbatur zelus Justitiæ, erat spiritus vindictæ. Hic linguam concitat, ut quemadmodum Hebræa plebs succlamabat *Tolle, Tolle, crucifige, crucifige:* ita hæc vociferatur, *vindicta, vindicta:* Imo plus audet, velut jus gladii Deo præripiens: Domine, inquit, gladium mihi cede, tu nimis bonus, aut tardus nimis es puniendo, ego istum & istum sic feriam, ut feriri se sentiat. Hoc prorsus est destinatam vindicandi potestatem Deo præripere.

Deus quidem, veluti magistratus supremus inferiores nobis decimas omnes permittit, unigenum filium dat obsidem: ecquid bonorum subditis negat? vindictæ tamen exceptione usus: *Mea*. b inquit, *est ultio, & ego retribuam.* Et ne quis ignorantiam culpæ prætexeret, illud ipsum Paulus per omnem Orbem promulgavit his verbis: *Mihi* c *vindictam: & ego retribuam, dicit Dominus: Non patitur Deus ab ullo mortalium vindictæ gladium*

a 1. Cor. c.2. v.14; b Deut. c.32. v.35. c Rom. c.12. v.19. & He. c.10. v.30.

gladium sibi præripi. Sed in eam subinde iram accendimur, eò prolabimur furoris, ut lingua Vindicans clamare audeat: Mea, Domine, est ultio, mea est, & ego retribuam: tu facile nimis exorari te finis; sera nimis est vindicta tua. Qua quidem ratione, tametsi pars læsa simus, auctoritate tamen propria judices simus, sententiam dicimus, vindictam imperamus. O improbè furiosi, & in vestrummet caput crudeles! Contra vos & Christus clamat: *Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.*

Vix quidquam est, puto, quod dum vivimus, scire malimus, quam istud: An Deus delictis nostris veniam dederit, & an deinceps quoque daturus sit. At vero id signum est evidens, nec dedisse, nec daturum esse quamdiu clamamus, *vindica*, aut, *vindicabo.* Illud *b* Augustini hic certissimum: *Talem unusquisque indulgentiam accipiet à Deo, qualem fecerit proximo.* Vindictam sentiet quisquis expetit vindictam. Jam olim hoc Siracides prædicens: c *Qui vindicari vult*, inquit, *à Domino inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini reservat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam; & de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit, reservat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius?*

Hic mihi obsecro & numerosas & nervosas Siracidæ rationes perpendite.

1. Qui

a Matth. cap. 18. v. 35. b Aug. tract. 5. in Ioa.
c Eccli, c. 28. à v. 1, usque ad 6.

1. Qui vindictæ cupidus est, vindictam incurret. Archigrammateus fidelissimus omnia ipsius peccata minutatim perscripta *servans servabit.*

2. *Relinque proximo tuo nocenti te.* Qui te læsit, amicus, socius, tibi proximus, conjunctissimus tibi est naturæ lege. Vide jam, ne dum ignem iræ in eum evomis, eodem & tu exuraris.

3. *Homo homini reservat iram & à Deo quærit medelam?* qui te offendit, qui damno affecit, non Angelus, non Deus, sed homo est, qualis & tu es, mille erroribus obnoxius.

4. *In hominem similem sibi non habet misericordiam, & de peccatis suis deprecatur?* Cogita quæso quid hoc novi sit aut miri te offensum esse: tu alios nunquam offendisti? en nunc similem monetam tuæ. Sed & hoc tibi perpendendum: si veniam neges alteri, veniam & tibi à Deo negandam, nec eam ullis unquam precibus exorabis.

5. *Ipse dum caro sit, reservat iram.* Qui noxam intulit, carne constat fragili, quæ ad noxas semper pronissima. quid igitur caro in carnem sævit? Et nunquid bellissima est hæc precatio? Domine non secundum peccata mea facias mihi, neque secundum iniquitates meas retribuas mihi: sed ego, Domine, huic nebuloni secundum merita illius faciam illi, & secundum offensas illius retribuam ipsi: vindictâ dignus est. Nimirum hæ preces nostræ sunt, hæc nostra est mansuetudo.

6. *Quis exorabit pro peccatis illius?* Si Cælites omnes huic homini vindictæ tam cupido

veniam rogent, nunquam impetraverint. a *Deus enim vindicans vindicabit.* Sed audiamus quam præclara dictis objiciantur.

III. 1. Est qui dicat: Vindictam non moliar, & linguam obmutescere jubebo, sed ut has ego injurias oblivione sepeliam, id vero mihi nemo persuaserit: servabo istud in animo meo.

Hoc quidem stultissima fraus est, & merissimus fucus clementiæ, nolle quid ulcisci, & tamen oblivisci non velle. Hoc est dicere; os amicum geram, non pectus. Tu si quid donas, dona integre. Illud Christi severum nosti: Sic & Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo *de Cordibus vestris.* Injurias oblivisci nolle, non est eas *de Corde* remittere.

2. Improbius me atque * indignius tractavit, quam ut veniam tam facilem impertiar.

Et nos homunculi quam indigne ac improbe tractamus Deum? quantis verborum ac rerum acerbitatibus nullo adhibito modo eum afficimus, & subinde vel uno die quoties has noxas repetimus?

3. Honor, inquis, defendendus est; munere publico fungor.

Obsecro, Christiani, non simus plus æquo subtiles. & Stephanus, & Apostoli, & Christus publico fungebantur munere, & tamen veniam capitalissimis hostibus condonarunt. Non nescimus, officii & status gratia subinde tuitione ac vindiciis opus esse, sed innoxiis, & quæ certa lege stringan-

a Eccli. c. 5. v. 3.
* Hat mirs zu grob gemacht.

gantur. In cæteris omnibus venia ſemper in promptu ſit.

4. Nullam, ais, illi nebuloni cauſſam dedi, ut me tam hoſtiliter laceraret.

Si cauſſam dediſſes, injuriam ille non intuliſſet, calculus par poſitus eſſet, æquales forent † utrinque rationes. Quid Joſeph fratribus cauſſæ dedit, cum innoxium ſomnium percenſuit? & tamen tantum odium omneſque injurias generoſo ſilentio concoxit.

IV. Non leviculum eſt, quod ille trifurcifer in me molitus eſt.

Quid exaggeramus injurias, & velut nummum in latiſſimas bracteas deducimus? Si levis ſit injuria, levius erit præmium condonatæ; grandiſſimum, ſi grandis fuerit offenſa.

Sed injuriam tibi factam inſpiciamus; quanta demum ea eſt? Nunquid ſerra medius cum Simone vel Iſaia ſectus es? nunquid cum Stephano vel Paulo lapidatus es? nunquid cum Apoſtolis flagellatus es? nunquid cum Chriſto crucifixus es? Ad rem dixit Hieronymus, Deus faber eſt, hoſtes tui limæ ſunt & mallei, quibus te velut rubiginoſum ferrum hic faber expolit.

V. Sed ſum nobilis & tantæ auctoritatis.

Sint hæc omnia: non nego; a *cui honorem, honorem:* ſed ſcias velim, hoſtium tuorum animas tuâ non eſſe deteriores: ſi corpus ſpectemus, lutum eſtis; tu forſan paulio melius: Quod ſi te, inquit Tertullianus, libido

† Nulla von Nulla gieng auff.
a Rom. c.13. v.7.

libido vindictæ vincat; non generosus, non nobilis, sed peccati servus es.

VI. Et licet, inquis, me non ulciscar, tamen ut me ulcisci nolim, non possum. Possumus omnino, possumus, modo adnitamur, sed hic ignis non novis quotidie schidiis nutriendus est. At ego, inquis, ardeo vindicta. Nisi mature hunc ignem extinxeris, accedet stygius, nunquam extinguendus. Tolle igitur minitabundos vindictæ clamores, & ad exempla mansueriora te compone. Non ego tibi sanctissimos aut mitissimos hominum propono. Saltem idololatris non esse velis deterior, quibus sæpe nec ad irascendum caussa defuit, nec ad ulciscendum potestas.

VII. Quid enim facilius fuit regi Antigono quam duos manipulares milites duci jubere, qui regio tabernaculo proximi faciebant, quod homines & periculosissime & libentissime faciunt, de rege suo pessime locuti. Audierat omnia Antigonus, utpote cum inter dicentes & audientem solum aulæum interesset, quod ille leviter commovit, &; Longius, inquit, discedite, ne vos Rex audiat. En Christiane, quam nullus hic clamor mortem imperans.

Idem rex quadam nocte, cum quosdam è suis militibus exaudisset, omnia mala imprecantes regi, qui ipsos in illud iter & inextricabile lutum deduxisset, accessit ad eos qui maxime laborabant: & cum ignorantes, à quo adjuvarentur, è luto explicuisset. Nunc, inquit, maledicite Antigono, cujus vitio in has miserias incidistis: ei autem bene oprate, qui vos ex hac voragine eduxit:

eduxit. Necdum nos linguam omnia vindicantem corrigimus ? Neque solum civium suorum, sed & hostium maledicta mitissimo animo Antigonus rex tulit. a Itaque cum in parvulo quodam castello Græci obsiderentur, & fiduciâ loci contemnentes hostem, multa in deformitatem Antigoni jocarentur, & nunc staturam humilem, nunc collisum nasum deriderent. Gaudeo, inquit, Rex, si in castris meis a Silenum habeam. Cum autem dicaces hos Græculos fame domuisset, adeo non ultus est tam gravem injuriam, tam nihil supplicii de illis sumpsit, ut eos qui militiæ utiles erant, in suas cohortes describeret, cæteros præconi subjiceret: id quoque se negavit facturum fuisse, nisi expediret his dominum habere, qui tam malam haberent linguam.

Regiè prorsus, imo & Christianè, nam proprium est veræ magnitudinis non sentire se percussum. Sic immanis fera minorum canum latratus obaudit: sic irritus ingenti scopulo fluctus assultat: sic sæpe nobilissima est ultio, ad probra nil respondisse, aut certe pauca, nec sine miti joco. Diogenes philosophus Stoicus reipsa id docuit. Nam cum illi de ira disserenti adolescens protervus inspueret, tulit hoc ille leniter ac sapienter, &: Non quidem irascor, inquit, sed dubito tamen an irasci oporteat. Diogene melius Marcus Cato Romanus. Cui cum caussam agenti, in frontem mediam, quantum poterat attracta pingui saliva, inspuisset, Lentulus, homo factio-

 sus

a Seneca l. 3. de Ira c. 22. b Deformem Satyrum.

ſus & impotens, abſterſit faciem Cato & affirmabo, inquit, omnibus ô Lentule, falli eos qui te negant os habere. Jocoſe. Vulgo ajebant Lentulum ſine fronte & ore eſſe, ob inſignem impudentiam. Cato patronum ſe offert in hac parte, paratus ab experientia teſtari, Lentulum os habere, & amplum quidem ac grande, è quo tam liberaliter expuiſſet. Sanctius Catone Conſtantinus Imperator, cum enim ſuſurrones de violata ſtatua garrientes vultum ejus fœde vulneratum ſaxis dicerent, ille faciem manu oberrans: Ego vero ajebat, nihil ſentio.

V. Ex his utiliſſima hæc præceptio ſumitur: *Cum verbis ureris, aut tace, aut jocare.* Cum te ſermo à quocunque profectus mordet, aut ſile, quod ſæpe tutiſſimum, aut certè joco dilue quamcunque dicti amaritudinem.

Etenim ſi vis ut alterius verba, quæ ille velut faces in te jecit, non ardeant, tu illa jocando refrigera, & ſic ea omni igni exarmabis: Scite Romanus ſapiens: Circumſcribenda, inquit, multis modis ira eſt. pleraque in luſum jocumque vertantur. Socratem ajunt colapho percuſſum nihil amplius dixiſſe, quam, *Moleſtum eſſe quod neſcirent homines, quando cum galea prodire deberent.* Non quemadmodum facta ſit, injuria refert, ſed quemadmodum lata. joco belliſſime refutantur plurima.

Tu, ſi moneri te, ſi argui, ſi reprehendi, ſi vituperari, ſi convicium in te dici audias, & tacendum non putes (quod tamen plerunque optimnm) joco ſic reſponde; Quæ-

ſc

sto te ne me ita in faciem laudes. Aut dic: Nondum omnes virtutes meas enumerasti; quid jam amplius? Ita joco adversarium magis feries, quam si grandem in illum falaricam intorsisses; putabit enim telum suum tam fuisse hebes, ut à te nec sentiatur quidem.

De *Lysandro* memorat Plutarchus, cum tam continentis linguæ, tamque hilaris patientiæ fuisse, ut, cum plurimis contumeliis à quodam afficeretur, hoc unum sereno vultu responderit: Dic, ô amicule, dic, dic; & nihil omittas, si qua forte tuum animum malis, quibus videtur plenus, exonerare possis. Ingentis animi argumentum, nec irâ quidem dignum arbitrari maledicum, licet in promptu sit ultio.

a Timotheus dux belli fortunatissimus fuit. At viri fortuna, ut solet, non caruit invidia. Æmuli ejus pinxerunt civitates, quæ sese ultro in dormientis rete implicarent. Cavillatio erat utcunque acerba. At Timotheus ut contumeliam joco dilueret, urbane ac facete: Si tantas urbes, vel dormiens capio, quid facturus sum vigilans?

Ita Sisinnius episcopus, *b* Suida teste, vir eloquens, & philosophiæ peritissimus, qui moribus tam festivis fuit, ut eruditè jocari, & dicteria sine offensa ferre, & eleganter atque ex tempore quæstionibus respondere potuerit. Silentium, aut jocus, omnem verborum amarulentiam diluere novit.

Dicat etiam quisque sibi, quoties lacessitur: Nunquid potentior sum rege Philippo, aut Cæsare Augusto, quibus impune male-

Fff 2 ledi-

a Plut. in apophteg. b Suidas, V. Sisinnio.

ledictum eſt. O quanto ſatius eſt ſanare injuriam, quam ulciſci? Itaque prudentiori cedamus, ſtultiori remittamus, pro quocunque illud reſpondeamus nobis, ſapientiſſimos quoque viros multa delinquere. *a* Hic te rogo, mi Lector, non pigeat relegere, quæ in Zodiaco Chriſtiano, ſymbolo nono uberius diſſeruimus.

Verum enimverò, quantumvis clament omnes Sapientes, minentur Prophetæ, dehortentur Cælites, vociferentur Angeli, Apoſtoli rogent, quantumvis ipſe Angelorum Rex, Apoſtolorum Præceptor Chriſtus, poteſtate maxima non ſuadeat ſed præcipiat, vindictam eſſe remittendam, nihilominus vindictam etiam contumaciter clamamus, tam robuſta eſt lingua Vindicans, tam cæca eſt ulciſcendi libido. Sic omnes Sapientes, Prophetas, Cælites, Apoſtolos, Angelos clamore ſuperamus. Juſtinianus *b* Imperator natu minor, cui prius præſectæ nares, imperio deinde pulſus eſt. Hic anno à Virginis partu ſeptingenteſimo ſecundo, e Cherſona inſula ſolvens, maritimum iter ingreſſus eſt; imperium denuo recuperaturus. Orta in mari tempeſtate & periculo vitæ jam proximo, unus fidiſſimorum è familiaribus: Ecce, inquit, morimur domine; Quin Deo voves, imperio reddito injurias illatas non ulciſci? Cui Juſtinianus: Quid tu, ait, puerilium votorum hic ingeris? Iſtud ego voveo, ſi pepercero vel unico illorum, qui fuerunt in me injurii, hoc loci ſubmergat.

a Phœbea veritas. Erratque ſapientiſſimus ſapientium. *b* Iuſtin. Rhinotmetus, de quo Baron. tom. 8. anno 702.

gat. Et tamen periculum incolumis evasit, anno sequente imperium recuperavit. Quam admiranda sunt tua, ô Deus judicia? Hoc nescire non possumus, ultionem & vindictam à te severissime prohibitam. Lex prisca clamat: a *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Clamat Salomon: b *Ne dicas, Reddam malum pro malo. Ne dicas, quomodo fecit mihi, sic faciam ei.* Clamat Paulus: c *Videte ne quis malum pro malo alicui reddat:* d *sed semper quod bonum est sectamini invicem, & in omnes.* Et rationem reddit: e *Qui enim injuriam facit, recipiet id quod inique gessit.* Ergo, Nulli malum pro malo reddentes, omnem vindictam Deo transcribamus. Tu vero, quisquis ultioni tam promptus es, nemini magis quam ipse tibi officis. Perinde si cum altero rixeris; & ille quidem vestem tuam laceret, tu vero brachium tuum præ ira ipse saucies: quis grandius tibi damnum intulit? ita prorsus. hic quidem fortunas tuas aut corpus tuum lædit; animum, si nolis, lædere non potest: tu vero cum vindictam expetis, animum non solum lædis, sed & occidis. Apiculæ cum adeo excandescunt, ut aculeum non tantum infigant, sed etiam in vulnere relinquant, seipsas vitâ privant, sic qui injuriam nova ulciscitur injuria velut aculeum perdens in vulnere, seipsum necat.

Recitat Pausanias, f Theagini Thasio pugilum laudatissimo statuam æream esse positam. Hanc obtrectator Theaginis & æmu-

 lus

a Lev. c.19. v.18. b Prov. c.20. v.22. & c.24. v.29. c 1. Thes. c.5. v.15. d Col. cap.3. v.25. e Rom. c.12. v.17. f Pausa. in Eliacis.

lus non una nocte cecidit flagris. nec ei hoc satis. Nam ut plagas in arena acceptas ulcisceretur, statuam movere loco, & dejicere conatus est. Loco movit; sed dum ea ruit, ultorem oppressit: ita quicunque vindicta ardet dejecturus alterum, subinde quem sibi destinavit, dejicit; sed ultor, hoc casu primus obteritur: sibi nocet plurimum dum sæpe prodest alteri.

VI. Interrogatus Abbas Pastor super iis verbis, *Non reddas malum pro malo:* hæc respondit: Vindicta geminis incedit viis: Prima à corde ad oculos; altera à lingua ad manus ducit. Ulturus se, primo cogitat ac circumspicit, qua parte hostem feriat: deinde hoc ipsum ore agitat, & manus evocat ad audendum, dicitque, cum potuero, reddam. a *Verba impiorum insidiantur sanguini.* Tu igitur primam cordis viam include. patet ista? iter impedi per alteram. Sic alter alteri cor, oculos, linguam, manus à sanguine pura conservet. Lingua Vindicans semper cruenta est, quemadmodum os canis, qui totos dies macello inerrat, & fauces semper cruentas gerit. Hanc cruentam & Vindicantem Linguam ad Christi crucem figamus, & eam Lingua Christiana commutemus quæ clamare norit: *Pater dimitte illis: Non mea, Domine, sed tua est ultio.* Opportunissime hic Augustinus b interrogans: *Vindicari vis, inquit, ò Christiane? Nondum vindicatus est Christus. An tu passus es improbum, & ille non passus est? Nonne prior pro te passus est, qui non habebat quod pateretur? Nam in te tribulatio, fornax auri-*

a Prov. c.12, v.6. b Aug. in ps.30. fine explicationis.

aurificis est, si tamen aurum sis, & non palea; ut sordibus careas, non in cinerem convertaris. Hæc *L*ingua non sanguinem & vindictam, sed misericordiam & veniam poscit.

Nihil ergo habet in se utile teter ille & hostilis ulciscendi affectus; at omnia è contrario mala. Pudore calcato, nihil vacuum relinquit à scelere, non gloriæ memor, non infamiæ metuens, inemendabilis, cum ex ira in odium occalluit.

Hannibal Pœnus pulverem pede projiciens: Inter Carthaginem & Romam, inquit, bellandi finis tunc erit, cum harum urbium alterutra in pulverem subsederit. Sic inter Christianos nonnunquam nullus vindicandi finis est, dum alter è duobus in sepulchrales cineres fatiscat. Adeo contumax vindictæ spiritus est. Mature hic igitur resistendum. sibi quisque ut alteri dicat: *a* Quid juvat tanquam in æternum genitas iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Quid juvat dies quos honestissimis studiis impendere licet, in dolorem alicujus tormentumque transferre? Quid ruimus in pugnam? quid certamina nobis accersimus? quid imbecillitatis obliti, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? Quid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? Dies quos labi aut excidere tristibus & pravis curis patimur, eos fatum colligit tamen & in Expensi tabulis ponit: Mors propius ac propius accedit. Istud tempus quod alienæ destinas morti, fortasse circa tuam est. Quin potius vitam bre-

a Sen. l. 3. de Ira c. ult.

vem colligis, placidamque & tibi & cæteris præstas? quin potius amabilem te, dum vivis, omnibus exhibes: desiderabilem, cum excesseris, reddis? Quid nobis cum vindicatione & insidiis? Quieti potius pacatique, quantulumcunque superest, exigamus. Et quantulum est temporis quo aut hostis tuus pœna sua torqueatur, aut tu malum gaudium ex aliena percipias? Dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiquam, non periculo simus: detrimenta, injurias, vellicationes, convicia, vindicationes, omittamus aut contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. Dum respicimus, quod ajunt, versamusque nos, jam mortalitas aderit ductura nos ad immortalitatem.

CAPUT LVI.

Linguam Vituperantem *seu Censoriam nemini non exosam esse.*

Socrates *a* cum decorum adolescentem diutule tacentem conspicatus foret: Ut te videam, inquit, aliquid loquere. Scilicet Socrates tacentem hominem non videbat. Hæc eadem Philosophia etiam in sacris paginis locum habet. Nam & Siracides *b* non absimili modo Philosophatus: *Ante sermonem*, inquit, *non laudes virum. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius: sic verbum ex cogitatu cordis hominis.* Qualis arbor, tales & frondes & fructus; quales hominis cogita-

a Philosophus à Madaura lib. 1. Florid. initio.
b Eccli. c.27. v.7. & 8.

gitationes, tales plerunque & voces, & actiones

Navita de ventis, de tauro narrat arator,
Enumerat miles vulnera, paſtor oves.

Eum qui epulas & generoſum vinum adeo commendat, an non gulonem & catillonem dixeris? qui adeo diſertus eſt in aliena forma prædicanda, indicium facit amoris non adeo caſti. Qui ſe ſuaque crebrius ac liberalius laudat, à nemine non ſuperbus judicatur. Qui omnium dicta carpere, mores omnium cenſere, nemini non notam inurere, rebus omnibus ceram miniatulam apprimere perquam dextre novit, an non is omnium voce Criticus & vituperator dicitur? Atqui *Vituperans* hæc lingua hoc ævo uſitatiſſima eſt.

Quiſque calculum de aliorum moribus fert è ſuis;
Quiſque cenſor eſt alieni, nemo ſed cenſor ſui eſt.

Tanto graviores rerum alienarum vituperatores, quanto noſtrarum facundiores laudatores ſumus. nemo ſuæ manticæ quod in tergo eſt, videt. Hinc lingua *Vituperans*, quæ honeſtiore nomine (*cenſoria* ſolet appellari, de qua breviter diſſeremus.

I. Solet in urbibus quorundam ſupellex auctione vendi. * Is qui præeſt auctioni, in aſſignando cujuſvis rei pretio peritiſſimus ſit neceſſe eſt, id enim muneris habet, pronuntiare, tanti hæc tabula, tanti hoc poculum, tanti veſtis hæc, tanti hæc ciſta veneat. Lingua de qua loquimur, hoc officium ſedulò

* Ganſner.

dulo exercet, ſuum rebus omnibus ponit pretium, hoc centum valet aſſibus hoc tribus, hoc nullo, iſtud vix triobolare, illud mille ſeſtertiorum eſt. Hæc lingua omnia cenſere, carpere, vituperare; rebus omnibus auctoritatem addere, demere, rerum omnium defectus & vitia explicare ſcit. Romani cenſores olim Magiſtri morum erant, Magiſtratu ampliſſimo eoque quinquennali fungebantur. Plurimum illis imperii, & juris in Senatores, Equites, plebem, illos Senatu movere, iſtis equum adimere, hos capite cenſere poterant. iidem urbis templa, vias, aquas, ærarium tuebantur. Cenſura olim poteſtatis erat plurimæ. Hanc ſibi poteſtatem vindicat *Lingua Vituperans* ſeu Cenſoria, non in ſenatores ſolum & equites ac plebem, ſed in ipſa faſtigia, in Principes, Reges, Cæſares, in ipſos pene Cælites, quibus non ſemper ex toto parcit. Apud eos potiſſimum hæc lingua officioſiſſima eſt, qui ſibi videntur pleno pectore ſapere, qui etiam dinumerare ſe ſtellas & * metiri magnitudinem poſſe arbitrantur. Quamvis etiam apud indoctiſſimum quemque hæc lingua in promptu ſit. *a* Imo, Et pueri naſum Rhinocerotis habent. Etiam pueri adhuc balbutientes ſibi jus cenſendi, damnandi, irridendi ſumunt. Nec mirum,

b *Nam facilis cuivis rigidi cenſura cachinni*

Maxima ubique ridendi carpendique libido ac licentia eſt. Ubique tribunalia, ubique judi-

* Die das Graß hören wachſen.

a Marti l. 1. epi. 3. ſupra facta mentio. b Iuven. Sat. 10. v. 31.

judices & judicia. sed quales sunt judices, talia & judicia, hoc est prava & temeraria. Quamvis hoc loco de judiciis temerariis nos nihil, lingua enim non judicat, & id alibi fuse prosecuti sumus. *a* Hic illam *Linguæ* licentiam compressimus, quâ omnia quæ in oculos aures que incurrunt, censentur & carpuntur. Hæc lingua, mirum dictu, omnium scientiarum gnaram se fingit, perinde ac si ejus dominus & Grammaticus, & Poëta, & Rhetor, & Philosophus, & Medicus, & Jurisconsultus, sed & Theologus sit. *b* Hæc lingua non tantum infinitis se miscet quæstionibus, sed earum etiam disceptatricem se gerit & judicem: quicquid non placet, audacissime censet & vituperat.

Lex est à Doctorum moralium senatu fixa: *Si quem laudare non potes, ne vitupera.* Et certe veterum mos fuit, neminem sepelire, nisi prius laudatum. Sepeliendus itaque fuerat homo non magnæ frugis. Vivorum omnium altum ubique silentium de illo. Tandem prodiit tonsor, qui de mortuo dixit hoc elogii: Fuisse hominem supra modum forfici habilem, & capitis, ad manus tonsoris, aptissimi. Unde intellectum est, vix quemquam esse tam illaudatæ vitæ, qui non à re aliqua laudari possit.

Ergo, *si laudare non potes, saltem ne vitupera.* Hanc legem exacte servavit Christus; siquidem interrogatus ab Hebræo Pontifice de discipulis & doctrina: Ad hanc quidem interrogationis partem de doctrina respondens: c *Ego*, inquit, *palam locutus sum Mundo:*

a In Amus. seu Recta Intentione l.2, c.7. b Eccl, c.7, v.30. c Ioan, c.18, v.19.

Mundo : ego ſemper docui in ſynagoga quò omnes Judæi conveniunt, *& in occulto locutus ſum nihil*. De diſcipulis penitus ſiluit. Quid ita? Ah, ne hoc quæras: laudare illos non potuit, ideo nec vituperare voluit. Et quomodo eos laudaſſet, qui ea ipſa nocte, dum ſubmiſſionem verbis & exemplis docerentur, de primis ipſi dignitatibus litigabant, qui vigilare toties moniti ſtertebant, qui carceris & mortis ſocietatem polliciti, fugiebant. Vix poterant hæc laudari, ideo modeſto ſilentio tranſmittenda erant. Si quem ergo laudare non poſſis, ſaltem ne velis vituperare. Pari ratione quod artem & ſcientiam tuam excedit, non facile unquam cenſe: aut carpe.

Apelles, Plinio *a* narrante, perfecta opera picturæ proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auſcultabat, vulgum diligentiorem judicem quam ſe præferens. Feruntque à ſutore reprehenſum, quod in crepidarum una intus pauciores feciſſet anſas. Tulit hoc Apelles & tacuit. Cum vero idem poſtero die prioris admonitionis emendatione jam ſuperbior, circa crus neſcio quid cavillaretur, indignatus Apelles proſpexit, denuntians ne ſupra crepidam ſutor judicaret, quod & in proverbium venit. Ita pene legem ſanxit nobiliſſimus hic pictor, ne quis cenſorem ageret in rebus quæ non ſui officii, artis, opificii, facultatis eſſent. Quid lingua coci in rebus architectonicis cenſeat? longe aliud eſt ædificia ſtruere, aliud pultes ac juſcula parare: de ollis

a Plin. l. 35. nat. hiſtor. c. 10. ante med.

ollis & cacabis cocus, de ſtructuris & fabricis architectus ſententiam dicat. Quid medicum Jureconſultus docet, aut hunc iile? Quid militiæ ducem ignavus ſartor reprehendit? diverſa ſunt acum filumque, & militum agmina ducere. Quid navarchum cauſſidicus vituperat? Diſſimillima ſunt, in foro verba facere; & in pelago triremem regere. Quid oratorem exagitat bambalo? ipſe prius loqui diſcat, & linguæ ſuæ plumbum emendet, quam aliorum eloquentiam corrigat. Quid teſtudo tardiorem anſeris volatum ridet? Quid corvus columbæ gemitus carpit? ingratiſſimæ ſunt hæ cenſuræ. Et quamvis Muſarum alumnus in ſcholis educatus non imperite cenſere poſſit Martis alumnum in caſtris exercitatum, melius tamen cenſuram ſubſtringet. Cenſores & vituperatores licet peritos rerum nemo non odit. Quod ſi cenſor ſit imperitus, nauſea eſt, & ſtomachum nemini non evertit; pro præmio grande in ſe odium concitat. cum molliſſime punitur, liberaliter irridetur. Salſe poëta vetus cenſoriam linguam irriſit brevi hoc carmine:

a *Cum tua non edas, carpis mea carmina, Læli:*
Carpere vel noli noſtra, vel ede tua.

Poëta vis videri, *Læli*, alioſque carpis. Hoc nemini non promptum. Nam facilis eſt cuivis rigidi cenſura cachinni. Multis hic morbus ſedet, qui, cum ipſi nihil poſſint, cenſendis aliis hoc moliuntur, ut aliquid poſſe videantur. Fruſtra, Riſum ferunt, non plauſum.

II. Rex

a. Marti, l. 1, Epigr. 743

II. Rex Ptolomæus de re musica copiose disserens, quædam sibi minus perspecta carpserat. Hic unus aliquis aulædorum imperterritus: aliud est, inquit, ô Rex, sceptrum aliud plectrum. Rex Macedo Alexander non minus audaci responso jussus est censuram substringere. *a* Solebat Alexander ad Apellem, quem dixi, charissimum sibi artificem sæpius revisere, & varia de pingendi arte garrire, quæpiam etiam imperitius censere. Apelles silentium ei comiter suadens: Optime Rex, inquit, si me audias hac de re suavius silebis, ne pueri, qui colores terunt, te rideant.

Momus, ut Hesiodus canit, somni & noctis pulchellus filius, & à tantis parentibus minime degener, otium habet pro negotio, nec pene alium laborem subit quam nihil laborare, omnium tamen labores inspicere, censere, carpere, quid perperam factum, liberrime dicere. A quo & nomen duxit *Momus*, seu reprehensor, vituperator.

Terrarum orbis, quod tuto affirmem, plenissimus est Momis, censuræ vituperiis mixtæ ubique plurimæ. & quidem de eadem re sæpe contrariæ. Eandem vestem quam ille nimis longam judicat, hic ait nimis esse brevem. Eandem scriptionem aliqui putant excultam nimis, & pene ad vitium elegantem, alii nimis rudem & impolitam dicunt. Idem epulum alii ut lautissimum commendant; alii delicatioris gulæ, ut tenue ac paupertinum vituperant. Beneficium idem ab isto largum æstimatur, ab alio nihili fit. Momorum plena sunt omnia, quemadmo-

a Plin. c. supra nom.

admodum ſtultorum : a horum & illorum infinitus eſt numerus. Et quamvis non omnes ſtulti ſint Momi, omnes tamen Momi ſtulti ſunt. Inſigniſſima certe ſtultitia eſt, alienos nævulos rigidiſſima cenſura perſtringere, nævos ſuos ingentes non videre. Ita cæci & noſtri amantes, alienam feſtucam cernimus: Quæ carpimus in aliis, ea ipſi facimus. Aliis ſeveri ſumus, nobis indulgentiſſimi. Ridet alter alterius dementiam, nemo ſuam. Vix ullus eſt qui non cenſorem agat; & tamen vix ullus etiam reperitur, qui Cenſores non peſſime oderit. Illud virtutis & innocentiæ abſolutiſſimum exemplar Chriſtus Dominus, quam acerbos & rigidos habuit Cenſores Phariſæos, qui velut Epidaurii ſerpentes oculis acutiſſimis obſervabant, num in conviviis, in concionibus, in colloquiis cum Chriſto aliquid deprehenderent quod vituperarent. Cum autem nequiſſima hæc ſolertia in Virtutis magiſtro nil vitii reperire poſſet, diſcipulos obſervare cœpit. Manus Apoſtoli non lavabant? mox adfuit cenſura & vituperans lingua. Jejunia non tam crebra ſervabant? Cenſura denuo & vituperium ſecutum.

Idcirco nullus ægre ferat ſe ſuaque rigidiſſime cenſeri & vituperari: cenſoribus os obſtrui non poteſt. Nec in Orbe quidquam eſt tam exaſciatum atque perfectum, quod cenſeri aut vituperari nequeat. Nulla virtus tantæ auctoritatis eſt, quæ omnem cenſuram ſubterfugiat. Quem ergo lingua Vituperans & Cenſoria tam rigide flagel-

a Eccl. c. 1. v. 15.

flagellat, is secum assidue in animo volvat: Mihi hoc non soli fit: doctissimis, sapientissimis, sanctissimis id æque perferendum est: velis nolis * subeundus est runcinarum raptus. Sed norint illi, qui è stirpe Momi sunt, quorum lingua censere ac vituperare tam expedite scit, exosissimos se fieri apud omnes: nam ab omnibus Critici, Censores, Aristarchi, Syndici appellantur, ut qui Momum ubique agere, omnes dicteriis figere, omnia convellere norunt & carpere; qui nunquam serenam & matutinam frontem induunt, qui semper secum limam censoriam ferunt, qua ferrum impolitum castigent & poliant. O Momi quorum potissimus labor est, labores aliorum maledico dente rodere. O Momi, publicum estis odium, ad Garamantas & Indos deportandi! Quamvis non nesciam olim genus hominum huic simile Romæ apud quosdam in delitiis fuisse. Affirmat Seneca, a & : Eadem caussa est cur nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectet: quorum audacia ita demum sibi in convivas jus facit, si cœpit à domino. Ut quisque contemtissimus, & ut maxime ludibrio est, ita solutissimæ linguæ est. Pueros quidam in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & sub magistro habent, qui probra meditate effundant: nec has contumelias vocamus, sed argutias. An capitis istud ô Critici? ad Censoriam hanc dicacitatem non conducuntur nisi mancipia, pueri,

* müst vber den Hobelbanck.
a Sen. l. de Sapientis Constantia c. 11.

ri, comtemptissimi hominum & impudentissimi, qui ut convivas eo liberius dictis vellicent à domino permittuntur initium facere. Hunc ubi censura parcente ac innoxia libaverint, cæteros deinde audacissime carpunt. Istius moris vestigium hodieque illic permanet, ubi sanniones, scurræ, moriones mensis inerrant, & liberrime dente joculari, sæpe non innoxio, quicquid lubet, arrodunt.

III. Cum his jure comparem importunissimos seu Censores seu vituperatores illos, qui velut in convivio spargunt dicteria, & modo illud, modo istud vellicant. Huic tali homini nemo satis bonus videtur, nemo satis doctus, nemo nobilis, nemo dives satis; nemo satis liberalis aut pius: ut bene de te loquatur sentiatque nulla morum probitate impetrabis.

a *Rubiginosis cuncta dentibus rodit.*
Hominem malignum forsan esse tu credas:
Ego esse miserum credo, cui placet nemo.

Imo miserrimus est cui nihil placet, cruciatur enim semper, & semper irascitur, amat nullum, odit omnes, & plerunque cui nemo placet, is ipse placet nemini. Eo carpendi & vituperandi libido perducit, ut tandem pudori non sit omnes allatrare, aspernari omnia. Verum, uti jam sæpe monuimus, primum improbæ linguæ supplicium est, ut in casses quos aliis tetendit & ipsa incidat, suisque pereat inventis. Itaque tu qui alios censes, nonne censeberis

Ggg & ipse

a Mart, l. 5. ep. 29.

& ipse? qui alios vituperas, annon & ipse vituperaberis? Pedicas quas aliis posuisti, & tui pedes sentient. Æquissimum prorsus est, ut plurimos habeat censores, qui unus omnium censor fuit.

Quemadmodum vero Apelles sutorem ad sutrinam remisit; iret porro & suos calceos ac crepidas contemplaretur: ubi lynceus illic omnia pervidisset, veniret, & cruris male picti errorem monstraret: Ita prorsus censor & vituperator seipsum in domum suam, in cor suum compellat, dicatque ipse sibi: Hic cense, hic vitupera tot pessimos affectus tuos, tot inolita tua vitia. quid dicis de præcipiti tua ira, quid de tua tenacitate & ambitione? incontinentiam tuam non reprehendis? animum tuum libidinosum non accusas, non punis? socordiam tuam præsertim in rebus animi tam supinam non damnas? Hic loquere, hic calculo atro utere, hic nigrum tibi theta fige: quid cessas ignave? Censoriam potestatem hic ostendas,

Te corrigas prius, alterum quam corrigas.

Quod si lingua hæc vituperans & censoria suum ipsa dominum vellicaret, & abditos illi defectus opprobraret, rem sane bonam faceret, ferretque operæ pretium. Hinc maxima in orbe quies & tranquillitas sequeretur; omnia longe quam alias ordinatius succederent, si quisque suus sibi censor & vituperator esset. Hoc & Christus, hoc & discipuli Christi omnibus incul-

inculcant : a *Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Ergo calculus noster in nosmetipsos feratur, lima nostra censoria in nostrammet acuatur stultitiam; quemadmodum scorpio effugium desperans, seipsum sua cuspide ferit, seipsum leo ad iram cauda provocat : sic & nos irascamur contra nos : hæc nobis ira permittitur. b *Irascimini, & nolite peccare.* sic vituperii nostri aculeus nosipsos fodicet. Omnes inconsulti & improvidi sumus, omnes incerti, queruli, ambitiosi. c Quid lenioribus verbis ulcus publicum abscondo? omnes mali sumus. Quicquid itaque in alio reprehenditur, id unusquisque in suo sinu invenit. Quid illius pallorem, istius maciem notas, tu ipse pallidissimus, & torridus macie? Quid illius imprudentiam culpas, tu ipse imprudentissimus? Quid hujus supercilium tangis, arrogantia & fastu plenissimus? Quid istius avaritiam incusas, tu omnium maximus Euclio? Quid amici voracitatem carpis, cum tu inter Phagones & Novellios tricongios omnes excellas? Quid tarditatem meam objurgas, cum ipsa sis pigritia? Quid vicini iracundiam sugillas, cum ipse sis furor, & nemo te sæpius irascatur? Quidquid itaque in alio reprehenderis, id in sinu tuo invenies. Quapropter suo quisque censori dixerit, quod priscus poëta ei à quo carpebatur objecit :

d *Allatres licet usque nos, & usque,*

 Et

a 1. Cor. cap. 11. vers. 31. b Psalm 4. vers. 5. c Sen. lib. 3. de Ira cap. 6. d Martial. lib. 5. ep. 58.

Et gannitibus improbus lacessas:
Nos hac à ſcabie tenemus ungues.
Morbus eſt, ſcabies eſt tam effuſa quoſlibet carpendi licentia: qui morbum hunc odit, ungues teneat, linguam coërceat, aut hanc ſcabiem magis magiſque irritabit.

A. His

A

X.

A. *Hic homo cum laterna incendium contemplatur, nec linguam tenet, quin domesticis incuriam sic objiciat: O incolæ, si vos custodissetis ignem, fuisset & vestra domus custodita. Propterea ego Vulcanum in cornu inclusum gero, ne famelicus erumpat, & prandio unico ædes meas devoret.*

Lingua ignis est, omnium assensu, & quidem vehemens ac plane furiosus. Qui plurima cavere vult incendia, caveat verba, custodiat linguam, eamque dentibus, velut ignem, laminis corneis clausam coërceat.

Porro laternam Angelus & hydriam protendit pro flammeo gladio, ad omnes priores Alphabeti literas spectato. Nos namque sequentibus capitibus, non vitia linguæ, sed artificia ad vitiosam linguam vel emendandam vel tolerandam explicabimus. Et quidem Cap. 57. & 58. cur lingua sit adeo custodienda, docebimus.

X.

CAPUT LVII.

Cur Lingua sit adeo custodienda.

ROmani Alphabeti literas viginti numeravimus, tres restant priori numero addendæ. de litera hic proxime appicta Quintilianus: *a* Et nostrarum, inquit, ultima X. qua tamen carere potuimus, si non quæsissemus. Pythagorica illa litera Y, Græcorum propria est, de qua nos infra suo loco. Prisci qui peregrinas literas non admittebant, quintam Latinorum vocalem substituebant illius vicem. Affirmat Tullius *b* regem Epirotarum nunquam Pyrrhum ab Ennio, sed Purrhum nominatum. Ultimus Alphabeti character Z, à Græcis tanquam proprium ipsorum Elementum vindicatur, ab antiquissimis illis qui peregrina respuebant non usurpatus. Nos ævi nostri morem secuti loquemur cum multis, & hoc Latini Alphabeti auctarium addemus hac ratione, ut ad literam X. quæramus, quare lingua & quomodo sit custodienda. Litera Pythagorica Y. duodecim medicamenta suggeret, quibuscunque vitiosis linguis inducenda. Ultima demum alphabeti litera Z. septemplex artificium docebit quo pessima quæque lingua, si non doceri ac

a Quintil. l. 1. c. 4. b Cic. l. de Orat.

ac corrigi, sustineri saltem & tolerari possit.

Atque hic quidem dum ordimur, antepenultimum Alphabeti elementum in memoriam mihi reducit piscem qui Xiphia dicitur. de quo a Plinius miranda maris commemorans: Trebius Niger auctor est, inquit, piscem Xiphiam, id est gladium, rostro, mucronato esse: ab hoc naves perfossas mergi in Oceano. Lingua vitiosa Xiphiæ pisci simillima, semper mucronatum gerit rostrum, non ligneas solum naves, sed etiam domos vel ferreas perfossura, vere * Xiphia, nam hoc molitur, ut naves quas perfoderit, mergat, ut hostes quos contigerit sternat, ut domos quas perforarit, subruat. Hoc ipso jam liquet, quam caute mucronatum hoc monstrum sit custodiendum, ne adeo multis noceat. Sed istud paullo explicatius nunc docebimus, caussas in genere assignaturi, ob quas lingua tam sollicite servanda. Et id puto recte ad literam X. trademus, hæc enim velut crux decussata, duas habet obliquas trabes sibimet insertas: ita nos gemina dissertatione exponemus, quare lingua sit adeo custodienda, & quomodo possit custodiri. Primum hoc capite, alterum sequente prosecuturi.

I. In epulo cælesti in quo Christus convivator Corpus & Sanguinem suum comedendum & bibendum apponit, convivarum lingua plurimum honoratur: nam etsi convivæ divinum hunc cibum potumque intra viscera recipiant, omnium tamen membrorum

a Plin. l.32. hist. Nat. c.2. ante med.
* Schwerdtfisch.

rum prima est lingua, quæ suum Dominum velut gremio suo complexa suscipiat.

Prima igitur generalis caussa sit, cur lingua tam studiose coërcenda, quod ea omnium membrorum prima virgineum corpus & sanguinem Servatoris, ipsum Dei filium hospitaliter excipiat. Disertissimus Chrysostomus hoc unum nunquam sibi visus est satis inculcasse, quod divinum honorem adeo vel augeret vel imminueret. Audite Oratorem aureum ita disserentem: *magna a animadversione opus est*, inquit, *ut linguæ potestate caute & secure utaris. Cogita apud te hoc esse membrum per quod cum Deo colloquimur. Hoc est membrum per quod imprimis reverendum summa veneratione dignum* b *sacrificium suscipimus.* Sciunt fideles quod dicitur, & ideo oportet id esse liberum ab omni accusatione, maledicto, verbo obscœno & calumnia. Et si nos aliqua lasciva & impudica cogitatio urgeat, ea intus est suffocanda, nec permittendum ut in verba exeat. Et si pusillus & demissus animus facit ut loqui non audeas, sed apud te murmures, ea quoque radix est exsecanda. Tuta sit porta oportet, & perfecta custodia, nec permittendum est, ut intus mala consilia pariantur: & si pariuntur, ea sunt intus suffocanda, & est radix eorum exsecanda. Hanc habuit Job custodiam & ideo nullum verbum inconcinnum aut absurdum protulit, sed maxima quidem ex parte tacuit. Tum demum enim solum loquendum est, quando quæ dicuntur, plus prosunt quam silentium.

 Idem

a Chrys. tom. 1. hom. in Ps. 140. b Notetur obsecro, hæc vox sacrificium.

Idem *a* Chrysostomus : *Linguam*, inquit, *oraturus deterge. Nam si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus tangeret, non modo non exaudires, verum etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes tu hoc modo Deum orare? nam qui orat, quasi manu lingua utitur, qua genua Dei supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: Si multiplicaveritis deprecationem, non exaudiam vos.* Magis igitur quam pupillam oculi linguam tuam custodias. Regius quidam equus est lingua nostra: si ergo ei frenum immiseris & doctrina tua gradarium feceris, ascendet in eum rex & quiescet in eo: si autem nullo freno domueris, sed huc atque illuc infrenem jactari permiseris, diaboli eam vehiculum fecisti. Nec cessat Chrysostomus idem altius animo infigere, nam in illud Hieremiæ Prophetæ: b *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris*, pro suggestu explicans: *Cum itaque lingua tua*, inquit, *tanquam Christi lingua sit, & os tuum quasi Patris os fiat, & sancti Spiritus sis templum, quis jam huic fuerit æqualis honor? Nec enim si tuum ex auro foret os compositum, aut ex pretiosis lapidibus ita fulgeret ut nunc mundo mansuetudinis illustratum. Audacius est, os diabolo simile possidere, & linguam maligni dæmonis habere similem, quam habere non oportet Christi mansuetudinis sectatorem: præsertim talium participem mysteriorum, & ipsi dominicæ carni communicantem.* Addit: c *Videamus, & quomodo formetur os diaboli, ne unquam illud*

a Idem tom. 2 hom. 46. in c. 13. Matth. mihi pag. 386. b Hiere. c. 15. v. 19. c Idem tom. 5, hom. 52. ad Pop. Ant. mihi pag. 297. & seq.

lud comparemus. Qualiter itaque fingitur? per imprecationes, per contumelias, per invidiam & perjurium: cum enim illius verba quis loquitur, illius linguam sumit. Quam igitur habebimus veniam? vel potius quam non subibimus pœnam, cum linguam, qua carnem gustare dominicam digni sumus habiti, negligamus diabolica loquentem? Ne negligamus, quæso, sed utamur omni studio, ut eam doceamus suum imitari dominum. Si enim eam docuerimus, hoc nos cum multa fiducia ante Christi tribunal constituet. Nisi quis ita loqui sciverit, neque judex eum audiet. Sed necdum Chrysostomus finem facit dicendi & monendi hoc ipsum, ut importunis saltem clamoribus surdam improbitatem expugnet. ita porro Constantinopolitanus hic Orator pergens: a *Cogita*, inquit, *quam primum verbum protuleris, quid sis locutus, & quæ sit oris tui dignitas. Patrem vocas Deum, & fratrem mox vituperas? Cogita, unde sit, quod Patrem vocas Deum. A natura? non poteris dicere. A virtute? neque istud poteris. Sed unde? ex sola benignitate, commiseratione & multa misericordia, &c. Ergo, Patrem vocas Deum & vituperas? Atqui non sunt ista filii Dei, sed porro aliena. Quod ergo opus est filii Dei? Inimicis ignoscere, pro crucifigentibus precari, pro odio habentibus sanguinem fundere, ista demum digna sunt filio Dei, inimicos ingratos, fures improbos, insidiatores, fratres & hæredes facere; non eos qui fratres facti sunt, veluti mancipia vituperare. Cogita quæ verba sit* os

a Idem tom. 4. hom. 15. in cap. 4. ad Ephes.

os tuum locutum qua dignatum mensa, quæ contingat, quæ degustet, quo cibo fruatur. Perpende cum quibus tempore mysteriorum adstes, nempe cum Cherubim, cum Seraphim. Seraphim neminem vituperant, sed unus & idem usus ora illorum adimplet, nempe benedicendi & glorificandi Deum. Quomodo ergo potes cum illis dicere Sanctus, Sanctus, Sanctus, qui ore tuo ad vituperium abuteris? Dic, quæso, si vasculo regio, quod semper cibos habeat regios & ad illos ordinatum sit, ad stercora ministrorum quispiam abuteretur, an auderet illud cum reliquis ad eadem edulia regia deputatis, stercore refertum denuo reponere? Nequaquam. Atqui ejusmodi est, quod fratrem accusas, quod vituperas. Cur itaque teipsum sordidum reddis & pollutum? In cælis consistis, & vituperas? Cum Angelis conversaris, & vituperas? Osculo dominico dignatus es, & vituperas? Tot ac tantis rebus os tuum adornavit Deus, utpote hymnis Angelicis, cibo non tantum Angelico, sed Angelicam etiam dignitatem superante, osculo suo, complexibus etiam suis, & vituperas? Noli obsecro, Magnorum malorum habens caussam res ista quam longissime absit à mente Christiana. Claudamus oris nostri januam, objiciamus repagulum, mordeamus nos ipsos, si quando grave ac durum quoddam verbum dentes nostros transilire voluerit. Precemur Deum, precemur proximum conviciis affectum, nihil hujus ægre feramus. Nos ipsos percussimus, non illum.

II. Ita Chrysostomo indignissima res visa est, lingua qua Deum alloquimur, qua Dei filium amplectimur, qua Cælites salutamus, ea ridiculas fabulas, graves obtrectationes, libidinosas spurcitias spargere. Audesne Christiane, Dominum Deumque tuum in spe-

ſpelæum colubris ac baſiliſcis plenum introducere? audeſne puriſſimum illud Domini corpus contingere lingua tua,quæ ſentina & cloaca eſt iniquitatis? Narrationem hic attexo quæ melius rem oculis ſubjiciat.

In urbe celebri non infimæ ſortis femina habitabat hæreticorum domibus ſepta, quamvis Catholicorum myſteria illinc non penitus exularint. Idcirco matrona illa morbo correpta divinam ſynaxin à Catholico curione petiit ad ſe deferri. Hic jam deliberatum eſt inter cognatos, quandoquidem domus duplici erat ingreſſu, quà ædium parte, antica vel poſtica Corpus dominicum inferretur, erant autem non procul poſtico ſellæ Patroclianæ. Fuerunt qui dicerent, cavendis vicinorum irriſionibus & ſannis, Euchariſtiam per poſticum inferendam, illic enim non facile irriſorem fore, ubi nulla eſſet hominum frequentia. At boni homines, non hoc ſpectabant, ne ferculum cœleſte irrideretur, ſed ne facerent quod vicinis diſpliceret. Non tulit hoc animorum frigus matrona ægra, & cognatos increpans: Quid iſtud, inquit, ſuadetis frigidi? non ita fiet, per anticam Chriſtus inferatur. rideant qui velint; ſinamus, quod vetare non poſſumus. Ego certè Dominum meum hac ignominia non afficiam, ut eum juxta latrinam inferri curem. Ita controverſia animoſe ac prudenter deciſa eſt. Interroga, oro, mi Chriſtiane linguam tuam, aut ea tacente, conſcientiam tuam, quantum illa ſordium contrahat uno die, hebdomade una, menſe aut anno uno, an non ea demum exundans cloaca erit tot otioſis, inutilibus, fœdis, no-

xiis

xiis ſermonibus ſtipata? & tu hac ipſa lingua Chriſtum non tranſeuntem, ſed in te ingredientem, vis excipere, contingere, amplecti? At lota eſt, inquis, piaculari confeſſione. Quidquid ſit; tanti hoſpitis honori necdum ſatis conſultum. Si ego tibi piſcem apponam delicatiſſimum, in ea tamen patina, quæ manuum pedumque ſordes & omne genus ſputorum aliquanto tempore exceperit, num hoc tibi ferculum appetentiam ciebit? Quid indignaris? jam lota eſt. Sit lota, inquis, & nauſeam non moveat, honori tamen nequaquam eſt, prandium etiam dapſile tali præbere patina. Et tu tibi perſuades non diſpliciturum Chriſto, ſi eum lingua, quæ omnium ſpurcitiarum fuit receptaculum, velut patina cibum ſuſcipias?

Ergo lingua vel ideo ſolertiſſimè cuſtodienda eſt, quod ea omnium prima cœleſtem panem contingat. Sacram menſam ſæpius accedis? tanto igitur purior ſit lingua, quanto crebrius tantum Dominum & puritatis auctorem recipis raro corpore Chriſti paſceris? tanto igitur frequentius laberis lingua, quanto rarius biberis ex hoc fonte Gratiarum. Vide igitur & attende, ne in te dictum ſit: a *Nolite dare ſanctum canibus*.

III. Altera cauſſa Linguæ ſtudioſiſſime cuſtodiendæ hæc eſt: Qui linguam velut ignem cuſtodit, ab innumeris ſe malis defendit. Jacobus Apoſtolus: *L*inguam inquietum malum, plenam veneno mortifero dixit Quid in udum hoc agileque membrum dici poteſt gravius? ſi extrema linguæ cuſpis

a Matth, c. 7. v. 6.

ſpis venenata foret, quis non jure iſtius jaculi venenatam cuſpidem timeret? enim verò lingua non leviter infecta; veneno plena eſt, bufonum toxicum propinat, non arterias ſolum occupat, cor petit & jugulat. *Linguam* putes ſcintillam modicam, ſed ſylva fit quæ Orbem terrarum æquet, hanc ſcintilla illa unica & incendere poteſt, & comburere. Sane in numeros redigi non poſſunt Iliades malorum, quæ ab una atque unica lingua proveniunt. Ergo ſopienda eſt favilla ne ſurgat in flammam, ſurculus amputandus ne creſcat in ſylvam, gutta exſiccanda ne tumeſcat in fontem. *Linguam* non impetus ſed intellectus ad loquendum ſolvat. nec enim oculi tantum clauſi, ſed & lingua ſervanda eſt vincta. Nam ut benè ratiocinatur [a] Gillebertus: *Lingua* prava iracundiæ & indignationis occaſiones requirit, injurias vel falſas ſimulat, vel veras exaggerat, quas debuerat diſſimulare: ad offenſam officia etiam interpretatur, & venenati ſermonis ſcintillas adhibet ad commovendum cor ſuum. Quid lingua nequam cordi tuo talem adhibes flammam? ſufficiat illi flamma ſua, ſufficiat illi concupiſcentiæ ardor carnalis, & levitatis calor innatæ, quibus cor tuum ut volubilis rota impellitur. Noli ignem igni adhibere, & concupiſcentiæ addere malitiam. Ignem hunc quem evomis, hauris de gehenna. Inde incipit, & ibò rapit. An non igitur hic ignis ne latius ſerpat coërcendus, ne ad orcum rapiat, extinguendus? Etymon *Linguæ* Ber-

a Gilleb. Bernardo ſucceaturiatus, ſerm. 24. in Cant. propius finem.

Bernardus a investigans, *Lingua*, inquit, *dicitur, quia lingit adulando, mordet detrahendo, occidit mentiendo.*

Leonardus Rubertus b Abbas in S. Benedicti familia, corruptæ Linguæ centum viginti quinque vitia seu mala compendio percenset. Putem ego vitiosæ Linguæ nocumenta nullis numeris posse comprehendi, res infinita est. Ecquis numeret? *Universitas iniquitatis*, Lingua effrenis: Orbis Phaëton est.

IV. Suidas c alloquendo Linguam interrogat: * Lingua quò Vadis? Cui illa respondet: Urbem eversura aut instauratura. Tantæ sunt vires huic carnis particulæ; civitates totas vel subruere, vel excitare potest; multum si velit profutura; si nolit, obfutura plurimum. Hebræus Sapiens pronissimè assentitur, &: *Benedictione Iustorum*, inquit, *exaltabitur civitas, & ore impiorum subvertetur.* Totum Orbem potest, nedum urbem subvertere hic Phaëton. Pompejus certè dicere ausus est: † Si pede vel semel terram feriat & arma vocet, totum terrarum orbem ad arma ruiturum. Suidas, quem dixi, juvenem producit ita loquentem: Boni patris filius ego sum, linguam quidem ignavam, manum autem habui operosam. Nunc ista periclitatus, video mortalibus linguam, non facta, omnium esse ducem.

Mox

a Bern. de int. domo c. 50. mihi p. 1085. b Rub. de aurea lingua c. 59. c Suid. V.

* γλῶσσα ποῖ πορεύῃ.

Ergo verissimum hoc.

† Ein gute Zung viel gutes stifft.
Ein böse Zung viel Leut vergifft.

Mox additur velut responsum: LIngua tu quidem polles: virum ego verò scio neminem bonum, qui perpetuò videri vult se recte dicere. Nam improbi oris esse judicatur, qui sermone semper vult esse victor.

Et quis nostrum est, qui non vel invitus fateri cogatur: O lingua, lingua, quot mihi pericula struxisti, quot quantaque mihi damna inflixisti. Quoties, ô quoties tuo vitio Deum offendi, homines læsi, meipsum perdidi. Sed imposterum ero cautior, fallacias tuas vigilantius observabo, impetus tuos animosius coërcebo; ligabo te & catenis vinciam, ne rationis injussu temerè prorumpas. Novi Salomonem sapientissime dixisse: a *Qui custodit os suum, custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala.* [illegible].

Si constet aliquod provinciæ vel regni propugnaculum velut [illegible] esse, ad eam provinciam seu regnum hosti referandum vel occludendum & obserandum, [illegible] sane princeps aut rex sit, sibique malevolus, qui propugnaculum illud militaribus excubiis non firmet, qui curas & cogitationes non conferat in eum locum, de quo vere dicatur; qui custodit hoc oppidum custodit regnum: tuta sunt omnia, si huic castro satis prospectum: si hostis hinc arceatur, alibi frustra oppugnabit; si hoc castrum expugnet, incassum alia propugnabuntur. Atqui nos scimus verissime dictum: qui custodit linguam suam, is custodit & animam suam: qui unicum hoc malum cavet, innumeris se malis subducit.

a Prov. c. 13, v. 3.

In eo igitur homine disciplina omnis collapsa sit necesse est, qui propugnaculum hoc tanti momenti negligit; hostem nusquam cavet, si hic non caveat; animam perdidit, qui linguam non servavit.

V. Ajunt hominem Hebræum Rabbi Jehuda, virum facetum in foro proclamasse, sibi esse domi aquam auream maximi pretii, quæ restituendis viribus & producendæ vitæ plurimum faceret. Audiit hoc filiola Rabbi Jodai & domum nuntiavit patri, venales esse pretiosissimas merces. Mox emptores affluere, & de aqua vitæ aurea curiose quærere, pecunias amplas spondere; quibus ille domum perductis & Bibliis apertis trigesimi tertii Psalmi versum decimum tertium recitavit: *Quis est homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur d lum.* Et hæc illa est, inquit, aqua vitæ aurea, *Prohibete a linguas vestras à malo, vitam & dies videbitis bonos.*

Hoc illud, ô cives & Orbis incolæ, nobilissimum Pharmacum est adversus innumerabilia mala: *Prohibete linguas vestras à malo.*

Trojanus Rex Æneas consulturus oraculum, Sibyllam obnixè rogat:

b *Foliis ne carmina manda.*

Folia sunt hominum verba c Bernardo id credamus ita scribenti: *Vilis & volatilis res verbum hominis, nullius molis, nullius ponderis, nullius pretii, nullius soliditatis.* Aërem verberat.

a Doctrinale Hebr. c. 12. b Virg. l. 6. Æneid. post init. c Bern. die festo Apost. Pet. & Pauli serm. 2. initio.

rat, unde & verbum dicitur, & ficut folium quod vento rapitur, effluit, & non eft qui confideret.

Sunt qui quicquid iræ, quidquid indignationis & lafciviæ animo conceperunt, id iftis foliis infcribant. Hinc confufio rerum & perturbatio plurima. Ne quæfo carmina tam ftulta, tam lafciva foliis mandate, grande vos malum expectat. Ne cogitationes tam impuras & plenas furoris per verba effundite. *Prohibete linguas veftras à malo*, à malis imo innumeris.

Ad rem egregiè dixit a Chryfoftomus: *Tale os omnium malorum eft cauſſa: Imo non os fed qui illo malè utuntur. Hinc vituperia, convicia, blafphemiæ, incendia & fomenta voluptatum, cædes, adulteria, furta, breviter hinc omnia mala generantur. Et quomodo cædes, inquis? A contumelia in iram, ab ira in plagas, à plagis ad cædem progreſſus es. Itaque fi fermone tuo ædificationem fubvertis, melius eft ut taceas & nunquam loquaris.*

Nec aliter Bernardus: *Vanus* b *fermo*, inquit, *cito polluit mentem, & facile agitur, quod libenter auditur. Vanus enim fermo vanæ confcientiæ eft index. Mores hominis lingua pandit, & qualis fermo oftenditur, talis animus comprobatur, quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Sermo vanus non erit abfque judicio, quia ab omni rectitudinis ftatu depereunt, qui per verba vana dilabuntur.*

Quid clarius dici poteft aut gravius? *Ab omni rectitudinis ftatu depereunt, qui per verba vana dilabuntur.* En Lernam malorum, lin-

a Chryf. tom. 4. hom. 15. in c. 4. Ephef. mihi p. 944. b Bern. de inter. domo ferm. 43.

guam non religiose custoditam! Qui linguam non custodit, in lernam hanc incidit. Prius ergò quod Chrysostomus *a* monet, ruminentur & librentur verba, & postea proferantur.

CAPUT LVIII.

Modus custodiendi linguam, observare loquendi circumstantias.

IN Thracia, locis rigentibus vulpes, animal alioqui solerti auditu omnes gelatos lacusque non nisi ad pastum itura redituraque transit. Observatum eam aure ad glaciem apposita conjectare prius crassitudinem gelu, & explorare num forte falsura transeuntem glacies, num subterlabentes aquæ audiantur quæ indicium faciant, fallacem crustam vestigiis cessuram. Quisquis ad loquendum os pandit, glaciem subit periculosissimam. Idcirco iter hoc omne prætendendum est, ne cæca vestigia fallantur.

Siracidæ votum est: c *Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certum, ut non cadam ab ipsis, & lingua mea perdat me.* Tanta opus circumspectione, tot expendendæ circumstantiæ locuturo, tantæ omnino molis est recte loqui, ut vel sapiens non immeritò certam sibi damnationem metuat è sola lingua, & ardentibus votis scire cupiat, ecquando aperiendum, claudendumque sit hoc oris ostium. Ad errandum quippe,

a Chrys. tom. I. in cap. I. Genes. mihi pag. 20.
b Plin. l. 8. hist. nat. c. 28. c Eccli. cap. 22. v. ult.

quippe, vel unius circumſtantiæ defectus ſatis eſt; ad recte loquendum ſedula omnium circumſtantiarum obſervatione opus eſt. Philoſophiæ ſcitum eſt, Bonum conſurgit ex integra cauſſa, malum è quocunque defectu.

Quapropter recte convenienterque à priſcis patribus Baſilio, Ambroſio, Bernardo, atque aliis circumſtantiæ loquendi proponuntur, iis obſervandæ ſedulo, quibus curæ eſt loquendo non errare. Sequamur ergo duces quos habemus ſanctiſſimos, & ordine loquendi circumſtantias annumeremus.

I. Prima loquendi circumſtantia, *Recta intentione loqui.* In limine offendit, & ad ipſam domus januam impingit, qui aut nullo fine, aut non bono loquitur. Neque enim ſatis ut ſuum verbis ſit pondus, illaque à ſe non mala ſint, ſed & certus bonuſque finis neceſſe eſt iis reſpondeat.

Eſt nonnemo (beati Bonaventuræ judició) qui linguam à profanis ſermonibus ſubſtringit, ſed eo fine; ut ſpiritualis habeatur: alius ideo loquitur, ut acuti ac limati homo ingenii, vel ut diſertus & eloquens audiat: illud hypocriſis, hoc vanitas eſt & ſuperba ſtultitia. Sunt qui loquantur ut riſum moveant, alii ut fletum ac lachrymas eliciant, ſed non pias & parum profuturas: hi verba eò congerunt ut hominem ſibi deſignatum ad indignationem & iram provocent: alii loquuntur tantum ut loquantur, horaſque optimas non tam fallant quam perdant. Prava Intentio, peſſimi fines.

Quare locuturus ante ſuum ipſe os interroget: *Cur moveris, cur panderis, cur loqui vis?*

aut caussam loquendi ede, aut tace. Vide obsecro, mi Lector, quæ de recta Intentione disseruimus duobus libris in Amussi, eo te volentem, puto, amandamus, ideoque nunc pergimus.

Altera loquendi circumstantia, *Circumspecte loqui.* Illud de quo sermo instituendus diligentissimè considerandum est, neque vel verbulum unquam efferendum sine circumspectione. Dicas: quis omnia verba ad aurificis libellam examinet? Is omninò, mi Christiane, accuratè hoc faciet, qui audierit jubentem: a *Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris in lingua.*

Attentam hanc circumspectionem in verbis ipsa nos natura docet, quando linguam non una duntaxat janua munivit, dentium una, labiorum altera, ita pariete gemino sepsit. *b* Chrysostomus id diserte asseverans: *Deus eam*, inquit, *velut muro duplici voluit circumdari*. Nam dentium tegmine & labiorum custodiâ continetur, ne verba improvida garrulitate proferantur. Refrena igitur linguam, & si non patitur reticere, dentium morsu quiescat, & tamquam carnifici tradatur dentibus, nam hoc est eam conducibilius sustinere, quam postea aquæ stillationem nullatenus promereri. Hinc ille absurdi quippiam locutus interrogatur:

c *Dentis claustra tui quæ vox elapsa reliquit?*

Cum

a Eccli. cap. 28. v. 29. & 30. b Chrys. tom. 5. hom. ad baptiz. mihi p. 623. c Gel. l. 1. Noct. Attic. c. 15.

Cum igitur natura linguam vallo dentium & ſepto labiorum cinxerit, cum aures dederit patulas, non ſolum parcè loquendum, ſed etiam conſideratè, imo ut poſſis parcius loqui, loquere conſideratius.

Duas, ut ajunt, venas exporrigit lingua, illam ad cor, ad cerebrum iſtam, ubi ſedes intellectui aſſignata: quo quidem erudimur, id omne quod à lingua prodit, plenum eſſe debere rationis. Atque hoc inter hominem fatuum & ſapientem diſcriminis eſt, quod fatuus cor ſuum ore reponat, ſapiens os ſuum in corde recondat; illum ad verba provocat garrulitatis libido, ſuadetque omnia quæ libet licere loqui; prudens in corde os continet, quicquid enim ab ore abit, conſilio, ratione, judicio libratum venit.

Qua de re Cyprianus ita ratiocinatur: *ſicut homo ſobrius & temperans nihil ciborum trajicit in ſtomachum quin illud ante prænanderit, & dentium mola ſubegerit: ita vir prudens nil lingua in publicum protrudit, quod non prius in pectore digeſſerit. Oratio bilanci rationis non impoſita, & rixas & plurimum mali excitat.*

Par eſſet omnino, ut non minus tardi ac difficiles ad ſolvendam linguam, quam ad aperiendum crumenam eſſemus Quam lente, quam & conſideratè, Deus bone, loculos diducimus, nunquam deliberatior mora eſt, nunquam magis lyncei ſumus, quam cum pecuniam expendimus, hic omnem in pectus ſenatum cogimus; hic variæ quæſtiones, an non nummum jam expunctum per conjugem, per liberos, per cognatos, per ſervum? & quam levis eſt tamen

jactura nummi inconſulto expenſi, ſi cogitetur damnum ſermonis male prolati? hic moremur, hic deliberemus; in nullo laudabilius cunctabundi erimus, quam in loquendo. Cogitet prudens cunctator quid locuturus, qua de re, & quam ob cauſſam?

II. Tertia loquendi circumſtantia, *Verecundè loqui*, ſeu, quis & apud quos loquaris perpendere, an juvenis coram ſene, diſcipulus coram magiſtro coram ſacerdote profanus, coram patre filius, coram domino ſervus, an contrà coram liberis parentes, coram diſcipulis magiſtri, coram tironibus veterani.

Sacræ paginæ monent: a *Noli verboſus eſſe in multitudine presbyterorum. Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia. Adoleſcens loquere in tua cauſa vix: ſi bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuum. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens In medio magnatorum non præſumas; & ubi ſunt ſenes non multum loquaris.*

Divo Bernardo teſte, ſilentium eſt maximus actus verecundiæ. Eſt etiam indolis bonæ & educationis ingenuæ ſignum, ſenioribus juvenem concedere; & ipſa decori ratio exigit tacere, aut parce loqui, ubi ſunt qui dignius loquantur.

Quarta loquendi circumſtantia, *Accommodate loqui*, præſertim loco & tempori. Primarium prudentiæ munus eſt, ſcire loqui tempore locoque congruo. Quod affirmans Siracides: b *Homo ſapiens*, inquit, *tacebit uſque ad tempus: laſcivus autem, & imprudens non ſervabunt tempus.* At vero ſedulum iſtius cir-

a Eccle. c.7 v.15. & c.32. v.13. & ſeq. b Eccli. cap. 20, v. 7.

circumſtantiæ obſervatorem oracula divina ſic laudant : a *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo.* Neque vero placere poteſt quod profertur tempore non ſuo. Nam ut Siracides b teſtatur : *Ex ore fatui reprobabitur parabola : non enim dicit illam in tempore ſuo.*

Huc ſpectat modeſtiæ præceptum : Sermonem alterius non interrumpere : quod non ſolum urbanitas fieri vetat, ut agreſte quid, ſed & Humilitas damnat, ut ſuperbiolam. Hebræus Sapiens ſic pronuntiat : c *Qui prius reſpondet quam audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat, & confuſione dignum.*

Hocipſum Siracides confirmans: *Priuſquam audias* d, inquit, *ne reſpondeas verbum, & in medio * ſermonum ne adjicias loqui.* Expecta ſis igitur dum alius ſermonem quem cœpit, finiat, tum tu ordire proferre tua, alioqui garrulæ fatuitatis ſignum præbebis. Addit hic Baſilius : Si quid in plurium conſeſſu interrogetur, tu reſpondendi vices aliis ne præripe ; tace dum ſigillatim dicere jubearis, eſt enim ſuperbiæ, ultro ſeſe offerre aut ingerere, & principem reſpondendo locum præoccupare.

Quinta circumſtantia eſt, *voce ſubmiſſa loqui.* Eſt modus non ſolùm in rebus, ſed etiam in ſermonibus. Hipponenſ. præſul Auguſt. in illud Marthæ cum Magdalena breve colloquium: e *Et vocavit Mariam ſororem ſuam ſilentio, dicens : Magiſter adeſt, & vocat te. Quomodo,* inquit, *ſilentio vocat cum loquatur,*

Hhh 5 *dicat-*

a Prov. c.25. v. 11. b Eccli. cap. 20. verſ. 22. c Prov. c.18. v.13. d Eccli. c.11. v.8. * Alii legunt ſeniorum. e Ioan. c. 11. v. 28.

dicatque, Magister te vocat? Et respondet, vocem depressam silentium vocari. Sed de voce submissa egimus cum linguam tumultuantem castigaremus.

Ad hanc loquendi circumstantiam reducitur à S. ncto Bonaventura oris serenitas, & in gestu decorum. nam os contorquere, nares corrugare, labia nimium diducere, frontem caperare, caput ventilare, & decentiam graviter offendunt, & signa sunt animi malè compositi. Sic & voci moderandum, ne illa nimium fracta sit & remissa, ac si loquentem loqui tædeat. Sermonem suavitas condiat, vultum serenitas aperiat.

Non solum voces omnium sapientum, sed & divini libri mirificè commendant serenitatem oris. Siracidæ præceptum est: a *In omni dato hilarem fac vultum tuum*. Quicquid agis exporrige frontem, exue tristiorem ac severiorem vultum: homines tranquillæ bonæque mentis aspice. b *In omni tempore vultus illorum hilaris*

III. Hic ego magnates, proceres, principes, regesque universos submississimè obtestor, sed & patresfamilias, religiosorum majores, & quoscunque alios præsides rogo, Salomoneum illud oraculum attentissimè perpendant: c *In hilaritate vultus regis, vita: & clementia ejus quasi imber serotinus.* Nam facies regis amœna & hilaris incolumitatem, vitam quodammodo afflat, inspiratque subditis. Sicut auroræ jamjam appetentis jubar caliginem noctis discutit, ita jucunda regum facies mœrorem ac metum pavefactis adimit. An-

a Eccli. c.35. v.11. b Eccli. c.26. v.4. c Prov. c.16. v.15.

Annæus Seneca a cogitare jubet, utrum Mundi ſtatus gratior oculis, pulchriorque ſit ſereno & puro die, an cum fragoribus crebris omnia quatiuntur, & ignes hinc atque illinc micant? Atqui non alia facies eſt quieti moderatique imperii, quam ſereni cœli & nitentis. Crudele regnum turbidum tenebriſque obſcurum eſt, inter trementes & ad repentinum ſonitum expaveſcentes, nec eo quidem, qui omnia turbat, inconcuſſo.

Decorum eſt omnino, ut principes regeſque non ſolo nomine, ſed & vultu animoque ſint *Sereniſſimi*, cælum nobis innube ac purum repræſentantes: regii vultus nubila plus quam ætheris minacem triſtitiam horremus. Quiſquis imperat, vultum induat ſerenum, & longe ſuavius, & efficacius ut plurimum imperabit. Contracta frons, & acerbior vultus exoſum reddunt Imperium. In hilaritate vultus regis, vita. Atque ut fronti vicina eſt lingua, ita dictum illud ſapientiſſimum mihi videtur, quo non magnates tantum, nec ſoli Principes, Reges, Imperatores, quamvis hi præcipue, ſed quicunque alii vel familiam ſolum gubernantes monentur, frontem, os, pectus ea ratione obſervare, Ut in fronte ſal, in ore mel, in pectore ſale gerant ſeu mare. Explicamus:

Primùm, gubernationi cuicunque neceſſarium eſt, b *In fronte ſal*, ſeu naturalis quædam Prudentia, ſaltem mediocritati propinqua. Imprudens & temerarius

a Seneca lib. de Clem. c. 7. b Sal, Sapientiæ ſymbolum.

rius Phaëthon non regit currum, sed evertit.

Alterum ad temperandam potestatem pernecessarium est, *Mel in ore*, seu suavitas sermonis & jussus. imperia inhumana & aspera sunt exosissima. Roboamus Rex Israëlis & Judæ, imperio immiti unico omne Israëlis regnum perdidit. Cui minus est prudentiæ, plus mellis affundat; imo & prudentissimus quisque si melle careat, inter barbaros & crudeles dominos numerabitur. Aut igitur non impera, aut imperium mitiga.

Tertium quod ad gubernationem requiritur est, a *In pectore sale*, seu mare, quod pectoris amplitudinem designat : angusti animi homo, ad tenendum imperii clavum tam non idoneus est, quam lepus ad tenendum tympanum; omnia ille metuit si vel mus obstrepat. In regum fastis asseritur : b *Dedit quoque Deus Salomoni* (ad gubernandum) *quasi arenam quæ est in litore maris.*

Ergo in gubernatoris & præsidis cujuscunque capite sit Sal, in ore Mel, in pectore Sale. Et licet mel oris, suavitasque sermonis, ubique grata & pene semper sit necessaria, præcipue tamen, cum aut monemus, aut reprehendimus. Qui alium castigat iratus ipse aut perturbatus, videtur id nequaquam facere ut emendet, sed ut vulneret, *Virtus enim cum vitio non recte docetur*, nec per superbiam humilitas instillatur, nec per impatientiam patientia commendatur. Si me flere vis, flendum prius ipsi tibi est: si ob-

a Sale priscis idem quod mare. Ennius l.14. Annal. Cęruleum spumat sale conferta rate pulsum. b 3. Reg. c.4. v.29.

si objurgare me vis, omitte quod prius in te foret objurgandum. Beato Ambrosio maxime placet, *monitio sine asperitate, & hortatio sine offensione.*

Monitum Ambrosii præceptum Pauli confirmat: a *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem, juvenes ut fratres. Quicquid docere ac persuadere volueris, mansuetudinis exemplo & citius docebis & efficacius persuadebis.*

IV. Hic etiam jure vitio vertitur affectata & nimis compta dictio, quæ numeris modulisque Rhetoricis instructa nimiam spirat prudentiam, & argutias miscet non placituras. Hic ego Concionatores hujus ævi convenio. Pace vestra dixerim, ô Viri, nonnulli vestrum hoc ipso furiarum genere inquietantur, qui cultui dictionis intenti, in seipsis spiritum, in auditoribus fructum prius eripiunt quam adferunt. Quid verba colligimus, quid voculas componimus, & cælestem doctrinam his lenociniis infamamus? Procul à Christianorum templis delinificam illam facundiam, quæ vulneri cicatricem mentitur, quæ auditorum animos voluptate inani perfundit, quæ verbis ad venustatem compositis laudes eblanditur, quæ concinnam elegantiam, & nescio quid nugarum ac vanitatis affectat ut placeat.

Procul à sacris cathedris ventosam & enormen loquacitatem: Christus prædicandus est, & hic crucifixus; Pœnitentia suadenda, & quidem stabilis ac constans; quatuor hominis ultima sunt inculcanda; Dei voluntas, & humanæ cum eadem conformatio explicanda; æternitas identidem ingerenda;

a Amb, lib, 1; Offic, c,22, 1, Tim, c.5, v.1.

gerenda; ad differtationes iftas non opus mellitis verborum globulis, non modulato currentis facundiæ fonitu, non quæfitarum vocularum vaniffimo ftrepitu: Spiritu hic opus eft, & amore in Deum incenfo, qui uti facundiam non fpernit, ita nec quærit, imo etiam odit & refpuit, fi fit affectata. Et quemadmodum aqua illa cenfetur optima, quæ nullo fapore eft imbuta, ita dictio illa pulcherrima, quæ affectatione nullâ eft corrupta.

Sed à fuggeftu & publica dictione ad loquendi circumftantias redeo, & receptui cano inter prifcorum Patrum monita. a Hieronymus tam fuccincte dixit quam nervofe: *Sermo prolatus, eft lapis emiffus, quapropter diu antequam fermo proferatur, cogitandus eft.*

Ambrofius b hoc confirmans: *Aliæ funt viæ*, inquit, *quas debemus fequi, aliæ quas cuftodire; fequi vias Domini, cuftodire noftras, ne in culpam dirigantur.* Potes autem cuftodire, fi non cito loquaris. Utrumque reddit confirmatiffimum Hebræus fapiens, qui homini circumfpectæ loquelæ tranquillam felicitatem pollicetur hoc chirographo: c *Qui cuftodit os fuum & linguam fuam, cuftodit ab angustiis animam fuam.* Cum enim lingua intemperans plurima peccat, mens utique rea in anguftias & mœrores quam plurimos conjicitur, quos effugit qui prudenter & cuftodite verba facit.

Porro iis qui imprudenter & incaute loquuntur, verba non in pectore, fed in ore nafcun-

a Hie. ep. de Virginit. b Amb. l. 1. Offic. c. 2.
c Prov. c. 21. v. 23.

nascuntur, quos priscus philosophus *a* perstringens: Qui sunt leves, inquit, fuiles & importuni locutores, quique verbis humidis & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene existimatum est in ore nasci, & non in pectore. Huic accedens Egidius Diaconus: Quoties, inquit, oratio in lingua solum nascitur, pectus conceptam magno nixu pœnitentiam parit. Solet enim è temerè dictis provenire pœnitudo, quæ Conscientiam velut in equuleum rapit, & erroris lapsusque confessionem ab illa exprimit. A tot molestiis & doloribus immunem se reddit, qui quæ locuturus est, circumspicit. *Qui custodit os suum, & linguam suam; custodit ab angustiis animam suam.*

a Mada, de Doon. Platonis.

A. Avan

A
B

Y.

A. *Avaritia numos aureos in libellam mittit, eosque anxia sedulitate examinat.*

B. *Circumspectio autem vult frenos ori rectos ex auro fieri, prout Hebraus sapiens monet, & ad libram librum ponderat, quo vel oculos doceat, verba omnia oportere consideratissima esse, perinde si libro sint inscribenda. Vide C. 59. §. 3. C. 60, & C. 61. His Capitibus documenta duodecim suggerimus regendæ linguæ utilissima. & summe necessaria.*

Angelus & trutinam, & frenum Circumspectionis paratissimus est dare omnibus quibus est cordi, moderari Linguæ.

Y.

CAPUT LIX.

Vitiosæ Linguæ quomodo sanandæ sint: prima quatuor medicamenta traduntur.

APollonius Thyanæus, ille Orbi notus philosophus (uti de eo prodit Philostratus) suos discipulos ea loquendi lege imbuit, ut aurora vicina cum Diis; diei progressu de Diis loquerentur; cæterum tempus humanis sermonibus sed eruditis impenderent. Lex pulchra, & utilis. Duo Christi servatoris discipuli Emauntem tendentes, hunc, crediderim, servarunt ordinem. 1. Antequam se viæ committerent, utique se Deo precibus commendarunt, qua quidem ratione cum Deo locuti sunt. 2. Die ad umbilicum jam deducto, de Christo Dei filio loqui cœperunt. 3. Christum Dominum peregrini habitu tectum invitarunt ad hospitium; a *mane nobiscum quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies: & coëgerunt illum.* 4. Concionati sunt demum, & quidem ipsis concionatoribus, Apostolis. Nam *surgentes eadem hora regressi sunt in Hierusalem & invenerunt congregatos undecim & eos qui cum illis erant, dicentes: Quod surrexit Domi-*

a Luc, c. 24. v. 28. & 29.

Dominus vere, & apparuit Simoni. a *Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, & quomodo cognoverunt eum in fractione panis.*

Hi profecto non male diem expenderunt, lingua præclare usi. Nec mirum; Præceptorem habuerunt è cælo, sed revera serium, & qui discipulos non indulgenter habuit, nec illis blanditus est; severa eos disciplina irrigans: *O stulti*, ait, *& tardi corde ad credendum.* Qua quidem prælectione tam insigniter eos erudiit, ut ab iis velut jam Magistris didicerint Apostoli, quomodo loquendum de Christo redivivo.

De universis Linguæ vitiis nos hactenus locuti sumus; multa quidem, si verba numeremus; pauca, si maximum malorum numerum spectemus. Enimvero bonus ludimagister non solum ostendit characterem male formatum, sed docet insuper qua ratione formandus sit; boni artificis est non tantum discipuli errores in artem commissos reprehendere, sed etiam docere quomodo ii sint corrigendi. Plurima linguæ vitia percensuimus, hoc unum nunc superest, ut qua ratione illa sint corrigenda doceamus. neque enim satis est scire se ægrotare, nisi præsto sint & pharmaca, quæ conveniant ægroto. Quando igitur tanti refert non tantum vitiose loqui dedidicisse, sed artem etiã recte loquendi condiscere, hoc jam agamus, & tribus his ultimis dissertationibus remedia & medicamenta comparemus, quibus vitiosæ linguæ sit [illegible]. Huic triplici dissertationi significandæ literam Pythagoream. Ypsilon præfigimus, literam

a. Luc. ib. v. 33. & seqq.

tricornem aut tricuſpidem, nam inferius unum, ſuperiora duo habet cornua. Affirmat Plinius *a* Indicos boves & unicornes & tricornes reperiri. Nos contra univerſa Linguæ vitia, diſſertationem triplicem, velut bovem tricornem ſtatuemus hac quidem ratione, ut in ſingulis trium capitum iſtorum aliquot præcepta, ſeu medicamenta tradamus, quibus *L*inguæ vitioſitas omnis emendari poſſit. Atque ut memoriæ quoque conſulamus, præceptiones dabimus nec longas, nec obſcuras, ſed quæ dictu & captu faciles ſint: Ipſæ tot leges confundunt & obruunt memoriam. Atque ita hac quidem diſſertatione prima præcepta ſeu medicamenta quatuor; altera, quatuor alia, tertia demum, quatuor ultima remedia perſanandæ linguæ proſequemur.

I. Primum remedium ad vitioſam linguam curandam eſt *Oratio*. Sapientiæ oraculum Salomon clare pronuntiavit: b *Hominis eſt animam præparare, & Domini gubernare linguam.* Hoc dixit: Tu tibi Deum precibus propitia, & animum adverte, non deerit rerum omnium auctor qui linguam, aliter intractabilem regat. Luculente prorſus Auguſtinus hoc ipſum affirmans: c *Intelligamus,* inquit, *chariſſimi, ſi linguam nullus hominum domare poteſt, ad Deum confugiendum eſt qui domet linguam noſtram. Si enim tu eam domare volueris, non potes, quia homo es: linguam nullus hominum domare poteſt.* Eodem animo dixit *d* Baſilius: *Os ſuum orationibus communiet, jugi-*

a Pli. l.8. Nat. hiſt. c.21. ini. b Prov. c.16. v.1. c Aug. tom.10. ſerm.3. de ver. Domini, c.1. & 2. d Baſ. de vera virgin.

jugiter atque plus aliis orans : Pone Domine custodiam ori meo. Nulla bestiarum seipsam domat : solius hominis est cicurari à seipso, vel ut rectius dicam, ultro seipsum offerre cicurandum. Augustinum iterum excellentissime hac de re differentem audiamus : verba illius fide optima recitabo : a *Homo.* inquit, *domat feram, non domat linguam. Domat leonem & non refrenat sermonem. Domat ipse, & non domat seipsum. Domat quod timebat, & ut se domet, non timet quod timere debebat.* Addit : *Attendite similitudinem ab ipsis bestiis quas domamus. Equus non se domat; Camelus non se domat; Elephantus non se domat; Aspis non se domat; Leo non se domat; sic & homo non se domat. Sed ut dometur equus, bos, camelus, elephantus, leo, aspis, quæritur homo: Ergo Deus quæratur, ut dometur homo. Ergo, Domine, refugium tu factus es nobis, Conferimus nos ad te, & bene nobis erit de te. Malum est enim nobis de nobis. Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo fratres mei? dubitare debemus quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti: non domat te qui fecit te?*

Hoc igitur studiosissime laboremus ut nos nostramque linguam Deo domandam, per precationes præbeamus. Ipsemet Augustinus quod sermone docuit, exemplo firmavit. Siquidem de seipso fassus : b *Quotidiana,* inquit, *fornax nostra est humana lingua. Imperas nobis, Domine, & in hoc genere continentiam. Da quod jubes, & jube quod vis. Tu nosti*

a Aug. ibid. b Aug. lib. 10. Conf. c. 37. initio.

de hac re ad te gemitum cordis mei, & flumina oculorum meorum. En Augustinum non solum orantem, sed & plorantem, ad evitandum linguæ venenum. Quisquis igitur, bene vult loqui, bene oret: primum & pæne princeps vitiosæ linguæ remedium est *Oratio.*

II. Alterum est *Assidua Cogitatio Dei Ubique Præsentis.* Heu quales per Orbem sermones volant, quam impuri, quam pestilentes! Quisquis es, obsecro, vel sola cogitatione Orbem obi, & ausculta, quam ridicula, vana, fœda, noxia loquantur homines, perinde si nullus sit Deus qui omnia singulaque audiat, omnia singulaque judicaturus & puniturus. Illorum insipientium infiniti sunt, qui dicant in corde suo, Non est Deus. Is certe Deus his talibus non videtur esse qui lenissimos quosque susurros & occultissimas quasque cogitationes audiat. Hinc nemo quod bonum est loquitur, nemo quod purum sanctumque est cogitat,

Si quis hodie Cynicus Diogenes cum laternula obeat, seseque confabulantium circulis inferat, ponatque illam Domini quæstionem. a *Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem?* Plurimi, vix dubitem, faterentur quod res est, & hi quidem dicerent: * acuimus linguas & absentes egregie vellicamus; se tamen obtrectatores esse negarent. Alii: miserias nostras vicissim querimur; hoc pallio murmurationes hi tegunt. Alii; rumores novos narramus. Deberent dicere, nugas, fabulas, nec non mendacia tra-

a Luc. c. 14. v. 17.
* Wir richten die Leut aus.

tractamus. Isti: bona verba damus, hoc est, adulamur & palpamus. Illi: est nobis de aliquo controversia, sic rixas & jurgia honesto nomine defendere solemus. Essent qui dicerent. * Fallendo tempori sermonis symbolas conferimus; rectius responderent, otiosa miscemus colloquia, susurrones agimus. Sed neque inverecundis & lascivis deesset larva, quam suis spurcitiis oppanderent, † facetos se atque hilares esse affirmarent. Ita pessimis quibusque colloquiis honestos titulos præfigimus. a *Nemo quod bonum est loquitur.* quod inde fere provenit, quia nemo Deum ubique præsentem reveretur. Quod si Christianus aliquis Diogenes interrogando pergat: Quid sunt hi sermones vestri? quo in numero censendi, quo præmio afficiendi, vel supplicio? num eos Deo placere creditis? Hic fere risus & irrisio responsi vice sequeretur, aut certe frigidissimum improbæ linguæ patrocinium. Nam etsi Deum ubique præsentem credimus, certe non cogitamus. Hanc autem cogitationem Gregorius Neocæsariensis reprimendæ verborum levitati efficacissimum ducebat, quando vaniloquiis nostris Majestas divina (si posset) in tristitiam daretur. Certe beatus Paulus cum jussisset Ephesios omni sermone malo abstinere, tanquam rationem reddens: *Et nolite*, b inquit, *contristare Spiritum sanctum.* Veteris c Philosophiæ præceptum est: Sic loquendum esse

* Wir tragen Hdie åfele zusamen.
† Wir seind lustig vnd guter ding.
a Hier. c.8. v.6. b Ephes. c.4. v.30. c Macro. l.1. Satur.

cum hominibus, tamquam Dii audiant; sic cum Diis, tanquam homines audiant. Hoc fere sensu sapienter præcipit & Seneca: a *Sic vive cum hominibus, tanquam Deus videat; sic loquere cum Deo, tanquam homines audiant.* Profecto ad omnem vitæ licentiam & improbitatem plurimis expeditissima via est, hæc unica cogitatio: *Solus sum, & nemo me videt.* Tunc mala consilia agitant: tunc aut aliis aut sibi futura pericula struunt; tunc cupiditates improbas ordinant: tunc quicquid aut metu aut pudore celabat animus expromit, tunc audaciam acuit, libidinem irritat, iracundiam instigat. Ita se solum esse credere, à nemine videri, à nemine audiri, scelerum grandis stimulus est. Quisquis igitur cupit frenare linguam, assidue Dei præsentiam cogitet. Tanto quis cautius loquetur, quanto sibi altius impresserit hoc unum: *Audiris; Angeli audiunt, Deus audit, & tu dictorum rationem posceris suo tempore.* Beatus Petrus ad id hortatus: b *Si quis loquitur*, inquit, *quasi sermones Dei.* Deus ubique præsentissimus, & spectator & auditor est omnium. Hic te rogo, mi Lector, c Nicetam meum non gravate adi, & vide quæ illic de Dei præsentia in omni loco explicate traduntur. Quare alterum curandæ linguæ remedium est, Assidua *Dei ubique præsentis* cogitatio.

III. Ter-

a Sen. Epist. 10. fine. b 1. Pet. c. 4. vers. 11. c Nicetas l. 2. c. 10. Quicquid autem Anno 1621. per sacros dies Adventus Dominici, coram Serenissimo Electore ac Duce Bavariæ Maximiliano de Dei præsentia pro suggestu explicatum est, id omne in epitomen velut eliquatum, dicto capite proponitur.

III. Tertium est *Præmunitio & Animi Provisio ad Loquendum.* Hic nobis commodum est jam proxime priori dissertatione monuisse observandas in loquendo circumstantias. Quod prisci patres varie confirmant. Ambrosius particulatim: Sapiens, inquit, priusquam loquatur, multa considerat: quid dicat, cui dicat: quo loco, quo tempore dicat. Nimirum hæc prius animo cogitando, quam laxanda lingua, Augustinus erudite: * *sicut eligis, inquit, quo vescaris, sic elige quod loquaris. Cibum per os ingressurum examinas cur non etiam egressurum per os verbum, quod sæpe graviores tragœdias excitat in tua domo, quam cibus in tuo stomacho.* Bonaventura opportune: *Provide a tibi, ait, antequam prodas sermonem, prudentique consideratione omnia præveni.* Quemadmodum egressurus domo, undique se circumspici, an vultus, an vestis, an omnia decore in publicum efferantur: ita locuturus videat quid publico committat. Et sicut propugnaculi portæ nõ nisi cautissime & post omnia solerter explorata referantur, ita nec os, *a* arcis nimatæ ostium, prius pandendum quam vigilanter omnia circumspiciantur. Eo spectant tot Hebræi sapientis monita: Noli citatus esse in lingua tua. Ne temere quid loquaris: verba prudentium statera ponderabuntur. Nec Hieronymi monitum abludit: Prius verbum transeat per limam quam per linguam. Et quamvis omnibus actionibus necessaria sit lima, maxime tamen sermoni. Et sicut stupam hami ferrei pectunt, lanam ferreus pecten carminat, sic verba prius pectenda sunt & car-

* Aug. in Ps. 51, a Bona, par. 3. spe. c. 3.

minanda quam venalia in forum protrudenda.

Pæmenius abbas antequam ceteros sociorum accederet, prius animum hora una jussit esse præsentem, & quid loquendum esset, cogitatione complexus est. Et hunc sibi morem voluit esse perpetuum, quem homines religiosi hodieque imitantur hac ratione, dum singulis diebus prima diei hora animum in id defigunt quod ea die plurimum prosit ad bene agendum & loquendum. Alicubi moris est inter religiosos viros, ut post mensam non prius inter se colloquantur, quam in a templo locuti fuerint cum Deo. Mos probus, & pluribus imitandus. Hanc animi præmunitionem seu præparationem ad loquendum Siracides insignite docens: b *Aurum tuum*, inquit, *& argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos, & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.* Et libellam & habenam ex argento & auro exigit hic præceptor, ut sic omnia quæ ab ore prodeunt, vel ad Dei honorem vel ad aliorum bonum referantur. Sic animus ad loquendum præmuniendus est. Sed sequitur.

IV. Quartum remedium, adversus omne vitium, Linguæ præsertim, potens est, *Mulctam sibi dicere, eamque à seipso exigere.* Omnes vitiosos habitus à se removere non difficile erit, qui capitalem triumvirum in seipsum egerit, Egregiæ virtutis est seipsum apud

a Aut proximo sacello. b Eccle. cap. 28. v. 29. & 30.

apud se accusare, reprehendere, mulctare, sibi nihil condonare. Christiano sensu Seneca: a *De nullo*, inquit, *queri possum alio quam de me. Ego mihi irascor, &c. Ego à me pœnas exigam.* Nos contrarium plerunque facimus, errores nostros tegimus, excusamus, comimus, polimus, & erraffe nos negamus, alios audacissime accusamus. quin ergo saltem facimus, quod malus scriba, qui creberrimos errores suos scalpello eradit, aut malus pictor qui penicillo inducit: ita & nos si quid erratum est, voluntariis pœnis deleamus ipsi, nec expectemus, dum alii à nobis pœnas repetant. Ille omnino in virtutum studio plurimum proficit, qui quotiescunque peccasse se cognoscit, mox aliqua se pœna mulctat & ipse suus sibi monitor est: En, ait, iterum jurasti, mentitus es iterum, iterum maledixisti, de aliis iterum (quod jam sæpissime) detraxisti: in pœnam hoc stipis da pauperi, has preces recita. Qui superbiæ delictum in se observasset, sibi non male imperaret: procumbe ô superbe, & matrem tuam, terram osculare. Idem in delictis aliis utilissime fit. Et certe, b *si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Hæ tales voluntariæ pœnæ non tantum hominem sibi ipsi, sed & Deum homini mire conciliant, & lapsus futuros sæpissime de facili cavent.

E Sancti c Dominici familia vir pius & erudi-

a Sen. l. 5. de Benef. c.7. b 1. Cor. c.11.v.31.
b Lib.4. Form. c.3. Ioannes Nyder qui an. 1430. Norimbergę Antistes fuit in S. Dominici familia.

eruditus narrat, fuiſſe virum, nobilem ævo ſuo, qui à puero aſſueverat Deum & Cælites verbo violare, aliis peſſime precari. Has voces puer in aula hauſerat, quas & ſenex aſſidue jactarat. Diſplicuit viro incolitum hoc ſuum vitium, ſtatuitque apud animum ſuum ſæpius tam fædam loquendi labem deducere, nec tamen dedidicit: pugnavit ſecum aliquamdiu, raro victor, nam lubricæ linguæ præcipitio abreptus ruebat in antiqua. Quare ſacerdotem, ſuper hac re conſuluit, rogavitque pharmacum ſuggereret, huic morbo expugnando. Sacerdos mitior quam par erat, molli ſpongia hanc vomicam non rupit, ſed demulſit. Interim vir ille nobilis in eundem morbum identidem revolvebatur. Aliquid vitii amputatum erat, non extirpatum vitium. Quocirca ſeipſum vir generoſus aggreditur, & hanc ſibi pœnam decernit, ut quotieſcunque lingua Deum hominesve peteret, eo die carnibus abſtineret. Et ne ſibi quidquam ipſe indulgeret, famulis ſevere præcepit, ut execrationes ſuas & maledicta numerarent, & quemcunque numerum ſubnotaſſent, juſſi dicerent. Principium, ut ſolet, tam fuit difficile, ut anno fere dimidio, à carnium eſu non ſine violentia ſe continuerit, ne animi ſui decretum violaret. Et quamvis aliquanto tempore in Principis cujuſdam aula degeret, nihilominus inſtituti tenax perſeveravit quod cæpit. Hac demum abſtinentia ita ſeipſum triumphavit, ut quicquid vitii peſſima conſuetudine contraxerat, generoſe prorſus expugnarit, victor ſui. ſui tantum? diabolorum omnium. Eo ſane tempore

pore, inquit, quo virum familiariter nosse cœpi, nec ullam amplius voculam impiam misit. Addit prioribus.

Civis Augustanus simili urgebatur vitio, qui hanc ipse sibi pœnam indixit, ut quoties verba impia jaceret, graphio vel cultello alio guttam sanguinis eliceret, è manu aut brachio. Non multum sanguinis fudit, & improbam consuetudinem feliciter vicit. Tanti est vitium quodcunque hac parte aggredi, & velle vincere. Vicit quisquis ita vincere voluit Et ut dicta firmemus, idem ille scriptor subjungit ista. Civis Memmingæ opulentus in eandem execrandi consuetudinem prolapsus, hanc sibi mulctam statuit, ut quoties divinum nomen minus reverenter appellaret, aut aliter lingua delinqueret, eo die genium vino fraudaret, & fontem biberet, idque sine ulla exceptione vel venia. Non diu aquam bibit, & linguam domuit, à consuetudine tam improba penitus liber. Quid nos? an dicemus, tanti non emimus linguæ victoriam? nihilne ignavi facere aut pati sustinebimus, ut oris vitia extirpemus? an Christum clamantem non audimus? *Bonum* a *tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum*?

Quisquis igitur vel linguæ procacitatem, vel aliud quodcunque vitium in se cupit expugnatum, hoc agat, & voluntariis se pœnis toties moneat, quoties deliquisse contigerit. Non est efficacior, non est sanctior vin-

a Matth, c.18, v, 8.

vindicta quam sui ipsius. Hoc prorsus modo & domari lingua, & quicquid vitiosi vivit in animo, superari poterit.

CAPUT LX.

Alia quatuor Medicamenta vitiosæ Linguæ curandæ.

FUit qui lautissimam supellectilem in domo aliena curiose intuitus, aliquid tamen deesse diceret. Cumque interrogaretur: quidnam illud sit quod desit? Respondit: Instrumentum quod humanæ generi summe necessarium. Interrogatus porro, quale hoc instrumentum sit? At ille: *Linguarium*, inquit, quo lingua occludi solet. Sane rem dixit: pars nulla supellectilis tam necessaria est, atque hoc ipsum, quod diximus.

Romanus sapiens linguæ temerariæ mentione injecta: a *Verba mea redimam*, inquit, *& aurem mihi pervellam: damno castigato promittendi temeritatem.* Ecce ut doleat, ut postea consid[illegible]ra ius loquaris: quod dicere solemus, lin[illegible]arium dabo. Cœpimus & nos Linguariu[illegible] dare, & [illegible]emedia suggerere linguis om[illegible]bus tam temere loquentibus. Q[illegible]or omnino medicamenta dictavimus, polli[illegible] ac[illegible]re [illegible]ura. Nunc addimus [illegible]uatuor ali[illegible]linguam incautam aut nimis licen[illegible]am coërceant.

1 Q[illegible]um Medicamentum, *Prop[illegible]sita quotidiana.* Qui sanam cupit linguam diebus singu[illegible] cum Hebræo [illegible] se ipsum his exti-

a. Sen. l. 4. de beneficiis c. 36.

extimulet : a *Dixi*, dico, dicamque millies : *Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea; Posui*, ponamque *ori meo custodiam*. Nisi quotidie hoc animi decretum innovetur, oblivione facillime sepelitur. Viator eques si maximi momenti literas, aut multum auri in equo secum vehat, aliquoties de die & oculis & manibus, explorat, an hippoperam etiamnum habeat : qui sacculo summi momenti clavem circumfert, sæpius in die sacculum manu pertentat, num clavim illam non amiserit. Clavis oris in arca cordis sit : qui rei suæ serius est custos, saltem semel iterumque quot diebus ad hanc clavem attente respicit. Jobus de seipso : *b Gloria mea*, inquit, *semper innovabitur, & arcus meus in manu mea instaurabitur*. Hoc agam ut vires meæ, meaque brachia non langueſcant, nec consenescat robur meum, sed augeatur potius & crescat : sic omnino qui recte loquendi artem condiscere desiderat, ad discendum se quotidie componit; meditatur, reputat, perpendit, quibus demum modis linguam efformet modestam & parcam verborum.

Sed objeceris : Non præsto quæ propono, cur proponam frustra? Pusillæ fidei homo; tu modo conare ac propone : si non omnia, multum tamen præstabis eorum quæ proposueris, quæ honesta mente conceperis. Nam si paria propositis facta responderent, quid nobis esset sanctius? Interim non est, quod concinnamus proposita bona, & bonis cogitationibus plenæ præcordia. Studium autem salutarium, etiam citra

a Ps. 38. v. 1. b Iob c. 29. v. 20.

citra effectum, laudanda tractatio est. Omnibus *a* bonis in rebus conatus in laude, effectus subinde in casu est. Si Deum & promissa divina spectes, in plurimis firmissime proposuisse, idem est quod fecisse. non tantum facultas præmium habet à Deo, sed sola etiam voluntas. Neque vero nos languidum & iners propositum exigimus: vix ullarum est virium frigidissimum illud, *volo facere, volo frenare linguam.* Hebræi *b* olim regem Asam secuti (quod regii Fasti memorant) juraverunt Domino voce magna, in jubilo &c. in omni enim corde suo juraverunt, & in tota voluntate quæsierunt eum & invenerunt. Tale tuum, mi Christiane, sit propositum, quale illorum erat juramentum: *In omni corde tuo, & in tota voluntate tua* propone ac statue: Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Hactenus toties mentitus, alios toties calumniatus, toties lascivâ sum locutus; antehac frequenter murmuravi, frequentius inaniter me jactavi, aliorum laudibus frequentissime obtrectavi; quis numeret, quoties juraverim? Dixi, iterumque dico; deinceps emendatius loquar; Propono ac statuo firmissime, *& in omni corde meo*, non mentiri, non calumniari, nil obscœni loqui amplius: deinceps me jactare, aliis detrahere, obmurmurare & jurare studiosissime cavebo. Sic lingua tua semper innovetur, sic arcus tuus in manu tua quotidie instauretur. Hæc propone diebus singulis, non frustra id facies, bonis conatibus nunquam excides. c *Labia justi erudiunt plurimos.*

a Madaurensis Philos. b 2. Par. cap. 15. v. 14. c Prov. c. 10. v. 21.

rimos. Eruditionem autem quam cum aliis communicant, nec sibi ipsis per sancta proposita negant. Ergo, *Beatus* a *vir cujus est auxilium abs te, Domine, ascensiones in corde suo disposuit*. Non solum ascensiones disponit bonas, sed & bene ascendit, qui quotidie linguæ custodiam efficaciter proponit. Sed ulterius.

II. Sextum Medicamentum *Colloquia Pia*. Divinæ paginæ cælum sæpius referatum memorant, id tamen nunquam sine gravi caussa & grandi utilitate factum. Israëlis populo æther quotidie patuit, cum manna, roscidum illud pabulum è cælo sereno, ac puro demissum. b *Mandavit nubibus desuper, & januas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum*. Cum Joannes Christum Jordanis aqua tingeret. c *Ecce aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam*. Cum Stephanus lapidum imbre obrueretur, clamavit, d *Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei*. In sacris paginis homo mentis puræ confertur cælo. Hoc sensu dictum: e *Cæli enarrant gloriam Dei*. Cælorum istorum janua est Lingua; hanc cæli januam pandi non vult Deus nisi justa de caussa, ut vel submittatur manna, vel sacra descendat columba, ut sermo vel boni sit exempli, vel eruditionis non spernendæ: colloquia quamvis non noxia, si tamen otiosa, cælo certe non descendunt. Quod vapores exhalet terra, quod paludes & stagna progenerent ranas, nil novi est, natura fit auctore: quod cælo ranæ decidant, quod

a Ps. 83. v. 6. b Ps. 77. v. 23. c Matth. c. 3. v. 16. d Actor. c. 7. v. 56. e Ps. 18. v. 1.

quod vapores inde descendant, novum quid est, & extra naturæ leges sit: quod homines impuri & impii scurriliter, inverecunde, mendaciter, lascive loquantur, quod de multis detrahant, multos irrideant, plerosque omnes contemnant, quod jurent & pejerent, nil miri est, terra sunt, tales illa vapores ructat; paludes & stagna sunt, has illa ranas generant. At vero quod ii Christiani qui probi ac sancti videri volunt, qui cælo conferri cupiunt, non saniora vel castiora proloquantur. quod æque ac fæx hominum, his maledicant, hos mordeant, illis adulentur, istos convicientur, quod majoribus obloquantur, inferiores calumnientur, quod etiam hi verba otiosa, falsa, subinde & fœda proferant, quod vaniloquentiam, stultiloquium, superbiloquentiam sermonibus misceant, hoc mirum, ter mirum sit. Et unde quæso hæ ranæ ab hoc cælo? quomodo tam fœdi vapores ex hoc æthere delapsi? Vide, mi Christiane quale sis cælum, & quam impurus aër, è quo non manna defluit, non columba descendit, sed culices, ranæ, turpes, perniciosæ bestiolæ, sermones vani, spurci, noxii, exempli pessimi delabuntur. Si cælum haberi vis, manna deplue, religiosum quid loquere; Deum, divina, divos colloquiis misce. Subinde, obsecro, subinde saltem spirituale quid sermonibus inferatur; hoc animum nutrit & roborat: & tales etiam quærendi sunt socii, qui de his talibus sermonem cum aliis copulare norint.

a *Est aurum*, inquit Salomon, *& multitudo gemmarum, vas autem pretiosum, labia scien-*

a Prov. c. 20. v. 15.

scientiæ. Etsi sermo eloquentiam Atticam non habeat, modo pietatem Christianam redoleat, & aurum & multitudinem gemmarum superabit.

Beatus Ludovicus, Tolosanus præsul, magnus animo & virtute, qui vana colloquia cane & angue pejus oderat, dicere solebat, quod & vere sentiebat: Grata mihi piorum & bonorum familiaritas, quia ab his eruditio & pietas est, non secus atque ab aromatibus pudor.

Divus *a* Chrysostomus hoc auditoribus identidem inculcans: *Utinam*, inquit, *cum cœnatur, cum prandium sumitur, cum lavatur, cum denique reliqua peraguntur, de gehenna fieri & apud vos mentionem: nec enim illius formidine, aut hic adversa viderentur gravia, aut pro suavibus prospera haberentur.* Hæc certe ridicula videbuntur, si cum gehennæ incendio comparentur. Addit: quorum narratio frequentius iteranda est, quando gehennæ ejusmodi recordatio nos in eam incidere haud sinit.

Idem sanctissimus *b* Orator, ut vel precibus hoc persuadeat: *Et ideo rogo*, inquit, *ut gehennæ memineris de gehenna loquaris. Ita animam tuam compone, pulchramque ac decoram effice. Magna est enim horum verborum utilitas.* Et ideo diabolus omnia facit & molitur, ejus volens auferre memoriam. Noli eam è memoria ejicere, nec dicas. Quid me importuna afficiam tristitia? Importuna erit, quando angeris in gehenna. Hoc est tempus tristitiæ, non illud. Kkk 2 Au-

a Chrys. tom. 3. serm. de præmiis Sanct. mihi pag. 830. b Chrys. tom. 1. in Ps. 11. med. mihi pag. 697.

Augustinus colloquium cum matre initum narrans: *Deo*, a inquit, *ita disponente accidit, ut ego & ipsa soli staremus incumbentes ad fenestram, unde prospectus in hortum. Colloquebamur ergo soli valde dulciter, & præteritorum obliti quærebamus inter nos, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Cumque ad eum finem sermo perduceretur, ut carnalium sensuum delectatio quantalibet præ illius vitæ jucunditate, non comparatione, sed nec commemoratione quidem digna videretur; erigentes nos ardentiore affectu in idipsum, perambulavimus gradatim cuncta corporalia, & ipsum cælum. Et adhuc ascendebamus cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi pascis Israël in æternum veritatis pabulo. Dum loquimur & inhiamus illi, attingimus eam modice toto ictu cordis, & suspiravimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus, & remeavimus ad strepitum oris nostri, ubi verbum & incipitur & finitur. Dicebamus talia, etsi non isto modo & his verbis, tamen Domine tu scis, quod illo die cum talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilesceret, cum omnibus delectationibus suis.*

En nobile paradigma pii colloquii, simul & illius maximos quæstus. Pium colloquium nunquam suis destituitur emolumentis.

III. Septimum Medicamentum. *Occasionem fuga.* De hac insignissime Chrysostomus

a. Aug. l. 9. Confes. c. 10.

mus : a *Iuxta præcipitium vadens* , inquit, *quamvis non decidat , tremit tamen , & sæpenumero ab ipso subversus tremore decidit : ita & non procul peccata fugiens, sed secus ipsa vadens, cum timore vivit, & in ipsa labitur sæpius.* Etenim alienas curiose spectans formas , quamvis non mœchetur , tamen concupivit, & juxta Christi sententiam factus est adulter : sæpius autem ab ipsa concupiscentia in peccatum reipsa defertur. Vis modestus esse? ne tantum fugias adulterium , sed etiam petulantem aspectum. Vis à verbis turpibus abesse? ne verba tantum turpia fugias, verum & risum solutum , & omnem concupiscentiam.

Facile autem scire est ; tali aut tali loco fabulatores conveniunt , hic nugæ & mera somnia narrantur , hic fœdi & impudici sermones , hic rixæ atque jurgia miscentur, illic grandiloquentiam stultiloquentia comes deducit, isthic obtrectationes merissimæ in medium proferuntur : fuge , quisquis es, fuge hos linguarum improbos mercatus, has pestilentes nundinas, fuge insidiosas has panegyres, quæ non crumenam vulnerant, sed conscientiam.

In conviviis quam animosa loquacitas dominetur, res nota est. Hinc non illepide nescio quis dixit : In conviviis primum est silentium ; Conticuere omnes , sequitur stridor dentium. Hunc excipit clamor gentium ; ubi convivæ vino incaluere , nemo non loquitur ; imo nemo non clamat. Hic attende tibi , hic cave , aut tutius non accede. Quis nescit has apud se rationes pone-

a Chryſ. tom. 5. hom. 15. ad pop. mihi p. 116.

re? quotiescunque ad hunc usque diem inter hos homines, in hac domo fui, minor homo redii, semper querelas, semper obtrectationes non tantum audivi, sed etiam adjuvi, & meam quoque linguam colloquiis malis commodavi: ergo & hanc domum, & hos homines, quantum potero, studiosissime cavebo.

Quam multi non possunt seipsos non eatenus nosse, quin apud animum suum taciti fateri cogantur, & iste quidem hoc: Quoties probe appotus sum, toties rimarum plenus sum, pœnitenda promitto, stultissima quæque garrio, & omnia effutio; arcanum apud me nullum est, cum mea lingua vino permaduit: Iste vero hoc sibi de se fatetur: Cum irascor, instar tauri sum, qui omnia rupit vincula, imo urus sum indomitus, omnia sternens & calcans. Quapropter ebrietatis ille, hic iræ occasiones omnes fugiat. a *Labia justi considerant placita, & os impiorum perversa.* Homo recti amans studiosissime declinat, quicquid ansam præbet vetitæ dicacitati: homo pertusæ conscientiæ ultro amplectitur quicquid invitat ad loquacem stultitiam. Verissime dixit Chrysostomus: b *Magnus laqueus est linguæ petulantia, & multa refrenationis indigens. Hic vero laqueus fugiendo effugitur.* Occasiones fugere statuisti? jam pæne hunc laqueum effugisti. Hos occasionum laqueos non fugis? occinetur tibi sæpius: c *Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.* d Olim ad Abbatem Lu-

a Prov. c.11. v 51. b Chrys. tom.5. hom.15. ad pop. mihi pag.116. c Prov. c.6. v.2. d Pelag. l.10. n.33. apud Rosweid.

Lucium venit Longinus Abbas, & animum suum aperuit, velle se peregrinari, idque sibi jam pæne certum esse. Lucius ut & ipse sincere diceret quod sentiret: Mi Longine, inquit, nos ipsos frustra fugimus, & labore irrito peregrinamur, nisi eo loci ubi sumus, linguam in vincula damus: si hic linguam tuam non continueris, quocunque iveris, peregrinus non eris. Linguam, ubi es, hic refrena, & eris peregrinus, tametsi locum non mutaris. Sic est: non raro cum locum ex loco mutamus, occasiones quas quieti vitare poteramus, adimus, & Charybdim fugientes in Scyllam incidimus. Vide igitur ut occasiones perite fugias, contentiosos, iracundos, contumeliosos, caute declines, quod Hebræus sapiens varie monet: a *Non litiges cum homine potente. Non contendas cum viro locuplete. Non litiges cum homine linguato, & non strues in ignem illius ligna.* Verbosus & linguax homo ignis est: qui jurgatur cum tali, perinde facit, ac si ligna ministret igni, & flammam bene sopitam male suscitet. Quapropter contentiones & plurimam oris intemperiem vitabit, qui occasiones fugerit.

IV. Octavum remedium, *Moderatio sermonis*, seu, *Pauciloquium*. Ut bene loquaris, plurimum juverit, parce, moderate, submisse, & minime properanter loqui. Qui verba cum tumultu fundit & præcipitat, proximus est multiloquio, ubi multiloquium est, proximum plerunque peccatum est. Sapientum monitum est. Auribus frequentius utere quam lingua. Hoc Siracidæ

a Eccli, c. 8, v. 1. 2. & 4.

tot præceptiones confirmant: a *Priusquam audias ne respondeas verbum. Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia in multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens.* Quocirca qui odit multa vel prava loqui, in hoc omni studio incumbat, ut libentius audiat quam loquatur, & ubi loquendi fuerit vel necessitas vel facultas, ea non sine grandi verborum parsimonia utatur. In hunc finem conducet tractim dicere quæ proferenda erunt, nec agglomerare verba vel convolvere: blatero stans pede in uno centuriam verborum profundit, antequam alter vix decuriam pronuntiarit. Siracides hic aureum acriter pervellens: b *Noli*, ait, *citatus esse lingua: & remissus in operibus tuis.* Unam epistolarum Seneca c sic claudit: Summa ergo summarum hæc erit: Tardi loquum te esse jubeo. Voce pressiore loqui præsertim apud ægrotos, valde convenit, & alias etiam clamare uti inurbanum & agreste, & subinde molestum aliis, sic signum est eum qui loquitur, aut à vino aut certe ab affectu ebrium esse, aut parum rei latere sub verbis adeo tumultuantibus: *Terribilis est in civitate sua homo linguosus*, inquit Siracides, *& temerarius in verbo suo, odibilis erit.* At contra de veris Orbis delitiis, Christo, prædixit Isaias, ore divini Patris locutus: e *Ecce servus meus, suscipiam eum, electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi spiritum meum super eum, judicium gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur* vox

a Eccli. c.11. v.8. & c.32. v.9. & 12. b Eccli. c.4. v.34. c Sen. epist. 40. fine. d Eccli. c.9. v.25. e Isai. v.42. v.1. & 2.

vox ejus foris. Ita qui rixas odit, clamores vitat; clamare & rixari plerunque vicina sunt. a *Ergo si vis videre vitam*, inquit Chrysostomus, *si vis invenire dies bonos, cohibe linguam tuam a malo.* Quanti modo dicunt, *Nolo*, qui dicebant, *Volo:* Qui veteraverunt in detractionibus, qui mordent & comedunt humanas carnes, detrahendo, non timentes ne ab invicem consumantur; qui adulationibus suis linguam impendunt. Quisquis es, si vitam vis, si dies bonos diligis, cohibe linguam tuam à malo, imo etiam quandoque à bono cohibe, ut cohibere possis à malo. Parce loquere, & omnem verborum redundantiam præcide: laudabilior est verborum parsimonia, quam pecuniæ, imo etiam sæpe utilior: qui numos profundit, tanto magis prodest aliis quanto minus sibi; qui prodigus est verborum, & sibi nocet & aliis. Pauciloquium, vitiosæ linguæ Pharmacum est saluberrimum.

CAPUT LXI.

Ultima quatuor Medicamenta ad improbam linguam emendandam.

Mel non solum dulce ac delectabile, sed etiam salubre, cum temperanter sumitur. Galenus & præcipue Arabes omnes moderatum mellis usum maximis laudibus ferunt. Sapientissimus Regum Salomon, eruditam linguam laudaturus: b *Favus mellis,* in-

Kkk 5

a Ex. Ps. 33. v. 13. Chrys. tom. 1. in Ps. 33. mihi p. 727. & seq. b Prov. c. 16. v. 24.

inquit, *composita verba dulcedo animæ, sanitas osium.* Septuaginta Interpretes Hebræi sic loquuntur: *Mellis favi sermones boni, dulcedo autem eorum, sanitas animæ.*

De his favis, & de melle isto Chrysostomus, lingua nescio an aurea, an mellea disserens: *Hoc a enim mel*, inquit, *non silvestres quæpiam apes floribus insidentes colligunt, neque rorem maturantes alvearibus immittunt: sed Spiritus sancti gratia construens pro favis & alvearibus & fistulis, in sanctorum oribus recondit, ut volenti liceat cum libertate jugiter vesci.* Et, si vis illorum discere mensam, accede propius, & eos experieris talia eructantes. Omnia mitia & jucunda, & spirituali odoris suavitate plena. Nullum turpe verbum possunt illa ora emittere, nihil scurrile, nihil asperum, sed omnia cælis digna.

Et quemadmodum mel, quia cibus est, reficit; delectat, quia dulce; medetur, quia salubre; sic & lingua melle illo imbuta & docet, & delectat, & movet. De lingua hac Augustinus sic loquitur; b *Unde dixit quidam eloquens, & verum dixit: Ita dicere debere eloquentem, ut doceat, ut delectet, ut flectat. Docere necessitatis est, delectare suavitatis, flectere victoriæ. Mellis favi, sermones boni.* Ideo Hebræus rex hortatur; c *Comede, fili mi, mel quia bonum est, & favum dulcissimum gutturi tuo.* Sed est alius linguæ favus, sed heu noxius & fatalis, quem idem regius scriptor studiosissime cavendum monens: d *Favus stillans*, inquit, *labia meretricis, novissima autem illius*

a Chrys, tom. 5. hom. 56. ad pop. propius finem, mihi p. 318. b Aug. lib. 4. de doctri. Christ. c Prov. c. 24. v. 13. d Prov. c. 5. v. 3.

illius amara quasi absinthium, & acuta quasi gladius biceps. Hanc ob caussam Hieronymus dixit : *Lingua nil medium habet, aut grande bonum est, aut grande malum.*

Propterea sane operæ pretium est nervos omnes intendere, ad comparandam eam laudem quæ muto jam facundo tribuitur, *Et* a *loquebatur recte.* Eo spectant remedia prioribus dissertationibus suppeditata. Ex promisso addimus, octo illis ultima, quatuor, omnia vitiosæ linguæ plurimum, si velit, profutura.

I. Itaque nonum linguæ morbidæ remedium est *Silentium:* Pauciloquium tutum est in hostes propugnaculum, tutissimum vero silentium. Sæpe quis pauca locutus est, & maximum sibi aliisque damnum intulit. Loquendo innumeri, tacendo pauci delinquunt, nisi cum nefas est tacere noxas. Arsenium nunquam tacuisse pœnituit, locutum sæpe. Silentium optimus loquendi magister, bonarum cogitationum sanctorumque instinctuum caussa est. Certe quod Ecclesiastæ b credendum *prius est tempus Tacendi, quam tempus loquendi.* Notum est illud priscorum: c *Obsunt multis loquela, nemini silentium.* Oraculum est è tripode illud : semper tacere præstat, quam loqui indecentia. Ergo,

d *Aut dic aliquid melius silentio, aut sile.*
Expers periculi est præmium silentii.

Integerrimus silendi magister e Epictetus præceptiones auro scribendas tradens: Præscribe inquit, tibi formam quandam aut legem quam custodias : quamque & ipse secum,

a Marci c.7. v.35. b Eccle. c.3. v.8. c Troch. vet. d Iamb. vet. e Epict. Euchi. c.40.41.42.

tecum, & in congressibus hominum obſerves. Ac majori quidem ex parte silentium præstetur; aut necessaria dicantur, eaque paucis. Raro autem cum se obtulerit occasio ad dicendum veniemus: sed non quidvis dicemus; non de gladiatoribus, non de ludis Circensibus, non de pugilibus, non de cibis aut potionibus, quæ res passim inculcantur. In primis autem de hominibus cum verba fiunt, ne eos vel laudemus, vel comparemus, caveatur. Quod si potes familiarium tuorum sermones tuis sermonibus, eo quo decet, traducito. Sin à peregrinis circumventus fueris, sileto. Præcepta vere Christiana, sancta. Nec alia tradit Annæus, qui Epicteto non inferior sapientia, silentium sic commendat. a *Nihil æque proderit, quam quiescere, & minimum cum aliis loqui, plurimum secum.* Quamvis non Epictetus solum & Annæus silentii encomiastæ sunt & præceptores. Vox olim Sapientum erat:

b *..heneа turris omnibus silentium est;*
Silentium rebus gerendis omnia est;
Utilior haud est ulla res silentio,

Chariaus apud Lacedæmonios celebratissimus philosophus, rogatus aliquando, cur nam Lycurgus tam paucas leges Lacedæmoniis sanxisse, respondit, ideo id factum, quod Lacedæmonii gens silentio assueta verborumque parca, non egere multis legibus. Nec sacræ paginæ dissentiunt. *Sicut* enim, c *In multis sermonibus invenietur stultitia: ita silentio sapientia comparatur*, aut jam comparata demonstratur. Index non mode-

a Sen. ep. 105. med. b Iambi. Vet. c Eccli, c. 5. v. 2.

modestiæ solum, sed & sapientiæ silentium. Socrati olim nullum esse verisimilius sapientiæ signum præ silentio visum. Hinc illæ priscorum voces:

Quandoque nil sapientius silentio;

Et;

Stultus potest sapiens haberi dum silet.

Qua de re interpres Epicteti Simplicius erudite: Omnis institutionis ratio, inquit, eo refertur, ut & à rebus externis, & à brutis suis affectionibus, & à corpore ad seipsum revocetur animus, ut suo more eodemque perpetuo tenore vivat. Quam ad rem silentium plurimum confert. Quæ caussa Pythagoreis fuit, ut disciplinæ suæ efficacissimum jacerent fundamentum quinquennii silentium. Ut enim sensus animum ipsos auscultantem ad externa trahunt (quod ii declarant, qui cum in sese descendere, & animi attentionem excitare volunt, oculos claudunt) sic animum etiam sermo ad exteriora effundit, cujus effusionis remedium est silentium. *a* Aut igitur tacendum, aut necessaria dicenda, & paucis interroganti respondendum. Lingua velut canis invadens omnes aut allatrans, catena constringenda, silentio domanda est.

Sed quærit religiosissimus ille scriptor: Quare tam libenter loquimur, & invicem fabulamur: *b* cum tamen raro, sine læsione conscientiæ, ad silentium redimus? Quia per mutuas locutiones ab invicem consolari quærimus. Sed pro dolor, sæpe inaniter & frustra. Et unde obsecro inter homines profanos

a Simplicius in c. 41. Enchi. Epict. b Tho. de Kemp. l. 1. Imit. Christi c. 10.

ſanos tam rarum eſt orationis aut piæ meditationis donum? quia nullum inter eos viget ſilentium, totos dies garriunt & confabulantur, linguas nunquam non occupatas habent. Et ſicut in molendino nemo diſcit ſubmiſſe loqui, ita nec quiſquam inter garrulos pie meditari. Silentium canalis eſt quo aqua in altum agitur: Deum precari, ſeu pia meditari, & tacere, ſimul ſint neceſſe eſt.

Deus cum Moyſe ſolo loquitur extra turbas in monte Sinai; cum ſolo *a* Elia in monte Horeb. Nam cum veniſſet illuc (Elias) manſit in ſpelunca: & ecce ſermo Domini ad eum. Cum omnibus Prophetis, cum ſanctis omnibus loquitur Deus, ſed cum ſolis, ſed ſilentio. b *Sedent ſolitarii & tacent, & levant ſe ſupra ſe. Deus* nimirum, ducit eos in ſolitudinem; c *& loquitur ad cor eorum.* Auguſtinus deſeipſo fatetur: e *Admonitus redire ad memetipſum, intravi in intima mea duce te, intravi & vidi qualicunque oculo animæ mea lucem Domini incommutabilem.* Ita dictum e Climaci veriſſimum: *Studioſus ſilentii appropiat Deo, eique jungitur. At vero,* Salomone teſte, *ubi verba ſunt plurima, ibi frequenter egeſtas; non ſolum pecuniæ,* f *ſed & ſapientiæ, ſed & ſanctimoniæ, & amicitiæ cum Deo.* g *Nunquid enim vir verboſus juſtificabitur?* Quiſquis igitur vult diſcere loqui, prius ſilere diſcat, ſciatque ſilentium, præſertim cum id nec læſi rumpimus, fortiſſimi animi argumentum eſſe. Veriſſime dici ſolitum à priſcis:

Lædi

a 3. Reg. c. 19. v. 9. b Thren c. 3. v. 28. c Oſe. c. 2 v. 14. d Aug. lib. 7. Confeſ. cap. 10. initio. e Clim. c. de Loquacitate. f Prov. c. 14. v. 23. g Iob c. 11. v. 2.

a *Lædi & silere, summa est Fortitudinis.* Siquidem sede in una non bene conveniunt: Silentium & Ira. Silentium vitiosæ linguæ primarium medicamentum.

II. Decimum, *Damnorum quæ à lingua sunt, attenta consideratio.* Quodnam obsecro damnum est in orbe, cujus magna primave caussa non sit Lingua damnorum & calamitatum fæcundissima mater? *Os* b *lubricum operatur ruinas:* & quidem alias post alias. Linguam malorum omnium lernam à nullo unquam satis exhauriendam. Chrysystomus, prout par erat, vehementer idque sæpius cum exagitans, tum deplorans: *Lingua*, c inquit, *omnium malorum caussa, si negligatur: quemadmodum bonorum, si in ea studium ac cura ponatur.* Mala enim innumerabilia parit linguæ facilitas ac levitas. Quemadmodum ergo nihil juvat domus, non urbs, non mœnia, non portæ, non ostia, nisi sint qui ea custodiant, & sciant quando oportet ea quidem claudere, quando vero aperire: ita etiam oris & linguæ nulla est utilitas, nisi sit ratio, cui scienter, accurate, & circumspecte ea claudere & aperire permissum sit, & sciat quæ sint efferenda, quæ vero retinenda. Non tot gladio, quot lingua ceciderunt. Diabolus namque non habet instrumentum aptius ad perdendos nos, quam linguam. Quod idem Chrysostomus disertissime affirmans: *Dæmon* d *undique*, ait, *nobis insidias præparare consuevit, sed facilius lingua & ore peccante. Nullum enim æquè*

a Iamb. vet. b Prov. c.26. v.28. c Chrys. to.1. in Ps.140. mihi pag. 1073. d Idem tom.5. hom. ad baptiz. de Spirit. milit. mihi pag.623.

aeque congruum illi organum in ministerium est interitus atque peccati. Nam inde nobis mors, inde lapsus, inde perditio, inde naufragium praeparatur. Nam & mentium lapsus ex linguae garrulitate venientes quidam declarans ait; Multi ceciderunt per gladium, sed non tanti, quanti per linguam. Refrena igitur linguam, & si non patitur reticere, dentium morsu quiescat, & tanquam carnifici tradatur dentibus. Hoc ipsum alios perorando repetit: a *Commorde illam undique dentibus acriter. Praestat illam nunc fluere sanguine, quam tunc concupiscere guttam, nec impetrare posse refrigerium; praestat illam temporarium ferre dolorem, quam tunc perenniter & immortalibus malis cruciari.*

Beatus Macarius ubi magnos in virtute progressus sibi visus est fecisse, inter preces se compellari audiit his vocibus: Macari, duarum mulierum quae in proxima urbe habitant, virtutem nondum es assecutus. Hic Macarii animus haerere, angi, dolere, mirari etiam, viros sanctitate vitae à mulierculis vinci, sed & obstupescere tantos eremi rigores ab urbicis delitiis superari. Ergo virum cupido incessit urbem ingrediendi & audita solertius explorandi. Urbem ingressus est, & omnia quam potuit solertissime exploravit, comperit demum feminas illas matrimonio junctas eadem domo habitare, jamque annis quindecim, quod miraculi loco sit, pacem & concordiam nec verbulo unquam turbasse, alteri cum altera, magis quam sorori cum sorore optime convenire.

a Et tom. 2. in cap. 16. Lucae conc. 4. mihi pag. 1160.

nire. Ab utraque quidem religiosum vivendi genus ardentibus votis expetitum, cum vero per maritos non liceret mutare vitam eas sibimetipsis hanc dixisse legem: Nil profani unquam nedum impuri quidquam proloqui, idque strictissimo fœdere ad usque mortem servandum. His auditis Macarius jam magis quam antea miratus, in has omnino voces prorupit; a In veritate non est virgo, neque maritata, neque monachus, neque sæcularis: sed Deus tantum propositum quærit, & spiritum vitæ ministrat omnibus.

b *Beatus vir*; sed & mulier beata, *quæ non est lapsa ex ore suo*. Modesta lingua, modesta mens; corrupta lingua, corrupta mens: Linguam bene rexisse, est corpus & animum optime custodiisse; linguam non domuisse, est corpus & animum perdidisse. Immodica & proterva lingua ignes ubique struit pestilentissimos, hinc tricæ, contentiones, rixæ, simultates, discordiæ innumeræ; hinc inveterata odia & morte acerbior invidia: hinc bella, cædes, parricidia. Propudiosa lingua conscientiam peccatis implet, & quicquid melioris sensus in animo residet, expellit. Repeto quod dixi: Lingua omnium malorum lerna est. Hanc cave, & mala cavisti innumera.

III. Undecimum linguæ medicamentum est, *Christi patientis quotidiana contemplatio*. c Constantinus Imp. è clavis, quibus

 fer-

a Ruffin. Aquil. l.3. n. 97. b Eccli. c.14. v. 1. c Hiero. in cap. 12. Zach. Greg. Turon. de glo. Mart. c.6. Daniel Mallonius in Alphonsum Palæotum de Sacra Christi Sindone c.19.

ſervator Orbis affixus eſt Cruci, unum galeæ, alium freno inſeruit, ut complures melioris notæ ſcriptores ajunt. Mallonius de cauſſis ejus facti diſſerens: Monemur, inquit, hoc Conſtantini conſilio, ut Linguam noſtram indomitam, freno ac clavo, hoc eſt, Dominicæ Paſſionis meditatione perdomemus. Chriſtus Patiens, ſi quidquam certe docuit *Tacere*. Aut enim tacuit Agnus innocentiſſimus, aut pauca, manſuetudine admirabili reſpondit. Quoties illa lugubris hiſtoria de Chriſto aſſerit? *Ieſus autem tacebat.* Impio ſervo colaphum incutienti, manſuetiſſimum hoc dilemma oppoſuit: Si male dixi, teſtare; ſi bene, cur cædis? Pontio Romano præſidii quanta verborum & parſimonia & placiditate reſpondit? Pilatus ſupercilium grande attollens & ore turgido: *Mihi*, ait, *non loqueris? neſcis quia poteſtatem habeo crucifigere te?* Cui placidiſſime Chriſtus: *Non haberes poteſtatem adverſum me ullam, niſi tibi datum eſſet deſuper.* Sed iterum Pilatus tumultuoſa lingua intumeſcens: *Numquid ego Iudæus ſum*, inquit, *Gens tua & Pontifices tradiderunt te mihi, quid feciſti?* Chriſtus iterum ſuaviſſime: a *Regnum meum*, inquit, *non eſt de hoc Mundo: ſi ex hoc Mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei utique decertarent, ut non traderer Iudæis.* Cætera omnia quæ objiciebantur ſilentio mitiſſimo refutavit: *Ieſus autem tacebat.* Hanc Domini ſuaviſſimam taciturnitatem obſtupeſcens Iſaias, multis annorum centuriis ante prædixit: b *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.* Si noſtræ impatientiæ admiran-

a Ioha. c. 18. v. 36. & ſeq. b Iſ. c. 53. v. 7.

mirandam illius in tolerandis cruciatibus patientiam imitari difficile, amantissimum saltem silentium imitemur. Nam, a *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus.* si non patiendo, saltem tacendo, & voces improbas premendo.

Consilium Salomonis non ignoramus: b *Responsione molli frangi iram, sermone duro suscitari furorem.* Et nostri nobis oculi affirmant, lumen in conclave i.latum necessario extinguendum, si cereus accensus imponatur mensæ, fenestras autem utrinque patulas ventus permeet. quod si fenestrarum una solum sit aperta, altera quæ respondet è regione clausa, lumen non difficul er conservari poterit: ita prorsus si duo rixosi homines inter se velitari, & verba commutare incipiant, patulas utrinque fenestras cogita, vento flante vehementi; hic certe charitatis lumen difflab i ur: quod si alteruter saltem linguam vel . eneftram clausam teneat, & stomachantem alterum oratione debilitat, amoris Christiani facem in se tuebitur. Cadit statim simultas & ira, ab altera parte deserta: nisi par non pugnat. Si utrinque c abitur, ille est melior, qui prior pedem retulit: victus est qui vicit. Quod si uterque in verba aspera prorumpat, actum est de illo de . . . . nus lumine, periit amor & con . . . a. hic sibi quisque attendat, hic gener . . silentio commonstret, quantum animi hab . . ad Christum patientem imitandum; flage . . forsan & spinas, & serosa . ndusia horremus? lingua saltem rigido stringatur cingulo. . . . . L l l 2 Nan-

a 1. Pet. c. 2. v. 21. b Prov. c. 14. v. 1.

Narrat Guilielmus Baldelanus juvenem à viro religioſo petiiſſe veſtem ſetis horrentem, coërcendæ carni. At vir ille religioſus os digito ſignans: Vere, inquit, mi juvenis, optimum eſt cilicium, vigilanter attendere quid per hoc oſtium egrediatur. Divo Bernardo *a* juvenis verboſus & eloquentiæ ſtudioſus, ſi ſapientiæ ſit inanis, non aliud eſt, quam juſtitiæ hoſtis. Nemini difficile videatur Chriſtum patientem imitari tacendo.

IV. Duodecimum vitioſæ linguæ Medicamentum, *Tremendi ac divini judicii profunda meditatio*. Perpende, ô homo, perpende obſecro, quid loquaris: *b* Ex verbis enim tuis juſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Voces Chriſti agnoſcis? Ille hoc in te pronuntiat, qui nec falli poteſt, nec fallere; qui non tantum quid loquaris, ſed etiam quid cogites, audit; qui rationem exactiſſimam, non tantum actuum, ſed & verborum, ſed & cogitatuum exiget, nec ea ſolum verba rapientur ad pœnas, quæ aliorum famam & propriam conſcientiam læſerunt, ſed etiam vana, frivola, otioſa. Æternæ veritatis eſt Dominicum hoc effatum: c *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Dico vobis, ut mature præcogitetis, quod ſupplicium maneat obtrectationes, mendacia, ſpurcitias, blaſphemias, cum etiam vana, ludicra, otioſa, nemini noxia verba in judicium ſeverum ſint vocanda.

a Bern. flores mihi p. 3008. b Matth. c. 12. v. 37.
c Matth. c. 12. v. 36.

canda. Ad rem eximie dixit Bernardus: *Quis sane numeret quantas modicum linguæ membrum contrahat sordes, quam multiplex in labiis incircumcisis immunditia coaguletur, quam sit gravis pernicies oris incircumspecti.* Est enim lingua dissoluta in sermonibus otiosis, est lingua impudica, est & magniloqua, quarum prima lasciviæ, sequens arrogantiæ famulatur. Est etiam lingua dolosa, & item lingua maledica, quarum altera in falsiloquam & adulatoriam subdividitur: altera vero nunc in facie contumelias irrogat, nunc detrahit in occulto. Quod si de omni vel otioso verbo, quodcunque locuti fuerint homines, Deo sunt reddituri rationem in die judicii: quanto districtius de verbo mendaci, mordaci, & injurioso, de elato vel lascivo, de adulatorio aut detractorio judicabuntur? Quam vera sententia, fratres, in multiloquio non effugiendum peccatum. Ut enim prætercam cetera, si propterea est otiosum verbum quod nullam rationabilem caussam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus, quod est præter rationem? Hoc suis ipse verbis confirmans. *O quantus* b *terror*, inquit, *judex sapientissimus, qui numerat omnes pluviæ guttas, discretor omnium tentationum, omnium hominum à primo Adam usque ad ultimum in fine sæculi, vult audire rationem verborum omnium otiosorum, cum sederit in sede majestatis judicii sui, ubi non jam misericordia, sed judicium cantabitur Domino. Quid tum miseri & miserabiles faciemus?*

 At-

a Bern. serm. de triplici custodia ante med. mihi pag. 386. b Idem de Passione Dom. c. 25. mihi pag. 1199.

Atque hoc tremendum Dei judicium verbis etiam otiosis jam indictum, abbatem Sisoium movit, ut contra seipsum pro seipso annis plurimis orarit. Nam, teste Pelagio, a ipse Sisoius de se fassus: *Crede mihi,* ait, *jam annis triginta Deum deprecor, & hoc oro unicum: Domine Iesu Christe, protege me à lingua mea.* Hanc obsecro precatiunculam dicamus omnes, & quandoque sæpius de die: *Domine Iesu, protege nos à lingua nostra.* Tam necessarium quam utile Bernardi monitum est: b *Bis ad limam veniant verba, quam semel ad linguam, plus diligas audire quam audiri. Volat verbum irrevocabile, tempus irremeabile volat, nec advertit insipiens quid amittat.*

a Pelag. lib. 4. n. 59. apud Rosw. in Vitis. PP.
b Bern. in miscel. mihi pag. 1786. Et ser. de triplici cust. p. 385.

His

Z
REPELLOR
B
C
A

Z.

Hic prisca novis, & ænea tormenta jaculis miscemus. Pictori hæc licere credimus.

Quemadmodum David A. citharœdus regius, Saulis furores musico carmine placavit, & ad humanam mansuetudinem reduxit; ita sermone molli, aut decoro silentio furibunda lingua revocatur ad lenitatem, aut certè, si ea pergat furere, facilius toleratur.

Et quemadmodum æneorum tormentorum globi, cum in saxeas turres feruntur, muros rumpunt & perforant B. cum in saccos laneos C. emittuntur, irrito conatu recidunt; sic lingua jaculum, cum hominem mitem ac placidum petit, non facile lædit; cum æquè asperum ac ferocem ferit, grandi nocumento afficit. Vtrumque imago loquitur. Hinc & Angelus citharam furoris lenimen, & scutum præfert, quo volantem linguæ gladium retundit. Nam ultimo hoc capite docemus, quibus artificiis lingua improba sit superanda.

C A-

Z.

CAPUT LXII.

Vitiosæ aliorum linguæ quibus artificiis tolerandæ.

GRues cuneatim volantes, Ypſilon, literam Pythagoricam exprimunt, & ob id earum ordo literatus vocatur ab Hieronymo. Eadem humanæ vitæ figura eſt. Inventionem hujus literæ Palamedi tribuunt, quod eam è gruum volatu didiciſſet. Quod verò vetus *a* epigramma de hoc charactere aſſerit: *Litera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni*: Hoc de *Lingua* verius affirmari poteſt, quæ ſemper plurimum aut prodeſſe valet aut obeſſe: *Lingua mors*, *Lingua vita*. Neque ſolum erudita & ad omnem modeſtiam compoſita lingua nobis commodat, ſed rudis etiam & vitioſa. In eo ſitum eſt, quem nanciſcatur auditorem, qua ratione illius impetus ſuſtineatur. Quando igitur Pythagoream literam tricornem è præcedente triplici diſſertatione didicimus; Ultimum nunc alphabeti elementum ſupereſt Z. quod memoriam mihi refricat validiſſimi contra ſcorpiones remedii. Paliurus, *b* Plinio teſte, ſpinæ genus eſt. Semen ejus Afri ZURAM vocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum. Tricorni Pythagorico cha-

a Apud Virgil. b Plin. l. 24. hiſt. Nat. c. 23. init.

racteri triplex aſſignavimus caput, quo primaria vitioſæ linguæ medicamenta docuimus.

Sed forſan eſt non nemo, qui dicat: *Linguam* improbam docere velle ne quem lædat, eſt idem ac docere velle ſcorpionem, ne quem feriat: utriuſque, & ſcorpionis & linguæ nequiſſima eſt indoles, ad lædendum atque feriendum proniſſima.

Accipio quod dicitur. Neque verò negare licet linguam improbam ſcorpioni ſimillimam, quæ modo hos, modo illos, modo clam, modo apertè feriat. Neque neſcio quam hoc petulans & pæne indomabile membrum difficulter corrigatur. Dicamus ſane illud inemendabile, non tamen continuò eſſe intolerabile pronuntiabimus. Plurima ſunt quæ corrigi nequeunt, tolerari tamen poſſunt, & ſæpe debent. Idem de *Lingua* dicendum; ſi nulla proficiat ars qua illam ad frugem corrigamus, ars certè non deerit, qua illam in noſtrum commodum perferamus.

Canis rabidus nocentiſſimum animal eſt, ab illo ipſo tamen petuntur pili, quibus canis rabidi morſus ſanetur. Si linguam furioſam emendare non poſſimus, ſæpe tamen tolerare debebimus. Hoc fine paliuri ſemen *Zuram* ego nunc porrigere ſtatui, efficaciſſimum in ſcorpionem hunc antidotum. Sed ante omnia ſcire oportet, quanam arte hoc ſemen ſit applicandum huic malo.

Iſtud itaque jam agemus, & quo artificio vitioſam linguam quamcunque, in noſtros uſus & grande bonum poſſimus vertere, explicabimus.

I. Tam-

I. Tametsi Deus contumeliarum auctor non est, est tamen illarum director, ut hac potius quam altera petamur. Eo sensu rex Sionis David, contumeliis Semei vulneratus imperat: *Dimittite a eum ut maledicat: Dominus enim præcepit et ut malediceret David, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit?* Sicut umbone repellitur umbo, ita licere vim vi repellere, rudissimum vulgus putat. Nimirum fabas largienti, pisa fere rependuntur, tantum pro tanto: qui asinum aut stultum vocat, asinus aut stultus audit. Ita malo nodo malum cuneum quærendum; ita remedio amaro bilem amaram diluendam putamus, sic amicis amici, inimicis infesti. clamosis clamosi, impudentibus sumus impudentes; eadem remetimur mensura; atque hoc, hostímentum credimus non iniquum. Sed longè aliud nos docet cœlestis Magister. Morbus pessimê curatur morbo; malum simili malitia b nequaquam retundendum est, sed vincendum in bono malum.

Ut autem hoc sibi quisque persuadeat, cogitet seriò qui læsus est. An non & tu similibus dictis alios non semel tantum confixisti? An non & tua quoque lingua plurimos sauciavit? jam tolera quod fecisti. Quid quereris? tua tibi moneta redditur: maledici merentur audire maledicta, ita quidem ut non sibi maledictum sed responsum putent. Mutuum bona fide, & aliquando cum fœnore ipsis restituitur.

Quid esse caussæ dicamus, quod illa Israëlitis fortissima Juditha inter suos cives tam benè

a 2, Reg, c, 16, v, 10. b Rom, c, 12, v, ult,

benè audierit: a *Nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.* In promptu caussa est: civitatem illa non oberrabat, nec circulos frequentabat, in quibus de aliorum fama detrahi solebat, sed manebat in superioribus domus suæ, ubi secretum cubiculum sibi fecerat, in quo clausa morabatur, adeoque nec illa loquebatur de ullo verbum malum; silebat altissimè de omnibus Juditha, itaque altissimè etiam ab omnibus de illa silebatur. Quisquis igitur contumelias audit & maledicta in se conjici, mox calculum ponat an non & ipse simillima fecerit aliis? quocirca patiatur, quod fecit. Siquidem qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet. Affecti sumus injuria? succurrat, non tantum quid patiamur, sed quid fecerimus. Nam alii sæpe non faciunt injuriam, sed reponunt. Si volumus æqui rerum judices esse, hoc primum nobis suadeamus, neminem nostrum esse sine culpa, præsertim linguæ. Hinc enim maxima indignatio oritur, quod quilibet sibi blandiatur: *Nihil peccavi, nihil feci.* Imo nihil fateris. Melius diceres: *Hæc & ipse commisi.*

Tiberius Imperator, tunc pene melior seipso, quibusdam maledicorum conviciis lacessitus: In civitate libera, inquiebat, liberas esse linguas oportet. Nec malè Cato, qui probris cujusdam vexatus, respondisse dicitur: Impar mihi tecum certandi conditio est. Nam, ut malè dicere, & malè audire, tibi facillimum est; sic mihi malè dicere insuave, & malè audire insuetum est.

Qua

a Iudith c. 8. v. 8.

Qua in re præclarissimè sentit *a* Augustinus, qui nos contra nos ipsos incitans: Non, inquit, opus habes fortitudine, quando tibi aliquis detrahit absenti, quia non audis, nec sentis. Si autem in faciem tibi dicat, opus est ut fortis sis. Quid est fortis sis? Ut feras. Ne forte ideo te putes fortem cum audieris, quia percutis pugno, victus convicio. Non est ista fortitudo; si conviciatus percutias, quoniam ab ira victus es. Et valde stultum est hominem victum, fortem dicere, cum dicat scriptura: Melior est qui vincit iram, quam qui capit civitatem. Habes igitur adversarium Magnum in te ipso.

Primum igitur artificium est, ad improbam alterius linguam tolerandam, *Seipsum accusare*, & omnino æquum judicare, similia facientem similia pati.

II. Alterum ad tolerandam linguæ improbitatem artificium est, *Se submittere, ac emendationem deinceps constituere.* Incredibile dictu est quantarùm sit virium in linguam improbam demissio animi. Nam sicut tormenta bellica majora saxeas turres perrumpunt & commolunt, saccos tamen laneos vix offendunt: ita summissio linguam protervam frangit, enervat, dejicit; superbia attollit, animat, impellit.

Quam multis profuit ab improba lingua percussos esse, qui abstrusum in se vitium sibique ignotum sic moniti correxerunt, aut notum sed neglectum emendarunt. Quam multos alienæ linguæ protervia & cautiores reddidit, & ad virtutem incitatiores. Ex hoc plumbo hoc aurum est eliquandum. Vir-

a Aug. in Ps. 92. post med.

Virgilio Maroni visa est opportunissima medicina, si lingua ictus velit sapere, moresque promittat emendatiores. Cum enim quidam ejus amicis, Cornificii in eum maledicta narraret: Et quam putas, inquit Virgilius istius maledicentiæ caussam esse? Nam Cornificium amo, nec eum unquam offendi. Cui amicus: An, inquit, Hesiodi sententiæ non meministi? Architectum architecto invidere, & poëtam poëtæ? De malis, ait Maro, id Græcus intellexit, nam boni eruditos amant. Sed ego magnam cum mea laude ac gloria vindictam in manibus habeo; majore cura virtuti me dedam. Quo autem melior fiam hoc ille invidia rumpetur vehementiore. Pulcherrimum vindictæ genus est, emendare quæ carpuntur, aut ea certè emendaturum statuere quæ ab adversariis arroduntur. Sic a *obstruitur os loquentium iniqua.*

b Supra, mi Lector, mel tibi propinavi, sed salsum. Nimirum suaseram, iis omnibus qui aliquid in alios imperii haberent, salem in capite, mel in ore, seu maris amplitudinem in pectore ferendam. Quo hæc commendatiora sint, melli nunc butyrum addo.

Quod divini à Bethlehem pueri, quod nostri Emmanuelis infantia mel & butyrum in cibum habuerit, testatus Isaias c *Mel*, inquit, *& butyrum comedet, ut sciat reprobare malum & eligere bonum.* Hoc tibi mel, mi Christiane, & hoc maximè butyrum ingero. Et ut appetentia sit excitatior, En, butyrum, quo vescaris artificiosissimum, idque non è vili tugurio. Re-

a Ps. 62. v. ult. b Vide c. 58. c. 3. in hac parte.
c Is. c. 7. v. 15.

Regiæ domus opulentiam nonnemo velut oculatus teſtis hunc ferè in modum deſcribit. a Tori ubique purpura ſtrati; ſtragula duplici byſſo inſignia plus artificio debebant quam naturæ. Præterea cultu mirabili ſtabant diſpoſitæ per cubicula ſtatuæ, quæ ſudantium vultus exprimere videbantur. Ego admiratus, inquit hoſpes, ingenioſam ſtatuarum novitatem, propius acceſſi, & materiam audaci digito ſcrutatus ſum. Sed profundus, quam vellem, fragilis materia manum admiſit. Perturbatus igitur imaginis cicatrice, fugæ conſilium cepi, cum ad latus ſe applicuit ſedulus miniſter, ſpumantemque generoſo potu pateram humaniſſimè obtulit. Cumque incerto vultu æſtuarem, putavit ille tantis conventibus inſuetum numeroſæ domus frequentia perterreri. Itaque vanitatem timoris mei non ingrata conſolatione permulcens: Quid, inquit, exhorreſcis hoſpes, ad regalem ſtrepitum? quid triumphum credis quotidianæ familiæ rationem? Tu verò in aliud tempus ſtuporem differ; utere principalis domus beneficiis, & audaci manu frange ſtatuæ butyraceæ auriculam. Præſto ſum qui ſaturatis ſuaviſſimam potionem affundam. Cum ego negarem deformari ſtatuam oportere, ultro irriſit ſervus aulicus, & cervicem imaginis amputavit brevi gladio, qui ad hoc ex catenis argenteis de cingulo pendebat, &: Nondum ſcis, inquit, ſeptemdecim eſſe cubilia in quibus ſingulis ejuſcemodi quatuor imagines è marmore angulos adornant, præciſis cervicibus, quæ quotidiè recentiſſimo butyro reparantur; tum

a Vere an falſo narret.

tum ut populus in jentaculum destruxit extemporaneos vultus, frons subinde alia atque alia reponitur, & in diem septies ac decies renovatur delicatissimum munus. Nondum hora diei nona est, & jam centum quadraginta butyri pondo hoc palatium absumpsit. *a* His atriensis dictis sumpsi audaciam destruendi formosum artificium, & inhiantem gulam liberalissimè propitiavi tam opportuna butyri promulside.

Hoc ergò butyrum tam artificiosum hic ingero gustandum; Christianam submissionem ac mansuetudinem suadeo exhibendam. Hic aude, lector, & imagini butyraceæ vel auriculam, vel nares, aut potius mollissima præscinde labra, & tuam inde linguam instrue. Disce petulanti linguæ non pari respondere petulantia: Disce, non turbulenter, non ferociter, non insolenter, non contumeliosè, non arroganter & contumaciter laxare linguam: Disce si non mel & rosas, certe butyrum loqui. Hoc ajo; modestè, submisse loquendum ei, cui concordia & pax cordi est. *b* Mollis responsio, quam Salomon adeo dilaudat, hoc illud elegans butyrum est, de quo loquimur. Ad frangendam alterius iram, non est præstantius, sed nec præsentius pharmacum ullum aliud, quam butyrum istud, *responsio mollis*.

Olim infantibus recens lustratis, lac & mel dabatur, quod etiamnum Æthiopes faciunt. De prisco ritu clare Tertullianus: *c* Inde, ait, suscepti lactis & mellis concordiam prægustamus. Idque ideo fiebat, ut Chri-

a Lufin. part. 1. Sat. mihi p. 118. b Prov. c. 15. v. 1. c Tertul. lib. de Corona milit. c. 3.

Christianis omnibus submissio infantilis, & mansuetudo altius imprimeretur. Ad rem Bernardus: a *Duo sunt*, inquit, *in lacte ovis, butyrum & caseus: bene parvulus noster eligere novit, qui butyrum comedens, caseum utique non comedit.* Imitare tuum Dominum, Christiane, & asperi sermonis coagulum repudia, apage hunc caseum, butyrum comede: furiosæ linguæ rabiem responsis frange quam potes mollissimis; non cultros, non gladios, sed butyrum loquere. Submitte te, & linguam quantumcunque improbam vicisti.

b Pueris, cum dentiunt, mel & butyrum, suasu medicorum datur, doloribus mitigandis, ego tibi mel & butyrum porrigo, ne dentias. Non est mollis responsio, quam exerti dentes comitantur. Jobus & David hos dentes graviter senserunt, Hinc illi ab utroque clamores: *Infremuit* c *contra me dentibus suis hostis meus. Dentes* d *eorum, arma & sagittæ.* e *Frenduerunt super me dentibus suis.* Hos dentes, mi homo, non humanis carnibus fatiga; butyrum comede; verbis lenibus responde. Submitte te, & triumphas.

III. Tertium artificium est ad vitiosam alterius linguam tolerandam, *Deum adire, ac precari*; contumelias omnes Deo conqueri. Regi Sionis David usitatissimum fuit hoc artificium. Fatetur ipse: f *Pro eo ut me diligerent, detrahebant mihi, ego autem orabam.* Ut imitemur hoc, quemlibet nostrum rex ille

Mmm san-

a Bernard. serm. 2. de Adventu Domini, medio.
b Galen. l. 10. de medic. Simpl. c. 10. Plin. l. 28. cap. 19. c Iob cap. 16. v. 10. d Ps. 56. vers. 8.
e Ps. 34. v. 15. f Ps. 108. v. 4.

sanctissimus hortatur: a *Revela Domino viam tuam, & spera in eo, & ipse faciet. Et educet quasi lumen justitiam tuam, & judicium tuum tanquam meridiem: subditus esto Domino, & ora eum.* Ne dubita, æquissimus ille judex, qui trans cortinam videt omnia: b *humiliabit calumniatorem:* c *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Tu ora eum, & ipse faciet.* Sapientissimè dixit Siracides: *Beatus, qui tectus est à lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, & qui non attraxit jugum illius, & in vinculis ejus non est ligatus: jugum enim illius, jugum ferreum est, & vinculum illius, vinculum æreum est. Mors illius, mors nequissima, & utilis potius inferus quam illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias injustorum: & in flamma sua non comburet justos. Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos, quasi leo, & quasi pardus lædet illos.* Num audisti, mi Christiane, quantum mali sit mala lingua? Sed num & illud audisti, & intellexisti? *Qui relinquunt Deum, incident in illam, & exardebit in illis, &c.* Tu ergo Deum ne relinque, sed puris amplexibus tunc potissimum stringe, crebris precationibus tunc maxime fatiga, cum linguarum mallei te tundunt. Tu ora eum, & ipse faciet.

Sed dicas: Si pessimi e quique secretis criminationibus me infament ignarum, & quo incautior decipiat, palam laudatum. Quid hic faciendum? Quid Seneca fecit? Sed exemplis gravioribus te urgebo. Quid fece-

a Ps.36. v.5. & 6. b Ps. 71. v.4. c Rom. c. 8. v. 31. d Eccli. c. 28. à v. 23. ad 28. e Tacit. lib. 1. histor.

fecerunt tot sanctissimi viri? Quid Christus fecit?

Quid multis ante Christum sæculis fecit Moyses? Vir longè mitissimus; quis tamen eo uno fortior? quis rursus minus ultionis cupidus? qui quo populum infestiorem habuit, & ad convicia proniorem, eo impensius cœli. Numen his propitium reddere perseveravit. Nam quanto magis pervicax populus insanis clamoribus ac querimoniis urgebat, tanto Moyses ardentiores ad Deum preces fundebat Imo cum jam lapides furibunda plebs minaretur, hoc unum Moyses in sui defensionem objecit, *refugere ad Deum*. Huic uni & soli injurias conquestus: a *Quid faciam*, inquiebat, *populo huic? adhuc paullulum, & lapidabit me.* Hic à Deo jussus in populi gratiam aquas è rupe producere, ut injurias beneficiis pensaret, promptissimè paruit. Sed neque Aaroni fratri conviciatus est, nec sorori, quod connubium Æthiopicum sibi exprobraflet, ideo minus benevolè opituiatus est. Ita mansuerissimus virorum sæpius multiplicis linguæ furores precibus sedavit.

b Quid Saram eximiæ sanctitatis fœminam commemorem? Jaciebat in eam ancillaris temeritas maledicta & probra, interfectricem virorum nominans, quæ pluribus nupsisset, sed in nullo connubium diurnum esset sortita quæ septem maritos subita nece præcipitasset in tumulum. Et ut calumnia hæc graviore pondere sauciaret: *Numquid & me vis occidere*, ajebat famula, *sicut jam*

a Exodi c. 14. v. 17. b Vide supra c. 33. de Calumpia paragrap. 2.

occidisti septem viros? Ad hanc vocem Sara perrexit in superius cubiculum domus suæ, & tribus diebus & tribus noctibus non manducavit, neque bibit, sed in oratione persistens deprecabatur Deum. Ita nec Sara flammas à maledica lingua immissas potentius restingui posse censuit quam oratione.

Incendium à præcipiti Phaëtonte factum felicissimè compescit oratio.

IV. Hoc igitur quartum hic artificium est; *Suam hac in re patientiam ad exempla sanctiora erigere.*

b Narcissum Hierosolymorum Antistitem virum eximia virtute præditum, & præsertim in castigandis vitiis animosum, homines perditissimi, monitori optimo nimis quam asperi, fœdis calumniis infamare sunt aggressi, & prout consutis dolis inter se convenerant, jurejurando etiam criminationes firmarunt, quo magis fidem facerent plebi cito credulæ. Illorum unus dejerans: Si falsum, inquit, dixero, malè peream incendio. Alter: Si fefellero, ait, me lues pessima invadat. Tertius non minus seipsum execratus si mentiretur: Omnem, inquit, oculorum diem perdam, ni talis, ut dixi, sit Narcissus. Vix tamen ulli sunt reperti, qui vel juratis crederent, ob testatissimam tot annis testimoniam Narcissi. Et quid ad hæc ipse Narcissus? Falsissimæ criminationi graviter indignatus, sed quia solitudinis ac sapientiæ amantissimus erat, tacuit, cessit, calumniatorum oculis se subduxit, Deo sibique vacaturus inter feras, quæ saltem calumniari ne-

a Tob c. 3. v. 9. 10, 11. b Euseb, Cæsar, l. 6, c. 6. Nic, l. 5, c. 9.

ri nescirent. At sublimis ille Oculus qui conspicit omnia, nefariorum hominum scelus quod non potuit non videre, mox in apertum protraxit illis ipsis suppliciis, quæ sibi scelerati optaverant. Et primus quidem obtrectatorum, scintilla in incendium gliscente, in suamet domo cum omni familia miserrimè conflagravit. Reperit quod optavit. Et videbatur facinus illud non unius sed plurium vel innocentum capitibus expiandum. Alter calumniator ille, capitali peste, quam imprecatus sibi fuerat, à calce ad verticem infectus, Numine sic vindicante, contabuit. Hoc habet; votis suis periit. Tertius sociorum calamitate doctus resipiscere, confictas à se atque sociis calumnias publice fassus est, nec tamen ultorem Deum penitus effugit. nam tanta pœnitudinis acerbitate percellebatur, in fletum tam uberem solutus, ut utrumque lumen lachrymis extinxerit. Vivus, sed cæcus, & ad productius supplicium superstes. Ita Narcissus sceleratas linguas superavit tolerando.

Theodosius Imperator hac improbarum linguarum victoria plane admirandus. Verba Theodosii agnoscite: Si quis, inquit, modestiæ nescius, & pudoris ignarus, improbo petulantique maledicto nomina nostra crediderit lacessenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporis fuerit, eum pœnæ nolumus subjacere, neque durum aliquid, neque asperum sustinere: quoniam si id ex levitate processit, contemnendum; si ex insania, miseratione dignissimum: si ab injuria, remittendum. Audiant & imitentur Christiani principes Ab

obtrectatoribus nemo liber, nec summa quidem fastigia.

Cato Porciæ gentis princeps, senator optimus, Imperator præclarissimus, orator exactissimus, quater & quadragies caussam dixit, diversis odiorum & contumeliarum machinis appetitus: semper absolutus est. Camillum exulem ni vidisset Roma, periisset Scipionem Carthagine & Africa sua majorem pæne vicisset calumnia.

Quis magnorum inter Christianos non retulit vulnera ab hoc detractionis morsu, quis non venena ab hac vipera? Christus ipse an non audiit: *Samaritanus es, Dæmonium habes; vini potator, populi seductor?* Ecquem non ambussit hæc flamma?

Optime dixit Gregorius a Nazianzenus; *In bonam partem hoc accipe sancta Trinitas; nec tu stultorum linguas penitus effugisti.*

Christo Domino in os objectum: b *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Quam verè lingua, *Universitas iniquitatis,* dicitur!

Sunt certè diei horæ, quas Superbia, & Avaritia, & Luxuria inter se dividunt: Lingua, non unam tantum diei partem, omnes sibi horas vendicat, Mundus iniquitatis est, omnia capit, omnia continet. Qua demum ratione? Qua charta solet geographica descriptum Orbem. In hac explicato digito, Hispaniam, Italiam, Poloniam, Galliam, Germaniam, aliasque Orbis, partes designamus. Sed chartæ huic geographicæ, coloratæ Linguæ nemo fidat, mendacissima est, gran-

a Naz. Orat. de humana Christi Nativitate, & orat. 3. de Pace. b Luce c. 14. v. 15.

grandia minuit, parva extendit, alta deprimit, ima extollit, pro libitu pingit & fingit. Quantum, putas, Deus à mendacio distat? Quantum Christus à Beelzebub? Immensum, infinitum. Lingua tamen audet, & Deo mendacium, & Christo dæmonium affingere. a *Quod si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* Ergo non sanæ mentis, & planè fatuus est, qui viam quam ad cœlum facit, ad chartam tam mendacem dirigit. Innumeris modis Lingua decipit, terret, seducit, dejicit, configit.

Si patrem familias Beelzebub vocaverunt, certè nec domesticis ipsius parcent. *Non est servus melior Domino suo.*

Et Detractio quidem fulmen imitatur, quod improvidum & imparatum ante perimit quam periculum denuntiet; quodque firmissima ferè impetit, vilissima & humi serpentia negligit; ita illa in optimos quosque sævit, ut prope signum sit viri aut magni, aut ad magna nati, pati linguas detrahentium. Nam cum Detractio ferè ab æmulatione proficiscatur, solaque magnitudo aut parta aut sperata æmulationum materia sit, in magnos exsurgunt hæ linguæ, ac non nisi in tales venena jaculantur. *b* Magnitudinem enim alienam famamque, cum dedecus suum, æmulus existimet, consurgit in adversarium, eumque densa linguæ grandine velut saxeo imbre obruit. c *Fieri non potest*, inquit Chrysostomus, *ut qui virtute excel-*

a Matth. c.10. v.27. b Scri. in Pol. l. 1. c. 17.
c Chrys. serm. de calumn. Ep. l. 4. differt. c. 6. med.

excellunt, apud omnes bene audiant. Nequaquam tamen dolendum est, si malè audiamus, sed si jure malè audiamus. Quo sensu præclarissimè dixit Epictetus: Quid verò Antisthenes ait? An id nunquam audivisti? *Regium est, Cyre, cum rectè facias, malè audire.*

V. Quintum ad nequitiam linguæ vincendam artificium est, *Contemnere hæc linguarum aut calamorum vulnera.* Contemne, & vicisti. Nam hæ linguarum insidiæ sæpissimè non lædunt, nisi volentem. Adyanton herba licet aqua perfundatur aut immergatur, siccæ tamen similis est; sic cum homini probo contumelia infertur, non inhæret. Quod si tu sapias, nulla re magis testatam facies innocentiam tuam quam calumniarum & detractionum contemptu ac neglectu. Ut scias, omnis calumnia & obtrectatio fœtidæ similis est cloacæ, quæ quo plus movetur, plus fœtet. Nosti, Camerinam non esse movendam. Neque enim miser est qui audit convicium, sed qui facit. Convicium porro potentissimè regeritur, cum convicio non respondetur. Non enim acerbius est convicium, quam conviciatorem neglectu ostendere indignum cui respondeatur. Ille magnus & nobilis est, qui more magnæ feræ, latratus minutorum canum securus exaudit. Ita molossos generosiores aut leones imitemur, qui circumlatrantibus catellis non solent allatrare, mera imparium indignatione & contemptu. Contemne & tu has linguas, quæ non sauciant nisi resistentes.

Ad naturam rei præclarissime dixit religiosus ille scriptor: a *Quid enim sunt verba, nisi*

a Thom. de Ke. l.3. Imit. Christi c.46. n.1.

nisi verba? Per aërem volant, & lapidem non lædunt. Si reus es, cogita quod libenter emendare te velis: si nihil tibi conscius es, pensa quod velis libenter pro Deo hoc sustinere. Et quare tam parva tibi ad cor transeunt, nisi quia adhuc carnalis es, & homines magis quam oportet, attendis. Ecquid verba, quid calami nocere possunt animo qui Deo nititur? Quod grando rectis, quod fluctus rupibus, hoc calumnia potest, cum in virum inciderit: a *Vis vincere? vis hostem frangere? de inimico triumphum agere? Contemne. certa est victoria in solo contemptu. Vis adversarium mœroribus exedi? ride. Vis indignationibus lancinari? nec verbo dignare. Vis videre supplicem? beneficiis cumula.*

At durum, acerbum, ac miserum est tot pungentibus linguis velut jaculis configi. Durum, sed sæpe fructuosum, acerbum sed salutiferum, miserum sed gloriosum. Exosculemur hanc bene merendi materiam, hanc messem cælo invehendam, hanc vindemiam dominicis cellis inferendam.

At excido, inquis, principum gratia. Modo non excidas Dei. At forsan ideo spoliaris opibus? Nemo te spoliabit æternis. Privaris dignitate? Nemo te bona conscientia privabit. Vituperant te homines? Sed honorabunt Angeli. At multos experiris inimicos & vexatores? Modo amicum habeas & protectorem Deum. Contemptus jaces: Exurge cœlo. Condemnaris? Judice Deo absolveris. Animum ergo adversus hæc para, & scito vix ullum virum bonum ab his linguæ jaculis vivere invulneratum. At satius est criminationibus sordidari cum bonis,

a Seri. I. c.

quam falsis laudibus honestari cum improbis.

Pericles, qui quadraginta annis Atheniensium Rempublicam gubernavit, vir disertissimus, suggestum conscensurus, ut ad populum diceret, diis vota faciebat, ne ullum sibi verbulum, se imprudente aut invito efflueret, quod ad Rempublicam minus pertineret: Hic, inquam, Pericles temerarium & insolentem conviciatorem, per diem integrum, idque in publico patienter tulit. Neque vesperi cum se domum reciperet, adhuc maledictis insectantem à se repulit. Postremo, cum jam in domus limine, sub primam noctem, consisteret, conversus ad servum Pericles: Heus, inquit, mox facem expedito, & hunc civem domum reducito. Sic homo improbus ab injuria & contumelia gratiam reportavit.

Hoc prorsus est convicia, calumnias, & maledicta magnanimo contemptu digerere.

Quid igitur hæc linguarum tonitrua tantopere nos terrent? in fumum evanescent: Quid detractiones & calumnias, quid probrum & infamiæ notam adeo reformidamus? Augustinus contra hæc nos animans: a *Opprobria hominum*, inquit, *nolite metuere, & detractione eorum ne superemini, nec quod nos spernant magni duxeritis, sicut enim vestimentum, ita per tempus absumentur.* Et dicti rationem reddens solidissimam: *Crimen falsum*, inquit, *reum non facit hominem, nisi apud judicem hominem: ubi autem Deus judex est, nullus falso crimine læditur.* b *Deus est qui justificat, quis est qui condemnet?* VI. Sex-

a Aug. tom. 8. epist. 137. circa med. & in Ps. 18. v. 134. b Rom. c. 8. v. 34.

VI. Sextum est: *Silere*, ac generosâ taciturnitate detractiones & calumnias concoquere. Sile igitur, alioqui crabrones irritabis refutando. Sile, ne pervulgentur, quæ nescienda potius & sepelienda essent. Cum respondetur, cum excusatur, cum jure agitur, longè lateque infamia nota perfertur, quam multo tutius silentium sepeliisset. Qua de re Seneca illustrissimè: a *Qui primis*, inquit, *defungi malis potuimus, in majora devolvimur*. Quosdam unius verbi contumelia, non æquo animo lata, in exilium projecit: & qui levem injuriam silentio ferre noluerant, gravissimis malis obruti sunt, indignatique aliquid ex plenissima libertate diminui, servile in sese attraxerunt jugum. Quod si reprehenderis à quo non deberes, nec modo quo deberes, illud velim cogites, quod sapienter dixit Romanus b scriptor: *Nulli patientius reprehenduntur, quam qui maxime laudari merentur*. Itaque silendo reprehensionem admitte, illamque in encomium tuum taciturna patientia converte.

Sunt quædam vulnera, quæ melius sit non tetigisse;

Plurima curando fieri pejora videmus.

Neglige, & tace; ita sanabis: c *Homo sapiens tacebit usque ad tempus*.

Contra verbosos noli contendere verbis.

Sile & dissimula, ut adversarius arbitretur detractiones suas à te nesciri. Nam plerunque qui sua dicta putat sentiri, putat etiam de vindicta cogitari: itaque se parat, ne hostis inveniat imparatum.

Quem-

a Sen. l.2. de Ira c.14. b Plinius Secun. l.7. epi. 20. ad Dion. c Eccli, c.20. v.7.

Quemadmodum vero Fabius Maximus (quem olim Ovem appellabant) pugnam opportune fugitans, & Annibalem magis eludens quam conflictu frangens, ducem antea invictum, mora vicit & patientia; ita qui cedit & silet, linguamque verberantem non reverberat sed declinat dextre, hic victor est, hic vacillantem concordiam restituit cedendo & sinendo. Ita Socrates Xantippen uxorem clamosissimam placavit non respondendo. Medicamentum injuriarum & contumeliarum omnium probatissimum est silentium. Tam injurias ferentem quam inferentem sanat: sola offensarum commemoratione animorum vulnera recrudescunt. Silentium ad dolentis animi perturbationem sedandam valet plurimum. Optime miserias ferunt qui abscondunt. Hinc Rex iratam non sine caussa Reginam sic alloquitur:

a *Desine meque tuis incendere, teque querelis.*

Canum in pagis allatrantium ira non melius defervescit, quam transeuntis via oris silentio, cautaque patientia. Apum circumvolitantium acu eos non difficulter exit illæsus, quisquis inter eas fuerit quietus; repugnans & procax læditur. Pax silentii effectus, & velut filia est.

Angeronam silentii Deam ore obsignato repræsentarunt prisci. Hanc autem, b Macrobio teste, in templo Volupiæ, quæ delectationis & gaudii Dea fuerat, collocarunt, ut tacite significarent, eum qui silere, & injurias toleranter ac placide ferre didicisset,

a Virg. l.4. Æneid. b Macro. l.1. Saturn.

set, ingenti delectatione, voluptate maxima perfundi. Nimirum in templo Volupiæ sedet Angerona: oris obsignati homo placidæ Voluptatis ædem incolit.

Sed & hoc insuper habet hominis læsi silentium: plerunque patrocinia & hominum & ipsius Dei læso conciliat. Moyses ad suos proclamat: a *Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* Magdalenæ silentis & lachrymantis patrocinium suscepit Christus, non solum adversus Iscarioten, sed etiam adversus hospitem suum & convivatorem. Et ipsius Christi tacentis ad tot tamque capitales hostium accusationes Pilatus quantus ex judice patronus est factus?

Maronem poëtarum principem Filistus quidam orator, facetiis vexare solitus, audiente Augusto Cæsare, elinguem dixit, sed nec si linguam haberet, caussam propriam tueri posse objecit. Cui Maro: Tace, inquit, rabula. Nam mea hæc taciturnitas caussæ meæ defensorem fecit Augustum: & hac tuba, cum volo, loquor, quæ ubique & diutissimè audietur.

At dicas: Qui se pro ove gerit, à lupis devorabitur.

Neque nos ubique & in omni caussa tacendum dicimus. Interdum pax ambienda est responsione, sed ea mollissima. In curia & judicio si rei familiari, si famæ aut vitæ periculum sit à silentio, loquendi locus erit. At verò domi, in mensa, in platea, in agro, in jurgio, in lusu, in sympofio tutissimum semper silentium, præsertim cum in linguam improbam pugnandum est. Hic vetus Ger-

a Exod. 14. v. 14.

Germanorum verbum verissimum: * Duorum sapientior, tacebit prior, Nam ille sapientior est & melior, qui citius retulit pedem, cum utrimque certatur. Neque hoc ignaviæ signum, sed fiduciæ.

Res certa est: plerunque manu tardissimi sunt, qui promptissimi lingua; multiloqui ac magniloqui, vix unquam strenui. Homericum Thersiten hominem ignavissimum, sed protervissimè convicianiem Achilles pugno interfecit, Goliathum David lapide prostravit. Nimirum *a* canes illi magis degeneres minimè mordent, qui plurimum latrant. Et Hieronymi sensu: canis latratu tam bonus facilè fugatur.

b Cum virorum ille mitissimus Joannes Canonicus, ut vocant, regularis, cum amicis familiariter colloqueretur, domesticorum unus in conclave irrupit, & minis atque clamoribus omnes exterruit improbus latrator; in Joannem singulariter velut è plaustro jecit convicia. Joannes fellis expers, columba placidissima insanum nec verbulo percussit. Hic amicorum quispiam: Cur obsecro, inquit, mi Domine, ad dicta tam atrocia siles? tuam ipse famam conculcas. Ejice foras calumniatorem. Huic Joannes sedatè, si flamma, inquit, domum corripuerit, num tu oleum affundas? Hic homo totus ardet, & furit: at nosti, nihil esse deformius, quam furiosis respondere. Sicut in morbis nihil perniciosius, quam pharmacum immaturum.

Tri-

* Der gscheider schweigt vor.
a Phil. Bosq. Care. Laur. con. 7. b Sur. 10. Octob, c. 9. in vita.

Primam iram nemo audeat oratione mulcere; surda est & amens, dandum illi spatium, dum remittat. Atque hoc medicorum scitum est, qui negant in accessionibus medendum.

Huic homini, hoc quidem tempore velle medicinam adhibere, esset occidere. Ubi remittente insania, nonnihil ad se redierit, curationem admovebimus.

Hoc est prorsus a Davidem agere, & furiosum Saulem placare cithara. Contra iratorum contumelias pharmacum est, præclarissimum, *Tacere*. Aut enim potentior de te malè locutus est, aut imbecilior: si imbecillior, parce illi, si potentior, parce tibi, & noxam cave. Sunt qui cum audiunt vel leviter sibi detractum ab aliis, mox grandem meditantur vindictam: ita *sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum.* At iniquum est pueruli sagittula vix læsum, mox vulnera & cædes coquere Non est argumentum certius magni animi, quam improba lingua verberatum non reverberare: b *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.*

Hic pulchre Gregorius: Quid enim, inquit, si homines laudent, & conscientia accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia nos liberos demonstret? Valde miror cur vos qui cor fixistis in cælo, verba hominum agitent in terra. Dux bonorum Paulus dicit: c *Opus suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero.* Si laudibus lætamur, & detractionibus frangimur,

a Ps.63. v.8. b 2. Cor. cap. 1. v. 12. c Gal. c. 6. v.4.

mur, gloriam noſtram non in nobis, ſed in aliorum ore poſuimus.

a Quid autem aliud detrahentes faciunt, niſi in pulverem ſufflant, atque in oculos ſuos terram excitant, ut unde plus detractionis perflant, inde magis nihil veritatis videant. Quæ omnia Chryſoſtomus ſuo etiam calculo confirmat, nam de calumniatoribus & detractoribus mentionem injiciens: *b Poſſum*, inquit, *facere malam famam, ſed non interficere conſcientiam.* Tu igitur, quod Iſaias monet, *vide ut ſileas; noli timere, & cor tuum non formidet.* Longe glorioſius eſt, ad imitationem Chriſti, injuriam tacendo tolerare, quam ſuperare reſpondendo.

VII. Septimum in tolerandis aliorum linguis artificium eſt, *Cæleſte præmium ſuſpicere.* Ecquid queri potes de conviciis, detractione, calumniis, cum hæc augmenta ſint cæleſtis præmii? Contumelias omnes & injurias centuplo Deus æternoque fœnore penſabit. Detrectas luctam? recuſas gloriam, abjicis coronam. Qui certare non vult, is præmium aſpernatur; qui pati abnuit, cælum ſibi diſplicere non diſſimulat. Quæ enim hæc juſtitia, quæ eſſet verecundia, ſperare præmium, repellere laborem? Ab incunabilis Mundi ſemper paſſa eſt innocentia.

Hiſtoriam omnem, Græcam, Latinam, barbaram; ſacram, profanam volve, & nuſquam non cernes Virtutem jaculis petitam,

a Gr. lib. 8. epi. 45. & lib. 0. epi. 39.
b Chryſ. hom. de Suſanna.
c Iſa. c. 7. v. 4.

titam, præcipue venenatis jaculis Linguæ.

Nil in Orbe tam ſanctum cui Lingua vitioſa parcat. Hæc lapides jacit, & tela ſpargit, ut viam ad cœlum ſi non inviam, certè reddat impeditam. Quid trepidamus, quid in via ſubſiſtimus, quid oculos retro flectimus? hanc ſemitam ad cœlum dux Chriſtus, totque centena millia comitum ſignarunt ſanguine. Neque tamen nos ad ſanguinem hic provocamur: mollior detractionum pugna eſt, quæ vix ſupremam cutem ferit, ac ne ferit quidem, ſi contempſeris. Sin altè in animum admiſeris, non verba ſunt, ſed vulnera, quibus tamen præmium cœleſte promiſſum non eſt. Lingua feriri, & non referire, hoc Chriſtianum, hoc cœlo dignum eſt.

In hanc rem expedit, non omnia videre, non omnia audire. ſic multæ nos injuriæ tranſibunt; è quibus pleraſque non accipit, qui neſcit. Non vis eſſe iracundus? ne ſis curioſus. Qui inquirit quid in ſe dictum ſit, qui malignos ſermones etiamſi ſecreto habiti ſint, eruit, ſe ipſe inquietat.

Verborum in te prolatorum ruminatio, ſcrutatio, & pro tuo ſenſu explicatio eo perducit, ut videantur eſſe injuriæ, quæ profecto non ſunt. Abduc ergo animum ab auditis, & erige ad alta.

Et quis prudens omnium ore & calamis, dicta factaque ſua probanda ſperet? ſtultitiæ hoc magnæ eſt Prudentia liberiore lo-

curione non offenditur, imo gloriatur cum patitur linguas, quæ fere in magnos venena sua jaculantur; uti fulmina in firmissima quæque sæviunt, transeunt mollia, velut robore suo indigna.

Sed nimis quam dolet, inquis, cum lingua nocente verberatur innoxius. In promptu solatium est; cum Jobo animose dicat sic saucius: a *Ecce in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.* b *Si ergo nobis*, inquit Gregorius, *est testis in cælo, testis in corde, dimitte stultos foris loqui quod volunt. Qui vitæ suæ in cælo testem habet, judicia (& linguas) hominum in terra pertimescere non debet. Apostolus suo id exemplo docens: Mihi autem, inquit, pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die. Humanis major, facile judicia & linguas hominum contemnet. Quid enim refert cujus auxilio cælum conscendas? satis est conscendere. Nihil interest an nomen tuum morbus, an gladius, an lingua inscribat cælo, modo inscribatur; tu beneficio fruere. Et ut æger pulsâ invaletudine, rigidas medici manus præmio donat, ita tu has linguas honora, sine quibus res secundæ fortaßis oblivionem Dei conciliassent. Nam prospera plures excludunt cælo quam adversa.*

Impetravit olim, quod Cassianus c narrat, ab Athanasio urbis Antistite Alexandrina matrona tam dives quam nobilis, ut una aliqua è viduis, quæ sacri ærarii sumptibus

a Iob cap. 16. v. 20. b Gregor. l. 8. ep. 45. ad Palladinm & l. 9. epi. 39. ad Theotistam, utraque dignissima legi tota. c Cassianus sac. Col. 18. cap. 14.

ptibus alebantur, sibi daretur alenda. Data est illi mulier miti suavique ingenio, & lingua prorsus modesta. Sed optimæ matronæ satis factum non est. Siquidem patientiam suam hac ratione nihil profecturam credidit, cum sciret virtutem sine adversario marcere. Itaque aliam sibi dari ab antistite poposcit. Athanasius mentem feminæ non satis assecutus, dari jussit aliam, sed inhumanam, pervicacem, iracundam, & multo pessimæ linguæ feminam. Hanc matrona nobilis domum adduxit. Mox furia illa ingenium detexit, nam pro pia liberalitate ac lauto hospitio convicia solum, & obtrectationes atque maledicta, imo & verbera reddidit. Nihil in ea obsequii, nulla gratiarum actio; quicquid fere prolocuta est, fœdissima oris spuma, & merum jurgiorum semen fuit: vix quidquam pro sana loqui noverat. Hic matrona nobilis sibimet applaudere, & multum gratulari; hic in sinu gaudere, cælumque sitientibus oculis suspicere; hic Deum ardentibus precibus venerari, eique gratias agere, quod suam patientiam his exercitiis erudiret; denique ad Athanasium redire, eique pariter amplas habere gratias, quod sibi eam demum dedisset viduam, per quam ad patientiæ cultum jugiter exerceretur, atque sic via longe certiore duceretur ad cælum. Hæc profecto heroidem sapiunt Christianam. Imitemur, si cælum amamus. Spe certa cæleste præmium expectat, qui Linguæ flagellum patienter tolerat.

Agnoscamus ergo Domini voces: *Beati*

 estis.

estis a cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me: gaudete, & exultate quoniam merces vestra, copiosa est in cælis. Æternis nati, deligamus æterna.

a Matth, c. 5. v. 11.

Epilo-

Epilogus
in
PHAETHONTEM.

VOlumini prolixiori, Lector, da veniam, quam bis terve jam ſupra, ſed obſcurius petii. Quædam dicenda, quædam ſæpiuſcule ingerenda, quædam etiam inculcanda fuerant, a *Opportune, importune*, Tarſenſis Eccleſiaſtæ monitu.

Sed objicias: Quid prodeſt aperta monſtrare, quid clara explicare? Plurimum. Et cauſſam à Romano ſapiente audi: Multa vel ante oculos poſita tranſimus; ſæpe animus etiam aperta diſſimulat: ingerenda eſt itaque illi notitia rerum etiam notiſſimarum. Plurima ſcimus, ſed non facimus. Scimus, non eſſe ditioribus & potentioribus adulandum, iis tamen adulamur: ſcimus, non temere jurandum, non mentiendum, non obmurmurandum, nihilominus & juramus, & mentimur, & obmurmuramus audaciſſime, Itaque reducendi ſumus ad memoriam, idque frequentius. Sæpe agitari debent, ſæpe verſari ſalutaria hæc monita, ut non tantum nota ſint nobis, ſed etiam parata. Hinc dictioni ſæpius laxandæ fuerant habenæ, quando aliqua non monſtranda tantum, nec tantum explicanda, ſed ſæpius iteranda; & prorſus inculcanda ſunt. Atque hinc

a 2. Tim. c. 4. v. 2.

a —— *summi plena jam margine libri*
Scriptus, & in tergo necdum finitus Orestes.

Scripserat olim Euripides, poëta tragicus Orestis furiosi juvenis res gestas. Poëtam hunc verbosior secutus alius, qui ubi margines omnes versibus implevit, etiam in tergo voluminis, contra quam Veteres solebant, versus exaravit, nec tamen tragœdiam finiit.

Idem pæne hic accidit, Orestem plane scripsi, aut simillimum Oresti Phaëthontem, juvenem furiosissimum, qui sibi plurimum sapere videbatur, cum nihil saperet. Quod placidum quidem, sed periculosissimum furiarum genus est.

Phaëthontis, seu, Aberrantis Linguæ præcipitia, quantum subsecivis horis licuit, explicavi. Sed nullus etiamnum finis est scribendæ hujus tragœdiæ. Ita

—— *in tergo necdum finitus Orestes.*

Orestis aut Phaëthontis furores nondum omnes, nondum satis percensui. Post multa jam dicta, dicenda restant plurima. Optime dixit Alphonsus Salmeron, Linguam esse Alphabetum seu congeriem omnium vitiorum: b *Quis est enim*, ait sapiens Hebræus toties nominatus, *quis est, qui non deliquerit in lingua sua?*

Augustinus ubi dixisset, hoc elogio Ciceronem affici:

c —— *Romani maximus auctor*
Tullius eloquii ——

Nullum unquam verbum, quod revocare vellet,

a Iuven. sat. 1. initio. b Eccli, c. 19. v. 16. c Lucan. l. 7. circa initium.

vellet, emisit: sapienter addens: *Quæ quidem laus*, a inquit, *quamvis præclarissima videatur, tamen credibilior est de nimium fatuo, quam de sapiente perfecto.* Quis ergo est qui lingua non deliquerit?

Omnem hominis ætatem lingua inficit. Ceterorum vitiorum indoles plerunque certam vitæ partem occupat: gula pueritiam, juventam incontinentia, viriles annos ambitio. Vitia deinde pleraque omnia cum senescentibus senescunt, & sensim cum suis dominis emoriuntur. Solum linguæ vitium ætatem omnem, & omne vitæ curriculum varie inflammat. Non raro quo adultiores & seniores, hoc & loquaciores sumus; comœdias recitamus & tragœdias longissimas; ut nec in tergo quidem finiatur Orestes. Attende jam decrepitos quosdam, sed eximie garrulos senes, qui omnem vitæ suæ historiam prolixis oppido narrationibus exponunt. Membra omnia in ipsis fracta, vires exhaustæ; vix gradi possunt, vix spirant, lingua tamen in eis etiamnum est vivacissima; dies totos garriendo frangit, nec tamen fatigatur.

O malum irrequietum! ô totam sponte currentem, & indefessam! Phaëthon stultissime, quo præcipitas? Sepulchrum tibi quæris, sed grande. Totus terrarum Orbis tuus est tumulus, quem dum totum imples, totum incendis. Nec satis tibi est in hunc tumulum injicere teipsum; mille tecum (quid ajo?) sexcenta milia rapis funera tuis incendiis ambusta.

Trojam olim, Saguntum, Numantiam,

a Aug. epist. 7. ad Marcellinum post initium.

Corinthum, Carthaginem, nobilissimas civitates arsisse, prisca narrat historia. Parum est hoc temerario Phaëtonti, Linguæ præcipitanti, unam alteramve urbem incendere; toti Orbi flammas subjicit loquendo, & unum facit rogum tot amplissima regna. Nulla enim est regio, nulla civitas, nulla curia, aula nulla, tribunal nullum, nulla platea, nulla domus, sed nec ullæ sunt latebræ, quas iste Phaëthon, vitiosa lingua, litibus, calumniis, obtrectationibus, mendaciis, libidinibus, perjuriis, tumultibus non impleat. Orbem inspice, & verum me dixisse fateberis. *Nemo*, a *quod bonum est, loquitur*.

Olim domorum ostiis inscribebatur Tuscorum lingua, * *Arse Verse*, hoc est, Ignem averte, seu, Caute custodi. Hoc suo quisque pectori rectius inscribat: Linguæ ignem cautissime custodi. Pessimus auriga Phaëthon, Lingua temeraria incendit terras, Iros & Codros, Cræsos & Darios amburit; ardet Orbis, nusquam non incendium vivit.

Quid hic consilii, obsecro, quid auxilii est? † Quas situlas, quos harpagones his ignibus admovebimus? Jam supra duodecim monstravi situlas huic incendio, si non extinguendo penitus, ex parte saltem compescendo: Duodecim suggessi remedia Linguæ improbæ curandæ. Proximum ex his, & plerunque tutissimum, est silentium, quod flammas subinde miraculo etiam domare potest. Nar-

a Hier. c.6. v.8.
* Hutets Fewr wol.
† Fewrkü-el vnd Fewrhaggen.

Narrat Cameracensis *a* proepiscopus, quem supra sæpius laudavi, in Brabantia cœnobium esse, Affligemium, sancti Benedicti familiæ assignatum, viros in eo moribus religiosissimis vivere. Erat in hoc cœnobio monachus, cui Radulphus nomen, silentii amantissimus. Inde Radulphus Tacens est appellatus, nam totos sedecim annos nec verbulum cum ullo mortalium est locutus; totus alloquiis divinis deditus. In eam porro familiaritatem Dei se dedit, ut orto illic incendio, jamque per totum monasterium grassante, ignis furorem lingua sistere sit aggressus. Cum enim Radulphus humana subsidia jam succumbere videret, tanto animosior divinam opem sperare cœpit. Mox igitur in genua procumbens, precibus quam potuit ardentissimis, auxilium è cælo imploravit. Nec frustra. A precibus ingenti plenus animo, linguam tot annis velut sepultam jussit vivere, dixitque hæc omnino verba: *Stes ignis hac hora.* Stetit profecto ignis, & suæ voracitatis oblitus voci humanæ paruit. Ita incendium sine vi alia penitus extinctum est. En vires ac potentiam silentii!

Hoc ajo, Phaëthontis ignes, seu Linguæ incendium nihil potentius sedat silentio. Silentium est illa situla, quæ in Linguæ flammas effundenda. * Silendo avertimus ignem. Sapienter scripsit *b* Philo: *Tace, & audi,*

a Thomas Cantipratanus l. 2. de sui ævi miraculis c. 13. n. 4. Bruxellæ adjacet, notum Belgis & celebre.

* Mit stillschweigen verredt sich niemand.

b Philo, l. Quis divinarum rerum heres, initio.

audi, pulcherrimum præceptum. Qui narrant quæ non decet, non eloquentiam ostendunt, sed silendi impotentiam. Et propterea non ad canoram & stridulam cicadam, sed ad laboriosam & taciturnam formicam nos mittit Salomon. Ubi Lingua silentii frenos excutit, ibi præcipitium certum, & incendium. Cum gemitu dixit Ambrosius: a *Fovea alta est os malevoli, grande innocentiæ præcipitium.*

Vide primam omnium in fronte imaginem, ubi ruptis retinaculis equi quadrijuges infreni volitant per æthera cursu, demum in præceps ruituri. Talis est lingua taciturnitatis impatiens. *b* Imo, Theophrasti sensu, magis fidendum est infreni equo, quam incomposito verbo. Eam ob caussam, Boni viri, cum beato Gregorio *c* loquor, freno consilii retinent præcipitationem verbi, & caute considerant, ne relaxantes linguæ lasciviam, auditorum conscientiam incauta locutione transfigant. Qui os claudit, cum ira vel vindicta similisve malignior affectus stimulat, non aliud facit, quam qui insano gladium eripit. Revera turpe non est, mutum & elinguem videri, cum loquendi periculum est.

Cum *d* Valentiæ beatus Vincentius verba faceret ad numerosissimum populum, natali die Joannis Baptistæ, mulier ab ortu muta per confertam plebem ad sacrum oratorem illum perducta est. Vincentius spem ac fidem eorum qui feminam adduxerant, miratus,

a Amb. l.7. epi.44. b Laert. l.5. c.2. c Greg. l.5. moral. c.11. post med. d Petrus Rausanus Panormit. in vita S. Vincentii l.5. c. 1.

ratus, oculis cælo ſublatis, dictionem tantiſper intermiſit, & ad mulierem verſus: Quid vis, ajebat, ô filia? Mox illa non impedite reſpondens. *Panem*, inquit, *& Linguam, ô domine.* Ad quam denuo vir ſanctus: Panem, ait, quotidianum, dum vixeris, habebis; officium linguæ non impetrabis. Tu vero gratias age divinæ bonitati, quæ tibi negat obfutura. Lingua tua niſi ſic eſſet ligata, eſſet mordaciſſima, animi corporiſque interitum allatura. Cave igitur hoc in poſterum à Deo petere, quod non concedet niſi iratus. Atque ab eo tempore, ut prius, omni uſu linguæ caruit. Septennio poſt hæc ſuperſtes, pane non eguit, nec linguam amplius deſideravit, religioſeque obiit.

O ergo periculoſas preces! Da Deus, Panem & Linguam. Vitam quam panis ſervat & nutrit, plerunque perdit, aut certe inficit *L*ingua. * *L*onge tutius peteremus panem atrum ac ſordidum; Linguam candidam ac mundam. Hoc regum ſanctiſſimus, hoc prudentiſſima reginarum, hoc optimi quique viri petierunt.

Rex David precatur: a *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Non loquar, niſi tu clave tua reſeraveris os meum, ad tuas non meas laudes efferendas. b Ergo, *Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam.* Fuit cum eſuriret rex David, & pane mendicato viveret. Hoc tamen non deprecatur, neque rogat ut nunquam deſit panis: potiora poſcit, linguam flagitat in Dei laudes expeditam. Nec

* Grob Haußbrot / vnd ein framme gſchlachte Zung / ſtehn nicht übel bey ein ander.
a Pſ. 50. v. 17. b Pſ. 70. v. 9.

Nec aliter precata Esther regina: *Tribue,* a inquit, *sermonem compositum in ore meo.* Idem beatus Ephrem his verbis expetit: *Digitus* b *gratiæ tuæ, Domine, semper moveat linguam meam, tanquam nervum citharæ ad gloriam tuam. Concede mihi, Salvator, petitionem cordis mei, fiatque lingua mea velut cithara ad resonandum jugiter laudes tuas.*

Hæ preces tutæ sunt. Da igitur, ô Deus, Panem & Linguam. Non primarium, non * niveum & dominicum duntaxat & similagineum postulamus, satis est nobis plebejus etiam & cibarius panis: modo simus des linguam candidam, ab omni fraudum & mendaciorum furfure purgatam. Ita non improbe rogabimus *Panem & Linguam,* Alioqui sanctius peteremus: Da panem, & linguam nega: Arcam panariam resera; Arcam Linguæ obsera. Nam inde nutrimentum vitæ; hinc plerunque toxicum & spumam mortis depromimus, nostroque nos gladio jugulamus.

Lingua velut gladius, dum vagina latet, non est terrori, non sauciat, non sanguine se proluit: at ubi furibundus è vagina proruperit, hic jam attendat quisquis in hostium numero habetur. Omnia ferit, omnia sternit, omnia vorat, depascitur omnia; nemini parcit, in quosvis temere debacchatur hic linguæ gladius: extra silentii vaginam est; cavete, obvios invadit, & vix quidquam est quod ictus eludat tam certos. Gladio ferreo vel jaculo scutum objicitur; quid obji-

a Esth. cap. 14. v. 13. b Ephrem de Passionibus animi.

* Lauter Semlen vnd Herrenbrot.

objicies linguæ, nisi taciturnam patientiam? Hoc plerumque munimen optimum adversus hunc hostem.

Sanctus a Valerianus aciem illius gladii considerans: *Nihil est*, inquit, *sævius*, *nihil violentius amaris*, *asperisque sermonibus*, *quorum vulnera tanto difficilius curantur*, *quanto facilius inferuntur*. *Ferri per cælum volantis spicula facile scuti objectione contemnis*; *verborum vero jactus*, *nec revocari potest*, *nec prohiberi*; *multo enim velociores sagittis sunt*.

Et quod mirum, quo retusior & mollior videtur esse hic gladius, eo fœdius vulnerat, eo minus mollis, quo magis mollis est. Cave sermones super oleum mollitos, ad usque medullas penetrant, ut occidant.

Non ignoravit hoc Satanas, qui Jobum tot jam vulneribus saucium, tot calamitatibus quassatum, conjugis demum & cognatorum linguis liberalissime flagellavit. E Jobi fortunis quod auferri posset nil supererat; plura ulcera recipere corpus vix poterat, jam pene unum ulcus effectum, sed magnum; jam decies in liberis suis mortuus erat ærumnosissimus parens. Hunc tamen virum toties jâm mortuum ad novam lanienam expetit Satan. O Jobe, paullo majora canamus: gravissimis suppliciis graviora restant. Ad linguæ gladium damnatus es, gladium sane formidandum: ipsa uxor tua, ipsi cognati tui hoc gladio te petent. Hic te virum præsta: experieris vulnera verborum acerbiora esse quam ferri. Sed animum obfirma, hic ultimus est cacodæmonis

a Valer, hom. 5, de Oris insolentia.

monis aries, quem tibi admovebit, ut evertat te. Non habet vehementius fulmen quod in te torqueat, quam tuæ conjugis & cognati ſanguinis linguas. Videt * ſtygius balliſtarius, poſt ſubverſas omnes fortunas tuas, poſt necatos omnes liberos tuos, poſt omnę corpus tuum jam pæne abſumptum & funeratum, te etiamnum ſtare: Videt hoc, & dolet ſe vinci; fremit ac ſævit. Quare ultimam ſuarum machinarum jam expediet in te; jam omne ſui furoris ingenium effundet, jam ad extrema deſcendet, ſuarum virium vim maximam tentaturus: Uxoris & amicorum linguis in te pugnabit. Hic animis opus, ô Jobe, hic pectore firmo. Ergo animoſe, ergo fortiter & intrepide ſta, & virulentas linguas partim ſilentio, partim mitiore reſponſo elude, & viciſti.

Stetit revera Jobus, ſtetit, & partim ſiluit, partim mitiſſime reſpondit. Ita vicit, ita triumphavit omnes cacodæmonum legiones.

Quin audemus paria, ô Chriſtiani, quin ſequimur animoſiſſimum ducem? Silendo, aut manſuete reſpondendo, cum noſtras, tum aliorum improbas linguas quaſcunque vincimus. Non difficilis pugna; paratiſſimus eſt triumphus.

Sed patientiſſimo Jobo longe patientiorem oſtendo. In altum eant oculi. En Dominum *Ieſum* ſuffixum cruci. Et hic cacodæmon expertus eſt extrema. Veriſſime diximus: Bis cruci-fixus eſt Chriſtus: primo clavis, deinde linguis. Jam flagra Servator,

* Der ſchwartz Büchſenmaiſter.

vator, jam spinas, jam & clavos corpore receperat, jam altum in cruenta trabe spectaculum pependerat, jam morte vicina crucis tormentum videri poterat exhaustum: cum, ecce, diabolus novam & formidabiliorem crucem erigit; in hac Dei Filius non quatuor *a* tantummodo clavis confixus est: tot altera crux ista trabales clavos habuit, quot Christus insultantes linguas sustinuit. Ad rem præclare facit hoc Bedæ testimonium: Bis petra percutitur, bis Christus crucifigitur, & manibus militum, & Judæorum linguis percussus.

Neque vero Christus tot in corpore venas, tot ossa vel nervos habuit, quot ejuscemodi clavos toleravit. Verum, quod *b* Jobus tot ærumnis pressus, id Christus tot clavis confixus multo verissime de se dixerit: Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? Revera, quod etiam *c* Isaias affirmat, *Tacuit semper siluit, patiens fuit.*

Christus quidem in cruce testamentarias tabellas toti humanæ genti scripserat, sed ea verborum parsimonia, ut ingens hoc testamentum septem versibus nec totis complexus sit. Omne aliud in cruce tempus silendo & precando duxit, dum aliis atque aliis, & pæne innumeris linguarum clavis configeretur.

Heu, quam non imitamur hoc nostrum Caput? quam non dissimulamus, quam non silemus,

a De quatuor crucis Dominicæ clavis res jam certa videtur. At hic nullus disputandi locus est. Beda in c. 10. b Iob c. 3. v. 26. c Isa. cap. 42. vers. 14.

ſilemus, quam non quieſcimus! Verborum injurias vel minimas tam impatienter toleramus, quam audacter magnas inferimus. Vix tangimur, & gladium linguæ ſtringimus; vix leviter offendimur, & fulmen mittimus.

Verbum priſcis tritiſſimum erat: Qui procul à Jove, Procul à fulmine. Ego longe verius, Procul à fulmine, qui procul à *L*ingua, non aliena tantum, ſed & ſua.

Ruffinus & Pelagius Græci ſcriptores memorant, Arſenium olim Arcadii & Honorii Imperatorum *a* præceptorem, cum etiamnum in aula degeret, ardenter à Numine hoc unum petiiſſe: Domine, oſtende mihi viam, per quam poſſim ſalvari. Et vocem cælo miſſam audiit. *Arſeni, fuge homines, & ſalvaberis.* Fugit ergo Arſenius, & aulam mutavit ſolitudine. Hic inter precandum denuo ad aures allapſa vox eſt: *Arſeni, fuge, quieſce, tace. Hæc ſunt principia ſalutis.*

Omnia, quæ de Linguæ vitiis dixi, oraculo haud meliore, quam hoc ipſo clauſero Quiſquis es, cui ſalus cordi eſt, *Fuge, Quieſce, Tace.*

Fuge, non alios ſolum homines, ſed quandoque teipſum, cum tibi à te peccandi periculum eſt.

Quieſce, in unica Dei Voluntate. Extra cælum hæc una & unica quies eſt; aliam fortaſſe quæres, ſed non invenies.

Tace,

a Ita Ruffinus Aquileienſis n. 190. Pelag. l. 2. n. 3. hęc verba habet; Hęc enim ſunt radices non peccandi.

Tace, quotiescunque honeste non licet, aut non expedit loqui.

FINIS.

Omnia ad majorem Dei, *Deiparæ*, & *omnium Sanctorum Angelorum honorem & gloriam.*

INDICULUS

in

PHAETHONTEM.

De

Linguæ Vitiis.

Cap.

Cap.

LECTO-

LECTORI BENEVOLO AUCTOR.

DIu prorſus, mi Lector, hærebam, quo nomine exitioſiſſimum Orbis malum inſignirem. Nec uno tantum anno hæc cogitatio me fatigabat. Tandem pene idem quod Attalus pronuntio. Sanctiſſimus hic martyr interrogatus, quod nomen haberet Deus? Mox ille: *Nomen*, [a] inquit, *nullum habet, prout habere homines ſolent*. Sic ego: Improbitas Linguæ tanta eſt, ut vix ullo ſat grandi nomine poſſit affici; nullum habet nomen. Quid enim? *Gladium*, aut, *Sagittam*, *Spiculumve* nominem? Eſt ſane *gladius*, & *ſagitta*, *ſpiculumque* venenatiſſimum. Sed univerſam Linguæ malitiam nondum ſatis expreſſi. *Viperam*, *Aſpidem*, *Hydram* nuncupem? & *Viperas*, & *Aſpides*, & *Hydras* vel centum capitum longe ſuperant vitioſæ linguæ. *Progeniem viperarum* vocitem? Plus dixi; nondum ſatis.

[a] Euſeb, l.5, Eccle, hiſt, c.5.

Enimvero *Malorum Iliadem* dicam? Convenientissimum nomen, si ullum, re tamen sua inferius; nec æquat infandam mali atrocitatem. Qui Linguæ virus *Universitatem iniquitatis* vocat, grande illi nomen assignat: non damno, sed aptius quæro. Quid ergo? E sacris paginis ei titulum affigam? *Feram singularem, Feram pessimam, Novaculam Dalilæ, Pharetram Malitiæ, Frameam Nequitiæ, Romphæam infernæ Furiæ* appellem? Speciosi tituli pro monstro tam nobili, sed minus robusti. Quo igitur te nomine, ô malum malorum nominatissimum vocem? Aut ego te nomen habere nullum dixero, aut Orbis Incendium appellaro. Hoc placet: Incendium Orbis, Orbis Phaëton es.

At obducis hic, Lector, &, Profanum est, inquis, hoc nomen, atq; à fabulis petitum. Ignosce, ô bone, nesciebam te tam serium profani osorem esse. Sed quæso te, [a] *Ridentem dicere verum Quid vetat?* Sed est fabula,

a Horat, l. 1. serm, sat. 1.

bula, inquis, & poëtarum risus Phaëton. Sit fabula, at desinit esse fabula, cum dicitur de Lingua. Rem voce abditam examinemus. Quod de Solis filio auriga temerario fictum, id de Linguæ lapsu creberrimo nimis est quam verum. Liceat igitur pace tua Phaëthontis nomen non abjicere huic malo longe aptissimum. Res loquitur. Linguæ celeritatem spectas? Plane Phaëton est; cælum & terram momento brevi pervolat: qua impetus agit, hac sine lege ruit. Horribilia Linguæ præcipitia intueris? Ipsissimus est Phaëthon; seipsam, & una secum plurimos quotidie præcipitat. In Lingua vim nocendi consideras. Rapidissimus ignis, Phaëthon est verissimus. Innumera nocumenta cogitas? Orbem terrarum perdit, vastat, incendit, Orbis exitium. Nec cœlo parcit, flammas suas & in astra spargit, superos, beatosque cælites, Deum la-

ceſſit. *a* Nulla nocendi vi Phaëtonte inferior eſt. Quin imo terras penetrat, & ipſum quoque Tartarum terret, ipſos etiam manes ſuis ignibus involvit. En veriſſimam, ſic loquar, fabulam, non Phaëthontis, ſed Linguæ, quæ velut igneus ſed imperitiſſimus auriga Orbem terrarum ſuis incendiis jam dudum peſſundat:

b *Fumat uterque polus, Atlas en ipſe laborat*
Vixque ſuis humeris labentem ſuſtinet Orbem.

Hic, mi Lector, tuam patientiam convenimus, ut, quæ primam hujus incendii cladem ſpectare ſuſtinuit, ſpectet, & hanc alteram. Ubi Phaëthontæa flamma nonnihil deſævierit, aquam affundemus. Nec, putem, nimis ſero. Modum namque docebimus quo linguæ improbæ, ſi non emendari, ſaltem tolerari poſſint.

Vale,

a Diſſilit omne ſolum, penetratque in tartararimis Lumen & infernum terret cum conjuge regem,
b Ovid, l. 2, metamorphoſ. initio.

AD LECTOREM.

Vale, mi optime Lector, & inter cautiſſime cuſtodienda memento eſſe Linguam. Artificium ſummum, ſed rarum, recte loqui.

FINIS.

